

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HÄGRINGAR

BERÄTTELSE

AF

MATHILDA ROOS

Allmänna Sektionen

Litt.
Sv.

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

100154 6244

Fr. 28/686

HÄGRINGAR

BERÄTTELSE

AF

MATHILDA ROOS

ILLUSTRERADE AF

GERDA TIRÉN OCH JENNY NYSTRÖM-STOOPENDAAL

M. FL.

STOCKHOLM
N. J. SCHEDINS FÖRLAG.

HÄRNINGAR

BERÄTTELSE

ÅR 1898

STOCKHOLM

ANDRÉNS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1898.

Förord.

“*H*ägringar, hvarför har förf. gifvit sin bok denna benämning; med hägring menar man ju någonting falskt, overkligt, gäckande?”

Så kanske någon undrar, då hans blick först fästes på titelbladet.

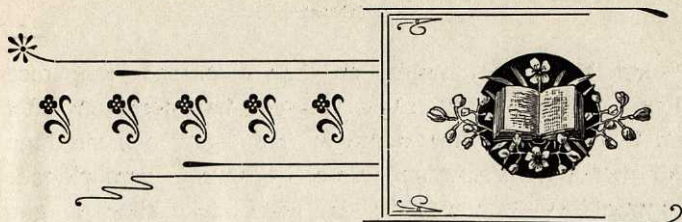
Ja, det är sannt, att man vanligen vid ordet hägring fäster begreppet om någonting bedrägligt, man kallar ju en svunnen lycka, en slocknad lifsglädje hägringar, som upplöst sig o. s. v.

Men man kan också ur detta ord draga en annan betydelse. De bilder, som under benämningen hägring till följd af luftlagrens brytningar visa sig för ögat, äro ju icke annat än återspeglingar af verkligheten, af fjärran liggande föremål. För den, som vet detta, äro de således **icke** gäckande och bedrägliga, utan de äro, om än icke verkligheten själf, dock vittnesbörd om en verklighet som finnes någonstades.

Så vilja dessa små berättelser i all sin obetydlighet vara ett vittnesbörd om sanningen; de vilja vara återspeglingar, luftbilder, hägringar från Guds rike.

Författarinnan.

Tom Vinklers nyårsnatt.

Det var nyårsafton.

Tom Vinkler hade ätit middag och suprat hos sin syster och svåger och var nu på väg hem till sin bostad vid slussen. Visserligen hade systemen bedt honom stanna tills det nya året ingick och deltaga i den bön och psalmsång, hvarmed hon och hennes familj brukade fira nyårsnattens tolfslag, och de små bytingarne, hans syster-söner, hakade sig envist fast vid honom, då han ville gå, och ropade öfver hvarandra: "Snälla morbror, stanna, för vi ha fått lof att vara uppe och *se* hur det nya året går in." Men det hjälpte icke; han tog ändå afsked strax före klockan elfva och begaf sig hem. Han tyckte själf, att han ej passade i den stilla familjekretsen med dess fromma andakt och fridfulla lycka; icke att han kände hvarken afund eller bitterhet, tvärtom, han fröjdade sig åt att det verkligen kunde finnas så lyckliga människor som hans syster och hennes familj, — han

tyckte blott, som sagdt, att han ej passade ihop med dem. Sanningen att säga, längtade han dessutom efter sin hvilstol, efter sina tidningar, sin cigarr och sitt lugn där hemma. Visserligen voro de tankar som plägade komma öfver honom i det där lugnet icke alltid de gladaste, men icke desto mindre längtade han till och med efter dem.

Tom Vinkler var en medelålders ungtkarl, som under sin nära trettioåriga affärsverksamhet samlat en icke obetydlig förmögenhet. Både han själf och andra ansågo att han lefde i ovanligt lyckliga yttre förhållanden. Han ägde fullt upp med pänningar, en vacker våning, en förträfflig hushållerska, en stor krets af vänner, för hvilka han gjorde fina middagar och som bjödo honom tillbaka. Dessutom var han hjälpsam mot fattiga, skref på listor och gaf bidrag till insamlingar på börsen, hvarför han också hade rykte om sig att vara en human och välvillig person, om än ibland något nyckfull och hypokondrisk.

Det var en klar natt, klar, men icke kall och snöhöjld, utan mild liksom på hösten. Fullmånen stod högt på himmelen, strömmen glittrade, och kasernen på skeppsholmen, husen på andra stranden, ångbåtarna, som ännu lågo kvar i hamnen, allt var öfvergljutet af det klaraste månsken. Men på högra sidan gapade, med jämna mellanrum, de djupa, smala gränderna; endast här och där upplyste månen ett stycke husvägg, men icke en stråle trängde längst in i gränden, hvars mörker föreföll ännu svartare mot den ljusa taflan därutanför.

Det buller, som under dagen och aftonen härskade på skeppsbron, hade upphört; spårvagnarnes pinglande hördes ej mera, endast då och då kom en vagn eller

en droska körande. Ett par gånger framträngde från gränderna ett obehagligt ljud, någonting midt emellan skratt och skrik, på kajen därnere uppdöko några sjåare, som antagligen förplägat sig för mycket på årets sista dag, ty de raglade framåt och skrålade supvisor, af brutna af hest skratt.

Tom fattades plötsligen af en känsla af vämjelse för hela mänskligheten.

“Hur kan du vara så enfaldig och lysa så vackert öfver all den här smutsen och uselheten?” tänkte han, i det han såg upp emot månen. “Vore jag som du, skulle jag inte offra en stråle därpå, utan svepa in mig i ett tätt, tjockt moln, liksom jag brukar svepa in mig i min sköna, varma nattrock, — och ge jordkrypen en god dag!”

Men månen fortfor att stråla obevekligt klart, alldeles som om han öfverseende smålett åt Toms bittra utgjutelser . . .

Efter ännu några minuters promenad var Tom emelertid hemma. Betjanten, som visste att hans herre nästan aldrig stannade borta längre än till klockan elfva, hade tändt lampan i rökrummet och dragit fram hvilstolen såsom han visste att Tom ville ha den, och då denne tagit af sig ytterrocken och utbytt bonjouren mot nattrocken, slog han sig genast ned i stolen, tände cigarren och öppnade tidningarne.

Då han läst däri så mycket som det roade honom, lade han bort tidningen, lutade hufvudet bakåt och började tänka så där som han tyckte om att sitta och tänka i ensamheten, då han visste att ingen människa kunde komma och störa honom.

Den fina, blågrå röken bildade en mängd fantastiska skepnader, hvilkas hastigt förflyktigande former han drömmande följde med blicken; den var ett sällskap under sådana här ensamma stunder, de luftiga bilderna voro som en kedja af vänliga tankar, hvilka smekande ströko förbi honom . . . Och tankarna komma så skiftande, så underligt lefvande . . . drömmar från ungdomen skymta fram . . . halfglömda minnen glindra till,

liksom glöden under askan . . . Det är årets sista dag, sista timme, och det förflutna gläntar på sin dörr, för att ännu en gång låta honom kasta en blick tillbaka . . . "Men hvarför", tänkte han, "är jag så vemodig, så nedstämd? Man skulle kunna tro att jag hade någon synd på mitt samvete, så tungsint känner jag mig . . . Och ändå vågar jag säga, att få

X människor lefvat ett så rättfärdigt lif som jag. Jag vet att jag gjort hvar och en rätt, och att jag ärligt bjudit till att vara god och hjälpsam mot alla. Det finns ingen, till hvilken jag har något slags skuld; jag har mina affärer klara och rediga och kan när som helst tryggt gå hädan . . .

X . . . Men det är så, att jag omöjligt kan finna att lifvet har någon mening. Och jag tycker att världen

omkring mig är full af egoism, — brutal, vidrig egoism, eller, hvad ännu värre är, af hyckleri och tillgjordhet. Jag tror inte på en enda af mina medmänniskor; de ha alla lönat min godhet med otacksamhet eller i bästa fall med likgiltighet. Och är jag nog enfaldig att låta lura mig att tro på någon, så får jag i stället efteråt se egenyttnan framsticka så mycket bjärtare . . . Och ändå tillhör det egentligen icke min natur att så där afsky människorna, men jag har så många gånger blifvit dragen vid näsan af dem, under mina många affärsförbindelser har jag sett så mycken lumpenhet, så mycket bedrägeri, att jag vämjes vid alltsammans . . . Jag har många gånger tröttnat på att vara ärlig och oegennyttig.“

Han visste ej hur länge han suttit så försjunken sina tankar, men det kunde ej ha varit länge, ty han väcktes nu ur dem af att klockan i närmaste kyrktorn slog tolf.

“Ett, två . . . tre . . . fyra . . .“ räknade han, och för hvarje slag tyckte han sig höra hur en skofvel mull föll ned i en graf, som höll på att igenskottas.

“Se så, gamla år, nu är du snart jordadt och glömdt! Nu ligger du där, och öfver alla dina brustna förhoppningar, dina gäckade drömmar, din ljugande glädje faller mullen . . .“

Han lade ifrån sig cigarrstumpen, sammanknäppte händerna och slöt ånyo sina ögon. Så småningom slumrade han in; sammanhanget i tankarna försvann, en stund drogo de igenom honom, sprittande och kringflygande som tankarna pläga vara strax före inslumrandet, men så upplöstes de, den ena efter den andra, och gledo slutligen alldeles ifrån honom.

Då väcktes han af förnimmelsen att någon knackade på dörren. Han spratt till och öppnade motvilligt ögonen. "Stig in", sade han med en dåsig undran öfver hvem det kunde vara som knackade, då dörren vanligen alltid stod öppen till andra rummet. Han behöfde emellertid ej undra länge, ty framför honom, några steg från dörren, stod plötsligen en skepnad, utan att Tom hört något ljud, vare sig af steg eller af att dörren öppnats. Han igenkände genast den inträdande; det var hans gamla kompanjon, John Faber.

Nu visste han emellertid att John Faber var död för flere år sedan; han hade varit på hans begrafning, han hade hjälpt hustrun att reda ut affärerna, hvilket ej var det lättaste, ty John Faber, som för länge sedan skilt sig från Tom, hade mycket inkrånglade affärer, ja det hviskades om att han till följd af pänningebekymmer själf påskyndat sin död, ehuru man aldrig fick någon visshet därom.

Men *död* var han emellertid, antingen det nu skett för egen hand eller icke, — och ändå kunde Tom icke förneka att det var John Faber han nu såg. Alldeles såsom i lifstiden kom han emot honom, litet på sned, liksom hundar pläga gå, satte ifrån sig hatten och sade god afton med sin vanliga buttra ton. Den enda skillnad Tom kunde se på honom, bestod däri att han var alldeles mjölhvit i ansiktet. Han hade en gång i lifstiden till sina vänner utdelat några illa ritade porträtt af sig själf; alldeles som på de där porträtten såg han ut nu, hvit i ansiktet och med stela, orörliga drag, — det var som om han direkte stigit ner ur ramen kring det gamla porträttet, som ännu hängde på Toms kontor vid skeppsbron.

Alltså: det *var* John Faber, det stod icke till att förneka. Tom kände en obehaglig rysning längs ryggraden; han försökte resa sig upp, opponera sig och utropa: "men du är ju död, det är ett misstag, det här!" Men hans vilja var liksom förlamad; han kunde icke stiga upp, han satt orörlig och stirrade på Johns mjölkhvita ansikta, under det att hans tänder hackade och det stack i hufvudet, aldeles som om håren ville resa sig.

John lät sig emellertid ingenting bekomma. I lifstiden hade han och Tom just icke varit förbindliga mot hvarandra, och han tycktes icke heller nu förvånad öfver Toms ogästvänliga emottagande.

"Vinkler", sade han, och hans röst var sig aldeles lik som då han lefde, fast i hans ansikte icke rördes en muskel, och icke en skymt af uttryck syntes i de grå, kalla fiskögonen, "jag skall ut på en lång vandring, har du lust att följa med?"

Nej, lust kände Tom sannerligen inte, men han vågade icke heller säga nej, ty han hade en förnimmelse af att i så fall skulle spöket komma och taga honom i strupen med sina fingrar, hvilka voro lika mjölhvita och stela som ansiktet.

“Ja“, svarade han således, utan att ett ögonblick taga sina ögon ifrån John.

Hvad som sedan hände, kunde Tom aldrig klart erinra sig; han hade ett otydligt minne af att han steg upp, att han ämnade ringa på betjänten, men inte kunde hitta ringklockan, att han ville ropa på honom, men att hur mycket han än skrek och ansträngde sig, kunde han inte höra ljudet af sin egen röst. Han återkom till sig själf först när han i Johns sällskap befann sig på en mörk, enslig väg, där de vandrade framåt sida vid sida.

En känsla af på samma gång hemskhet och tjuuning smög sig öfver honom. Hvar voro de, hur hade de så plötsligt kommit hit, hvart ämnade John föra honom? Allt var så främmande, så sällsamt, ja, till och med han själf var som en ny, underlig varelse. Han erinrade sig att han ibland i drömmen brukade vandra omkring i okända nejder med landskap, som visserligen sågo ut som i verkligheten, men som ändå voro något annat: drömlandskap, hvilka snärjde hans sinnen i en döfvande, mystisk stämning. Så kände han också nu där han vandrade på den mörka, ensamma vägen. Det var som om hans lif varit slut, och världen förgången, och denna sällsamma drömväg en bro till något okänt, som på en gång lockade och förfärade honom.

Plötsligen stannade de; framför dem reste sig, liksom framtröladt ur jorden, ett glänsande palats af guld och marmor. Ett bländande ljus förjagade med ens

mörkret omkring dem, och från parken, som omgaf slottet, utströmmade en doft af blommor, skönare än Tom någonsin på jorden känt. Hans sinnen betogos af en svindlande glädje; just det, efter hvilket han i lifvet fåfängt längtat, detta hemlighetsfulla, som han aldrig kunnat nå, som förlit i tillvarons lumpna, jäktande bekymmer, just det kom honom här till mötes, och med hjärtat klappande af vaknad ungdomsfröjd satte han foten på marmortrappan, för att skynda dit upp . . .

Men han hann icke längre: framför honom stod John och spärrade vägen. "Läs!" sade han kort, i det han höjde handen och pekade på de gyllene portarne. Tom upplyfte ögonen och såg då att här stodo inristade, med bokstäfver som glimmade likt diamanter, följande ord:

"Hit inkommer ingen, som är någon något skyldig."

Tom kände först en obehaglig kyla genom hela sin kropp, men så ryckte han öfvermodigt på axlarne, och, i det han försökte skjuta undan John, utbrast han befallande: "Låt mig vara; för mig finns intet hinder att komma hit in. Mitt lif ligger öppet och klart för hvar man; det finnes ingen som kan säga, att jag är honom skyldig någonting." X

Men John rörde sig ej; han stod orubbligt kvar med handen utsträckt på samma hotande sätt.

"O dåre, dåre!" utropade han, "ingen af oss vågar träda inom dessa dörrar. Våra skulder äro otaliga som sanden i hafvet. De gyllene portarne äro stängda för oss, stängda intill dess skulderna äro betalda", tillade han med en djup, kvalfull suck. Tom steg ned från trappan, på hvilken han redan satt sin fot. Det var någonting i Johns röst som betvingade honom och fyllde X

honom med en oförklarlig bäfvan. Han varseblef äfven nu i Johns ansikte någonting som tilldrog sig hela hans uppmärksamhet. Det stela, orörliga i dragen var borta; för första gången sedan de träffades på detta egendomliga sätt såg Tom lif och uttryck i hans ansikte. Men hvilket uttryck! Den bittraste sorg, den djupaste smärta och längtan han någonsin sett i ett mänskligt ansikte. Det fanns någonting af evighet i denna smärta, det var en längtan så stor, att den tycktes vara utan början, utan slut . . . Tom ryste till, och knäna veko sig under honom: igenom hans själ flög en fruktansvärd aning om att han nu stod framför en sorg, hvars djup ännu ingen människotanke uttänkt, som ingen fantasi mäktat frammana: sorgen öfver ett förspildt lif . . .

Men han ville icke låta besegra sig af spöket; med en häftig viljeansträngning slet han sina tankar och blickar ifrån Johns bild och återkom till sig själf och sin belägenhet.

“Förlåt”, sade han, och den ansträngning han gjorde för att behärska sig, kom rösten att låta mera högdragen och pockande än den i själfva verket var, “förlåt, att jag säger dig sanningen rent ut, men vi två befinna oss icke på samma ståndpunkt. Att *du* inte kommer hit in förstår jag mycket väl, ty du är tyvärr skyldig ganska mycket åt en hel hop folk. Du vet att jag, mer än någon annan, har reda på att afvecklingen af dina affärer icke var den vackraste. Vi måste till exempel åt flere af fordringsägarne ge de där gamla bryggeriaktierna, som du nog minns knappast voro värda papperet, på hvilket de voro tryckta. Således, att du har det illa ställdt, vet jag nog, men hvad mig beträffar, finns det inte en fläck på min heder, inte *en* fläck, och jag

ämnar inte låta hindra mig att träda in här hvarken af dig eller af någon annan.“

Tom steg ånyo uppför trappan och framsträckte beslutsamt handen för att knuffa undan John. Men han behöfde ej använda våld, ty i samma ögonblick hans hand vidrörde spöket, var det försvunnet. Tom hörde blott hans röst upprepa i en bortdöende hviskning: “dina skulder äro större än mina . . . större än mina . . .“

Med feberaktig brådska skyndade Tom nu uppför trappan. Men han hade icke gått många steg, förrän ånyo en skepnad reste sig framför honom och spärrade vägen. Förskräckt ryggade han tillbaka och stirrade skepnaden i ansiktet.

Denna gång var det icke en gammal bekant han träffade; skepnaden föreföll honom så främmande, att han genast förstod att den icke tillhörde samma släkte som han själf. Den hade visserligen, liksom han, mänskliga former, mänskliga drag, men det var ändå en sällsam olikhet dem emellan. Tom kunde ej förklara denna olikhet, ty han visste ej hvari den bestod. Han mindes blott efteråt, att hans själ var fylld med dessa drömlika förnimmelser af nya lifsformer, af nya förmedlingar mellan anden och den yttre världen, som äro omöjliga att beskrifva, emedan språket ej har motsvarande ord. ✕

Emellertid, ju mera han stirrade på skepnaden, dess mera upptäckte han, att det ändock fanns någonting hos honom som han kände igen — icke dragen, icke färgen eller uttrycket, ty det fanns öfverhufvud ingenting i hans ansikte som exakt motsvarade dessa begrepp — utan detta något, som gjorde att han var *en* människa (✕)

och icke flera, att han var *just* den han var, och omöjligt, hur mycket han än förvandlades, kunde blifva en annan.

Då log skepnaden, och i samma ögonblick kände Tom igen honom. Det var ju gamle Henning, med hvilken han för en femton år sedan under en lång tid låg i affärsförbindelser. Nu förstod han också hvad detta *något* var, som han genast tyckt sig igenkänna; det var det personliga, det individuella hos hans gamle affärsvän, det som ej kunde förgå, utan skulle öfverlefva alla skiftande former.

“Ämnar du också hindra mig att gå in?” frågade Tom slutligen något tvunget, då skepnaden alltjämt betraktade honom med sitt underliga, sorgsna leende.

“Jag måste“, blef svaret, “läs orden: “här inkommer ingen, som är någon något skyldig . . .“

“Men du vill väl icke anklaga mig för skulder, du som mer än andra vet hur redbar, hur noga jag var“, utbrast Tom häftigt.

“Minns du det året“, fortfor skepnaden, “då trä-
prisen plötsligen sjönko, och jag var nära ruin, och du utan förskoning sänkte priset på det trä jag levererade dig . . .“

“Ja, det minns jag visst“, afbröt Tom vredgad, “men jag var i min fulla rätt; ingen skall kunna säga att jag ej handlade som hederlig karl, och jag behöfde mina pengar så väl som du . . .“

“Det är sant, du var i din fulla rätt, och hvarken lagens arm eller människors klander kunde nå dig. Men du bragte mig i bekymmer så svåra, att de hardt när kostat mig lifvet, och därigenom kom du till mig i en kärleks-
skuld, som du aldrig betalad, och som skall hindra dig att inträda i detta slott.“

“Kärleksskuld . . . nonsens!” utbrast Tom, skälfvande af harm och ångest. “Jag förstår inte sådana där hårklyfverier . . . en köpman skall vara ärlig, och det har jag alltid varit . . . mera kan ingen begära . . .”

“Jo, för att komma hit in fordras mera“, svarade skepnaden, “bland människor gäller hvad du kallar din heder, men icke här. Du är vägd på en våg och funnen för lätt . . .”

Åter höjde han armen och pekade på den förgyllda inskriptionen. En känsla af på samma gång vrede och förtviflan genomilade Tom; han sprang ett par steg uppför och försökte stöta undan den utsträckta armen, men liksom nyss försvann skepnaden, så snart han vidrörde den . . .

Nu ville Tom skynda vidare, men då kände han hur någon bakifrån drog honom i rocken, så häftigt, så befallande, att han ovillkorligen vände sig om för att se hvem det var.

Bakom honom stod en kvinnlig gestalt, hvilken föreföll honom lika främmande som hans gamle affärsvän i förstone gjort. Det fanns icke ett drag han kände igen; men liksom nyss förnam han på ett hemlighetsfullt sätt, att det en gång funnits samband mellan honom och den okända.

Och under det han stod där och med skygg undran betraktade skepnaden, tilldrog sig på samma gång någonting för hans blickar. Det var en syn, så luftig och genomskinlig, att han ej ens kunde säga om det verkligen *var* en syn, eller blott ett minne, som vaknade i hans hjärna. Han ser sig själf sittande i sin bekväma hvilstol, vid dörren står en gammal gumma, han kan icke uppfatta hennes drag, han ser blott ett grått, böjdt,

darrande hufvud. Den gamla frammumlar några ord; det är tydligt att ångest och blyghet förlama hennes tunga, ty orden komma så tafatta, så osammanhängande, att det är svårt att fatta deras mening. Det är också tydligt att gången uppför trappan gjort den gamla trött, ty benen vika sig under henne, och hon stöder sig mot väggen för att ej falla.

Men han ber henne icke sitta ner; han ser ej ens upp ur sin tidning, utan svarar blott med en röst, som han själf kan höra icke alls låter hård eller ovänlig, endast nedlåtande skämtsam:

“Nej, min goda fru, därför att hennes syster gift sig med en skojsare till karl, som därtill är flera år yngre än hon, kan jag omöjligt åtaga mig att försörja dem . . .“

Gumman mumlar å nyo någonting, denna gång ännu skyggare, ännu osäkrare, men han afbryter henne genast:

“Se här“, säger han, i det han ur sin ficka tar upp ett par kronor, som han sträcker emot gumman, utan att resa sig upp, ja utan att ens se på henne, “var så god, det är inte mycket, men . . .“

Gumman tar emot tvåkronan och börjar sina tack-sägelser, som han genast afbryter med ett: “nog, nog“, och en handrörelse, liksom ville han säga: “låt mig bara för all del vara i fred.“

Den gamla går mot dörren — han ser det grå hufvudet försvinna, och synen upplöser sig. Den främmande skepnaden står å nyo framför honom, men han förstår nu att hon och den gamla kvinnan äro de samma.

“Hvad vill du?“ utbrast han häftigt, “du har ingen-ting att klaga öfver, jag gaf dig penningar och jag är säker på att inte alla, som du vände dig till, voro lika

tillmötesgående som jag, jag är säker på att du mången gång fick gå din väg ohulpen. Därför är det otacksamt af dig att nu anklaga mig. Det är sant, jag gaf ingen stor summa, men det är mig omöjligt att ge stora summor åt alla som tigga, jag skulle då för länge sedan varit ruinerad.“

“Du gaf mig penningar“, upprepade den gamla med högtidlig stämning, “ja det är sant, men gaf du mig en gnista af kärlek, slog ditt hjärta ett slag af deltagande för en stackars olycklig kvinna, som stod framför dig, bäfvande som en brottsling? Du visste att jag var gammal och sjuk, du såg hur trött jag var, bad du mig ens sitta ned ett ögonblick och hvila mina darrande ben? Nej, med din hårda likgiltighet lade du sten på den fattigdomens och förödmjukelsens börda, som redan tryckte mig, den gåfva du gaf mig, icke af kärlek utan af längtan att så fort som möjligt bli af med mig, var för mitt söndersargade hjärta som heta vaxdroppar. Men nu står jag här för att kräfva ut den kärleksskuld du då åsamkade dig, och jag gör det icke i mitt eget namn, utan i hans, som sade: 'hvad I icke hafven gjort en af dessa minsta, det hafven I ej gjort mig'. I hans namn säger jag dig: du kommer ej hit in, förrän du har betalat din skuld!“

Den gamla höjde varnande handen, liksom för att hindra Tom, och det högtidliga tonfallet i hennes röst gick öfver till ett uttryck af djupaste smärta.

Då greps Tom af ett slags hatfull förtviflan. Han tyckte själf att det måste vara en aning om de känslor, hvilka besjåla demonerna, då de kämpa mot Guds barn, som genomlade hans bröst; han hatade i denna stund den okända makt, hvars hand skrivit denna förfärliga

kärlekslag, enligt hvilken vi en gång skola stå till ansvar, icke för de handlingar, som människor kalla synd, utan för alla dessa hjärtlösheter, dessa lumpna högmodssynder, för hvilka världens domstol ej fällde oss. Han kände ett ursinnigt begär att fäkta mot denna makt, att öfvervinna den, att till hvad pris som helst trotsa dess förhatliga lag.

“Skall jag, den rättskaffens, hederlige Tom Vinkler, som inte gjort en mask för när, visas bort härifrån?” utropade han. “Ja, då komma sannerligen inte många hit in. Men jag låter inte så lätt visa bort mig!”

Han knöt sina händer, så att alla musklerna spändes, och med hufvudet nedböjdt och armarna utsträckta störtade han mot porten.

Men i samma ögonblick såg han sig omgifven af en vimlande skara af skepnader; det var icke längre blott en och en som spärrade hans väg, det var hundratals gestalter, stora, små, unga, gamla, som trängdes omkring honom och hindrade honom att komma in.

“Kärleksskulder . . . kärleksskulder . . . gå bort . . . gå bort! . . .” ljöd det som en brusande kör öfver hans hufvud.

Han stod liksom fastnaglad vid trappan och såg sig omkring. Hans minne och medvetande fingo i denna stund en öfvernaturlig skärpa. Han kände igen hvartenda ansikte af dem som omgäfvat honom; det var människor, med hvilka han under sitt förflutna lif sammanträffat, vänner, släktingar och äfven främlingar, som han sett blott en eller två gånger. Och, sällsamt nog, för hvarje gång ordet “kärleksskuld” kom öfver någons läppar, förstod han ögonblickligen hvad som menades därmed. Han visste till exempel så väl hvad han tänkte,

den gamle mannen därborta, som han brukade hjälpa med små penningelån, och för hvilken han alltid tog af hatten, ifall han mötte honom ensam på en mera obemärkt gata, men som han aldrig låtsade märka, då han, Tom, gick tillsammans med någon af sina rika vänner och händelsevis stötte på den gamle, hvars rock vanligtvis var urblekt och luggsliten. Han förstod hvad hans gamla tant menade, då hon framsuckade sitt "kärleks-skuld"; han kunde erinra sig hvarje gång han, den rike grosshandlaren, snäst henne och behandlat henne öfvermodigt, därför att hon var ett fattigt, ensamt, gammalt fruntimmer. Han kände igen sin uppappare, som hade hustru och sju barn att försörja, och som han gaf endast sextio kronor i månaden, därför att han tyckte att en uppappare icke borde ha större lön, och att han när som helst kunde få en annan med ändå mindre lönevillkor. I hvarje ansikte stod att läsa, tydligare än med ord, berättelsen om någon ogrannlagenhet, någon hjärtlöshet, som han, den i världens ögon oklanderlige och rättvise, begått mot sina medmänniskor. Det var som om en trollspegel hållits framför honom, och han tvingats att däri betrakta sitt inre jag, icke sådant människor trodde och han själf inbillade sig det vara, utan sådant det i verkligheten var.

En kväfvande ångest sammanpressade hans hjärta och tryckte honom till jorden. Hans sinnen började omstöcknas, han tyckte att alla dessa gestalter småningom förändrade form och karakter, han kände icke längre igen dem, deras ansikten utplånades, och de började att vrida och vända sig i underliga, krälände rörelser. Och på samma gång kommo de honom allt närmare, grepo tag i honom, hakade sig fast vid hans kläder. Med en rysning af fasa försökte han göra sig lös; det var icke

längre människor som omgäfvö honom, det var maskar, ormar, odjur, som slingrade sig omkring honom och som han visste snart skulle börja att gnaga honom, så där som ånger och samvetstyng gnaga. Han tänkte icke

längre på att skaffa sig inträde i det stängda slottet; en enda föreställning: att komma lös, hade undanträngt alla andra. Han fäktade med bägge armarna för att bli kvitt de ohyggliga föremålen, som sögo sig fast vid honom, ångestsvetten pärlade från hans panna, med

skälfvande steg stapplade han ned för trappan. Då förlorade han fotfästet och föll i svindlande fart utför en lång trappa, som bar ned i ett mörkt, bottenlöst djup . . .

Då han kom till sans satt han i hvilstolen i sitt hem vid slussen. Allt var sig likt därinne: bakom honom brann lampan, tidningen hade fallit ned på mattan, och rundt omkring honom var tyst och ensamt. Hvarken John Faber eller gamle Henning eller någon af de andra vålnaderna syntes till. Enda påminnelsen om synen, eller kanske snarare drömmen, var en egendomlig matighet i lemmarna och en känsla af ängslan och smärta, som sammansnörde hans strupe, liksom då man vill börja gråta.

Hela den återstående delen af nyårsnatten satt han i sin stol, eller gick af och an öfver golvet och tänkte på hvad han hört och sett i drömmen.

Var det då icke nog att föra ett, som människor kalla det, hederligt lif, gifva hvar och en sitt, skrifva på fattiglistor och hjälpa med insamlingar för välgörande ändamål? Fanns det en annan, en högre väg än rättskaffenhetens, att vandra på? Hvad betydde den, denna sällsamma *kärlekslag*, som hittills varit honom helt och hållet främmande, men om hvilken han i natt fått en så underlig uppenbarelse? . . .

Från kyrktornet ljuda klockslagen och förkunna att nattens timmar skrida framåt . . . Åtta slag! Det är ju redan morgon . . . Tom går bort till fönstret och drar upp rullgardinen. Borta i öster synes en blek strimma vid horisonten . . . Det är dagen som nalkas . . . det är det nya årets sol som närmar sig.

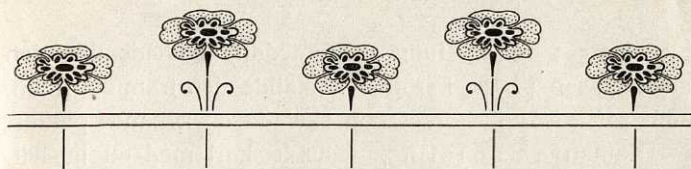
“Det nya året“, hviskar han med darrande stämma, “hvad bär det i sitt sköte? Hvad skall det lära mig,

hvert skall det föra mig, hvem skall uttyda för mig den sällsamma, nattliga synen?"

Tusen tankar och känslor — smärtsamma, dunkla, ofattliga, men ändå ljufva, strömma genom hans bröst . . .

Publikationen "O Gud, förbarma dig . . . förbarma dig öfver mig!" ljuder hans hjärtas bäfvande rop, medan strimman därborta i öster blir ljusare och ljusare, och det nya årets morgon gryr öfver jorden . . .

I dagstugan.

Det var nu öfver ett år sedan Marta hos sin man sett framskymta några symptom af *det*, som hon mera än allt annat i världen fruktade att få se hos honom. Han hade en lång tid bortåt varit vid jämnt, gladt lynne, vänlig mot barnen och nästan aldrig klagat öfver trötthet, då han kom hem från arbetet. Och Marta hade känt sig så lycklig häröfver; hvarje kväll tackade hon Gud för att allt var så lugnt och fridfullt i hemmet, och hennes första tanke, då hon vaknade om morgnarna, var en bön att Åman aldrig mera måtte börja med "det där gamla grubblet" igen . . .

Men i dag på morgonen då han åt frukost innan han skulle gå ned till gasverket, där han var anställd som eldare, såg hon på vissa väl kända tecken att "nu skulle det börja igen".

Hon drog en tung suck medan hon lade upp den stekta sillen på en karott och ställde den framför Åman, som satt vid köksbordet och skalade en rykande potatis.

Åman var en lång, välväxt karl med ett ljuslett, regelbundet ansikte och små skarpa, vackert formade ögon. Dessa ögon hade nu ett misslynt, oroligt uttryck, och hans rörelser, då han lyfte upp och satte ned faten,

voro häftiga och bullrande, alldeles som om han i dem sökt en afledare för sitt dåliga lynne.

Marta visste också att mannen blott väntade på någon yttre anledning för att bryta ut. Men hon försökte, så vidt möjligt var, att undanrödja denna anledning; hon passade upp honom tyst och omsorgsfullt som en tomte; ingenting fattades, knif och gaffel lågo på sitt rätta

ställe, och maten var varm och riklig. Och på det att han ej hos barnen skulle kunna finna någon orsak till förgälselse, hade hon skjutit in dem i kammaren bredvid och stängt dörren.

Men då Åman icke fann någonting att förargas sig öfver, gaf han slutligen utan yttre anledning fritt lopp åt de bittra känslor som fyllde honom.

“Jag vet inte hur d'ä”, utbrast han, när han slutat äta och, efter att ett par gånger ha torkat mustascherna med handen, reste sig upp, “men de' här kommer öfver mig rakt som en frossa. Och de' känns som om jag skulle bli tokig af'et. Jag har legat vaken hela natten och bara tänkt och tänkt . . .”

Marta svarade ej. Hon sammanpressade hårdt läpparna och böjde sig ned för att lägga mera ved i spiseln.

“Hör du inte att jag talar till dig?” utropade Åman och rynkade ögonbrynen.

“Jo”, svarade Marta, i det hon vände sig om och gaf mannen en blick, hvori medlidande och bitterhet på ett egendomligt sätt sammanblandades.

“Nå, då kan du väl ha vett å se folk i ansikte”, fortfor Åman, under det att han nervöst strök med handen genom sitt ljusa, knollriga hår. “Men saken ä' den att galoscherna inte passa, du tål inte en gång att höra't nu mera. Du sitter och mojar dig, du, här hemma, och då ä' det lätt förstås att kalla allt sån't här för galenskaper!”

“Jag säger inte att d'ä' galenskaper”, svarade Marta, i det hon slog igen spisluckan och kom fram till frukostbordet, “men jag har hört de' så många gån-

ger, så jag vet inte hva' jag ska' svara, och inte vet jag hvad man ska' göra åt'et!"

"Nej, det ve' inte jag heller", svarade Åman dystert, "men tokig blir jag, de' känner jag, om de' skall fortsätta så här. Jag vet inte hur d'ä' fatt, men när de' här kommer öfver mig, ä' de' rakt som om jag ficke nå't i kroppen på mig. Du sof som en stock i natt, du, men jag bara gråt och stånkade och vände mig, rakt som om jag haft nå't ondt på mitt samvete."

"Ja, de' blir väl ingen annan råd än att du får resa då, Åman", sade Marta, i det hon tog en potatis från fatet och började skala den.

"Resa!" upprepade Åman hånfullt, "ja, d'ä' lätt å säga't, men du begriper nog att de' inte går att utföra, när du har satt dig i sinnet, att du och barnen inte ska' komma dit."

"Ja, de' kan inte hjälpas", svarade Marta sträft, "till Amerika följer jag dig inte. Jag har lofvat att älska dig i nöd och lust, de' har jag, men inte att följa dig till Amerika, där kanske bara större nöd och fattigdom vänta oss."

Åman brusade upp. "Du pratar som du har vett till. Har jag inte hundrade gånger berättat dig om Lindström, som reste ut med två tomma händer och nu sitter som hemmansägare med häst och kor, och Carlsson, som tog ut hustru och barn och förtjänar pengar som gräs? Och alla järnvägsarbetarne, som reste ut och som nästan hvarenda en blef en riker karl? Jag säger dig, Marta", fortfor han, i det han slog handen mot bordet, "jag *står* inte ut här hemma, jag *ska'* resa, om jag så rätt skulle rymma ifrån dig! Jag blir alldeles vild när jag tänker på, att om jag fått resa för fem år

se'n, som jag ville, skulle jag nu kunna vara en burgen man i stället för en så'n utsliten fattiglapp som jag nu ä! Och de' går inte i längden, d'a' stup omöjligt. Så länge en ä' ung, kan en kanske hålla ut där nere, men när ålderdomen kommer och hänger sig på, ä' de' slut med mig, och då får du och ungarna komma på fattig-
huset!“

“Ja, de' blir nog bäst att du reser“, upprepade Marta ännu en gång.

Åman svarade ej. Han stod en stund orörlig och blickade dystert ned i golvet; därefter tog han rock och mössa, som hängde på en spik vid dörren, och beredde sig att gå ned till gasverket.

Han tycktes känna en viss lindring efter detta utbrott. Det var alltid den vanliga gången, då han hade sina anfall af amerikalängtan; först en längre eller kortare tids grubbel, dåligt lynne och sömnlöshet, så ett häftigt utbrott af förtviflan och anklagelser mot hustrun, som hindrat honom att fara.

I fem år hade han, lindrigare eller våldsammare, plågats af denna okufliga längtan att få lämna fosterlandet och söka sin lycka på andra sidan Atlanten. Den hade blifvit nästan som en sjukdom hos honom, en smygfeber, som ibland långa tider tycktes öfvervunnen, men som, utan någon yttre anledning, plötsligen framträdde igen med kraftigare och svårare symptom. Tidtals kunde han gå likt en hängsjuk drömmare, som hvarken åt eller sof eller svarade, då man talade till honom. Och allt hvad Marta gjorde för att uppmuntra honom, hur ordentligt hon höll hemmet och barnen, hur god mat hon lagade, ingenting hjälpte, det var omöjligt att draga

honom bort från denna fixa idé, kring hvilken alla hans tankar och känslor kretsade.

Det värsta var, att så väl Marta som hennes man i djupet af sin själ voro fast beslutna att ej gifva vika för hvarandra. Marta var nu en fyratioårs kvinna, som hela sitt lif släpat och trälät och som genom en utomordentlig flit och ordning lyckats hålla hemmet treffligt, ja, för deras förhållanden, fint och vackert — skulle hon nu, då hennes ögon började bli klena och ryggen böjd, rifva upp det lilla hemmet och med sina tre halv-vuxna flickor bege sig öfver till ett främmande land, där de kanske skulle förgås i elände?

Marta ransakade sitt hjärta, läste sin bibel, frågade Gud, men hon fick icke något annat svar än det hon nyss gifvit Åman: "jag har lofvat att älska honom i nöd och lust, men icke att följa honom till Amerika."

Åman tyckte naturligtvis att Marta betraktade förhållandena ur själfvisk synpunkt. "Det är jag som får draga lasset", tänkte han då han stod framför ugnen där nere eller då han, trött och utsläpad efter nattens arbete, stapplade hem för att sofva en stund på morgonen, "där ute skulle jag få ett mänskligt arbete och förtjäna pengar, så att man kunde lägga af en slant för gamla dagar, här sliter jag en hund, och på ålderdomen vänta mig fattigdom och beroende."

Då Åman kom ned till gasverket, var klockan sex, timmen då det nya arbetslaget började, det som under fjorton dagar skulle tjänstgöra om dagarna och hvila om nätterna, och till hvilket Åman hörde. De föregående fjorton dagarna hade han haft sin arbetstid på natten, men under dagen blef det aldrig någon ordentlig hvila. Han hade icke ro att sofva om förmiddagarna;

detta gjorde, att, då det långa vakarbetet var förbi, kände han sig ofta olustig och trött, och då var den gamla okufliga längtan genast färdig att på nytt gripa honom.

Det var en vacker söndagsmorgon i mars månad. Luften kändes isande kall — på natten visade termometern nära tjugu grader under fryspunkten — men solstrålarna, som redan hade något af vårens hetta, göto liksom en flod af värme genom den kyliga morgonluften.

I gasverket brusade arbetet med vanlig kraft. Rundt omkring i den stora staden voro alla butiker stängda, söndagshvilan låg öfver de folktomma gatorna, från kyrktornen ljödo ottesångsklockorna och fyllde sinnet med en stämning af ro och sabbatsglädje.

Men så snart man träder inom portarna till gasverket, är det som om ett häftigt brus af hvardagslifvets oro sloge emot och i ett tag bortsopade hvarje stämning af helgdagsfrid; arbetshvirveln griper en och drar en in i sin rastlösa kretsång, man glömmar söndagen och kyrkklockorna, det enda minne man har däraf är längtan efter en fridag, en dunkel, halfkväfd längtan, som ibland kan fara genom tankarna likt ett oredigt minne af forna tider . . .

Från de i medelpunkten af det väldiga etablissemanget liggande retort-husen, där den första processen af gasberedningen äger rum, uppsteg röken ur höga, smala skorstenar, och genom de bägge helt och hållet öppna kortsidorna på de långsträckta byggningarna såg man, hur stora eldsflammar böljade fram ur de rödglöd-gade ugnarna.

I dessa hus, byggda så att retorterna, till utseendet lika väldiga pipor med en ugnslucka längst nere vid

golfvet, ligga efter hvarandra på långsidorna, sprungo nu kolskjutare af och an med sina skottkärror, välte af stenkolen i högar framför dem af retorterna som voro uppeldade, och sprungo så ut igen för att hämta nya, allt med en snabbhet, en automatisk jämnhet i rörelserna, som kom dem att mera likna uppdragna maskiner än människor. Det var ett svårt och för hälsan frestande arbete att springa mellan den kokande värmen, som utströmmade från ugnarna, och den iskalla kylan på gården, där stenkolen hämtades.

Men ännu tyngre var det att stå framför ugnarna för att mata och rengöra dem. Och här var det Åman hade sin plats under arbetet . . .

Här hade han nu stått i nära tio år natt eller dag, här hade han svettats bort sina ungdomskrafter, här hade hans spänstiga gestalt böjts och hans fingrar blifvit krokiga, — här, framför det eldröda, flammande gapet, som, en den nya tidens Molok, dagligen slukade sina offer af mansstyrka och lifsglädje, här hade han för första gången känt denna underliga, vilda längtan att komma ut, som sedan, likt en olycklig kärlek, blef hans lefnads plåga och på samma gång hans käraste, mest omhuldade tanke . . .

Tyst, med släpande steg och slapp hållning gick Åman fram till ugnsluckan, bakom hvilken ett djupt, eldrödt gap öppnade sig för honom. Med en lång järnstång kratsade han bort de utbrunna stenkolen, hvilka, nu förvandlade till s. k. gaskokes, i glödande massor vräktes ur ugnen ned i en bredvid stående skjutkärra. Den fruktansvärda hettan, en hetta så stark, att glas som kom i närheten smälte däraf, frampressade svettdroppar, som likt tårar strömmade utför hans kin-

der och panna, och bakom honom, från de öppna kortsidorna af huset, kom då och då ett iskallt, hvasst drag och stack honom i ryggen.

Då de flammande kolen, hvilkas sken bjärt afstack mot allt sot och allt svart här inne, kastats ned i kärnan, slog en bredvid stående karl en hink vatten däröfver för att mildra den outhärdliga värmen; ett skarpt fräsande smattrade uppåt taket, en väldig rökpelare bolmade fram, och under några sekunder insveptes allt och alla, den svettdrypande eldaren, karlarna som sprungo af och an med sina kärror, retorterna och ugnsgapen i ett illaluktande, kväfvande moln af rök.

Då röken skingrats och kärnan med de glödande kolen försvunnit, började eldgapet på nytt utspy sitt sjudande innehåll, hvars sken flammade på de sotiga väggarna och upplyste eldarens svettdrypande, bleka ansikte och stirrande ögon.

Så snart Åman rensat ugnen från de utbrunna stenkolen, fyllde han den med nya. Han stod nu ett litet stycke ifrån och kastade in kolen med spadtag så jämna och säkra, att trots afståndet knappast ett kol föll på sidan om den trånga ugnöppningen.

Då ugnen var färdig — det tog ungefär tjugo minuter att rensa och fylla den — kastade Åman ifrån sig verktygen, böjde sig ett par gånger och skakade håret, ur hvilket svettdropparna föllo som regndroppar, och gick därefter in i det rum, där arbetarne brukade tillbringa den timmes ledighet, som följde på hvarje matning af ugnarna.

Åman var i allmänhet icke mycket hågad för att prata under rasten; sedan han torkat svetten af sig, kramat ur skjortan och knäppt igen rocken för att hålla sig

I gasverket.

varm, satte han sig i en vrå och tog upp en andaktsbok, som Marta stoppat på honom innan han gick. Men han kunde inte hindra sig från att under läsningen då och då lyssna till hvad kamraterna i andra ändan af rummet talade om.

Allt emellanåt trängde berättelser om arbetslöshet, hårda tider och brödbekymmer fram till hans öron; då och då hörde han utrop af förbittring och ovilja, som kommo honom att se upp från boken och lyssna. Slutligen lade han boken ifrån sig och gick fram till de med allt högre röst samtalande karlarne.

“Han var hos mig i går aftons“, sade en af dem, just som Åman kom fram, “å jag såg att han hade nå't på sinne', för han va' blek och besynnerlig värre, men de' stod inte till att klämma't ur'en. Men då han skulle te å gå, sa' ja': 'hör du, Johanson', sa' jag, 'vill du låna de' här', sa' jag. Å så stack jag ett par krischor i handen på'en. Då började han gråta, den stackarn. 'Jag och hustru min ha inte ätit nå't på tre dagar', sa' han och tacka för pengarna. Men de' va' svårt att se'n, för jag såg hur svårt han tyckte de' va', att stå där som en tiggare. D'ä' en stursker en, den där, som alltid har arbetat regalt å inte tycker om att ligga nå'n te last, inte!“

Arbetarens berättelse tycktes göra ett häftigt intryck på kamraterna. En af dem började harkla och spotta så ifrigt som om han plötsligen fått en våldsam snufva, en skakade på hufvudet och drog en lång, undergifven suck, en annan slog den knutna handen i bordet och söndermalde en ed mellan tänderna.

Åman sade ingenting. Med rynkade ögonbryn och sammanpressade läppar började han gräfva i sina byx-

fickor tills han fick tag i några silfverslantar, som han kastade på bordet.

“Se där! Låt oss 'skramla' ihop en slant åt'en“, sade han kort, “d'ä' en evig skam att en hederlig arbetare som Johanson ska' behöfva svälta.“

De öfriga svarade ej, men de började också att gräfva i byxfickorna efter slantar, och inom ett par sekunders förlopp hade de samlat ihop flere kronor till den arbetslösa kamraten.

“Tvi tocke' elände!“ utropade den af arbetarne som nyss slagit handen i bordet, en lång mager karl med ett tårdt ansikte, som upplystes af ett par mörka ögon, hvilka han med ett på samma gång fientligt och sorgset uttryck brukade spänna i den han tilltalade, “inte ha så mycket, så en kan lefva en gång! Man sliter och släpar ihjäl sig och tackar till för'et. Men d'ä' ändå för mycke' godt, ä' de'! *Svälta* ska' man, d'ä' hva' di bjuder en hederlig arbetare på. Och ändå skriker somligt folk om att man ska' vara nöjd! Ska' en vara nöjd, då en knappast har en bit bröd å gnaga på? Nej, dum ä' den som stannar här hemma, de' har jag sagt å de' blir jag ve' — å dum va' jag, som inte reste för tio år se'n mens jag ännu hade krafter. Nu ä' de' för sent.“

Han drog en djup suck och strök med alla fem fingrarna utspärrade genom sitt ännu svettiga hår, medan det fientliga uttrycket i hans ögon smälte bort i en drömmande, sorgsen blick.

Åman hade, under det kamraten talade, hastigt bleknat. Han blef alltid så underligt upprörd då någon — hvilket ganska ofta inträffade — vidrörde det ämne, som oupphörligt sysselsatte hans tankar. Då han fick

höra talas om utvandrareplaner, greps han alltid af en aggende rörelse, ett slags afundsjuk ifver, snarlik något af det en sjuk känner, då andra börja jämra sig öfver lidanden som förtära honom.

“Har ni hört att Andersson i sjuan tänker ge sig ut i höst?” frågade en af karlarne efter några minuters paus.

“Ja, de' undras mej inte på“, svarade han med de sorgsna ögonen, “en duglig arbetare, som han, gå med två kronor om dagen, som han gått nu hela vintern. Hvart ska' han resa?”

“Han ska' till Transvaal i Afrika. Han får arbete vid järnvägarna där med hundra kronor i månaden till att börja med.“

Åman hade blifvit ännu blekare, och det ryckte kring hans mungipor. Han hade ett på samma gång oroligt och inbundet lynne, och denna inbundenhet, som dref honom att behålla alla tankar och funderingar för sig själf, gjorde att han lätt blef misstänksam och bitter. “Jag har grunnat på den här saken i öfver sex år“, tänkte han mer och mer upprörd, “å jag har längtat, så mårigen har kunnat flyta ur benpiporna, men hemma sitter jag, och hemma blir jag. Å den där, som en aldrig nå'nsin hörde tala om'et en gång, bara han får de' i skallen, så ger han sig af. Men så har han då inte en hustru som bråkar och lipar som min, inte. Men somma människor ä' rakt som födda till tur, å andra till otur . . .“

I detsamma tystnade karlarne, ty undergasmästaren kom in för att fråga dem, om de hört något från Lindberg, maskinisten som skötte “kondenserna“, fem höga cylindrar, i hvilka gasen, då den kom från

retorthusen, afkyldes genom kallt vatten. Lindberg hade en lång tid varit sjuk och ej kunnat sköta sitt arbete, och gasmästaren ville nu veta, om kamraterna hade reda på hur det var med honom.

Men så snart förmannen aflägsnat sig, återupptogo de det afbrutna samtalet, som fortfarande rörde sig kring arbetslöshet, höga brödpriser, tullar, emigrationer o. s. v. Den långa, tätt återkommande rasttimmen, under hvilken de ej kunde sysselsätta sig annat än med att ögna igenom en tidning eller sofva en stund, gaf dem tillfälle att, mer än arbetsgifvarne skulle önskat, anställa betraktelser öfver ställningar och förhållanden.

Då rasten var slut, gingo karlarne å nyo ut för att mata ugnarna. De röda gapen öppnade sig på nytt emot dem, kolmassorna slog sina lågor mot deras ansikten, svetten strömmade, bolmande rökmassor, mättade af gasångor, svepte sig omkring dem, ända tills de tjugu minuterna voro slut och rasttimmen inträdde.

Då klockan slagit sex, lämnade Åman gasverket. Han knäppte omsorgsfullt ihop sin rock öfver den våta skjortan, torkade svetten ur pannan och begaf sig där-efter hem med släpande steg och krokig i ryggen.

Marta hade satt fram kvällsvarden åt honom; flic-korna sutto och läste, rena och söndagsklädda, och hemmet såg trefligt och ordentligt ut. Men Åman var hela tiden tyst och modstulen. Samtalet under rasten hade ännu mera jagat upp hans längtan att komma bort, att bli kvitt ett arbete, som han kände gjorde honom gammal och slö i förtid. Han försökte att tala om och tänka på andra saker, men förgäfves. Marta läste högt för honom ur bibeln, och i början hörde han

uppmärksamt på, men inom några minuter hade hans tankar tagit sin gamla, envisa kretsgång kring samma ämne.

“Du hör inte på, Åman“, sade Marta förebrående, då hon såg hur mannen satt med händerna på knäna och stirrade framför sig med en lång, drömmande blick, “det lönar inte att jag läser för dig, då du inte vill höra Guds ord . . .“

Åman spratt till och såg förvirrad upp. Han hade verkligen icke hört ett ord, han visste knappast hvar han befann sig, hans tankar voro långt borta, på andra sidan oceanen, där han för väl tusende gången uppbyggde dessa luftslott, som ständigt lockade och syssel-satte hans inbillning.

“Jo . . . jo . . . läs du . . . d'ä' alltid godt att få höra litet“, sade han med en suck, “jag hör nog, fast de' kanske inte ser så ut.“

Och Marta fortfor att läsa med låg, entonig röst, och Åman lyssnade med ögonen spända i hustrun, ända tills synerna från det fjärran landet ånyo började stiga upp i hans inbillning och draga honom med sig . . .

Under flere veckors tid gick nu Åman och såg nedstämd och hängsjuk ut. Det var ett mer än vanligt våldsamt anfall af hans amerikalängtan; han hvarken åt eller sof, man kunde tro att han gick och drogs med en sjukdom, som skulle bryta ut.

Marta grämde sig i tysthet och gick ur vägen för mannen så mycket hon kunde. Hon var för klok att göra honom förebråelser eller hålla moralpredikningar; hon visste af erfarenhet att dessa anfall, liksom snufva och bröstvärk, skulle gå öfver.

Men trots denna undfallenhet kunde hon ej hindra att det då och då blef skarpa sammandrabbningar emellan henne och mannen. Åman skulle kväfts om han ej fått tala ut, och de bittra, missnöjda tankarna eggade honom att säga ord, så ogrannlaga och orättvisa, att Marta slutligen brusade upp, äfven hon, och gaf svar på tal. "D'ä' ditt fel", for Åman ut, "du har bråkat och gormat för'et, så att du bundit händerna på mig. Hade du inte varit, så hade jag nu varit en burgen karl, som inte behöft släpa ut sig på det här eländet. Men den gången jag var regelt dum, det var när jag band mig vid ett bråkigt och egennyttigt kvinnfolk!"

"Res", svarade Marta och gaf mannen en hvass blick ur sina kloka, stålgrå ögon, där harmen glödde djupt och intensivt som den gör hos kraftfulla, till det yttre behärskade naturer, "res och lämna oss i nöd och fattigdom, *jag* följer bara inte med dig. Men den gången *jag* var dum, de' var när jag hörde på dig, då du tiggde och bad om mitt ja-ord. Jag gaf de' just inte i brådkastet inte, men nog hade jag gjort klokare i att inte alls ge de'."

"De' har du rätt i", svarade Åman alldeles likblek och med skälfvande läppar, "d'ä' just hva' jag gått å tänkt hela den här tiden. För en gång ä' vi sams då!"

Martas ögon fingo ett olycksbådande mörkt uttryck, helt olika Åmans sjudande vrede. Men hon svarade ej, utan lämnade blott rummet och blef borta flere timmar, under hvilka Åman gick i den förfärligaste oro för att hon "gått och gjort sig något ondt." Hon var den kraftfullaste af dem båda, och det var alltid hon som under deras tvister slutligen bragte Åman till ånger och besinning.

Ibland visade sig Åman från en annan sida; han hvarken grälade eller tvistade, han gaf Marta rätt och erkände, att den här "utvandrelängtan" gjort honom icke "riktig" i hufvudet. Men det var nästan värre att se honom så, tyckte Marta; han var så ängslig, så jämmerlig, det låg alldeles som ett tungt moln öfver hemmet, och ibland kunde det till och med hända att den stora, starka karlen grät som ett barn.

Andra gånger åter satt han i timtal och idislade historier om alla dem, som blifvit rika genom att fara till Amerika. Marta kunde dem utantill allesamman: Lindström, eldaren, som nu rådde om ett hemman i Gestrikland, Carlsson, järnvägsarbetaren, som kommit hem med tio tusen kronor i reda pengar, Tulin, drängen, som skickat hem fem hundra kronor till sin gamla mor o. s. v. Hon hade aldrig kunnat sina läxor i skolan så bra som hon kunde berättelsen om Lindströms, Tulin och Carlssons lefnadsöden.

Men då Åman hållit på en stund, brukade hon vända sig emot honom och säga med ett spetsigt leende:

"Ja, det där låter nog bra, de', men har du räknat alla som de' gått illa för också, och som ha kommit i fattigdom och elände där ute?"

Åman skrattade föraktfullt.

"Nej, de' har jag inte gjort och inte tänker jag göra de' heller, för det blef allt för stort besvär, för lättingar och dummerjönsar finns de' öfverallt! Men se till dem hör inte Anders Åman, gumman lilla!"

"Nej, de' gör du inte", svarade Marta lugnt, "och just därför skulle du bli där du ä'. 'Blif i landet och föd dig redligen', säger Herren, och jag tror att den

som lyder hans ord, den ska' han nog hjälpa igenom, äfven om de' ibland känns litet svårt."

"De' står ingenstädes i Guds ord att man ska' arbeta, så att man slafvar ihjäl sig", invände Åman.

"Nej, men de' står att man inte skall 'fly på hästar', och de' gör man om man kastar ifrån sig en säker brödbit och griper efter en som man ännu inte sett!"

Emellertid förgingo vår och sommar, utan att någon förändring inträffade i Åmans lif.

Det våldsamma anfallet af utvandrelängtan lade sig efter hand, då och då visade sig små dyningar däraf, men så kom en tid, under hvilken han icke alls talade därom och under hvilken det var lugnt och fridfullt i hemmet. Men Åman var i allmänhet tyst och mjältsjuk. Det hårda arbetet framför ugnarna tyngde honom och tog på hans krafter. I synnerhet nattarbetet blef honom mer och mer förhatligt. Hans ögon började också att bli klena; den förfärliga hettan framför ugnarna och bristen på sömn angrepo dem, så att han numera icke kunde se att läsa vid ljus, och detta bidrog äfven att oroa och nedstämma honom.

Fram på hösten fick Åman en svår förkylning och gick i tre dagar med hufvudvärk och feber, utan att göra något vid det. Febern märkte han just inte då han var i arbete, men så snart han kom hem och i säng, kände han hur pulsen flög och hur det dånade och susade för öronen, som om han haft tio kvarnar i sitt hufvud.

"Jag tycker du skulle gå till doktorn", sade Marta en morgon, då Åman sköt ifrån sig frukosten utan att ha smakat en bit, "de' går inte i längden, de' här."

Han såg verkligen mycket sjuk ut; ögonen lyste feberaktigt, och han andades kort och häftigt.

“Å skräp“, svarade han skrattande, i det han reste sig upp, “en så'n käring ska' en väl inte vara, så en springer till doktorn bara en mår lite illa. D'ä' ju inte annat än en förkylning, och det ska' jag väl vara karl till att rå på!“

Marta svarade ej, och så fick Åman hålla på med sitt arbete ännu en dag. Men morgonen därpå, då han skulle stiga upp ur sängen, föll han i stället vanmäktig ned mot kudden och blef orörlig liggande där.

Marta släppte sopskyffeln och sprang fram till Åman. Då hon fick se honom svimma bleknade hon, så att till och med läpparna blefvo hvita, ty nu visste hon att det stod illa till. Åman var den hårdigaste människa hon någonsin sett, och när han gaf vika, då var också sjukdomen för dörren. Med darrande hand började hon gnida honom på tinningarna och kring handlederna, under det att flickorna ställde sig kring sängen och började gråta af förskräckelse.

“Stå inte och lipa, barn“, utbrast Marta sträft, fastän gråten satt också henne i halsen, “sätt genast schalen på sig, Maria, och spring ned till doktor Bohm, i hörnet du vet, och bed honom att han för själ och pina kommer så fort han kan. Säg honom att det ser illa ut . . . säg honom att far håller på att dö, så att han raskar på litet“, ropade hon efter flickan, som genast kastade en schal öfver axlarna och sprang ned för trappan.

Marta fortfor att gnida Åman, ända tills han slutligen öppnade ögonen. Men nu började han frysa och skaka, så att han hoppade i sängen, och det hjälpte ej

att Marta bredde öfver honom allt hvad hon hade af schalar och koftor. De små flickorna stodo alltjämt vid sängkanten oah stirrade med förskräckta blickar på far. Han såg så "konstig" ut, tyckte de.

Då doktorn kom undersökte han Åmans bröst och sade därefter att det var lunginflammation, och att Åman troligen flere dagar gått och dragits med sjukdomen. Så skref han två recept, gjorde flere föreskrifter hur medicinen skulle begagnas och lofvade att komma igen dagen därpå.

Det blef en både långvarig och svår sjukdom. En brinnande feber, åtföljd af nästan oafbruten yrsel, sög alldeles ut den sjukes krafter. I flere timmar kunde han ligga och yra, ibland med hög, skrikande röst, ibland halfhögt mumlande mellan läpparna otydliga, osammanhängande meningar. Det var mest kring Amerika och utvandringen hans tankar rörde sig: än tyckte han sig vara ute på emigrantskeppet, som kastades af och an på de rullande vågorna, än befann han sig i Newyork och höll långa, ifriga uppgörelser med arbetsgifvare. Och alltid var det lysande villkor som framlades för honom, pengar växte som gräs omkring honom, hvad han än tog sig till.

"Jo, de' här ä' annat de'", brukade han säga under yrseln, "d'ä' inte knussel på pengar där ute, inte! Se här", och han plockade på täcket och höll upp sina tomma händer mot Marta, "du ser själf, som inte velat tro på'et, hvad jag förtjänat bara på en endaste dag! Jag vet rakt inte hvad jag skall göra me't. Tycker du inte jag skulle bygga mig ett hus och göra Brinken lång i synen, den snålvargen, som alltid klämde åt så efter hyran . . . Ett tusen dollars på en enda dag, d'ä' inte

småsmulor det . . . d'ä' annat än hemma, där en fick knoga en hel vecka för att få ihop en enda tjugufemöring . . . Ett så'nt elände . . . och de' vill di att en hederlig arbetare ska' vara nöjd med . . .“

Ibland, då febern var mycket våldsamt, och värken i hufvudet kom honom att högt jämra sig, hade han hallucinationer från ugnarna nere i gasverket, och då kunde han skrika, så att det hördes genom hela huset.

“Undan med er!“ ropade han och fäktade med armarna; “undan, ser ni inte att kolen ska' in? Hvarför ska' ni hindra mig, det duger inte, vet jag, ugnen fördärfvas rakt af hettan, om den inte eldas . . . Hva' ä' de' för dumheter de' här? D'ä' ju rakt så de' smälter alltsammans . . . de' sjuder och de' bränner, så de' knakar i muren . . . ja, de' här får gasmästarn svara för . . . d'ä' alldeles på tok . . .“

Och svetten pärlar utför hans panna alldeles som då han står framför ugnarna där nere, och ögonen lysa af feberfantasier, ända tills han utmattad faller ned och sluter ögonen, för att en stund därefter vakna och på nytt börja samma kretsgång af tankar och fantasier . . .

Marta vakade öfver honom natt och dag. Under tre veckors tid kom inte en blund i hennes ögon, och då han skulle flyttas från sängen till soffan, var det hon som själf bar honom på sina armar utan någon hjälp. Men hon var många gånger nära att svikta; benen veko sig under henne, då hon lagt ned. Åman stod hon en lång stund med krökta, darrande knän, och det var henne ibland nästan omöjligt att räta upp sig igen.

Om Åman ej af naturen haft en så stark kropp, skulle han ej ha gått igenom sjukdomen, men nu be-

segrade han den slutligen, så att han efter sex veckors förlopp fick lämna bädden och sitta uppe en stund. Han såg ut som ett benrangel då han först kom upp, och han hade knappast krafter att släpa sig mellan sängen och soffan. Men han repade sig märkvärdigt fort; efter åtta dagar fick han gå ut, och efter ytterligare åtta dagar var han nere i sitt arbete igen. Läkaren hade visserligen ej gifvit honom tillstånd därtill, men så snart han kände att det var honom en möjlighet att arbeta, begaf han sig, trots Martas böner och föreställningar, ned till gasverket. Blek och tungbröstad kom han en morgon och ställde sig som vanligt framför retorten; ett par gånger svimmade han och måste afbryta arbetet, och under den första tiden var det honom svårt att hålla ut, men efter hand blef han starkare, och inom en månads förlopp gick hans arbete på vanligt sätt.

Det var en svår vinter som nu kom. Visserligen hade Åman under den tid, då till följd af sjukdomen de ordinarie inkomsterna försvunno, fått hjälp ur en sjukkasse, men Marta hade likväl blifvit tvungen att pantsätta flere saker. Och Marta hade ingen ro så länge de där pantlånebevisen lågo i hennes byrålåda. Hon såg dem oupphörligt framför sig, hon drömde om dem på natten; de små fyrkantiga lapparna brände i hennes medvetande som rostfläckar, hvilka hon måste ha bort. Endast en gång förr, under en kall vinter då det varit ondt om arbete, hade hon måst pantsätta några saker, och hon hade icke då heller haft ro, förr än hon fått spara ihop så mycket, att hon kunde lösa ut dem. Hon sträfvade och arbetade äfven nu, satt uppe och sydde om nätterna och gick bort som hjälphustru, ända tills den sista pantsedeln kom bort ur huset och hon fick

hem sin söndagsklädning och den kära gamla väggklockan, som satt öfver sängen och som utgjorde både hennes och barnens glädje.

Men det blef svårt att i vinter slå sig fram utan att göra skulder eller pantsätta sitt husgeråd. Prisen på de flesta matvaror voro i ett oupphörligt stigande, och rundt omkring bland vänner och grannar härskade en fruktansvärd arbetslöshet, af hvilken framkallades en nöd, som de mera burgna arbetarne, hvar och en efter sin goda vilja och förmåga, måste hjälpa till att lindra. Det var under vintermånaderna en ständig vecklagan bland de fattiga familjerna, som hade sin bostad här i arbetarekvarteret; hur skulle man få de redan förut knappa inkomsterna att räcka till, då alla lifsmedel blifvit så mycket dyrare? Hvarifrån skulle man få pengar till mat åt alla de små munnar, som pockade på bröd, till värme under den kalla tiden, till hyra för den lilla lägenhet man bebodde? Denna sista fråga i synnerhet upptog allas sinnen; att spara ihop till hyran, det var a och o i den hårda kampen för tillvaron. Och när betalningsdagen kom och summan ej var full, då måste än en klädning, än en möbel, än klockan och vigselringen vandra bort till pantlånaren, och det dröjde länge innan de pantsatta föremålen funno vägen hem igen. Det var ett oupphörligt balanserande på randen af den afgrund, där ohöjld nöd och fattigdom gapade emot dem.

En morgon i början af mars, då Marta gick ut för att köpa litet kaffegrädde, mötte hon på backen utanför sin bostad en bekant, en tvätterska, som hon icke på länge sett. De bägge kvinnorna hälsade på hvarandra, och trots kölden stodo de en god stund kvar och pratade.

“Hur står de' till med er nu för tiden?” frågade tvätterskan, “d'ä' länge sedan jag hörde något om er.”

Marta drog en djup suck och strök med handen under halsduken. Hon hade blifvit gammal i vinter, ryggen var ännu mera böjd och bröstet insjunket.

“Ja, d'ä' inte mycke' te höra“, svarade hon med ett bittert leende, “vi har haft en svår tid, Åman har varit illa sjuk, och pengarna har gått fortare än de kommit. Men de' blir väl än värre för oss“, tillade hon med en tung suck.

“Hur så då?” frågade tvätterskan.

“Å, d'ä' de' här me' att Åman ändtligen vill ut till Amerika. Och de' blir nog ingen annan råd till sist än att han får fara.”

“Jaså — står de' så till?” svarade tvätterskan, i det hon satte ned korgen, som hon bar och började gnugga sina frusna händer. “Ja, de' där, de' tål nog att tänka på, de'. Men hur ä' de' me'n annars, ä' han frisk nu?”

“Åjo, d'ä' nog bättre, han har repat sig duktigt sista tiden. Men de' var nog den där sjukdomen som gjorde slag i saken. Och jag börjar på att tycka att han kan ha rätt, hur svårt och sorgligt de' än blir för oss. D'ä' en arbetsmyra, Åman, och nykter och ordentlig har han alltid varit, så jag har då inte något skäl till klagan, och ändå ser en, att de' knappast går ihop för oss, så dyrt som allting nu ä'. Och så känner han hur de' här släpet vid ugnarna rakt tar krafterna af'en, så en får då inte undra på, om han vill försöka nå't annat. Jag har inte velat gå in på de' förr, jag har nog i det sista kämpat och hållit emot, men när jag såg'en i vintras sjuk och eländig släpa sig dit ner, då begynte jag på att tycka att han ändå har rätt.”

“Ja“, svarade tvätterskan, “jag får säga att d’ä inte underligt om di längtar ut lite’ hvar. Här ä’ svårt bekymmersamt nu för tiden. Där borta hos Eriksons“, fortfor hon, i det hon med en böjning på hufvudet utvisade ett hus nere i backen, “ä’ de’ nu de’ värsta elände, en kan tänka sig. Fabriken ä’ stängd, så Erikson har inte haft arbete på två månader. Jag var där nere i går och Karin grät och jämrade sig, så de’ rakt värkte i bröstet att höra henne. De hade nästan allting pantsatt, hon visade mig en hel bunt med pantsedlar. Jag skramla’ ihop några slantar vid inrättningen i går, annars hade de väl svultit ihjäl. Man ska’ veta, fyra barn å inget arbete!“

“Ja, d’ä inte stort bättre hos Svensons“, svarade Marta suckande, “han har nu i en månad gått och knacka’ sten, som di nu alltid ska’ ha en till, när allt annat ä’ slut, förstås, å på de’ har han förtjänt en och femtio om dagen ungefär. Men hur i all världens dar ska’ de’ räcka till, när en har sex barn te föda, å allt ä’ så grymt dyrt? Tänk bara hva’ kaffet stigit!“

“Och mjölet se’n? D’ä ju nästan dubbelt emot förra vintern.“

“Ja, ska’ en tro att de ä’ tullarna de’ här?“ fortfor Marta med en begrundande blick.

“Ja, nog sägs de’ det, fast d’ä då inte godt te veta, förstås. Men nog ä’ väl nå’t som ä’ på tok, då en inte kan få arbeta, när en vill vara ärlig och arbetsam, och då allting görs så svårt och tungt för en, att man rakt tycker att man inte står ut me’et.“

“Ja“, svarade Marta, i det hon sammandrog ögonbrynen och såg framför sig med en mörk blick, “d’ä då inte att undra på att di blir bittra och upp-

studsiga, och att socialistiska tankar kommer öfver dem, när di ser att di som har makten ställer det svårt och tungt för arbetarne. D'ä' inte så lätt, inte, att frysa och svälta och släpa ut sig, och ändå inte vara missnöjd och klaga. Och när arbetarne inte känner Gud, och det gör de flesta af dem inte, så ä' de' ju klart att de ska' bli upproriska af sig och slå sig ihop med utilisterna.“

“Ja“, svarade tvätterskan, i det hon tog upp sin korg och beredde sig att fortsätta vägen, “nog ä' det det enda som håller en uppe, att man förtröstar på Herren och hans hjälp. Trodde man inte på honom i alla sina bekymmer, då vore lifvet så uschligt, att de' vore bäst att gå och göra af med sig me' ens. Ja, adjö då“, fortfor hon och nickade åt Marta, “ja, en får väl höra åf om de' blir nå'n amerikaresa, kan jag tro?“

Marta böjde på hufvudet, hvarefter de bägge kvinnorna skildes åt och gingo hvar och en åt sitt håll.

Då Marta varit och köpt grädden, tittade hon på hemvägen in till stenhuggare Svenson, om hvilken hon nyss talat med sin grannhustru, tvätterskan.

Det var icke något uselt kyffe, Marta nu kom in i; det var en två trappor upp belägen salong med tre fönster, dekoreradt tak och målad kakelugn. Här bodde Svensons för sju kronor i månaden; dessutom låg här en “inneboende“ karl, som skulle betala tre kronor, men som han nästan aldrig hade några pengar, var det i allmänhet omöjligt att få någonting af honom. För öfrigt var hela huset uteslutande bebodt af arbetarefamiljer. De stora femrumsvåningarna voro indelade i smålägenheter, hvilka nästan alla utmärkte sig för den största vantrefnad. En kall, rå luft samt stora

fläckar på väggarna vittnade om att fukten ännu ej var utdrifven ur huset, och mot rummets eleganta inredning afstucko de stackars nötta möblerna på ett oskönt, skrikande sätt. De som ej hade del i kök lagade sin mat i kakelugnen, så att vid middagstiden blandade sig alltid i den råa fuktluften ett obehagligt matos.

Hos Svensons var emellertid fuktluften ren och oblandad, ty som de på hela dagen icke haft så mycket som en potatis att koka, kunde där icke finnas något matos. Icke heller funnos här många möbler, hvilkas skafda ryggar och nötta öfverdrag hånade de eleganta väggarna, ty största delen af möblemanget var för närvarande hos pantlånaren.

“God dag“, sade Marta, i det hon satte sig på kanten af den ännu ouppbäddade soffan, där det grådaskiga lakanet och det smutsiga täcket lågo hopskrynkade i en röra; “hur står det till i dag?”

Hustrun, som satt och lappade ett par redan tjugugångar lappade byxor och under tiden vaggade det yngsta barnet, började genast gråta vid Martas fråga.

“Jag och Svenson har suttit uppe hela natten, han har lappat barnens skodon och jag har lappat kläderna, för de' håller rakt på att falla sönder alltsammans. Och i dag har vi inte ätit ett Guds lån ännu“, svarade hon med låg, klagande stämma.

Marta började hastigt gräfva i sin ficka. Därefter drog hon upp ett par bröd, inlindade i ett tidningspapper, och en slant, som hon lade bredvid hustru Svenson.

“Se här“, sade hon kort, “här ä' åtminstone en bit bröd. Och låt nu flickan springa efter litet potatis, så ni åtminstone får någonting i er.“

Hustrun tackade slött och lät därefter flickan springa och köpa potatis, som Marta sagt.

“Är Svenson ute och hugger?” frågade hon och såg sig omkring i rummet.

“Nej“, svarade hustrun, under det hon allt emellanåt snyftade till och torkade sig om näsan med handen, “han försöker att skaffa sig nå't annat arbete. D'ä' slut me' huggningen där borta nu.“

Marta fortfor ännu en stund att prata med hustrun, så steg hon upp, nickade ett kort afsked och begaf sig hem.

Hon var hela den dagen nedstämd och frånvarande. Då barnen vid ett-tiden kommo ur skolan, märkte hon dem knappast, och lilla Agnes, som annars kunde få henne att le, hur sorgsen hon än var, måste två gånger berätta att “fröken“ sagt att hon kunde sin bibliska historia så bra, innan modern gaf akt på henne.

“Mamma“, ropade den lilla flickan misslynt, “mamma, du hör inte på mig ett dugg!“

“Jo, lilla Agnes“, sade modern med ett tankspridd leende, “fröken sa' att . . . att . . .“

“Att jag *kunde* min läxa!“ ifyllde den lilla flickan stolt och gaf modern en förebrående triumferande blick.

“Ja, det var snällt, det, min flicka“, suckade Marta och klappade den lilla på hufvudet, d'ä' roligt för mamma att höra.“

Lilla Agnes såg upp på modern med en knyck på nacken och en skälmaktig blick, liksom hade hon velat säga: “ja, jag skulle tro det, jag!“

Åman kom som vanligt hem vid sjutiden. Han hade mycket förändrats i vinter; sjukdomen och det stränga arbetet, hvarmed han börjat innan hans krafter

ännu voro återställda, hade gjort honom flere år äldre. Han gick krokig och med släpande steg, ögonen hade sjunkit in och fått det ansträngda uttryck, som blicken får af sömnlöshet eller nattvak.

“Åman du“, sade Marta, sedan hon satt fram kvällsvarden och mannen börjat äta, “jag har tänkt på den där saken hela vintern, jag har bedit och kämpat, och vet du hva' jag nu säger om'et?“

Hon stod framför Åman med händerna stödda mot bordskanten. Det syntes att hon var häftigt upprörd; det insjunkna bröstet flämtade, hennes stora, mörka ögon voro nästan svarta, och det ryckte nervöst kring mun-giporna.

“Nej“, svarade Åman, i det han stack gaffeln ned i en potatis och kastade en hastig, forskande blick på Marta.

“Jo, jag säger att du har rätt och att jag inte längre vill hindra dig. De' kan en inte mera undra på att du vill bort och pröfva något bättre, så eländigt som du haft det i vinter. Res i Guds namn. Med mig och barnen blir det väl alltid någon råd. D'ä' bara *en* sak, som jag ångrar . . .“

“Och hvad då?“ frågade Åman med ett kort, nästan sträft tonfall, som han alltid använde, då han var som mest vek om hjärtat.

“Jo, att jag inte förr bedt dig fara“, svarade Marta, i det hon hastigt vände sig bort och torkade sina ögon.

Åman blef alldeles röd, hans ögon flammade till, och han slukade den ena potatisen efter den andra för att dölja sin rörelse.

“Jag visste att det skulle så gå“, sade han slutligen kort, “du är en alltför snäll och för-

ständig kvinna, för att du inte skulle förstå mig till sist.“

Marta böjde på hufvudet och tog undan tallriken, som Åman sköt ifrån sig. Sedan talade de inte mera om utvandringen, hvilken nu betraktades som afgjord.

* * *

I början af maj reste Åman. Det hade stått hårdt åt att skaffa penningar till öfverfarten; en del penningar fick Åman låna, men för att få summan full måste de sälja det mesta af sitt möblemang, klockan, soffan, Martas sybord, de stoppade stolarna, allt som gjort hemmet trefligt och inbjudande och som Marta vårdat med så mycken omsorg och ordning. Det sved ända ned i hjärtrötterna, och hon tyckte att det kändes som om hon skulle kvävas, så tjockt blef det i halsen på henne, då hon såg de kära gamla möblerna för alltid bäras ned för trappan. Men hvad hjälpte det att gråta? Hvad som var bestämdt måste ändå ske, hur svårt det än kändes.

Åman själf var full af förhoppningar. Han hade legat i korrespondens med en kamrat i Amerika och genom denne erhållit en förmånlig plats. Han hade också blifvit som en annan människa sedan amerikaresan blef bestämd. Det var som om en stålfjäder plötsligen sprungit upp inom honom och rätat hans böjda gestalt och gjort gången spänstig och ungdomlig som förr.

“Nästa år skickar jag respengar till dig, mamma lilla. Så arbeta vi styft en tio år och sedan fara vi hem och få det lugnt och trefligt på vår ålderdom“, sade han för väl hundrade gången, då han och Marta

en regnig vårmorgon gingo ned till tåget, som skulle föra honom till Göteborg, där emigrantskeppet väntade honom.

Marta svarade ej; hon gick blek och tyst bredvid Åman och hjälpte honom att bära den lilla kappsäcken, hvare han hade sina få reseffekter.

De talade icke heller mycket, medan de stodo och väntade på tågets afgangssignal. Endast då och då kom en kort fråga eller uppmaning: "ja, du skrifver väl snart då?" eller "tog du tvålen, som jag lindade in åt dig?" eller något dylikt.

Men då Åman stigit in i kupén, och konduktören smållt igen dörren, sträckte Marta sin hand åt mannen och sade med låg, högtidlig röst:

“Ja, Gud välsigne dig, Åman! Tag honom med dig på alla dina vägar och glöm inte att hvar afton läsa i bibeln, nu när du inte har mig som gör'et!”

“Nej, nej, det glömmar jag inte“, svarade Åman och kämpade mot tårarna, “Gud vare med dig och barnen medan jag är borta!”

Han böjde sig ut och kysste ännu en gång de bägge flickorna, som stodo och sågo sig omkring med nyfikna, ängsliga blickar; den yngsta flickan hade ej fått följa med, hon låg ännu och sof då fadern lämnade hemmet.

Nu ljöd afgangssignalen, lokomotivet sattes i sakta rörelse, de vanliga viftningarna och afskedsropen utbyttes, och inom några sekunder stod Marta ensam på perrongen och såg med en lång, drömmande blick efter det bortilande tåget . . .

Men då det försvunnit bortom järnvägsbron, vaknade hon ur sina tankar, tog de små flickorna vid handen och begaf sig hemåt.

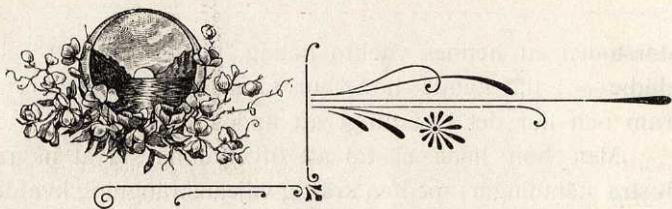
Regnet föll i stora, strida droppar, som en kall vårblåst piskade åt ena sidan, och himmelen hade denna blygrå, entoniga färg, som kommer en att tro att solen aldrig skall kunna genombryta den tjocka slöja som höljer henne.

Det tunga vädret ökade ännu mera Martas nedslagenhet. Och då hon kom till sitt lilla hem — ett mörkt, trångt vindsrum, dit hon flyttat för några dagar sedan — och såg sig omkring på de få, tarfliga möblerna,

återstoden af hennes vackra bohag, hennes stolthet och glädje — då kände hon hur tårarna ånyo ville bryta fram och hur det blef tungt att andas . . .

Men hon hade ej tid att öfverlämna sig åt några dystra stämningar; med en kraftig viljeansträngning kväfde hon tårarna, vände bort blicken från det förflutna med dess glada eller vemodiga minnen och från det tunga närvarande, som ställde sitt obevekliga kraf på alla hennes krafter, all hennes energi, återupptog sitt arbete och samlade så småningom alla sina tankar, alla sina förhoppningar kring den stund, då respengarna från Åman skulle komma, då den tid af försakelse och sträfvan, som nu väntade henne, vore förbi, och hon och barnen finge begifva sig ut till den okända västern, det underliga sagolandet, som skulle gifva henne en fridfull aftonstund efter den långa och heta dagstungan . . .

Lyckliga människor.

Det var nu flera år sedan syster Bengta fått någon ledighet från det trängna arbete bland stadens sjuka och fattiga, åt hvilket hon allt ifrån sin tidigaste ungdom ägnat sig. Men då hon nu ändtligen under 14 dagar skulle få hvila därifrån, beslöt hon att använda denna ledighet till ett besök hos sina gamla vänner i Småland, där hon för lång tid tillbaka varit församlingsdiakonissa, och där hon efterlämnat ett minne, som hvarken år eller afstånd kunnat utplåna.

Så här gick det till vid hennes besök.

Först utrustade hon sig med en kappsäck, i hvilken hon, förutom några kläder, lade ett litet spritkök, kaffe, socker, bullar och skorpor samt slutligen öfverst en hängmatta att ligga i om nätterna, ty hon visste, att gummorna där nere ej hade tillfälle att ordna några bäddar åt sina gäster.

På det sättet utrustad begaf hon sig i väg med bantåg och ankom vid sextiden på eftermiddagen till den

station, från hvilken hon hade att gå en half mil för att komma till närmaste stuga.

Det hade varit en varm sommardag; syster Bengta kände sig trött efter resan, och kappsäcken och hängmattan voro ej lätta att bära den långa vägen; men fastän hon gick litet böjd och med tunga steg, låg det ett gladt leende öfver hennes läppar, och allt emellanåt glänste ögonen till af belåtenhet. Hon tänkte på huru glada hennes små gummor skulle bli åt att få se henne, och i inbillningen frammanade hon alla de utrop af öfverraskning och förtjusning, som skulle möta henne, då hon kom och knackade på deras dörr.

Då hon gått i öfver en timme, fick hon i sikte mor Stinas stuga, den första af alla dem, hon skulle besöka. Den lilla stugan, bygd som en potatiskällare, med små, i lera infattade fönster, var sig alldeles lik som för tio år tillbaka, kanske endast litet mera grå, mossbeluppen och ålderdomsskröplig än förr. Dörren var stängd, men en rökpelare, som ur skorstenen steg upp mot den klara sommarhimmelen, vittnade om att mor Stina höll på att syssla där inne.

Syster Bengta smög sig fram till dörren och knackade sakta på.

Nu hörde hon, hur gummans träskor klampade fram till dörren, som därefter försiktigt öppnades på glänt så mycket, att gummans lilla skrupna ansikte spejande kunde titta ut.

Syster Bengta sade ingenting; hon ställde sig blott framför mor Stina och såg på henne med ett skälmskt leende.

Den lilla gumman plirade i dagsljuset och granskade misstroget den främmande. Men plötsligen började

det rycka kring hennes mungipor, ögonen fingo ett skimmer, liksom hade tårar velat sippra fram, hon tapgade träskenen, som hon höll i handen, slog ihop händerna och utropade:

“Nej, ä' de' du, mitt älskandes barn, nej, de' kan då fäll aldrig vara sant?”

“Jo, d'ä' allt jag, mor Stina“, svarade syster Bengta, i det hon kastade ifrån sig hängmattan och kappsäcken och slöt den lilla gumman i sina armar.

Så stodo de där en stund och både skrattade och gräto. Mor Stina ville knappast tro, att det verkligen var syster Bengta, hon hade framför sig; hon måste riktigt se på henne och taga på henne ett par gånger under det hon förtjust och undrande vaggade på hufvudet: “nej, men ä' de' verkligen hon, mitt älskandes barn?”

“Jo, det är allt jag!“ upprepade syster Bengta småleende, i det hon ånyo tog gumman i famn, “men nu, kära mor, får ni släppa mig in i stugan och låta mig sitta, jag ä' trött, ska' ni veta, d'ä' ett drygt vägstycke, jag haft att gå!”

“Ja visst, ja visst, mitt kära barn!“ sade gumman och stultade in i stugan, alltjämt under utrop af förundran och glädje.

“Sitt nu, sitt nu“, sade hon, i det hon omsorgsfullt torkade den lilla träsoffan vid fönstret, “ä' låt mig så få veta, hur du har'et, å hur Herren ställt'et för dig under alla di härna åren?”

“Jo, mor Stina, han har ställt det bra för mig på alla sätt och vis“, svarade syster Bengta med strålande blick, i det hon satte sig på bänken och drog den lilla gumman ned vid sin sida.

Och så började hon berätta om sitt arbete bland de sjuka och fattiga, om de svårigheter, hon haft att öfvervinna, om välsignelser, som kommit henne till del. Och mor Stina satt där, liten och krokryggig, med händerna sammanknäppta och sakta vaggande på hufvudet och blickade upp på syster Bengta med sina små vänliga, af kärlek och beundran tindrande ögon.

Under tiden begagnade syster Bengta tillfället att se sig omkring i det lilla rummet. Allt var sig så likt här som för tio år tillbaka, då syster kom hit ned: "gåsänknen" — den lilla soffan, på hvilken hon satt — så kallad, emedan under vintern gäsungarna brukade ha sin plats där under locket, granriset på golfvet, tidningspapperet, hvilket tjänstgjorde som tapet, bädden med sina fina, rentvättade lakan, den lilla urblekta taflan med det törnkrönta Kristus-hufvudet — hur väl hon mindes allt detta, hur många kvällar hade hon ej suttit här inne i den lilla stugan och känt det, liksom hade mor Stinas kärleksfulla, fromma sinne förvandlat den till en helgedom af frid och lycka! Vid väggen midt emot dörren, där stugan var så låg, att icke ens mor Stina kunde stå rak, fanns en kista med hvit duk öfver. På den stod ett skrin, innehållande mor Stinas lilla korrespondens, och bredvid lågo bibeln och en gammal postilla. Det var mor Stinas "altare"; här brukade hon ligga på knä och bedja — hur många gånger hade ej syster Bengta, då hon kom och hälsade på, sett den lilla gumman ligga där försjunken i bön och betraktelse! Och lika fint, lika ordentligt och pyntadt stod det där nu som i forna dagar.

Här, i denna lilla stuga, hade gumman lefvat i öfver 20 år, vinter och sommar. Bränsle hämtade hon

från skogen, maten bestod af kaffe och rågröd, aldrig någonting annat. Ja, mor Stina påstod själf, att hon icke fördrog någon annan mat. "En gång", så berättade hon för syster Bengta, "va' ja' hos dotter min, å då skulle hon, må veta, bju' mej på nå' rekti't godt, tocke där soppa, som dom kokar på kött?"

"Buljong?" undrade syster Bengta.

"Jo, de' va' visst så dom kalla't. Men då feck ja' då så ondt, så ondt, så ja' höll då på å göra rekti't ledt åt hela kalaset! Å se'n så vill ja' då inte ha nå' annan mat än kaffe å rågröd, må veta."

Och härvid blef det. Två gånger om året, jul och påsk, gjorde mor Stina ett stort rågrödsbak, och så måste det räcka den återstående tiden af året. Hårt blef det visserligen till sist, men då tog hon en knif och skrapade det och åt smulorna till sitt kaffe.

Kläder behöfde hon icke heller mycket. Hon hade nu fått en ny klädning, och som den förra hon haft räckt i aderton år, trodde hon nog, att den hon nu hade skulle räcka henne så länge hon lefde.

För resten voro alla människor så "snälla" emot henne. Grannarna kommo ofta och hälsade på henne, och hennes måg och dotter gåfvo henne än ett, än ett annat.

"För si, d'ä' så, att når en bara själf vill va' snäll, så ä' också alla andra snälle emot en", det var hennes enkla lefnadsfilosofi.

Då de suttit så en stund och utbytt sina förtroenden, steg syster Bengta upp och sade, att hon skulle göra sig i ordning litet efter resan, om mor Stina i stället ville gå ut och hämta hit grannkvinnorna, så skulle

de, liksom i forna dagar, ha en liten bön- och bibelstund tillsammans.

“Ja, kära mitt barn, visst vill ja' de“, sade gumman förtjust, “tänk, så glada dom ska' bli allesamman, dom kunde då fäll allri tro, att syster Bengta sku' komma hit en gång te i lifvet!“

Den lilla gumman nickade åt syster Bengta, vaggade långsamt af och an på kroppen och stultade så ut, för att underrätta grannhustrurna om hvad som inträffat.

Under tiden tog syster Bengta fram spritköket, tände veken och satte på kaffe pannan, så att, då mor Stina efter en stund kom tillbaka med fyra små, lika ifriga, nyfilka och förtjusta gummor som hon själf, puttrade kaffet som bäst och spred sin trefliga doft i den lilla stugan.

“Goddag . . . goddag . . . nej, ä' de' hon, kära älskandes barn? Kommer hon te oss igen“, ljöd det nu i korus omkring Bengta, som knappast räckte till att besvara alla de små gummornas klappar och välkomsthälsningar.

“Jo, d'ä' allt jag . . . goddag mina små gummor. Goddag mor Stafva, goddag Johanna. Hur står det till med moster Britta då? Ä' gikten lika svår . . . Jó, nog mins jag de' alltid, nog mins jag mosters gikt och hur jag knådade hennes fötter. Och Backens-Maja, hon ä' sej lik? Rask i benen som för tio år sedan?“

Så höllo de på en stund, och omfamningar och klappar och frågor och svar följde lika tätt på hvarandra.

Men när de små gummorna ändtligen gifvit uttryck åt sin glädje öfver att återse syster Bengta, fingo de syn

på spritköket, som stod på bordet och kokade, och nu blef det frågor och utrop af undran och nyfikenhet, lika ifriga som välkomsthälsningarna nyss.

“Nej, ett tocket ett! . . . Kan säja, hur de kan koka på så'na små, små lågor? . . . Å inte finns de' nå'n olja heller, hva' må tro de brinner me?” — undrade gummorna om hvarandra och ställde sig i ring kring spritköket för att riktigt betrakta det.

“Jo, ser ni, det brinner med sprit“, sade syster Bengta och såg småleende på gummorna, som högtidligt och allvarligt vaggade på hufvudet vid hennes upplysning.

“Ja, si de' finns nu då så mycke' stort och märkvärdigt där ute i vä'la“, menade Backens-Maja, som var den mest filosofiskt anlagda af dem.

Emellertid var nu kaffet färdigt; syster Bengta flyttade af pannan och tog fram bullar och skorpor, under det mor Stina satte fram kopparna. Så hällde syster Bengta i och delade ut bröd och bjöd och trugade gästerna. Det var en riktig högtidsstund för dem; alla voro de fattiga, ett sådant kaffe hade de ej smakat på länge, och ett sådant godt, rart bröd sedan! Kära, älskandes barn, hvad hon var sig lik, det var alldeles som i forna dagar, då hon brukade bjuda dem hem till sig och traktera dem med kaffe och bedja och läsa med dem! Ack ja, hvad de voro lyckliga, och hvad de klappade om syster Bengta, och hur de drucko och doppade!

Endast mor Stina blef trogen sin vana att skrapa litet rågbröd till kaffet. Syster Bengta försökte öfvertala henne att doppa hvetebröd i stället, men hon skakade blott på hufvudet, gömde undan sin portion bullar

och skorpor och sade med en hemlighetsfull blinkning: "de' kan allt bli bra till något."

Då kaffedrickningen var slut, började bibelläsning och bön. Stapplande och barnsliga framkommo bönerna, en underlig blandning af egna ord, gamla böner och psalmverser, men källan, ur hvilken de sprungo fram, var älskande, troende hjärtan. De små gummorna bådo för hvarandra, för syster Bengta, för själars frälsning, för "kungen", för alla, som voro i fara och nöd till lands eller vatten.

Medan de höllo på att läsa, knackade det på dörren; och då mor Stina öppnade, visade sig utanför en liten, hopkrumpen gumma, som, ledd af en gosse, med famlande rörelser och händerna utsträckta kom in i stugan.

"Hvar ä' hon, mitt kära barn?" utropade den inträdande, "blinda Marta" kallad på grund af sin blindhet, "jag har försport, att hon ä' här, å då måste ja' skynda mej å få råka'na!"

"Jo, här ä' jag, kära Marta!" sade syster Bengta, i det hon kom emot den blinda och slöt henne i sina armar. "Hur står det till med er nu för tiden?"

"Ack, jag ä' så lycklig . . . så lycklig . . . Herren ä' så god . . . så god . . . så god . . ." svarade den gamla, under det hon, ledd af syster Bengta och vänligt hälsad af de öfriga, satte sig på gåsbänken.

"Nå, hva' ä' de' nu då, som Marta ger sig så öfver för?" undrade syster Bengta småleende.

"Ack, min ende son har blifvit frälst, har blifvit ett Guds barn", svarade Marta, och tårarna runno ur de blinda ögonen. "Dag å natt har ja' bedt Herren därom

i femton år, å nu har han hört mina böner, å nu ä' de' så ljust, så ljust midt i mörkret!"

Nu skulle blinda Marta också dricka kaffe och smaka på syster Bengtas bullar, och sedan fortsattes läsningen och bönerna, då och då afbrutna af en sång, upptagen af syster Bengtas kraftiga stämman, som de gamla följde med sina hesa, spruckna röster.

Kärlek och lycka präglade allas ansikten; blinda Marta satt där med händerna sammanknäppta och lyssnade i stilla hänryckning på de heliga ord, som uttalades omkring henne. Utanför stugan bredde sig aftonens stillhet, och den djupa tystnaden öfver skog och ängar tycktes bära de darrande tonerna upp till den fader, som vårdar sig om och älskar de minsta af sina barn . . .

Icke förrän solen gått ned bakom berget, togo gummorna farväl och begåfvo sig hem, dock först efter det bestämda löftet, att syster Bengta *minst* en gång skulle hälsa på hvar och en af dem.

"Nu, mor lilla, ä' de' tid på att vi gå till hvila", sade syster Bengta, då hon och mor Stina blifvit ensamma, "jag ä' trött å behöfver sofva, ska' ja' säja mor."

"Ja visst, kära hjärtandes, mitt barn", sade gumman, i det hon stultade fram till bädden, som hon började ordna, "se, här ska' hon ligga, mitt hjärtegryn . . ."

"Nej, mor lilla", sade syster Bengta, i det hon tog fram sin hängmatta och hängde upp den mellan två väggar, "mor ska' ligga i sängen och jag här . . ."

Den lilla gumman betraktade hängmattan med samma undran, som spritköket nyss framkallade, nöp i den och tyckte, att de hade så mycket märkvärdiga saker där ute i världen, men sedan syster Bengta en stund hållit på att

visa henne, hur bra man kunde ligga i den, lät hon öfvertala sig att själf sofva i sin säng och låta syster Bengta begagna hängmattan.

Men syster Bengta hade mycket svårt att somna; en lång stund, sedan de sagt godnatt, låg hon vaken och hörde, hur mor Stina bad med sammanknäppta händer: "min snälle fader, ho ligger nu så konstigt där borta, min vän, just som en fisk i en kasse, min snälle fader, låt'na få en god och fröjdesam natt i sin kasse." Bengta log och tillslöt ögonen; det var, som om friden i den lilla stugan sakta vaggat henne till ro, och hon inslumrade med den gamla psalmversen i sina tankar: "Blif oss när, o Herre Jesus!"

Och då hon vaknade tidigt på morgonen i gryningen, fick hon se mor Stina ligga på knä framför sitt lilla altare, bedjande och läsande med halfhög röst. Det var en så underligt gripande syn, att syster Bengta fick tårar i ögonen: den lilla stugan med morgonskymningen, som föll in genom fönstret, den knäböjande gamla, som bad med af ifver darrande stämman, de enkla, barnsliga och ändå så varma orden . . . Ovillkorligen kom hon att tänka på David, som midt i natten måste stiga upp för att prisa Guds budords rätter.

Morgonen därpå, sedan syster Bengta och mor Stina druckit kaffe, kom en hel mängd besökande, ty ryktet, att syster Bengta var här, hade spridt sig öfver hela socknen. Än var det en gumma, som ville ha litet "knådning", än någon, som hade ondt i bröstet och ville ha dekokt. En ung mor kom för att visa syster Bengta sitt lilla barn, och en fästman för att presentera sin trolofvade. Då tog mor Stina fram sina bullar, som hon fått af syster Bengta, knöt in dem i en näsduk och gaf

de nyförlofvade i present. "Ser du, kära mitt barn, hvad de' ä' bra att vara sparsam", sade hon med en skälmaktig, tindrande blick på syster Bengta, "den som gömmer han har."

Sedan gingo mor Stina och syster Bengta och hälsade på hos några af den lilla byns invånare, som voro för gamla eller sjuka att lämna sina stugor.

"Vi gå först till rättar-Lena", sade mor Stina, "ja tänker, ho' längtar mest af dem alla att få se syster."

Ja, nog längtade hon alltid, den gamla! Då syster kom in i stugan, räckte hon fram ena handen, den enda lem hon kunde röra, och tårar af glädje runno utför hennes skrumpna kinder. I trettio år hade hon legat förlamad i sin bädd, men hon var sig lik som i forna dagar, ögonen hade samma vänliga, blida uttryck, och munnen samma fromma leende.

"Kära, kära mor Lena", sade Bengta, i det hon satte sig på sängkanten och vänligt strök den gamlas hand, "icke trodde jag, att vi mera skulle återses *här* . . . Men Gud uppehåller dig, du tröttnar ej att vänta?"

"Ack nej", svarade den gamla och smålog, ett inåtvänt, drömmande leende, "jag tröttnar inte på att ligga på utkik, jag tröttnar inte på att plocka mina vingar till flykt . . . jag tröttnar inte på att vänta min Frälsare . . ."

Sedan gingo de till mor Gertrud, en åttioåring, som bodde ensam i en liten stuga långt inne i skogen. En egendomlig gammal kvinna var hon; det låg någonting överkligt, nästan öfverjordiskt i den späda gestalten, som rörde sig snabbt och lätt som en ung flicka, i de fina, bléka dragen och de skimrande bruna ögonen. Hon ville aldrig lämna sin stuga; ett par gånger under vintern hände det, att hon blef insnöad under flere dagar,

men hur mycket än hennes gifta döttrar bådo henne komma till dem, stannade hon dock kvar i sin hydda. Den hade för henne blifvit liksom en fristad, hvilken under sitt låga tak gömde alla de minnen och tankar och böner, bland hvilka hennes själ hälst dvaldes.

Hur väl syster Bengta mindes en julafton, då hon kommit med bullar och presenter till mor Gertrud! Det var så tyst och mörkt inne i den djupa granskogen, endast det sparsamma ljuset från stjärnhimmelen vägledde henne. Men från den lilla stugan lyste det klart, och då syster Bengta tittade in genom fönstret, såg hon mor Gertrud ligga på knä och med sammanknäppta händer och blicken riktad uppåt högt bedja: "Ära vare Gud i höjden och frid på jorden och människorna en god vilja!" Och det kom öfver syster Bengta liksom en stämning från den första julnatten — var icke äfven här det stora budskapet omfattadt af ett hjärta, lika barnsligt troende, lika hängifvet i sin lycka som herdarnes, då de i Betlehems julnatt lyssnade till änglarnes tal? . . .

Hvilken glädje blef det icke nu, då mor Gertrud fick se syster Bengta komma in, hur många vänliga, kärleksfulla ord och hälsningar utbyttes ej, hur många gemensamma böner höjdes ej! Icke förrän efter middagen lämnade syster Bengta och mor Stina mor Gertruds stuga, och då måste de gifva ett löfte att, innan Bengta for, ännu en gång återkomma.

Hon höll sitt löfte, hon återkom både till mor Gertrud och de andra gummorna, ty hon tillbragte hela sin ledighet i den lilla byn där nere i Smålands skogar. Och sent gick minnet af denna vistelse ur hennes

tankar; hon brukade alltid, då talet kom därpå, säga med en längtansfull suck:

“Ja, det var ett ställe, där Kristi kärlek bodde och verkade i hjärtan och sinnen — därför voro också mina små gummor de lyckligaste människor jag sett!”

Det var tyst och dystert i kungaborgens gemak, allas ansikten buro en sorgsen prägel, och man talade i hviskande ton med hvarandra.

Ty prinsessan, konungaparets enda dotter, låg sjuk sedan ett år tillbaka. Hon, som förr var hela borgens,

ungas och gamlas, högas och lågas glädje, hon låg nu blek och tyst och förmådde icke mera än småle mot sina kära, då de kommo in och sutto hos henne. En för-rädisk sjukdom sög ut kraften i den fina gestalten, smärt och litet böjd som en lilja, hvilken ej orkar bära upp sin kalk, och tärde på det bleka ansiktet med de stora mörka, underbart skimrande ögonen.

“Hon kan aldrig lefva,” snyftade hennes sköterska, en gammal trotjänarinna, som vårdat prinsessan sedan hennes födelse, och som nu natt och dag vakade vid sin älsklings bädd, “hennes blick har redan fått “det där”, som ögonen få, då de se någonting bortom den här världen, och ljuset, som brinner vid hennes bädd, får “likspån” hvarje kväll.”

Allt hvad penningar, omsorger och kärlek i förening kunna åstadkomma, gjordes för att rädda prinsessan åt lifvet och hälsan. Gud tycktes också uppfylla föräldrars och undersåtars böner, ty prinsessans lif sparades, men hälsan, den efterlängtade och ombedda, återkom icke. Den fagra blömmen var knäckt och kunde icke mer räta upp sin stängel. Blek och tård låg hon alltjämt på sin bädd, men “det där”, som hennes gamla sköterska talat om, hade vikit ur hennes blick och lämnat rum för ett stilla, vänligt leende, som, trots de kroppsliga smärtorna, aldrig vek från hennes ansikte.

En natt, då prinsessan efter en stund af svåra plågor insomnat strax före midnatt, hade hon en underbart skön dröm. Hon tyckte, att hon stod på en vid slätt, och öfver sig såg hon himlahvalfvet fullt af gnistrande stjärnor. Hon hade aldrig förr sett stjärnorna så praktfulla; än tycktes de liksom hänga i rymden likt stora glän-

sande ljusdroppar, än sutto de där liksom smycken af gnistrande juveler, än liknade de blott töcken af ljus, som flämtade fram ur oändlighetens djup. En ousäglig känsla sammanpressade hennes hjärta, och tankarne inom henne blefvo så oroliga, så mäktiga, att hon tyckte bröstet ville sprängas däraf. Kroppen tryckte henne som en olidlig börda, klämde henne likt en bur, mot hvilken hon förgäfves slog sin tankes vingar. Evighetslängtan fyllde hela hennes själ, hon sträckte bedjande armarne mot den stjärnsådda rymden och frammumlade ett kvidande: "Herre . . . när . . . när? . . ."

I detsamma nalkades vid hennes sida ett hemlighetsfullt väsen. Hon kunde ej i jorddunklet se dess gestalt och anletsdrag, hon såg blott ett par ousägligt milda och kärleksfullt leende ögon, som glänste i stjärnljusët, och en framsträckt hand, som bar ett praktfullt juvelsmycke.

Prinsessan spratt till, då hennes blick föll på juvelsmycket; det liknade, som den ena droppen den andra, det halsband hon en gång fick af sin fader till en hof-fest, men som aldrig burits och aldrig heller skulle komma att bäras af henne. Det var alldeles samma gnistrande ädelstenar som de, hvilka hon, en sjuttonårig ungmö, en gång med barnslig glädje emottagit af sin fader. — "Tag det," sade den hemlighetsfulle okände och räckte henne halsbandet, "det *var* en gång ditt, känner du igen det? Du fick aldrig smycka dig därmed i hofvets salar, men i din rätta faders rike skola dessa stenar lysa som en stjärnekrona i ditt hår."

Full af undran tog prinsessan mot smycket, som den okände räckte henne. En känsla af glädje och befrivelse genomilade henne, hon var ånyo frisk och stark,

alla både själens och kroppens smärtor hade försvunnit. Med darrande hand fäste hon smycket i sina lockar . . . då tyckte hon, att hon miste fotfästet och började sväfvva uppåt. Den okände bredvid henne var borta, men i rymden hörde hon tonerna från en aflägsen, ljuf sång, liksom af änglar . . . tonerna blefvo allt starkare och starkare, de formade sig till en melodi, som hon väl kände till, en julpsalm, som hon älskat sedan sin barndom, hon kände sig jublande lycklig, det enda, som störde henne, var att hon ej kunde höja sig mot himmelen så snabbt som hennes längtan önskade . . . Hon kämpade för att komma uppåt, och vid den ansträngning, hon då gjorde, vaknade hon . . .

Nattlampan brann sömnigt och upplyste med sitt matta sken de välbekanta föremålen i rummet, taflorna på väggarna, de högkarmade stolarna, ljusstakarna och klockan, som stod och pickade på marmorspisen . . . Den gamla sköterskan satt och slumrade i en länstol, och själf låg hon där, den lyckliga drömmerskan, fånglad i sin bädd, en kvald sjukling, som med ångest räknade slagen af nattens timmar — — — — —

Flere år förgingo. Den unga prinsessan hade mognat till kvinna, och af hennes forna fågring återstodo blott de djupa, skimrande ögonen och det ljufva leendet. Sjukdomen hade härjat hennes ungdom, gått som en frostvind öfver hennes lifs vårgrenska, men ur det bittra lidandet framsprang, likt den äkta pärla, som alstras af musslans sjukdom, den själens pärla, som kallas *tro*, en barnafrom, lefvande tro, som gjorde hennes lif rikt och skönt och kom henne att själf kalla sig "den lyckliga". Af sin omgifning, af sina vänner och undersåtar kallades

hon "den lyckliggörande". I sina rum i den gamla borgen, som hon aldrig lämnade, satt hon likt en god fé och spann tröst och hjälp och vederkvickelse åt de lidande; vid sitt fönster stod hon afton efter afton och såg, hur solen gick ned bakom de sekelgamla lindarna i slotts-trädgården, där skvalpandet af fontänens vatten afbröt kvällens tystnad, och bad för sitt folk, för sina många "barn", anförtrorde dem åt den gode Herden, hvilkens trofasta, läkande hand hon själf så väl kände till . . .

Men svåra tider kommo öfver landet; farsotens och hungersnödens mordänglar susade med sina svarta vingar ifrån nejd till nejd, och hvar de foro fram, där efterlämnade de kval och ångest. "En röst höres . . . mycken gråt och jämmer" . . . men här var det icke Rakel, som grät öfver sina barn, det var de små, som likt öfvergifna fågelungar klagande ropade på mat och vård, ropade på modern, som gått bort ifrån dem. Aldrig hade det funnits så många små föräldralösa i stugorna, aldrig så många öfvergifna och sörjande, aldrig så mycken nöd och jämmer . . .

En dag stod prinsessan grubblande framför sin lilla sekretär af ebenholz och silfver, i hvilken hon förvarade alla sina dyrbaraste minnen, minnen som voro henne särskildt kära, emedan hon fått dem i arf af sin moder drottningen.

Prinsessan hade mycket bekymmer i sitt sinne. Hon behöfde penningar, mycket penningar; de många barmhärtighetsverken slukade allt hvad hon ägde, hennes kära fattiga sögo ut hennes inkomster. Konungens skattmästare hade nekat att gifva henne mera pengar. "Eders nåde förstår intet att med penningar förfara," hade

han sagt, och härmed måste prinsessan, så kunglig hon var, låta sig nöja.

Men penningar måste hon hafva, mycket penningar. Det fanns så många, som hungrade och fröso i landet, så många värnlösa och öfvergifna, hvilkas rop om hjälp trängde fram till hennes öra. Huru skulle hon kunna låta detta rop ljuda förgäfves, hade icke Gud själf lagt dessa lidande små på hennes hjärta? En outsäglig känsla af brinnande kärlek genomlade hennes bröst, hon tänkte på forntidens fromma män och kvinnor, som helt gåfvo sig ut för lidande bröder, hon tänkte på sin herre och mästare, på hur fattig han vandrade omkring här nere och gjorde väl och hjälpte alla och icke ens ägde något att luta sitt hufvud till . . .

Tankfull öppnade hon en af sekretärens lådor . . . Hennes blick föll på ett halsband af stora glänsande juveler, som hvilade på ett ljusblått sammetshyende; det var den gåfva hennes fader gifvit henne på hennes adertonde födelsedag, det var ett minne från hennes ungdom, från den tid hon ännu drömde om att smycka sig till hofvets fester . . .

Men i samma stund de gnistrande stenarne mötte hennes öga, var det liksom hade något hemlighetsfullt okänt kommit in i rummet och börjat kringsväfva henne som en vaken dröm. Hon slöt ögonen, och stämningen af dröm blef ännu starkare; verkligheten försvann, och underliga syner och bilder började röra sig bakom hennes slutna ögonlock. Hon såg stjärnor glänsa genom en oändlig rymd, hon förnam nattens majestät; sjukrummets djupa, ängsliga tystnad strök fram genom hennes minne . . . Och i hennes själ började ljuda liksom

lös gjorda ackord af en stor mäktig längtan, en längtan som sträckte sig ofvan stjärnorna, ut i evighetens rymder . . .

Hvad var det detta smycke ville säga henne, hvilket hemlighetsfullt ungdomsminne hängde fast därvid?

Plötsligt hörde hon en röst hviska inom sig: "I din rätta faders rike skola dessa stenar lysa som en stjärnekrona i ditt hår."

Prinsessan spratt till och slog upp sina ögon. Nu visste hon, efter hvilket minne hennes själ famlat: det var den sällsamma dröm, hon en gång haft, då hon låg på sitt plågoläger och längtade efter en förklaring på sitt lifs underliga gåta.

Och hon förstod, hvad drömmen ville säga henne; hon förstod innebörden af ängelens ord. Hon samlade ihop sina smycken, förvandlade dem i penningar och byggde med dessa ett hem, där alla de små föräldralösa fingor huld och skydd.

De blefvo hennes smycken, hennes juveler, hvilka en gång skulle komma att lysa som en stjärnekrona i hennes hår . . .

Sedan dess ha många, många år förgått. Det ena decenniet efter det andra har gripits af tidens bortilande ström, och hvad därunder skett, hvad därunder tänkts och talats och handlats har försvunnit i djupet. Endast af några få gärningar, några stora tankar har den glupske slukaren uppkastat minnena på stranden, där tidens barn samla upp dem och gömma dem som ett heligt arf från förgångna tider.

I den gamla borgens salar och korridorer röra sig nya släkten efter hvarandra; i hvalfven tystnar ekot från den ena generationens stämmor, för att efterträdas af den andras. Prinsar och prinsessor, hofdamer och

krigare smycka sig till fester, ila till lustbarheter, utan att märka, att den ilande strömmen fattat äfven dem och snart skall föra dem bort . . .

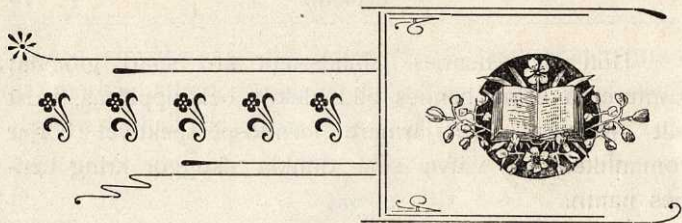

Den goda prinsessan är för länge sedan död; hennes kista har stått i slottskapellets kor, och folket har samlats omkring den och gråtande hviskat till hvarandra: "Aldrig mera, aldrig mera kommer en sådan furstinna i den här borgen."

Hon och hennes lefnadssaga äro snart glömda; konturerna kring hennes bild blekna och upplösas, i det allt fjärmare och fjärmare forntidsperspektivet börjar romantiken att väfva sina dunkla skuggor kring hennes namn.

Men i dessa skuggor lefver, och skall alltid lefva, berättelsen om de kungliga ädelstenarne, som förvandlades till bröd åt små öfvergifna barn. Från släktled till släktled föres den inom den gamla borgen, lefver den, ljuf och innerlig likt en legend, som susar i de gamla lindarna, då månskenet faller på sandgången utanför prinsessans fönster, — lefver trofast och oförgänglig, liksom murgrönans blad allt fastare och fastare sluta sig kring ruinens brutna pelare och sönderfallande hvalf.

Moster Hanna.

Ingen i byn hade närmare reda på vid hvad tidpunkt moster Johanna eller Hanna, som hon vanligen kallades, kommit och slagit sig ned här. Ungdomen, som vuxit upp de sista tio åren, kunde ej tro, att *den* söndagsmorgon någonsin hade grytt, då moster Hanna ej kom vandrande utför kyrkvägen med psalmboken i hand och sidenhalsduken neddragen öfver pannan, och de äldre brukade säga, att icke var det i går moster började bryta upp sten här i bygden.

SjälF mindes hon nog, när hon kom och hvarför. Hon hade hela sitt lif verkat som en tjänande syster, hvar hon vistades hade hon hjälpt och tröstat och vårdat, och där hon trodde, att någon sjuk eller nödställd behöfde henne, dit gick hon. Och därför hade hon slagit sig ner här såsom ett slags församlingsdiakonissa.

Ty här fanns ett rikt arbetsfält för henne; folket var slött och okunnigt och fattigdomen stor, närd som den blifvit af superi och lättja.

Två tomma händer, men ingenting mera, hade hon då hon kom hit, kallad af en gammal vän, som bodde i byn och som sade henne, att hon här skulle få verka Guds verk och vittna om sin frälsares kärlek. Men dessa händer voro starka och arbetsföra; med dem byggde hon sig själf en stuga och började bryta upp de steniga backarne däromkring. Och under årens lopp förvandlade hon den hårda, stenbundna marken till potatis- och trädgårdsland omkring den lilla stugan.

Men dessemellan hon arbetade i marken gick hon omkring bland byns inbyggare och hjälpte dem, som voro fattiga och sjuka eller stadda i annan nöd.

Efter någon tid reste sig vägg i vägg med mosters stuga en likadan, också uppförd af hennes skickliga händer, och däri inhyste hon tre krymplingar, som hon letat reda på i stugorna och som hon nu skötte och "pysslade om" som sina egna barn. Det var en lam gosse, en idiot och en fallandesjuk, tre olyckliga varelser, som, slöa och misshandlade, framlefvat en eländig tillvaro i sina fattiga hem. Men nu voro de så mycket lyckligare; den lame gossen med de hopkrumpna benen, som satt lik en orörlig klump, då moster fann honom, hade hon masserat och gnidit så — ty mosters händer voro lika mjuka och lena, då hon handskades med sjuka, som kraftiga då hon bände upp sten ur marken — att han nu kunde gå omkring på kryckor, som moster själf tillverkat åt honom, och idioten och den fallandesjuka fingo hela dagen vistas ute och rensa landen eller gräfvä i jorden. Men en stund på dagen tog moster dem all-

tid in till sig och försökte lära dem stafva och läsa psalmverser utantill.

Ingen visste på hvad hon och hennes skyddslingar lefde, men säkert är, att aldrig någonting fattades dem. Hon fick ofta bref med penningar från vänner, som hon ägde öfverallt i hela landet, men äfven ofta från främlingar, och hon kunde omtala, hurusom det flere gånger händt, att dessa penningegåfvor kommit just då alla hennes egna medel voro slut.

Moster Johanna hade småningom vunnit ett nästan allsmäktigt inflytande i byn, åt hvilken invånare hon efter hand blifvit både läkare, apotekare, själasörjare och rådgifverska i de mest skilda mål. De sjuka kommo till henne, fingo medicin och blefvo masserade, eller ock gick hon till dem, packade in dem i våta lakan — en af hennes favoritkurer — och gaf dem någonting ur sitt stora, gula skrin, som alla betraktade med djup vördnad. Och kom någon i själanöd, var det en tvist att reda, så gick den bekymrade hellre till moster Hanna än till någon annan i församlingen, och *de* kunde räknas, som icke i ett eller annat afseende gingo hulpna och tröstade ifrån henne.

Hon hade för öfrigt ett slags mystisk makt öfver invånarnes sinnen; de visste, att hon var en from kvinna, som älskade Gud och följde sin Frälsares fotsår, och de sågo därför upp till henne med vördnad och kärlek. Men de visste också, att hon såg syner och hade aningar, och detta gaf en viss hemlighetsfull tillsats åt deras känslor för henne.

En morgon, då hon varit här ungefär två år, kom hon ned till Lars Larsson, bonden, för att beställa

sig skjuts, hon skulle resa bort på ett par dagar, sade hon.

— Jaså, svarade Lars, i det han tog mössan och begaf sig ned till stallet för att spänna för, nå, hvart bär det af som längst då?

— Lisa i Boxen, min gamla vän, har varit hos mig i natt och sagt mig farväl, svarade moster högtidligt, ja' kan därför förstå, att hon gör sig redo att bryta upp och gå hem, och ja' vill därför titta till 'na ett tag.

Lars svarade ej, utan sneglade blott undrande på moster, medan han drog ut trillan och spände för hästen. Så satte moster sig upp och körde i väg, långsamt och försiktigt, som hon brukade, för att skona djuren. I två dagar blef hon borta, men då hon kom hem berättade hon för ett par af sina närmaste vänner, att gamla Lisa dött just den natten och vid det klockslaget moster tyckte att hon kom för att säga henne farväl.

En annan gång omtalade hon, att hon i drömmen sett hur elden rasade i en stor stad, och strax därefter fick man tidningarna läsa om, att en af grannstäderna brunnit ned nästan till sista huset.

Dylika tilldragelser, som då och då återkommo under årens lopp, blefvo genast föremål för folkets intresse och nyfikenhet, berättades med dämpade hviskningar man och man emellan och gjorde, som sagdt, att invånarne betraktade moster Johanna såsom något slags särskildt begåfvad varelse, hvars hemlighetsfulla makt ingen kunde emotstå.

Moster Hanna var nu en nära femtioårig kvinna med böjd rygg och i ansiktet djupa veck och fåror, spår af ett tungt, träget arbete, ett arbete, som

började, så snart den lilla flickan var stor och stark nog att kunna hålla i en spade eller stå och röra i en gryta. Hon hade ett par underbara ögon, stora, djupa, varma, med en blå, sammetslen färgton, som påminde om de första sipporna om våren, och när hon såg på sina skyddslingar eller talade tröstande ord till någon lidande, strålade dessa ögon af den innerligaste kärlek. Men de kunde också se så barska ut, att den som hade ondt samvete blef riktigt mörkrädd af att möta hennes blick. Hon sammandrog då den utstående pannan, så att det blef ett djupt veck öfver näsroten, och ögonbrynen sköto långt ned, och den blåaktiga hvitan blef synlig under pupillerna, och det kom ett så oväderslikt mörkt och strängt uttryck i hennes blick, att den mest förhärdade böjde sig därför. "Ho' ser då rakt igenom en människa", brukade folket säga.

En egendomlig, originell företeelse var hon, där hon efter dagens arbete kom vandrande hem med långa steg och med den djupa blicken liksom bortvänd från allt hvad som tilldrog sig omkring henne och försjunken i ett inre begrundande af de tankar och bilder, som upp-togo henne, ända tills någon af hennes skyddslingar kom emot henne och ropade: "moster, moster Hanna", då hon genast vaknade upp ur sina drömmar, och hela ansiktet plötsligen strålade till af kärlek.

I sin ungdom hade moster Hanna varit en vacker kvinna; man kunde ännu se spår däraf i de stora ögonen, den regelbundna, böjda näsan, de vackra tänderna och den stora, välformade munnen med det själfulla leendet. Hon var bördig från Blekinge, och visst var det något af skärgårdsfolkets djärfva, obändiga lynne, som satt i henne och gaf hennes karakter dess egendomliga kraft.

Hon hade under sitt lif varit tillsammans med mycket folk af olika samhällsklasser, men hon hade lyckats bibehålla sin ursprunglighet och sina instinkter orubade, hon hade aldrig af sin omgifning tagit mera intryck, än hvad hon behöfde för sin egen personlighets utveckling.

En gång om året, vanligen på hösten, brukade moster Hanna, då hon var på besök hos grannhustrurna, framkasta små häntydningar på, att hon snart ämnade lämna byn och se sig om efter en trakt, där hon bättre behöfdes än här. Men det blef aldrig någonting af med denna flyttning; hon hade slagit alltför djupa rötter här, hon tyckte om att härska, moster Johanna, och hon kände nog, att hennes välde här för hvarje år blef större och större.

En dag då moster Hanna satt i sin stuga och lät skytteln gå mellan händerna, under det hon på samma gång vände bladen i en bok, hvori hon allt emellanåt ögnade, kom en gumma vandrande landsvägen fram och tog af inpå mosters område. Gumman gick krokig, med trötta, långsamma steg, och då hon hunnit fram till mosters dörr, stod hon där en god stund och drog ett par djupa, tunga suckar, innan hon slutligen knackade på.

— Stig in, sade moster kort och utan att vända sig om.

Gumman hörsammade genast uppmaningen.

— God dag, moster, sade hon, i det hon öppnade dörren, försiktigt stängde den och med ännu en djup suck satte sig på bänken därnere.

— God dag, mor Beda, svarade moster och nickade åt sidan, nå, hur ä' de' fatt nu då, efter hon låter så illa?

— Åh, de' ä' regalt på tok, suckade mor Beda, Gud hjälpe, jag tror rakt, att Anders går och gör af med sej te sist, allt värre och värre blir han, jag hörde hur han låg där å gråt å jämra sej i natt, å så ser han så besynnerligt på en . . . jag vet nu inte hur de ä', men d'ä' rakt som om den lede själf titta' ut ur ögonen på'en, när han glor så där . . .

Moster Hanna slutade att väfva, lutade hufvudet mot handen och sammandrog ögonbrynen, under det hennes blick fick sitt begrundande, inåtvända uttryck.

— Jo, jo men, så ä' de' nog också, sade hon slutligen för sig själf utan att se på mor Beda.

— Menar I det, moster, menar I verkligen, att Anders ä' besatt, utbrast gumman på en gång förskräckt och nyfiken.

— Jo, de' menar jag, svarade moster och slog bekräftande handen i väfstolen, här ä' för visso något som ska' ut ur kroppen på'en.

— Ja, ä' de' så, då finnes de' nu ingen ann' än moster, som kan drifva ut den onde anden, utbrast gumman med öfvertygelsens värme.

Moster Hanna smålog, ett barnsligt förnöjdt småleende, som skarpt bröt sig mot hennes barska, allvarliga anletsdrag. Hon tyckte om att höra sin begåfning erkännas, på samma sätt som hon, den grofva, hårdiga bondkvinnan, kunde känna en dallring af ömhet och lycka, då hon såg hur små barn, om de än voro aldrig så blyga för andra, genast trifdes hos henne.

Efter några minuters tystnad fortfor hon:

— Ä' de' allt se'n i julas han varit så där besynnerlig?

— Ja, strax efter jul, alltse'n de' blef beslut på att vi skulle göra tocken där cession, å allt som vi har säljas på aktion. De' grämde'n, så han blef rakt som från vettet. Somma dagar ä' han lite' bättre, men så kommer de öfver'en igen, å då går han som en förhäxad å hvarken äter eller talar. Å så mumlar han så dannt om att han ska' gå å göra åf me' sej å tocke...

— Å de' blef inte bättre se'n ja' var hemma å bad me'n sistens?

— Allri ett grand; jag tror mest, att de' i stället blef värre. Då moster hade gått, svor å regera han som den onde själf, å så begynte han sitt vanliga grubilerande igen.

Moster Hanna skakade på hufvudet.

— Här ligger nå't under, nåt som vi inte får fatt på, mor Beda. D'ä' inte rimligt att en människa går å sörjer på det viset öfver den usla mammon!

— Ä'cke de' ja' säger, utbrast mor Beda nästan glad, Anders, säger ja', gå int' å sörj så där okristligt öfver nå't som Jesus har sagt att vi inte ska' sörja för, öfver skatter som rost och mal fördärfva, säger ja. Å sir moster, d'ä' därför djäfvulen får en så'n makt öfver honom, för han sörjer *okristligt*.

Moster svarade ej; hon ville själf ställa sin diagnos både på själens och kroppens sjukdomar, och tyckte ej om, att andra gingo henne i förväg.

— Ja, en får väl se hur de' ä' fatt me'n, sade hon slutligen, bara ja' har gett mina barn å äta, ska' ja komma till mor Beda å tala ve'n.

— Tack för de', moster, sade mor Beda och torkade med tummen en tår ur hvardera ögat, ja, må hon då komma i en välsignad stund! Ja' går här rakt

i själanöd, för att Anders ska' göra sej nå't ondt. Men de' kan väl inte Gud villa ändå?

— Tala inte så okristligt, mor Beda, sade moster Hanna strängt, i det hon satte väfven i gång, *Gud* vill ingens ofärd, d' ä' vi själfva som vålla den, han, vår kärleksrike fader, vill bara det som ä' godt ä' bra.

— Ack ja . . . ack ja, suckade gumman undergifvet, d'ä' då visst ä' sant, att Gud vill oss väl! Ja, så kom då, kära moster, å tala me'n . . . Gud välsigne henne! Adjö så länge!

— Adjö, svarade moster utan att vända sig om, under det att mor Beda långsamt reste sig upp och lämnade rummet.

Det var med tunga steg gumman vandrade hem till sin stuga, som låg ungefär en halftimmes väg från mosters, på andra sidan en skogsbacke. Och det var ej utan, att hon kände en liten ilning af rädsla, då hon öppnade dörren; hon fruktade, som hon ständigt gjorde på senare tiden, att få se Anders hängande eller skuren i halsen eller på något annat sätt själfmördad. Hon drog därför en suck af lättnad, då hon fick se Anders som vanligt ligga i sin säng. Han låg där alldeles orörlig; då mor Beda kom in i rummet, gaf han henne en hastig, skygg blick, men så vände ha sig genast mot väggen, slöt hårdt ögon och läppar och svarade ej, när gumman tilltalade honom.

Ett par timmar förgingo på detta sätt; Anders låg alltjämt orörlig, under det att mor Beda gick omkring och stökade och sedan satte sig att spinna. Ett par gånger reste sig den sjuke häftigt upp i bädden, såg sig omkring med vilda, stirrande ögon, strök handen öfver

pannan och sjönk så ned igen. Det var nu tredje dygnet han legat på detta sätt; förut hade han åtminstone varit uppe och kunnat sköta sina sysslor, men nu tycktes den onde anden alldeles ha fått makt öfver honom. Mor Beda suckade djupt; om Gud icke förbarmade sig öfver henne och sände hjälp genom moster Hanna, kunde det icke slutas annat än med att Anders blefve "svag" eller gjorde ände på sitt lif.

Fram på förmiddagen kom emellertid moster, som hon hade lofvat. Hon hälsade vänligt först på mor Beda, så på Anders, men Anders svarade ej, utan gaf blott moster en af sina underliga, skygga sidoblickar.

— Nå, hur står det till med Anders, frågade moster, i det hon tog en stol, satte sig bredvid bädden och klappade den sjukes arm. Men Anders fortfor att tiga; han bet blott ännu hårdare ihop läpparne och vände åter ansiktet mot väggen.

Moster tog nu upp sin bibel och började ögna däri. Det hörde till hennes egenheter, att hon icke själf *talade* med sina sjuka och lidande, annat än då de särskildt uppfordrade henne därtill; hon tyckte mest om att låta Guds ord omedelbart verka på deras själar, därför läste hon alltid upp ett stycke ur bibeln för dem. Vanligen började hon med Fader vår och välsignelsen, eller ock uppläste hon högtidligt och långsamt några verser ur svenska psalmboken.

— Får jag lof att läsa en bit för Anders, frågade hon nu, sedan hon letat reda på en lämplig bibeltext.

Anders svarade ej; han lät blott höra ett mumlande ljud, som man kunde tolka hur man ville. Moster tolkade det emellertid till sin fördel och började läsa ur

Marci femte kapitel, om hur Jesus botar den besatte, som folket sedan fann sitta klädd och vid sina sinnen, lyssnande på Jesu ord.

Moster Hanna läste med entonig, sjungande röst och stakade sig allt emellanåt på orden; men hennes kraftiga stämman och det öfvertygande allvaret i hela hennes person, ett allvar, som koncentrerade sig i den djupa, inåtvända blicken, gjorde alltid ett gripande intryck på åhöraren. Anders tycktes visserligen först icke alls höra på, orörlig och bortvänd som han låg, men så småningom drog hans ögon emot moster, blicken blef allt mer och mer medveten, det skygga, misstänksamma däri försvann, och slutligen lyssnade han med ett spändt och vaket uttryck.

Då moster slutat läsa, slog hon ihop bibeln, sammanknäppte händerna och satt några sekunder med ögonen slutna, försjunket i tyst bön.

Så vände hon sig mot Anders, lade sin hand på hans, såg honom länge och allvarligt i ögonen och sade därefter med en nästan bönfallande ödmjuk, men ändå underligt stark och behärskande stämman:

— I Jesu namn frågar jag dig, om du *vill* bli befriad från den onde ande, som besitter dig och som skall bringa dig i evigt fördärf, om du inte bekänner hvad du har på ditt hjärta. Låt nu Herren Jesus få göra med dig, som han gjorde med den besatte, jag nyssens läste om. Stå upp, Anders, bekänn hvad som trycker dig och som håller på att bringa dig ned i afgrunden, och låt så Herren Jesus få hela och upp-rätta dig!

Anders undvek ej mera mosters genomträngande och ändå så milda ögon; han såg in i dem med en blick, hvori förfäran, motspänstighet, oro och längtan kämpade med hvarandra, liksom skyarne på himmelen, då solen håller på att bryta fram.

Plötsligen sköt Anders undan moster, kastade med en nästan vild rörelse täcket af sig, satte fötterna i golvet, tog byxor och rock och började kläda på sig.

— Herre min Gud, jämrade sig mor Beda, hva' ska' de' nu bli af? Nu ska' en få se, att han går sta' å gör sej nå't illa . . .

Moster gaf mor Beda en sträng blick och höjde varnande handen. Så steg hon upp, stoppade sin bibel i fickan och iakttog under tystnad Anders' rörelser.

— Får jag lof att gå med Anders, frågade hon därefter vänligt, då Anders slutligen var färdig och med osäkra steg närmade sig dörren.

Anders svarade ej, men han sade icke heller nej, utan lät moster följa efter sig.

Med vacklande gång, men med en snabbet, som utvisade att han hade ett bestämdt mål i sikte, gick nu Anders ned för trappan och snedt öfver gården. Hack i häl efter honom kom moster Hanna; hon var mycket upprörd, hjärtat klappade, och allt emellanåt sammanknäppte hon händerna och framsuckade en bön om hjälp, ty i själfva verket fruktade äfven hon, att Anders hade något ondt i sinnet, hans sätt och utseende buro nästan prägel af sinnesförvirring. På afstånd följde mor Beda, sakta jämrande och gråtande.

Anders stapplade nu upp på en höskulle, började med darrande händer att kasta undan höet i en af vrå-

arne, lade sig så på knä och fubblade en stund med någonting, som tycktes vara inkiladt mellan två bjälkar och som han ville ha loss. Slutligen fick han fram en bunt papper; med en konvulsivisk rörelse reste han sig upp, svingade papperen öfver hufvudet och utropade med hög, skrikande stämma och ögonen flammande at den exaltation, som fyllde honom:

— Nu, satan, ska' du inte binda mej mer, binda mej mer!

Därefter räckte han papperen åt moster, som stod bredvid och vaktade alla hans rörelser.

— Se här, moster, fortfor han på samma sätt, ta' dem å ge dem åt syssloman! Lars Larsson har narra' mej å ta' undan dem från konkursen, för han sa' att ingen män'ska skulle märka't, å di behöfde inte gluffa åt sig allt, sa' han, men si, Gud i himmelen han märkt'et han, å inte ett ögonblicks frid har ja' haft se'n ja' gjorde den illgärningen, å satan han band mig, så ja' höll rakt på å mista bå' lif å vett. Men nu ä' ja' fri . . . fri . . . Herren har ryckt mig som en brand ur elden . . . ära vare hans namn!

Ett utbrott af nästan vild extas följde nu på den häftiga omstörtningen i hans känslor. Hans stackars hjärna, utpinad af sömnlöshet och grubbel, kunde ej bära den plötsliga öfvergången från ångest och samvetskval till frihet och glädje; han började plötsligen att svänga rundt om, ögonen rullade i hufvudet på honom och han ropade oafbrutet: "fri . . . fri . . . halleluja . . . halleluja!"

— Herre je . . . herre je . . . jämrade sig mor Beda, — nu blir han visst på allvar "svag" ska' ni få se . . .

— Anders, sade moster Hanna med sin allra mildaste stämma och tvang honom med ett fast handgrepp att stå stilla, vill Anders komma ned med oss i stugan, så skola vi tillsammans tacka och lofva Herren för den nåd han bevisat.

Anders lydde ögonblickligen; han blef stilla och medgörlig som ett barn och följde genast moster, som höll honom under armen och hjälpte honom in i rummet. Här klädde hon och mor Beda af honom och fingo honom i säng. Så började moster att sakta stryka honom öfver pannan, som hon brukade göra för att stilla sina patienter, och, vaggad till ro af detta sakta vidrörande och af de milda, lugnande ord som åtföljde det, insomnade slutligen Anders.

Han sof lugnt i flere timmar, och då han vaknade, begärde han genast mat, och sedan han ätit steg han upp och klädde sig som vanligt.

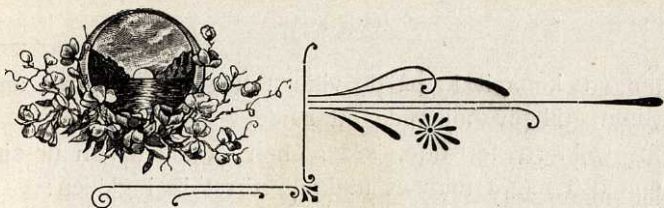
Men ifrån den dagen var Anders sig lik igen; han arbetade och bad sina böner och läste i sin bibel som förr, och om nätterna hörde mor Beda aldrig mera några stönande suckar, endast djupa, regelbundna andetag, som vittnade om arbetarens lugna, ostörda sömn.

Icke långt därefter gick Anders' stuga och husgeråd under klubban, men icke ens då rubbades han i sin jämna, fridfulla sinnesstämning.

— När djäfvulen hade mig i sitt våld, å ja' hade försyndat mig mot Herrens bud, då voro mina ben heta såsom en ugn, men tocke' här de' ä' lätt å bära, när man bara har frid me' Gud, sade han åt moster Hanna, som var hos dem på auktionsdagen, under det hans ögon med ett litet vemodigt uttryck följde kon och hästen, som fördes bort.

— Ja visserligen, kära Anders, svarade moster och böjde bekräftande sitt hufvud, har inte också vår dyre Frälsare sagt de betänkansvärda orden: "Hvad hjälper det människan, om hon vinner hela världen, men förlorar sin själ"?

Hvad den gamle doktor, berättade.

“**H**ur jag kom till klarhet i andliga spörsmål? Ja, det är egentligen en mycket enkel historia, det skedde på ett så praktiskt, föga inveckladt sätt, att då jag nu tänker därpå, förefaller det mig som skulle det vara den lättaste sak i världen att öfvertyga hvarenda människa, att utan vår frälsare Jesus Kristus är lifvet icke värdt mera än de tre skofflar mull, som en gång skola kastas på vår kista“ . . .

Det var en söndagsafton mellan jul och nyår. Vår käre, gamle doktor, sedan många år familjens husläkare och ännu mera dess förtrogne vän och rådgifvare, hade som vanligt under helgen ätit middag hos oss, och medan familjens öfriga medlemmar sofvo middag eller voro ute och promenerade, hade han och jag glömt oss kvar vid den nedbrunna brasan och sutto nu och pratade i skymningen. Och medan vi sutto där, och glöden mer och mer falnade, och ljudet af aftonsångsklockan trängde in i det tysta rummet, hade vi små-

ningom kommit in på de viktiga frågor, som gifvit anledning till ofvannämnda uttalande.

Doktorn fortsatte, sedan han skakat askan ur sin pipa och några minuter tankfull stirrat in i glöden:

“Men vill du höra hur det gick till med min omvändelse, så gärna. Det var inte bara *då*, jag menar vid den tiden då jag kom till frid med Gud och visshet om hans kärlek, som jag sysselsatte mig med grubbel öfver det stora, hemlighetsfulla under, som kallas människolifvet. Så långt jag kan minnas tillbaka har jag aldrig, som så många af mina ungdomsvänner, kunnat lefva sorgglöst och vara nöjd med det faktum, att vi nu en gång för alla äro till; jag ville också veta hvarför vi lefva, jag ville ha ett annat mål för min sträfvan än lifvet själf. Det var mig aldrig nog att lefva, för att lefva, jag ville ha något bortom, öfver lifvet, att stilla min längtan med. Tid efter annan kväfdes dessa frågor, drunknade i lifvets många olika bestyr, nöjen och sysselsättningar; men så lefde de upp igen med fördubblad kraft, lämnade mig hvarken rast eller ro och drefvo mig i ett dystert grubbel, som kom mig att af kamrater och vänner få namnet 'pessimist', 'enstöring', etc.“

“Hvad som emellertid föreföll mig mörkast af alla lifvets gåtor, var det lidande jag till följd af mitt yrke ständigt påträffade. Du förstår nog, att då man som jag inte var alldeles utan hjärta, och därtill hade litet anlag för melankoli, skulle allt det elände jag såg i lifvet inte gå förbi mig, utan att lämna spår i min karakter och mitt lynne. Lidandets gåta, det blef den mörka punkt jag aldrig släppte ur sikte, som ständigt förföljde mig och eggade mig att söka hvad jag på

samma gång ansåg omöjligt att vinna: en klar och bestämmd lifsåskådning. Jag kunde möjligen lyckas somna in öfver frågan: 'hvad är meningen med lifvet, hvad skall döden bringa oss, tillintetgörelse eller evigt lif?', — men *aldrig* öfver frågan: 'hvarför skola jag och mina arma medbröder lida så som vi göra, hvad tjänar det till, hvad är ändamålet därmed?'

"Så kom den tiden, då, jag förstår det nu, Gud särskildt sökte mig. Jag drabbades af en svår sjukdom, jag miste mitt enda älskade barn och några år därefter min hustru, min trogna vän och rådgifvarinna. Då jag något så när hämtat mig efter de hårda slagen, skötte jag emellertid min praktik som vanligt; det var nog icke många, som kunde se hvad som tilldrog sig på djupet af min själ, men sanningen var, att där rasade ständiga strider, ständigt uppror, och att jag var så nära förtviflans brant en människa kan vara det utan att falla därutför. Det var icke en, icke heller två, utan otaliga kvällar som jag stod med pistolen i handen och tänkte: ett enda litet knäpp och allt är slut: plågor, lidande, saknad" . . .

Den gamle doktorn tystnade ett ögonblick och drog en lätt suck. Därefter sammanknäppte han händerna och sade, i det ett blidt, ljust leende flög öfver hans ansikte: "Men Herren bevarade mig, och nu kan jag tacka och prisa honom för hvad jag då fann omöjligt att bära." Så fortsatte han sin berättelse:

"Emellertid förgingo många år. Mitt själstillstånd hade småningom förändrats — jag kan icke säga dig hur eller när, lika litet som jag kan säga, hur fröet gror i jorden eller hur brodden spirar upp och lifvet i naturen utvecklas, — men faktum är, att jag hade blifvit

lugnare, stillare, undergifnare, — eller kanske rättare mera resignerad, ty undergifven är man blott en kärleksfull Faders vilja, och honom kände jag ju ännu föga — jag kunde se bort ifrån mig själf, se saker och personer objektivt och följaktligen göra mera sunda och riktiga iakttagelser öfver lifvet. Du förstår ju, mitt barn“ (vår doktor kallade oss alltid ”barn“, fastän vi alla voro fullvuxna, men det är ju så, att för våra kära gamla förbli vi unga, de bevara åt oss den barndom och ungdom som flytt),“ du förstår ju, mitt barn, att då en människa är uteslutande upptagen af sig själf, vare sig nu detta själf är en af dessa njutningslystna individer, som inte söka efter någonting annat i lifvet än lycka och glädje och trefnad, eller en förtviflad pessimist, som målar hela tillvaron med sitt temperaments sotsvärta, duger hon platt inte att skapa något slags lifsåskådning hvarken åt sig själf eller andra. Det är först då jag kommit ett litet stycke utom mig själf då jag slutat upp att sörja och längta och fordra bara för egen räkning, först då kan jag lyckas få reda på den där Arkimedes-punkten, från hvilken jag kan rubba de gamla lifslögnerna ur sitt läge och få syn på hvad sanningen är. Nå, jag började, som sagdt, att släppa det där ideliga kretsandet kring det egna jaget och dess kval och sorger, hur det gick till har jag redan sagt dig att jag inte vet och inte förstår, blott ett förstår jag: att det var fläktar af Guds kärlek, som blåste öfver min andes torra mark och väckte nytt lif där. Och i min lugnare och mera objektiva sinnesstämning resonerade jag så: lidandet finnes i världen som ett faktum, hvilket vi aldrig kunna rubba, emedan vi ej kunna taga bort synden, som är lidandets rot. Nåväl, eftersom nu lidandet finnes, eftersom en

allvis försyn tillstädjer det, så måste det också spela någon bestämd roll i denna försyns hushållning, tjäna något visst syfte, icke blott tillkomma på en slump. Med ett ord, det måste vara någon *mening* med alla de oerhörda kval jag ständigt fick bevittna — för så vidt jag antog, att det alls var någon mening med hela lifvet. Men att det var någon mening med lifvet, det betraktade jag som en bevisad sats, som någonting axiomatiskt. Således, hvad tjänade lidandet till, och hur skulle jag komma därhän, att jag böjde mig därför utan klagan, utan knot och förtviflan?“

“Vid denna tid, då min själ var liksom en väl beredd jordmån för den himmelske säningsmannen, blef jag läkare åt ett fruntimmer, som från första ögonblicket jag såg henne väckte mitt varma intresse. Jag kan ej säga hvad som i förstone var orsaken till detta intresse, ty hon var en äldre ogift kvinna, en 'gammal mam-sell' som det hette på den tiden, tämligen, ja mycket ful och icke af någon större intellektuell begåfning. Men jag kände ett lugn och en tillfredsställelse i hennes närvaro, som jag aldrig tror mig ha funnit hos någon. Hon led af en förfärlig sjukdom, men hur mycket än plågorna ansatte henne, hörde jag aldrig ett ljud af klagan öfver hennes läppar. Ibland då det blef alltför svårt, brukade hon sakta jämra sig, men aldrig lät hon höra ett ord af klagan eller knot. De mina patienter, som hade samma sjukdom som hon, voro liksom vanvettiga af smärta, de rasade, de sleto sig i håret, och om de tillhörde det så kallade starkare könet — märk, jag sade *så kallade* — var jag icke ovan att vid mina besök mötas af svordomar och förbannelser. Men min kära gamla väninna med sitt fula, vissna ansikte och sin utmärglade kropp

var alltid glad och vänlig, hade alltid ett blidt leende på sina läppar, då hon välkomnade mig. Jag kunde ej nog förundra mig häröfver och måste slutligen en dag fråga henne därom.“

’Säg mig’, sade jag, ’hur är det möjligt att ni med ett sådant jämnmod kan bära edra plågor; *jag* vet hur mycket ni lider, därför är det mig ofattligt, att ni kan bära dem som ni gör?’

“Då sammanknäppte hon sina händer, såg uppåt med ett uttryck af glädje, frid, barntrygghet, som jag aldrig skall glömma och framhviskade: ’Allt förmår jag genom den som styrker mig.’

“Detta var den underliga gåtans lösning! Hon bar ej själf sina lidanden, en annan, den osynlige, hvilken hon hade liksom för ögonen, bar dem åt henne.“

“Dessa ord, uttalade af en person, som pröfvat deras kraft och funnit den fullviktig, blefvo till en vändpunkt i mitt lif. Jag förstod genom dem, att kristendomen, med hvilken jag så ofta längtansfullt och nyfiket syssel-satt mina tankar, icke var en lära, en sedelag, som kategoriskt bjuder mig att handla så och så, utan en *kraft* att bära lifvet.“

“Men hvori består då denna kristendomens kraft, frågade jag mig själf, och hur skulle jag kunna tillgoda-göra mig den, hur skulle jag komma i besittning af detta lifselexir, som ger en lidande, bräckt människovarelse förmåga att fröjdas midt i lidandet, att med heligt trots kunna utropa: ’du död, hvar är din udd, du dödsrike, hvar är din seger?’“

“Ja, hvad är det som i det naturliga lifvet skänker människan den högsta möjliga kraft att utträtta det högsta möjliga goda? Jag tvekade ej om hur jag skulle besvara

denna fråga. *Det personliga förhållandet* till en annan människa, se där den häfstång, som uträttar det högsta och det bästa möjliga, det som har största etiska värdet. Personlighetsbegreppet är själfva basen för all lifaktig verksamhet, personlighetsbegreppet är själfva hjärtblodet i människans känslolif. Hvad kan så utveckla vår naturs alla krafter, göra oss starka, ja känslolösa gent emot denna utvecklings största fiende: själfviskheten, som ett personligt, hängifvet förhållande till en annan människa? Se bara, hvilken produkt af etiskt godt en mor kan åstadkomma genom kärleksförhållandet till sina barn, eller en son, som drar försorg om en gammal kär moder, eller en hustru, då hon är mannens stöd och hjälp, o. s. v. Det finnes ingen gräns för hvad de kunna offra, och hvad mera är, offret — lidanden, försakelser, umbäranden af alla slag, — blir för dem en lycka, en glädje, därför att de älska. Jag hade ju själf haft erfarenheter i den vägen, jag mindes hur jag kunde sträfva och arbeta för min gamla kära mor — Gud välsigne hennes minne! — hur jag kunde finna en njutning, en verklig njutning i att försaka det allra nödvändigaste, att svälta, att gå tunnklädd, för att under min studietid få pengarne att räcka åt både mig och henne, som å sin sida sträfvat så mycket för mig.“

“Således, för att komma i besittning af den högsta andliga kraft, för att kunna icke blott resigneradt bära lidandet, utan kunna känna lycka midt under kval och plågor och hemsökelse, fordras det att vi komma i personligt förhållande till en gudomlig person, det vill säga till *honom*, i hvilken all gudomens fullhet bodde lekamligen, den enfödde sonen, Jesus Kristus.“

“Genom denna upptäckt var vägen till frid öppnad

för mig. Jag började att kunna lösa lidandets gåta, jag började förstå, att det verkligen finnes en 'mening' med det, att, om det än i sig själft är framsprunget ur synden och vi själfva således bära skulden därför, använder dock Gud det för sina ändamål, för att tukta och rena och helga oss och slutligen *för att gifva oss ett tillfälle att förhärliga Gud*. Ja, detta är lidandets skönaste, djupaste innebörd, själfva dess blomma: att vi genom det kunna förhärliga vår dyre Mästare, såsom hon gjorde, min kära aflidna vänninna, den anspråkslösa, af världen icke kända gamla kvinnan, hvilkens tro var så stark, så skön, så segerviss, att den liksom genom en elektrisk gnista förmådde väcka en annan människa till ett nytt andligt lif. Behöfde jag väl någonsin mera fråga hvarför hon fick lida så mycket? Var icke det lidande, hon så tåligt bar, ett medel för henne, att på sitt sätt förkunna Kristi kärleks kraft och därigenom draga själar till honom? . . .

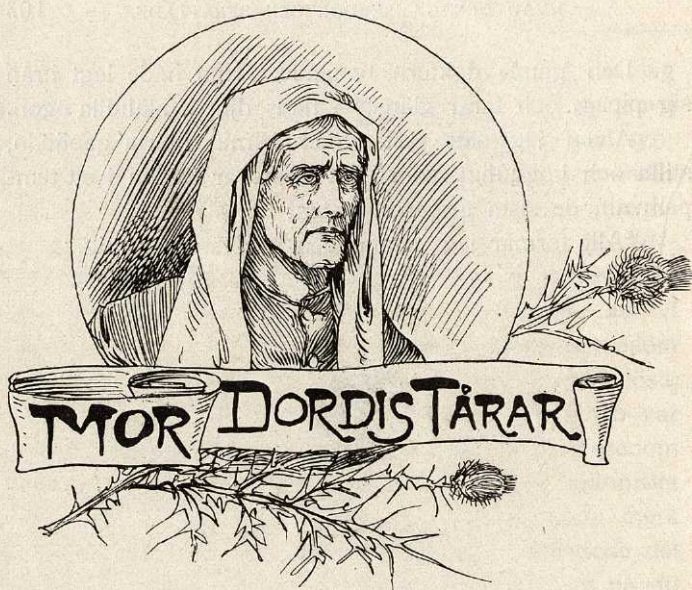
“Ännu måste jag genomgå mången hård kamp, innan jag kunde vinna frid och fast öfvertygelse, ty det kostar någonting att släppa det egna jaget med alla föregående åsikter om dess förträfflighet och klokhet och gifva det helt åt Kristus, det vill säga antaga honom som sin frälsare från synder, som man hittills icke erkänt, ja, nästan kallat förtjänster, det kostar någonting att nedbryta alla tankefästen och bli enfaldig och ödmjuk såsom barnet, — men framåt gick jag på frälsningens väg, framåt utan att se tillbaka, och det kom slutligen äfven för mig en stund, då jag, nedbruten af arbete och sjukdom, liksom min aflidna väninna med glad tillförsikt kunde utbrista: 'Allt förmår jag genom den som styrker mig!'“

Den gamle doktorn tystnade. Han hade lagt ifrån sig pipan, och tårar glänste i hans djupa, själfulla ögon.

Äfven jag satt tyst. Men i mitt hjärta genljödo, stilla och högtidligt, som ekot upprepar ljuden i ett tempelhalf, de sista gripande orden:

“Allt förmår jag genom den som styrker mig.”

Nils Persas "käring" låg döende inne i stugan. Det var söndagsmorgon, och allt var stilla och tyst, icke blott i rummet, där man endast hörde den sjukas rosslande andetag och flugornas surrande mot fönsterrutan, utan äfven i hela den lilla byn, hvars befolkning till största delen var i kyrkan, som låg omkring en half mil därifrån.

Vid mor Dordis säng satt farsgubben, Nils Persson, eller Persa som han allmänt kallades, insomnad med bibeln på knäet; han hade läst högt för hustrun, men så blef han öfverväldigad af sömn och värme, och, efter några fåfänga bemödanden att hålla upp ögonlocken och

få bugt på orden, gaf han tapt, lät hufvudet sjunka ned mot bröstet och insomnade.

— Vaker å beder att I int' må falla i frestelse, stönade mor Dordi, då hon såg att mannen insomnat. — Han, Krestus, feck int' nån te' å vaka me' sej i be-dröfvansens ögonblick, int' kan ja få de' bättre än min Herre och Mästare, int'.

Men det var icke endast Nils Persa, som sof, under det att mor Dordi beredde sig att kämpa den sista svåra striden. På höskullen som vette alldeles åt stugan hade Erik, sonen hennes, lagt sig att hvila, och nu snarkade han i middagshettan så ljudligt, att om mor Dordis sinnen icke redan varit omtöcknade, skulle hon ha hört sonens hårda, regelbundna andetag, som blandade sig med det dofva ljudet af hästens stampningar nere i spiltan.

Mor Dordi hade legat sjuk i öfver tre veckor; det var dock icke många dagar af denna plågotid, som hon fått glädja sig åt sonens sällskap. Erik var en flink arbetare, men han var också ofta ute på nöjen och lekar, och allt detta gjorde att han icke hade mycken tid öfrig för modern. Kanske skulle han likväl kunnat skaffa sig tid, och under andra förhållanden hade han säkerligen gjort det, ty på sitt vis höll han ändå af "morsgumman", men det fans någonting som med oemotståndlig makt höll honom ifrån moderns dödsbädd. Han visste, att mor Dordi skulle börja tala med honom om hans själ, att hon skulle försöka "omvända" honom, och detta kunde han inte lida.

Då han sofvit ett par timmar, vaknade han vid att fadern stod lutad öfver honom och af alla krafter ruskade honom.

— Häf dej upp, Erik, sade Nils Persa, — moran ligger å kippar i de' sista, å ho vill först ha ett lite' talande me' dej, innan ho' kolar, förstår ja'.

Erik satte sig långsamt upp i halmen och stirrade framför sig med ett slött och sömnigt uttryck.

Så småningom klarnade hans blick, han vände sig mot fadern och sammandrog ögonbrynen.

— Fäll kommer ja' te mor allti, svarade han litet sträfft, — men de bir nu då på ett vilkor, bir de!

— Hocke' då?

— Jo, att ho' slutar upp å tala om att ja' ska omvända mej, å tvaga mej i Jesu blod å tocke' som jag nu int' lider å höra. Gå å säg 'na de' far, så ska' ja' komma i rappe.

Nils Persa aflägsnade sig, men kom tillbaka efter ett par minuter.

— Ja, de' ska' bi som du vill ha'et — sade han kort.

Erik reste sig nu upp, for med handen öfver sitt lurfviga hår och begaf sig därefter in i stugan, åtföljd af fadern.

Då mor Dordi fick se Erik, vände hon sig långsamt emot honom, räckte honom sin knotiga, skrumpna hand och såg på honom med en sorgsen, underligt djup och litet frånvarande blick.

— Hur står de' te me er, mor? — frågade Erik med vekare röst och strök ett par gånger öfver den skrumpna gamla handen, som låg i hans.

— Åhjo, de' raskar på, kan ja' förstå, — svarade mor Dordi, utan att taga ögonen från sonen. — Du Erik, fortsatte hon efter ett par minuters tystnad, — ja, ville ha bedt dej att du ska' vara rektigt snäll och be-

skedlig mot Brunte, när jag går bort. Slå 'en int', när du kommer hem från marknan å bir sint på 'en . . . var snäll mot krake', vill du lofva mej de', Erik?

— Åhja, de' ska' nog bli bra me' de', mor, svarade Erik och drog munnen till ett litet småleende.

— Å så, Erik — fortfor mor Dordi på samma sätt, — tänkte ja så myckje på å be dej fly bränvinet . . . de' blir bara synd å skam af'et . . . vill du lofva mej te å försaka de'?

— Ja' ska' göra hva' ja kan, mor, — svarade Erik kort.

— Å så — å så, — sade mor Dordi och såg sig oroligt omkring — ja, så var de då ingenting mera, — tillade hon med en suck och drog sin hand ur Eriks. — Adjö, gosse, tack så mycke för mej! Herre Jesus, hjälp mej, de' blir så mörkt omkring mej . . .

Sedan talade hon icke mycket. Hon låg för det mesta med ögonen slutna, och då hon ibland såg upp, hade hennes blick detta fjärrskådande uttryck, som vittnar om att döden är nära. Ett par gånger började hon oroligt kasta hufvudet af och an, plocka på täcket och halfhögt mumla: "Å så va' de' nåt annat ja' hade velat säga'n, men de' feck vara . . . de feck vara . . . Vid sjutiden satte hon sig upp i sängen och ropade: "Kom, Herre Jesus", så föll hon ned mot kudden och insomnade — för att ej mera vakna.

Nils Persa, som hela tiden suttit vid sängen, snyftade sakta och Erik torkade sig med afvighanden i ögonen. Så band Nils en psalmbok under den dödas haka, bredde ett lakan öfver sängen och stökade litet i rummet, under det han allt emellanåt med en skakning på hufvudet mumlade: "Åh, Herre Gud, att du tog från mej käringa mi!" Därefter gingo han och Erik till hvila,

och allt blef tyst i stugan, där sommarnattens ljusa skymning och dödens majestät sammanblandade sig till en stämning af djup, helig frid . . .

Två dagar därefter stod mor Dordi lik inne i stugan. Hela dagen hade folket från granngårdarne sprungit ut och in för att se på mor Dordi och taga farväl af henne, men Erik hade ännu icke kommit sig för att gå dit in. Först på kvällen, då människoströmmen afstannat, och farsgubben var nere i stallet hos Brunte, smög sig Erik in i stugan för att se på moran. Det var icke utan att han kände sig litet underlig till mods, där han stod med handen på dörrklinkan; den stora, starka karlen, den fruktade slagskämpen på marknader och krogar, var rädd för att vara ensam med ett lik. Icke att han skulle velat erkänna att så förhöll sig, men det var ändå så: Erik kände en underlig bäfvan för döden, och nu särskildt var det någonting som ängslade honom, när han tänkte att han skulle stå ensam vid den döda moderns sida . . .

Emellertid öppnade han dörren och stängde den försigtigt efter sig. Han gick ej fram i rummet, utan blef stående med handen på klinkan och såg skyggt bort emot fönstret, där mor Dordis kista stod.

Den döda låg med händerna sammanknäppta öfver lakanet och hufvudet vändt litet åt sidan. Ett outsägligt fridfullt uttryck hvilade öfver det gamla, skrynkliga ansiktet med de slutna ögonen och den insjunkna munnen.

Erik rörde sig ej, men han hade blifvit alldeles blek, och händerna skälvde. Var det en synvilla, var det aftonsolens strålar som gycklade med honom — Erik visste det ej, och han kunde aldrig sedan få det klart för sig — men där han nu stod, såg han alldeles tydligt, hur en tår långsamt rann ner för moderns ena kind . . .

Han släppte dörren och gick, nästan lika hvit i ansiktet som den döda, fram till kistan. Någon tår kunde han ej mera se, men tvärs öfver moderns kind gick en djup fåra, alldeles lik märket af frätande tårar. Kanske hade hon haft den alltid, fastän han ej varseblifvit den förrän nu, då aftonsolens stråle lyste så underligt skarpt däröfver . . .

Och medan han stod och betraktade modern, föll, likt en blytyngd, öfver hans hjärta den tanken, att det var för hans skull hon gråtit alla dessa tårar. Men nu var det för sent, nu kunde han ej aftorka dem, nu hade de för alltid stelnat i den djupa, skarpa fåran på hennes vissnade kind . . .

Aftonsolens strålar bleknade mer och mer, från stallet bredvid hördes Bruntes stampningar, och på vägen utanför kommo byns karlar hem från arbetet, men Erik stod alltjämt orörlig vid moderns kista. Först då han hörde faderns tag på dörrklinkan, spratt han till och smög sig ut, upp på höskullen, där han satte sig i den mörkaste vrån, gömde ansiktet i händerna och grät, såsom han icke gjort sedan den tiden han var mor Dordis lille Jerker, som om söndagarne brukade stulta vid hennes sida, då hon gick till Guds hus. — — —

Hvem kan blicka ned i människohjärtats djup, hvem kan se hur Guds andes fläktar — dessa fläktar, om hvilka Kristus säger att de komma och fara, vi veta ej hvarifrån eller hvarthän — blåsa fram öfver en hård, stenbunden mark och väcka de slumrande lifsfröna — hvem kan följa den tysta, hemlighetsfulla öfvergången från död till lif? . . .

Två månader efter den dag, då mor Dordi sänktes ner i jorden, stod vid hennes graf en ung man med

händerna sammanknäppta och, som det tycktes, försänkt i bön.

Det var Erik. Hans ansikte var allvarligt och stilla, men det låg ett skimmer af glädje däröfver, glädje öfver att han själf funnit den frid, som öfvergår allt förstånd, glädje öfver vissheten, att äfven mor Dordi nu måste veta att den bittra, frätande tår, han sett rinna öfver den dödas kind, fått bli ett utsäde till oförvissneliga, eviga skördar.

Namnet i Lifvets bok.

Sägen.

ör lång, lång tid tillbaka bodde i en by, på gränsen af socknen, tätt invid den stora furuskogen, ett folk, som hade en enda son, hvilken fått namnet Per Brynholf.

En vacker, hurtig gosse var han, flitigt läste han sina böner, och i kyrkan sjöng ingen frimodigare än han till Guds och den enfödde Sonens ära.

Men intet förnöjde så Brynholfs sinne, intet syntes honom mera ljuft lockande än att dväljas i skogen, dväljas där ifrån morgon till kväll, stryka omkring på de mossiga kullarna, tränga igenom snåren, som växte vilda och täta i skogens djup, sjunga och tralla, så det ekade mellan stammarna, fånga räfven i hans kula, härma ekorn och tjädern och gala i kapp med göken vid midsommartid.

Far och mor skrattade åt honom och sade, att han till sist skulle blifva bergtagen, så begifven var han på att dröja inne i skogen. Men allt som han växte upp, blef han i socknen omtalad som en skicklig jägare, och innan han var sjuutton år, hade han skjutit flere björnar

och vargar, än far själf och mången vuxen bonde kunde skryta af.

En dag, då Brynholf med bössan öfver axeln vandrade omkring på de välbekanta stigarna mellan gran och tall, hörde han, hur någon ropade hans namn djupt inne i skogen. Han stannade ett ögonblick och lyssnade, så påskyndade han sina steg och gick allt fortare i samma riktning, hvarifrån namnet ropats.

Nu hörde han det ånyo. "Brynholf, Brynholf!" klingade det långt i fjärran som ett aflägsset eko.

Brynholf blef förskräckt, men i stället för att vända om började han springa i allt snabbare och snabbare lopp, genom snår och kärr, öfver stenar och trädrötter.

Till slut stannade han, andfådd och svettdrypande. Allt var nu så tyst, så tyst, endast ekorren knäppte däruppe i granen, och barren på marken knastrade vid solstrålarnas heta sting. Men ingen stämman ropade mera jägarens namn, och skogens stillhet kom honom att höra sitt eget hjärtas bultande slag.

Då han hämtat sig efter det häftiga språnget och torkat svettdropparne ur pannan, ville han fortsätta vägen, men då upptäckte han till sin häpnad, att han icke alls visste, åt hvad håll han skulle gå. Han, som kände hvarje stig i skogen, han, som gått den kors och tvärs många hundrade gånger, han märkte nu, att han förrerat sig till ett obekant ställe, att han gått vilse och ej kunde komma därifrån. Hvert han än vände sig, var vägen stängd för honom; täta snår snärjde sig kring stammar och buskar och spärrade stigarne; vild och ödslig, tyst och hemlighetsfull slöt sig skogen liksom en tät mur på alla sidor.

Brynholf kände en förunderlig ilning genomfara sitt

bröst, en ilning af nyfiket begär och stor förskräckelse. En stämman inom honom ropade: "fly, fly!" — men han hade icke kraft att följa den. Han förstod, att han kommit in i huldresnår, att han beträddt det dolda ställe, djupt, djupt inne i skogen, där ingen människa ostraffadt sätter sin fot, stället där skogsfrun bor, och om hvilket mor berättat så många sagor för honom.

Han satte sig ned på en mossig sten, lade bössan ifrån sig, lutade hufvudet i handen och såg sig ängsligt lyssnande omkring. Men medan han satt där, fick han plötsligen se, att någon tagit plats på stenen bredvid honom, någon, som såg på honom med ett par genomskinliga, klara, gäckande ögon. Det var huldran, hon nickade vänligt åt Brynholf och började genast tilltala honom. Han svarade ej, han endast såg på henne och lyssnade drömmande, halfvaken på hennes stämman; han tyckte alldeles, att det var, som om han legat utsträckt på en mjuk mossbädd och i ljuf slummer hört, hur granarna susade, hur källan sakta porlade nere i dalen.

I tre dagar behöll skogsfrun Brynholf hos sig. Och under den tiden lärde hon honom naturens hemligheter, lärde honom ting som människor ej förstå, visade honom vägarna för vindens gång och fågelns flykt, uttydde ugglans rop och suset i granarnas toppar och förtäljde för honom om alla de underliga väsenden, som finnas mellan himmel och jord, och som för människornas ögon endast visa sig som dunkla syner, eller låta höra sig som skratt och prassel bland trädens stammar.

Men hvarför kallades hon ond och farlig, skogsfrun, då hon var så skön, så vettig, så full af insikter, som människoförstånd ej fattade? Hvarför var det en synd att stanna hos henne, hvarför kände Brynholf

ingen ro i samvetet, medan han låg där på mossan och lyssnade på hennes hviskande tal? Icke är det väl en synd att forska efter naturens skatter, att mäta sin ande med hemligheterna i dess djup, icke är väl den skönhet, skogen gömmer, en frestelse, som lockar till fördärf och undergång?

Men då huldran ser dessa tankar spela på Brynholfs anletsdrag, skyggar hon för honom och vänder sig bort, vänder bort sina ljusa, grönskimrande ögon. Och då varseblir Brynholf, hvad han förut icke märkt, att huldran är ihålig i ryggen, ihålig som ett degtråg, tom, tom, så att tankar och känslor skramla i henne som i ett benrangel.

Då genomlas Brynholf af en häftig längtan att komma härifrån, komma loss ur skogens kväfvande famntag, komma ut till människorna, till kyrkan, till gudstjänsten, höra klockornas klang och psalmens toner! Och han känner i sitt hjärtas djup, hur allt detta, som han älskar så högt: skogens tjusning, allt detta som han sträfvar att vinna: kunskaper om naturens hemligheter, blir honom en snärjande frestelse, han känner, att om ej bäckens sorl och fallets brus och blommornas vällukt äro ekon från den eviga våren i Guds rike, då är deras skönhet farlig som huldran, att om ej kunskapen är skrifven af Guds finger, då är den ihålig som skogsfruns rygg.

Men nu ser huldran ånyo på honom, och hennes outgrundliga ögon jaga bort alla dessa tankar, och han låter sig på nytt smekas af ljumma sommarvindar, han domnar ånyo bort vid granarnas sus och källans sakta porlande.

Men på tredje dagen måste huldran låta honom gå,

ty då blef hans längtan att komma bort så stor, att hon ej mera förmådde hålla honom fast.

— Nu råer jag ej på dig, hviskade hon ondskefullt vid afskedet, — ty det finnes en makt, en som vi inte här känna och aldrig nämna vid namn, som ännu verkar i dig. Men när den makten en gång är bruten, när lifvet har lärt dig att hata och tvifla, då vänder du tillbaka till mig, och kommer du ej själfmant, skall huldran hämta dig. Förhatlig skall jag göra dig för människorna, en styggelse skall du blifva, som de jaga och förfölja, ända tills du åter flyr till mig. Ty *min* är du, jag har gifvit dig af min visdoms skatter, och din själ lämnar du kvar hos huldran!

Så fick då Brynholf komma ut ur skogen, hem till stugan till far och mor, som väntat honom så länge, att de icke mera trodde sig få se igen sin ende son. Här började han nu arbeta som förr, men bergtagen var han, så sade mor skämtande, ty han gick alltid för sig själf, försjunken i grubbel och tankar, så olik de andra unga männen i socknen, och ständigt förde honom minnet tillbaka till de dagar, han dröjde kvar i skogens djup vid huldrans sida. Men det underliga var, att han aldrig kunde erinra sig hur hon såg ut, hon som nu höll hans själ fången i sina osynliga fjättrar; aldrig kunde hans inbillning gifva henne form eller drag eller röst, han mindes blott en smekning af ljufva sommarvindar, af månstrålar och blomsterdoft, en röst som hviskade högmödig, djärfva tankar i hans öra.

En duktig arbetare blef han emellertid, Brynholf, och allt ifrån den stund han öfvertog skötseln af fadrens jord, kom där välmåga in i stugan. Många ting hade han fått lära af huldran, han visste hvar fisken hade

sina vägar i sjö och fors, och här lade han ut sin not och fick alltid dubbelt så rik fångst som andra. Jordens inländöme var honom icke fördoldt, alltid odlade han upp tegar, där kornet grodde snabbt och bar rik skörd. Han förutsade vindens gång och vädrets växlingar, och utan slagruta hittade han källan nere i jordens djup och bergets fyndigheter. Snart fick Brynholf namn om sig att vara socknens skickligaste åkerbrukare och jägare, han och fadern förkofrade sig år från år, och icke hade det förgått lång tid, innan de ansågos som de rikaste bönderna på många mils omkrets.

Men aldrig såg man Brynholf vara glad och sorgfri som andra ynglingar, aldrig log han, annat än då någon gång stolthetens öfvermodiga leende krökte hans läppar. Sträng och sluten gick han där för sig själf; han såg ner på andra människor, han föraktade dem som ej hade samma kunskap som han. Endast ibland om kvällarna, då västerhimmelen rodnade, och bergstopparne glödde, och tallarnes stammar skimrade i guld, och Brynholf satt ensam, osedd af människoöga, kunde där komma ett återsken af veka drömmar öfver hans hårda drag. Då längtade han efter skogens djup, efter granens sus, efter henne, hvars visdom han skattat högre än sin barnomsfrid, men som han på samma gång fruktade, så att han ej mera vågade sätta sin fot på de kända skogsstigarna . . . Men han längtade också att bli lös ur förtrollningen, att skaka af sig bandet, som höll honom fjättrad, kvalet, det hemliga, som gnagde på djupet af hans hjärta. Och då ser han plötsligt framför sig huldrans tomma rygg, han känner kylan af hennes ihåliga väsen genomila sig, och liksom en gång därinne i skogen anar han, att den kunskap han förvärfvat är värde-

lös, de insikter han vunnit fåfänga, därför att han blott söker sig själf däri, därför att han ej längre hör Guds lof i naturen, ej längre erkänner den hand, som väft hans tankars konstrika väfnad.

Och hans heta trånad, hans veka längtan glider ut i bittra, vemodiga, hånande känslor, som växla och skifta i hans själ, likt aftonrodnadens färgspel öfver sjöns yta.

Underligt var det också med Brynholf, att ifrån den stunden han kom hem från huldran, hade ingen, hvarken far eller mor eller granne, någonsin nämt honom vid hans dopnamn. Först kallade mor honom på skämt "bortbyting", så blef det endast "byting", och till sist kallades han i hela socknen aldrig annat än Bytt-Per i Rellinge. Det var som om alla plötsligen glömt bort hans namn; ingen frågade någonsin därefter, ingen, icke ens han själf, tycktes komma ihåg annat, än att han alltid hetat Bytt-Per.

Men så hände det en dag, att Brynholf nere i byn fick se en flicka, som jagade huldrelängtan ur hans själ, en flicka med blå, trofasta ögon och öfver anletsdragen en blid återglans af fromma böner och goda, vänliga tankar. Henne skydde han ej, med henne kunde han tala, och aldrig kom det i hennes närvaro bittra eller hädiska ord från hans läppar. Ty hennes hjärta var fullt af kärlek och deltagande för alla som led, och hon tyckte synd om den ensamma, dystra ynglingen; henne skrämde han ej, som han gjorde med de andra flickorna, hvilka förskräckta ryggade tillbaka för glansen i hans mörka ögon, utan gladt och frimodigt språkade de med hvarandra, så snart de möttes.

Länge dröjde det ej, förrän kärlekstankar började vakna hos Brynholf, men då vaknade också tankar af

förtviflan och ångest, ty hur skulle väl han någonsin kunna tänka på att äkta en ren, from jungfru, sådan som Giölin, han, hvars själ var bunden af huldran, han, som hos henne förlorat sin frid, sin barndomstro? . . .

En afton, då han och Giölin sutto på en dikeskant vid skogsbrynet och samtalade, frågade flickan honom plötsligt, hvad han hette.

— Det tänker jag du vet — svarade Brynholf och rynkade ögonbrynen, nog må du ha hört, att jag kallas för Bytt-Per, Bytt-Per i Rellinge.

— Nej, — svarade Giölin och skakade på hufvudet — inte *det* namnet! Jag vill veta ditt rätta namn, det namn som du fick i dopet, det namn, som du är skriven med i lifvets bok.

Men då blef Brynholf blek som en död man och vände hastigt bort hufvudet.

— Det namnet får du aldrig, aldrig veta, — sade han hårdt och dystert — *en* har stulit det ifrån mig, och ingen människa kan mera uttala det.

Och så reste han sig upp och lämnade Giölin, ty han kunde ej uthärda flickans ångestfulla, förskräckta blick.

Men nästa gång de träffades, låg hon så åt honom med tårar och böner att få veta på hvad sätt han förlorat sitt dopnamn, att han ej kunde motstå henne. Den hårda skorpan kring hans hjärta började smälta, hans tungas band lossnade, och för första gången omtalade han hvad som hände honom i skogen, då han för tio år sedan gick vilse där. Han berättade, hur han därinne hos huldran fått hat till bön och kyrka och sakrament, han berättade, hur alla hans tankar blifvit fångade af hennes hviskande tal, hur hon närt hans högmod med att visa honom hemlighetsfulla ting, som andra männi-

skor icke kände till, hur, när han kom ut ur skogen, han icke kunde nämna sitt eget namn, och hur sedan dess ingen annan heller någonsin uttalat det.

Då kom det en stor sorg och vända öfver Giölin, ty hon förstod att Brynholf var bunden af onda makter, hon förstod, att den hon älskade höll på att gå förlorad. Men då hon gråtit ut sin första ångest, blef det stilla och lugnt inom henne, och hon kände en fast förvissning om att Gud skulle låta henne få rycka Brynholfs själ från det onda. Ty ingenting finnes, som icke kärlekens och börens krafter förmå . . .

Så gick hon då till prästen och bad honom att få veta, hvad Bytt-Per i Rellinge hette med sitt rätta namn, det namn som stod upptecknad i kyrkokoben.

Prästen satte glasögonen tillrätta, öppnade kyrkoboken och började bläddra däri. Men aldrig hittade han den sidan, där Brynholfs namn var skrifvet, än vände han två blad på en gång, än hoppade han öfver sidan, än föll boken igen, just då han kom dit.

Så fubblade han en lång stund och läste öfverallt, utom på det rätta stället. Till sist sade han Giölin, att nu hade han ej längre tid med henne, men om hon komme igen i den nästa veckan, skulle han nog ha reda på hvad hon önskade veta.

Nu gick hon till Brynholfs föräldrar och frågade dem, om icke sonen deras hade något annat, mera kristligt namn än Bytt-Per.

Mor, som satt och spann, då Giölin kom in, stannade spinnrocken vid flickans fråga, vände sig om och såg på henne med ett uttryck af häpnad och förskräckelse, alldeles som om hon plötsligt väckts ur en elak dröm.

— Visst heter han något annat, — mumlade hon ångestfullt och strök med handen öfver pannan, liksom för att riktigt vakna upp, — men inte är jag i stånd att minnas det . . . Käre Herre Gud, att det skall ha gått så illa med mig, att jag inte mera minnes min ends sons namn!

— Far, du! — ropade hon utåt förstugukvisten — minns du hvad det var prästen döpte honom till, gossen vår?

Men gubben kunde icke heller lämna något besked.

— Å, Herre Krist, — mumlade han lika bekymrad som mor — att du nu för mina synders skull har slagit mig så, att mitt minne alldeles har flugit sin kos och jag inte ens vet, hvad mitt enda barn heter!

Och gubben försjönk i sorgsna, grubblande tankar, men Giölin måste gå ifrån de gamla, utan att af dem heller ha fått veta sin älskades namn.

Då bad Giölin Gud så innerligt, att han på annat sätt ville uppenbara sanningen för henne, och så en natt bönhörde han henne med en förunderligt ljuf dröm. Det tycktes henne nämligen, att hon en söndagsmorgon stod framför en stuga uppe vid skogsbrynet. Stilla manande ljödo ottesångsklockorna ut öfver nejden, luften var djupblå, dallrande klar i den tidiga morgonstunden, svalorna flögo af och an öfver takåsen, bien surrade kring kuporna i den lilla trädgårdstappan, och sakta vindfläktar lekte med gardinen framför det öppnade fönstret. Allt var så soligt, så ljuft på söndagsmorgonen, fåglarna kvittrade, lågt och jollrande, i trädens toppar, sakta tonade klockorna, icke stränga och allvarliga som ringningen till högmässan, utan mildt, smekande, liksom hade de ännu icke vaknat upp ur nattens saliga drömmar. Det var en

sådan frid öfver hela naturen, öfver skog och berg och sjö, att den sofvande flickans läppar logo, och glädjetårar darrade i ögonfransarna.

Och genom det öppna fönstret såg hon, då vindfläktarna sakta lyfte den hvita gardinen, en ung mor, som satt där med sitt lilla barn i knäet och vaggade det till sömns med sin sång. Giölin hörde tydligt i drömmen, hur sången ljöd:

“Sof, liten Brynholf, sof, gossen min,
Vid klockornas klang slumra in, slumra in!
Ack, liten Brynholf, ack, du min son,
När Herren en gång tar igen sitt lån,
Ack, månne då *Brynholf* i boken stå,
Med gyllne bokstäfver och silfver därpå . . .

Då fylldes drömmerskans bröst af en jublande fröjd, moderns sång och klockornas toner, som vaggade den rödkindade pilten till ro, och naturens välsignade frid, allt kom hennes hjärta att nästa vilja brista, tårarna runno utför kinderna, och hon vaknade med en snyftning af glädje och lycka . . .

Och när hennes tankar klarnade, och hon gick igenom sin dröm, då förstod hon, att det var Gud som sändt den, och ur hennes själs djup uppsteg ett brinnande tack för bönhörelse. Och hon förstod nu, att *Brynholf*, det var hennes älskades rätta namn, som hon förgäfves letat efter hos präst och föräldrar, och hon kände sig nu viss på, att barnet af den ljusa morgondrömmen, barnet af klockeklang och vårluft och moderskyssar, barnet af bön och kärlek kunde icke gå förloradt . . .

Vid den tiden började rykten spridas om att trakten hemsöktes af en varulf, ett fruktansvärdt odjur, ett vidun-

der, som enligt folkets tro var en förtrollad människa, hvilken om dagarna hade sin vanliga gestalt, men om natten förvandlades till en ulf, som strök omkring i skogarna och lät höra ett tjut, af hvilket äfven den modigaste isades ända genom märg och ben. Flere af bönderna sade sig hafva hört odjuret, och de små barnen i byarne voro dödsskrämde af fruktan för varulfvén, så snart mörkret föll på. Några behjärtade män kommo slutligen öfverens om att tillsammans gå ut och söka döda vidundret för att skydda sina hjordar, ty sedan urminnes tider brukade varulfvarne i sitt nattliga raseri söka upp allt lefvande som fans och sönderslita det.

Brynholf, han som hade så mycken kunskap om allting och ett förstånd större än de flestas, honom tillfrågade man ock, huruvida han ej ville vara med om skullgången efter odjuret. Men då skakade han på hufvudet och svarade med ett spefullt leende, att han hellre ginge ensam ut för att möta det. Men vid detta leende blefvo männen så hemska till mods, att de aldrig mera, sedan skymningen fallit på, vågade gå förbi Brynholfs stuga, och underliga rykten, sällsamt rysligt tal, som ingen vågade högt utsäga, började susa omkring i bygden, likt stygga, svarta nattfåglar . . .

En afton, just då talet om varulfvén som mest uppörde folkets sinnen, satt Giölin ensam vid dikeskanten och tänkte på Brynholf. Det var höstkväll, tunga moln seglade öfver himmeln, än förmörkade de månens skifva, än läto de den glänsa fram i bländande klarhet. Nedanför flickans fötter brusade sjöns vågor, bakom sig hörde hon suset från den djupa granskogen, skogen i hvilken Brynholf förlorat sin själ.

Drömmande lyssnade hon på naturens växlande

stämmor, under det att hennes tankar, hennes böner oafbrutet kretsade kring den älskade, liksom för att med kärlekens linor draga honom ur mörkrets välde . . .

Då fick hon plötsligen höra ett ängsligt klagande läte därinne i skogen. Och då tystnade alla andra stämmor för henne, och hon lyssnade, hon lyssnade med hela sin själ, med alla sina sinnen, efter detta sällsamma ljud, som tycktes henne så hemskt främmande och så ljuft välbekant . . .

Det var som om en människas ångestfulla gråt, som om ett ängsligt verop skurit genom qvällens tystnad. Det var en bunden ande, som ropade på befrielse, tunga tankar, gömd längtan, som ville ha luft. Men det var icke blott *en*, som klagade därinne, det var många röster, hennes öra förnam. Det var röster ur naturens djup . . . det var skapelsens suckar . . . det var den längtan, som går genom skog och dal och sjö . . . det var förgängelsens ångest, det var syndanödens slagskuggor, som kvalde skogen . . .

Och Giölin förstod, att *han*, som klagade därinne, han som försett sig på skogens skönhet, han som i stolt öfvermod köpt sig naturens hemligheter med sin barnomsfrid, han hade också tagit dess djupa längtan efter Gud in i sin själ, och med hela naturen ropade han nu efter den skapare, som han trotsat och förnekat . . .

Emellertid komma de underliga ljuden allt närmare; mer och mer nalkas de skogsbrynet. Då reser sig Giölin upp, springer in i skogen åt det håll, hvarifrån hon hör den klagande stämman, och ropar med en röst, som klingar likt en klar kyrkklocka genom kvällen:

— Brynholf . . . Brynholf . . . Brynholf! . . .

Allt blir plötsligen tyst därinne . . . ett moln sve-

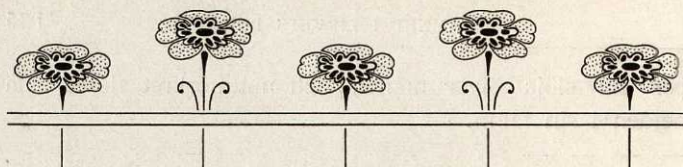
per sin slöja öfver månen, och nattmörkret sluter hela nejden i sin famn. — — — — —

Långsamt segla silfverkantade skyar på himmelen, månen glänser ånyo fram, och ett bländande sken faller öfver vägen mellan sjön och granskogen. Här vid di-keskanten, där Giölin nyss satt, där sitter hon åter, men nu är hon ej ensam, hon har vid sin sida en yngling, som lutar sitt hufvud mot hennes bröst och stilla lyssnar på hennes ömma, smekande stämma.

Månljuset upplyser klart hans drag; där finnes ej mera det hårda, spotska, gudsfientliga leendet, en ljuf frid strålar ur hans blick, och han kan ånyo le det barnalöje, som huldran stal ifrån honom, som högmodstan-
kar och själfviskhet släckte på hans läppar . . .

Ty kärlekens och bönens krafter ha segrat; namnet, med hvilket han står skrifven i livvets bok, har brutit det ondas makt.

Min väns berättelse.

Du vill veta hur mitt lif fått den riktning det haft under den senaste hälften däraf? — sade min väninna, fru B., då vi en afton sutto framför brasan i hennes salong och pratade. — Ja, det var egentligen genom en småsak, en obetydlig tilldragelse, som jag kanske alldeles skulle ha glömt, om den ej gjort ett så djupt intryck på mig och om den icke fört med sig så stora följder. Ser du, min vän, jag håller mycket på det som är smått, obetydligt, föraktadt i denna värld. Jag tror på de små tilldragelsernas, de obetydliga ordens, de anspråkslösa handlingarnas hemlighetsfulla makt. Under mitt på så många erfarenheter rika lif har jag lärt mig, att liksom i naturen en värld af skönhet och harmoni genom förstoringsglaset kan uppenbaras i den obetydligaste lilla snöflinga, så kan kärlekens synglas låta oss se en värld af smärta eller glädje eller godhet i det som människor vanligen kalla smått och obetydligt. Men nu faller jag offer för min vanliga svaghet att göra propaganda för mina favoritidéer och det var icke det du önskade. Du ville höra en bit af min lefnadshistoria, icke sant? Nåja, gärna, i

den skall du få se min teori satt i praktik, och det skadar inte.

Min väninna smålog, gjorde ett uppehåll och stirrade tankfull in i elden, hvarefter hon fortsatte:

— Jag bör kanske förutskicka några ord om mitt hem och min barndom, på det att du fullt må kunna uppfatta hvad jag sedan kommer att berätta. Som du kanske vet, var mitt föräldrahem ett af de förmögnaste och, jag tror att jag vågar säga det, ett af de lyckligaste i Stockholm. Jag hörde till dessa privilegierade, hvilkas barndom förflyta nästan utan kännedom om lidande. Vi voro alltid glada, lyckliga och sorglösa i vårt hem. Till och med de sjukdomar, af hvilka vi drabbades, hade en så att säga privilegierad karaktär. Vi barn hade ibland barnsjukdomar, mässling, skarlekansfeber, etc. men dessa sjukdomar utvecklade sig normalt, vi hade skickliga läkare, dyrbara medikament och, då vi blefvo konvalescenter, leksaker och namnam att trösta oss med, så att jag kan inte minnas annat, än att vi funno det ganska angenämt att vara sjuka.

Hvad fattigdom beträffar, hade jag ett mycket egenomligt begrepp därom. Jag ägde ingen annan erfarenhet af de fattiga, än den jag hämtat från de gummor, gubbar och barn, som kommo till min mor för att tigga och som alltid gingo ifrån henne med fyllda korgar, och under upprepade tacksägelser. Jag kan ännu så tydligt se min mor, en vacker, behaglig kvinna, omtyckt af alla som kommo i hennes väg, jag kan se hur hennes mörka ögon summo i tårar, då hon tålmodigt lyssnade på sina fattiga och deras sorgliga historier. Ibland kom jag ut i tamburen, där min mor stod och samtalade; då sade hon alltid allvarligt: "min flicka, hälsa på gumman". Jag

gjorde som hon sade och sträckte min hand åt gumman, som neg, kallade mig lilla nådiga fröken och öfverhoppade mig med tacksägelse och uttryck af beundran öfver hur söt och vacker jag var. Jag kände mig alltid besvärad öfver dessa artighetsbetygelser, men på samma gång skänkte de mig ett visst omedvetet välbehag, och månad efter månad, år efter år växte och stadgades hos mig det oreflekterade begreppet, att dessa stackars varelser, hvilka tid efter annan kommo och kastade en skugga af sina lidanden in i min fars glänsande salonger, voro af ett helt annat släkte än jag, mina föräldrar, mina syskon och vår umgängeskrets. Jag mins också flere yttranden, som jag hörde i mitt hem och som jag på barnets tanklösa, förtroendefulla sätt så att säga sög i mig och småningom omsatte till mina egna åsikter, yttranden sådana som; "sådant där folk är alldeles utan stolthet", eller "dylika känslor uppfattar inte sådant där folk", "man måste behandla sådant där folk efter deras mindre utvecklade känslolif." Jag trodde också på fullaste allvar, att de fattigas tankar och känslor voro lika skilda från våra, som deras kläder voro det, och om någon sagt mig, att den lilla tiggarflickan, åt hvilken min mor brukade ge aflagda kläder, höll lika mycket af sin mamma och pappa som jag, att hon längtade lika mycket efter namn och leksaker som jag, att hon hade en liten ful smutsig docka, som hon älskade lika mycket som jag min vackra Rosa med de ljusa lockarna och de blåa ögonen, som kunde öppnas och slutas, skulle jag känt mig mycket böjd att tvifla på denna försäkran.

Min barndom och första ungdom förflöto utan att någonting inträffade, som kunde ändra min uppfattning

af de fattigas och rikas ställning i samhället och deras förhållande till hvarandra. Jag kom aldrig i beröring med nödens barn annat än vid de tillfällen, då jag fick emottaga deras välsignelser och tacksägelser i utbyte mot den materiella hjälp jag lämnat, och som jag sanningsenligt kan säga, att hvarken jag eller mina föräldrar någonsin lämnade en behöfvande utan hjälp, stodo vi i ett mycket godt förhållande till de fattiga och ansågos allmänt som ovanligt "välgörande".

Jag bör kanske också säga dig, att jag i alla andra afseenden hade en glad erfarenhet af lifvet. Människor voro alltid vänliga och artiga mot mig; i sällskapslifvet var jag firad och uppburd, hvart jag kom möttes jag af välvilliga blickar. Jag såg också tillvaron i ljusa färger och njöt i fulla drag af min lyckliga ställning, som så att säga höll alla obehag på afstånd ifrån mig.

Vid tjugu års ålder gifte jag mig. Äfven min man var, som du vet, i goda ekonomiska förhållanden, och människor blefvo icke mindre vänliga och artiga emot mig, därför att jag blifvit en rik ung fru.

Jag inrättade mitt lif som gift på samma sätt som min mor inrättat sitt. Jag hade mina fattiga, som kommo till mig och gräto öfver min "godhet", och hvilkas tacksägelser fyllde mig med en ljuf sinnesrörelse. I synnerhet vid jularna brukade jag riktigt frossa på dessa angenäma känslor, som nådde sin kulmen af naiv egoism, då våra egna proppade julklappskorgar kommo in, och jag med ett slags omedveten fariseism under tårar tänkte på hur ljuft det var att fira julen, då man visste med sig själf, att man äfven bidragit att göra andras hem ljusa och glada.

Emellertid måste jag erkänna, att allt som åren

gingo, började en och annan ny och oroande reflexion att uppstiga i mitt sinne. Jag gjorde t. ex. vissa iakttagelser, som rubbade min auktoritetstro på, att de fattiga *kände* på annat sätt än vi, och att allt hvad de önskade och behöfde var mat och pengar. Jag kom nämligen småningom i närmare beröring med den fattigare klassen genom att jag själf började gå till dem, i stället för att som hittills skicka min betjänt eller låta dem komma hem till mig. Hvad jag där fick se väckte nya tankar, nya intryck, dock icke nog djupa för att åstadkomma någon verklig förändring i mitt sinne. Mest gripnen blef jag, då jag vid ett par tillfällen blef vittne till hur ogrannlaga och hjärtlöst de fattiga bli behandlade i sina transaktioner med "öfverklassen"; jag skakades däraf ända ned i min själs djup, men jag ansåg, att det var sorgliga undantagsfall jag påträffat, och det föll mig icke ens in, att det också kunde vara illa bestäldt med min egen så kallade "välgörenhet".

I detta skede af min inre utveckling befann jag mig, då jag en dag — jag hade då nyligen fyllt 35 år — emottog ett paket och ett bref från en af mina vänner på landet. Paketet innehöll en juvelring, och i brefvet bad hon mig att om möjligt försöka realisera ringen. Hon var icke fattig, men hon behöfde en penningssumma för ett visst ändamål — jag anade att detta ändamål var en syskola, som hon höll på att ordna, — och hon bad mig därför vara henne behjälplig att anskaffa den.

Jag var så ovan vid dylika affärer, som en person i mina lyckliga ekonomiska förhållanden vanligen är. Att sälja ett smycke föreföll mig vara någonting oerhördt svårt och märkvärdigt, och otydliga fantasier om assistans och pantlånekontor föresväfvade mig, under det

jag satt och stirrade på ringen och undrade hur jag skulle bära mig åt.

Jag kände mig emellertid inte hågad att begära någons råd — icke ens min mans — utan beslöt att reda mig på egen hand. En eftermiddag, medan barnen sutto och läste sina läxor och min man gått in till sig, fattade jag således ett raskt beslut att göra mig kvitt denna ledsamma affär, satte på mig den sämsta kappan jag ägde — en instinkt, som jag alldeles reflexionslöst lydde, manade mig nämligen att kläda mig så obemärkt som möjligt — och gick därefter ut för att sälja ringen.

Om jag nu hade handlat klokt, skulle jag gått in i en juvelerarebutik, där jag var känd, och helt lugnt sagt, att jag fått i uppdrag att sälja en ring för en af mina vänners räkning. Ringen skulle då ha blifvit såld, utan att jag haft det minsta obehag däraf. Men lyckligtvis handlade jag icke "klokt", utan endast efter en kvinligt impulsiv instinkt. Eller rättare — såsom jag nu ser saken — det var icke jag själf, utan Gud som styrde minä steg, på det att jag, genom den obetydliga händelse som nu inträffade, skulle få en direkt uppenbarelse, en personlig erfarenhet af förhållanden, som jag hittills endast medelbart förnummit.

Jag gick således till en för mig alldeles främmande juvelerarebutik. Då jag lade handen på låset för att trädä in, fick jag en häftig hjärtklappning; men jag besegrade min barnsliga rädsla och öppnade raskt dörren.

I butiken befunno sig redan före mig en herre och ett fruntimmer, bägge elegant klädda, som stodo vid disken och handlade. Deras närvaro förorsakade mig genast en känsla af ytterligt obehag, men nu var det för sent att draga mig tillbaka. Med tvekande steg närmade

jag mig disken — jag som annars så lugnt och säkert brukade göra mina rekvisitioner — och intog en försagd och väntande ställning.

Det dröjde emellertid en god stund, innan butikherrn slutligen nedlät sig att komma fram till mig. — Hvad ska' det vara? — frågade han med en ton, som kom mig att spritta till. Så hade ännu aldrig någon bodherre talat till mig, jag var tvärtom van att alltid se dem med smilande läppar och krökta ryggar.

Jag vecklade upp paketet och sträckte fram ringen. Hvad kan jag få för den här? — frågade jag skygt.

Då jag sagt dessa ord rodnade jag djupt och såg ned. Nu efteråt kan jag förstå, att jag stod framför juveleraren som en verklig typ af en pauvre honteux, som är tvungen att för sin utkomst sälja ett af sina smycken.

Han tog ringen med en vårdslös rörelse och stirrade mig därunder ohöfligt in i ansigtet. I samma ögonblick vände sig den köpande herrn till honom med en fråga; han släppte genast min ring, började samtala med sina kunder och lät mig ånyo stå och vänta en god stund.

Då han kom tillbaka började han åter stirra på mig med samma oförskämdt granskande min, liksom hade han velat utforska hur mycket jag var i behof af pengar. Därefter tog han ringen, lät den ett par gånger blixtra i ljusskenet och betraktade den noga.

— Ja, — sade han slutligen och vände sig emot mig med ett alldeles obeskrifligt leende af på en gång förtrolighet, nedlåtenhet, hemligt förstånd och missaktning, — det högsta ska' vara en hundralapp . . . men jag tror knappt jag kan bjuda det. Ska' det afgöras nu tvärt? —

Jag kunde ej svara honom: min strupe var sammansnörd af ansträngningen att kväfva de tårar, som ville bryta fram. Med darrande hand tog jag ringen, böjde hastigt på hufvudet och skyndade ut ur butiken.

Knappast hade jag hunnit ner på gatan, förrän tårarne bokstafligen kommo forsande utför mina kinder. Jag grät som ett förorättadt barn — hejdlöst, oförnuftigt. Med hastiga steg skyndade jag ned för Drottninggatan, öfver Vasabron, och alltjämt fortforo mina tårar att rinna. Jag glömde alldeles bort hvem jag i själfva verket var, jag glömde min lyckliga samhällsställning, jag tyckte alldeles att jag var en pauvre honteux, som, insvept i en gammalmodig kappa, smugit sig in i en juvelerarebutik, för att skaffa sig litet pengar genom att sälja ett kärt smycke, och som man mött med hån och förakt. Under några minuter fick jag i hela dess styrka känna svedan af de dolkstyng högmod och ogrannlaghet kunna gifva ett ömtåligt hjärta. "Därför att han trodde mig vara fattig, därför att han såg hur jag tvekade och blygdes öfver att behöfva sälja mina tillhörigheter, därför att jag var olycklig . . . därför behandlade han mig med hån och ringaktning," mumlade jag mellan snyftningarne och stirrade nästan förtviflad utåt strömmen, som mörk och upprörd brusade under Norrebro, "o, hur uselt, hur lumpet, hur hjärtlöst! Då människor bli fattiga och olyckliga, då nöd och bekymmer gnaga deras hjärtan, det vill säga just då, när man tycker att litet kärlek, litet deltagande skulle vara så naturliga, då lägger man i stället sten på börda och hånar deras olycka. O, det är förfärligt . . . förfärligt . . ."

I en timmes tid dref jag omkring på gatorna, upptagen af dessa och liknande tankar. Mina tårar afstan-

nade slutligen, och den häftiga, rent subjektiva känslan af att ha blifvit sårad och föraktad försvann naturligtvis också.

Men den bitterhet, som uppväckts af denna personliga erfarenhet af hela det nät af lidande, fattigdomen snärjer kring sina offer, utplånades ej; tvärtom, den stegrades mer och mer och urartade slutligen till ett fullständigt människohat. Jag hade under denna tid nästan svårt att umgås med mina medmänniskor; öfverallt, i butiker och spårvagnar, i sällskapslivet, där man som vanligt visade mig artighet och vänlighet, såg jag, liksom ett X spöke, mig själf beröfvad den elegans och säkerhet rikedomens förlänar, och i stället skygg, tafatt, ödmjuk, som man blir under fattigdomens tryck. Och på samma gång såg jag hur alla dessa vänliga miner förvandlades till vårdslöshet eller nedlåtenhet eller förakt, och då grep mig ett nästan ursinnigt hat mot den stackars oskyldiga människa, som satte fram en stol åt mig eller tog upp något som jag tappat, jag kände ett barnsligt hetsigt begär att slå honom i ansiktet och tillropa honom: "Ni är en usling! om jag vore fattig och illa klädd, skulle ni vända mig ryggen, gör det så gärna redan nu!"

Ja, detta var nu ej förståndigt, men mina känslor ha alltid varit häftiga, och du vet hur det går, när lidelsefulla människor länge och reflektionslöst drifvits åt ett håll: då deras ögon öppnas för den missriktning, hvare de inkommit, blir reaktionen så våldsam, att det dröjer länge, innan de komma i jämnvikt igen.

För mig dröjde det många år. Efter den lilla scenen i juvelerareboden inträdde en fruktansvärd själskamp, hvars många olika stadier jag ej nu kan omtala. Blott ett vill jag säga: jämnvikt och frid vann jag ej, förrän

jag fick syn på Kristus och hans kärlek. Ack, hade jag ej fått syn därpå, så tror jag att jag gått förlorad i förtviflan och människohat, så usla, så egoistiska, så småsinta tycktes mig människorna vara, mer och mer för hvarje år. Men den stund då jag upptäckte, att det fins en kärlek som förenar fattiga och rika, som bryter ner alla skrankor, själfviskheten rest emellan de olika klasserna, i samma stund blef jag också fri ur den hemska förtrollning, som höll på att snärja mig. Kristi kärlek löste för mig lidandets och fattigdomens gåtor; jag förstod att där den finnes, där finnes i själfva värdet icke mera fattigdom och nöd, — ty det är brist på kärlek, som föder lifvets bittraste kval. Och jag förstod genom den, att det icke blott är pengar och hjälp den fattige behöfver, utan lika mycket deltagande och — aktning. Ja, *aktning* för fattigdomen, det är den stora, svåra lifsläxa jag fått lära och ännu håller på att lära mig . . .

Ja, detta var nu det sätt, på hvilket mitt lif kom in i dess nuvarande riktning; den lilla tilldragelsen i juvelrareboden var den knuff, jag behöfde för att tvingas ut ur de gamla spåren. Hur jag sedan kämpat och stridit kan jag emellertid ej beskrifva för dig. Hur har jag icke t. ex. måst tukta mig, blott för att lära en så enkel sak som att hälsa lika på alla! Hur har jag icke riktigt spionerat och lurat på mig själf, för att komma underfund med, om jag icke i något afseende tog hänsyn till människors olika lefnadsställning, och hvilka sorgliga öfverraskningar beredde mig icke många gånger mitt eget jag! Jag mins en gång, det är icke länge sedan, då jag hade besök af en hjälpbehöfvande — hon tillhörde för öfrigt en framstående släkt, fastän hon råkat i fattigdom — och då icke bad henne stiga fram, utan lät henne stå vid

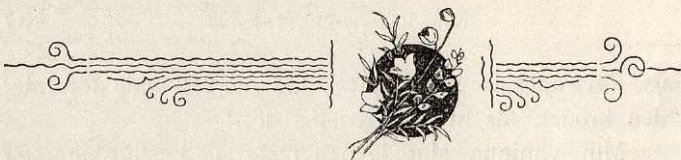
tamburdörren. Jag hade brådt, hon var illa klädd, tiggde och jämrade sig, och jag drog fördel af dessa sistnämnda omständigheter, för att så fort som möjligt expediera henne. Hade hon haft en oklanderlig dräkt och ej behöft min hjälp, d. v. s. om hon ej varit olycklig och således mera än någonsin i behof af finkänslighet och vänlighet, skulle jag ej handlat som jag gjorde. Hvilket djup af kärlekslöshet i denna till utseendet så oskyldiga handling! Men blott den, som likt mig fått sina ögon öppnade, förstår hur svårt det är att komma lös ur gamla fördomars hinder, och att, äfven sedan vi kommit lösa, det alltid hänger kvar några hindrande trasor kring våra andliga lemmar.

X Emellertid vet jag nog, att människor på grund af mina teorier och mitt uppträdande kalla mig excentrisk, ja, kanske rent af löjlig. Men det fins *en*, som ej finner mig löjlig, *en*, som förstår mig. *Han* har dött för den stackars tiggerskan lika väl som för drottningen: den ena är således lika mycket värd som den andra. Detta är en godtköpsfras, jag vet det, en sådan som blifvit banal genom att ständigt upprepas. Därför har jag sträfvat efter att den ej för mig, som för de flesta, skulle vara blott en fras. Därför hälsar jag alldeles lika — märk det *alldeles* — på den lägst stående och den högst uppsatta; sammetskappan kan icke aflocka mig en djupare bugning än den nötta doffelkappan. Därför köper jag inte underhaltiga varor åt mina fattiga, utan de bästa jag kan få, därför försöker jag alltid att vara grannlaga och aktningsfull i mitt sätt, oafsedt om den jag talar med brukar sysselsätta sig med att skura golf eller skriva vetenskapsböcker. Det fins ett ord i bibeln, som

jag företrädesvis söker att alltid ha lefvande för mig:
"den broder, för hvilken Kristus dött! — — —"

Min väninna slutade och reste sig hastigt upp, för att röra i eldbrasan, som nu brunnit ner. Jag hade för ögonblicket ingenting att svara på hennes berättelse, som djupt gripit mig, utan satt blott orörlig och stirrade på de sönderfallande kolen, under det att i tystnaden omkring oss tycktes vibrera liksom ett eko af de sköna, manande orden: "den broder, för hvilken Kristus dött!" . . .

Nattrocken.

Alltsedan i höstas hade det inom Björkska familjen varit en på dagordningen stående fråga, när fru Björk äntligen skulle skaffa sig en ny nattrock.

Frågan gick långt tillbaka i tiden; den väcktes redan för en åtta, nio år sedan, det vill säga, då nattrocken började bli så utsliten, att den nästan helt och hållet var betäckt af stoppar och lappar, både på längden och tvären. Men vid den tiden bestod frågan egentligen endast af flickorna Björks längtansfulla utrop, då de morgnar och aftnar sågo modern iklädd den gamla stoppade, urblekta rocken: "Ack, om mamma ändå kunde få en ny nattrock!" Ty familjens tillgångar voro allt för blygsamma, för att man skulle våga tänka på någonting annat än det allra nödvändigaste, och dit räknades icke en nattrock, åtminstone icke af fru Björk själf.

Fru Björk var en sextioårig kvinna, som för ett par decennier tillbaka blef änka med sina två små flickor, utan ett öre efter mannen att försörja dem med. Histo-

rien om dessa tjugu år var historien om en enda lång följd af bekymmer; men den var också historien om kärlek och lycka, historien om ett litet näste, som de skyddande modersvingarne gjorde varmt och ljust, historien om glada oförgätliga stunder, då granen tändes på julaftonen och man öppnade julklappspaketet, för hvilkas anskaffande "mamma" sträfvat så många nätter.

Hårt och obevekligt hade fattigdomen tryckt dem, men ingen af dem hade någonsin dukat under för bördan. Glada och modiga, starka i kärleken till hvarandra och i förtröstan på Guds hjälp, hade de kämpat och hållit sig uppe, ända tills ljusningen kom och bördan lättades, genom att de bägge flickorna växte upp och blefvo i stånd att med sitt arbete lätta moderns bekymmer.

Mycket blygsam blef dock fortfarande deras ställning. De 90 kronor i månaden flickorna förtjänade, den ena som telefonist, den andra som bodbiträde, voro allt hvad de hade att lefva på, ty moderns ögon voro numera så klena, att hon ej kunde sy och brodera som förr, och äfven med fru Björks utomordentliga talang att spara, räckte icke pengarne till annat än det allra nödvändigaste.

Men i höstas inträffade någonting, om hvilket fru Björk för många år sedan upphört att drömma, någonting som beredde den lilla familjen ännu större glädje, än då Maria och Ida fingo sina platser, någonting, som med ens gaf en förändrad, mera positiv karaktär åt frågan om en ny nattrock åt modern.

Fru Björk fick nämligen ett arf på 600 kronor af en gammal morbror i landsorten, som hon knappast mindes, då hon i tidningarna fick läsa, att han var död.

Underrättelsen om detta arf träffade fru Björk en

förmiddag, medan flickorna voro borta. Hennes första känsla var en svindlande glädje, en öfversvallande tacksamhet mot Gud, ett barnsligt begär att skynda till flickorna och ropa: "Mina kära barn, hör ni hvad som händt, det ljusnar mer och mer för oss . . . Gud är så god . . . så god . . ." Men hennes nästa känsla var mera nykter; den kom helt sakta och försiktigt smygande in i hennes själ och kunde tolkas ungefär så här: "Nej, jag skall ingenting säga åt flickorna . . . få de veta, att jag har 600 kronor, så lämna de mig ingen ro för den där nattrockshistorien, och det är en galenskap att jag, gamla kärring, ska' ha ett nytt plagg, då det gamla är så bra. Pengarna skola vara orubbade kvar åt mina flickor, när jag går bort, och inte användas till några lyxartiklar".

Men då Maria och Ida vid middagen kommo hem och efter vanligheten hälsade på modern med en kyss, sågo de genast att någonting händt, någonting som icke var ledsamt. Moderns små, vänliga ögon hade ett skimmer, som hon, trots alla bemödanden att se likgiltig ut, ej kunde dölja, och den lilla krokiga gestalten snurade ännu ifrigare än vanligt omkring bordet, som hon höll på att duka.

"Mamma, hvad har händt?" frågade Maria, i det hon kom och stälde sig bredvid modern.

Fru Björk ryckte omärkligt till, men hon försökte att låta obesvärad och likgiltig, då hon utan att se på dottern svarade:

"Ingenting."

"Jo, mamma, någonting *har* händt", ifyllde Ida, i det hon ställde sig på andra sidan ooh barrikaderade modern, "jag ser det på dig . . . jag ser det på din näs-

tipp“, tillade hon, i det hon pojaktigt sträckte fram sitt finger mot moderns lilla spetsiga näsa.

“Hvad i all världen skulle ha händt“, svarade modern och gaf bägge döttrarna en hastig, undvikande blick.

“Ja, det är just det vi inte veta. Vi veta bara, att någonting händt, men inte *hvad*, och det är det du skall tala om för oss“.

Nu kände modern, att hon måste kapitulera. Det var dessutom en alltför stor frestelse att en gång för döttrarna, som så trofast, så modigt delat hennes bekymmer, och som skänkt henne så mycken glädje, få omtala något riktigt gladt och roligt.

“Ja, kära barn, jag ser, att jag inte duger att gömma på hemligheter, sade hon småleende och ställde ifrån sig tallriken, “det har verkligen händt någonting roligt, något mycket roligt till på köpet. Gamla morbror John, ni minns, som jag för många år sedan bad om litet hjälp, och som aldrig gaf mig något, han är död, och har testamenterat mig 600 kronor“.

“600 kronor!“

Bägge flickorna slogo ihop händerna af förtjusning, och Ida började hoppa omkring i rummet och knäppa med fingrarne som en skolpojke.

“Sexhundra kronor! Mamma, mamma, vi ä' ju rika nu! Hva' i alla dar ska' vi göra med så mycket pengar?“

Modern svarade ej. Hon var rädd för att genom något svar eller någon invändning väcka till lif den ödesdigra frågan om nattrocken.

“Hvad vi ska' göra“, upprepade Ida, i det hon kom fram till bordet igen. “Jo,“ tillade hon och slog handen

mot bordsskifvan, så att tallrikarne, som stodo på en hög, hoppade. "Nu ska' lilla mamma ha en ny nattrock och det i morgon dag. Nu ha vi ändtligen råd därtill, eller hur mamma?"

Modern skramlade med tallrikarne så mycket hon kunde och låtsade ej höra. Hon hade annars den förträffligaste hörsel, men var det någonting hon ej tyckte om att höra, blef hon alltid litet döf.

"Nu ska' mamma ha en ny nattrock, hör mamma det", sade Ida och tog modern i armen.

"Hör mamma", upprepade Maria och tog modern i den andra armen.

"Ja, jag hör, ja, jag hör," svarade fru Björk och nickade bekräftande. "Jag skulle vara stendöf annars, för ni skrika, som om elden stode i knutarne".

"Ja, men lyder mamma också?"

"Jag ska' först ha pengarne i handen," svarade fru Björk och sköt undan flickorna.

"I handen! tror mamma inte, att det är sant, när mamma själf sett testamentet?"

"Man kan aldrig veta," svarade fru Björk kort, "det skadar inte att vara försiktig."

"Nå, lofvar mamma, att när du har pengarne i handen köpa en ny nattrock," fortsatte Ida.

Återigen var fru Björk litet döf. Hon hade gått fram till kakelugnen och nu satte hon tallrikarne i nischen med så mycket buller hon kunde.

"Lofvar mamma att köpa en, så snart mamma har fått ut pengarne," fortfor flickorna, som bägge ställt sig på hvar sin sida om modern.

"Jag lofvar ingenting, vi skola först riktigt syna den gamla."

“Det har du gjort 999 gånger, och du vet, att den håller på att ramla sönder, så trasig är den.”

“Den är nylappad nu i höst“, invände fru Björk.

“Nej, men du är då som en liten gammal, istadig öläanning!“ utropade Ida och stampade med foten, “men nu ska’ du också för en gång få se, att vi rå på dig, att du för en gång ska’ göra som vi vill . . .“

“Nej, kära mina flickor, nu få ni inte bråka så där med mig, inte tränga mig så, jag kan inte reda mig mot er,“ sade fru Björk i det hon avvärande sträckte ut sina händer. Det kom en lätt darrning i hennes röst och en dimma öfver ögonen, då hon med ett barnsligt, ängsligt uttryck vände sig mot döttrarna.

“Kära, snälla mor, förlåt oss!“ ropade nu flickorna om hvarandra, och kastade sig öfver modern med de ömmaste smekningar, “vi skola inte tala om nattrocken, ifall det gör dig ledsen, vi tänkte bara . . .“

“Ja, ja, vi få väl se,“ sade frun, i det hon besvarade flickornas ömhetsbetygelser, “det kan ju hända längre fram, vi få, som sagdt, se, då jag väl en gång fått pengarne.“

Flickorna gåfvo hvarandra en menande blick, men frågan om nattrocken bordlades tills vidare.

Så snart frun fått sina pengar, hvilket skedde kort därefter, dök den emellertid upp igen och denna gång med förnyad styrka. Den hade till och med, under det den hvilade, omärkligt ändrat form och framställdes nu icke mera som en obestämd undran, huruvida “mamma skulle köpa sig en ny rattrock“, utan i stället *när* den skulle köpas. Denna snara undgick emellertid icke fru Björk, och hon undvek den genom att svara, att hon icke “synat“ den gamla.

“Nå, då skola vi genast syna den!” utbrast Ida, i det hon sprang bort till ett hörn af rummet, som frun medelst en gardin ordnat till en garderob, och tog fram den gamla nattrocken.

Det var ett egendomligt plagg, den där gamla rocken. Den var förfärdigad af stortrutigt blått tyg, sydd med

Se sidan 147.

lif och kjortel, som kapotter förr i världen, och ett skärp kring midjan. Kanten fram var alldeles öfversållad af fina, mästerligt gjorda stoppar, armarna och lifvet hade dusintals lappar, hvilka alla sutto tråd- och ruträtt. Det låg en obeskrifbar prägel af kvinnlig ordning, af försakelse, sträfvan, ihärdighet öfver det urblekta, lappade tyget.

Maria och Ida, hvilka sutto framför kakelugnen, där elden flammade i skymningen, bredde ut nattrocken på en stol och sutto så en stund tysta och betraktade den, försjunkna i drömmar, som än framkallade en tår i deras ögon, än lade ett varmt, skälmaktigt leende på läpparne.

Se sidan 150.

Det var hela deras barndoms- och ungdomssaga, som hade inväfts i det där gamla plagget och som gömdes i de nötta, urblekta lapparne, i de trådslitna stopparne. Allt hvad de och modern tillsammans burit och lidit, de små fröjder, hvilka, likt vildblommor vid sidan af en stenig väg, skjutit upp för dem, och som de med så mycken tacksamhet upplockat, om allt detta kunde nattrocken berättta, ty den hade varit med om allt.

Men den hade också varit med under moderns välmaktsdagar, den tiden då hon var en ung, älskande maka, som med mod och förhoppning såg in i framtiden.

Det var ju icke underligt, att hon höll det gamla plagget kärt och hade svårt att skiljas ifrån det! . . .

“Ack, kära gamla nattrock!” utbrast Ida, i det hon kastade sig ned öfver nattrocken och pressade sin kind emot den, “jag kan inte beskrifva, hvad jag känner för dig, det är otroligt, att man kan känna så för ett dött ting. Jag både älskar och hatar dig . . .”

“Huru säger du, barn?” utropade fru Björk, som stod bredvid, “*hatar* du nattrocken. Jag förstår inte, hur man kan säga någonting så enfaldigt, hvad menar du därmed?”

“Ja, det kan jag precis inte säga, svarade Ida med en drömmande blick. “Det är så invecklad. Jag hatar nattrocken, därför att den gör mig ondt, därför att det känns, som om vi aldrig, äfven se'n mamma gjort en ny, skulle kunna göra oss lösa från den. Jag känner att den kommer att bli ett spöke för oss, ett sådant där kärt gammalt spöke, som tomtar ikring om kvällarne, sedan man lagt sig, och hindrar en att somna med alla minnen det berättar“.

Ida böjde sig ånyo öfver nattrocken, och några minuter därefter hörde modern, hur hon sakta snyftade.

“Kära lilla barn, huru är det?” hviskade hon och sökte förmå Ida, att upplyfta hufvudet, “du gör mamma ledsen, hvarför gråter du?”

Ida såg upp och vände sitt ansikte mot modern.

“Mamma, du måste lofva oss att göra en ny nattrock!” utropade hon häftigt. “Det är inte bara det, att den är ful och söndrig, men det är någonting annat, som jag ej kan uthärda. Den håller på att bli för mycket af dig själf, den har för mycket själ, den blir ett slags afgud för oss, om du inte tar bort den . . .”

Modern betraktade orolig sina flickor; hon såg, att äfven Maria hade tårar i ögonen. Men nu var också hennes motstånd brutet, förebråelser och böner kunde hon stå emot, men icke tårar.

“Nåja, kära barn, efter ni inte lämna mig någon ro, skall jag väl ge med mig och köpa tyg till en nattrock. Men då får ni aldrig mera kalla mig en gammal istadig ölänning, hör ni det“.

Frun gaf dem en barnsligt, förebrående blick; det var icke utan att det där uttrycket stött henne litet.

“Nej, aldrig mer, aldrig mer!” utropade flickorna förtjusta, i det de sprungo upp och omringade modern, “du är den snällaste lilla gumma, som finns, och alls inte någon istadig ölänning!”

“Ja, ja, de' ä' bra, de' ä' bra,” svarade modern och afvärjde till hälften småleende, till hälften misslynt ömhetsbetygelserna.

Sedan nu nattocksfrågan väl fått den mer utpräg-lade karaktär den erhållit genom moderns löfte, ansåg sig fru Björk ha rättighet att någon tid bortåt hvila där-på. För hvarje gång flickorna kommo med sina frågor och påminnelser, svarade hon blott: “Bråka inte, barn,

jag har ju *lofvat* er, det är god tid, den här månaden hinner jag inte, vi skola vänta till nästa“. Men när nästa månad kom, blef det samma historia: hon hade inte tid, skulle vänta litet o. s. v.

En morgon, då flickorna efter frukosten sutto och genomögnade “Dagens Nyheter“, utbrast Ida helt plötsligt:“ Mamma lilla, det är stor realisation hos X. Nu ska' vi passa på att köpa tyg till din nattrock, ska' vi inte det“?

Fru Björk, som stod och lade in handdukar i ett skåp, följde sin vanliga taktik och låtsade icke höra.

Ida upprepade sin fråga.

“Nej, inte i dag“, svarade frun kort och utan att se sig om, “inte i dag, det är alldeles omöjligt“.

“Och hvarför är det omöjligt i dag?“ frågade Maria fogligt, under det Ida med en förtviflad rörelse knäppte ihop händerna.

“Därför . . . därför . . . därför att jag inte har några pengar. Och man får inte ut några pengar ur sparbanken förrän efter åtta dagars uppsägning, och då tänker jag realisationen är slut!“ tillade hon och vände sig om med ett triumferande leende, alldeles som ett barn, då det hittat på ett riktigt skälmstycke.

“Mamma ska' få låna pengar af mig“, inföll Ida hastigt.

“Låna . . . af dig? Nej tack, mitt barn, har du några styfrar öfver, så behöfver du dem allt själf.“

“Visst inte, mamma. Jag går i middag och säger upp 20 kronor i sparbanken, och då får jag om åtta da'r igen, hvad jag lånat till tyget“.

Modern släppte handdukhögen och vände sig häftigt om.

“Tjugu kronor! Ä' ni alldeles från förståndet, barn? Tjugu kronor, som ni skulle kunna få hvar sin klädning för? Aldrig ett öre öfver tio, hör ni det, inte ett öre öfver tio till en sådan lyxartikel, som jag inte det ringaste behöfver, utan bara gör för Idas alla tokiga fantasier om att min gamla nattrock skall gå och spöka . . . Men inte *ett* öre öfver tio . . .“

“Men, söta mamma, det är omöjligt . . .“

“Nej flickor, ni får inte bråka med mig, jag orkar det inte“, afbröt modern och fick plötsligen det milda, barnsligt hjälplösa uttryck hon ibland kunde ha i sina ögon, “jag vill inte taga ut mer än tio kronor . . .“

“Nåja, vi få väl försöka“, suckade flickorna, “men inte blir det lätt“.

Det var icke utan, att, då middagsstunden nalkades och flickorna skulle komma hem, fru Björk kände sig litet orolig och nyfiken på, om de köpt tyget eller ej. Det var i den lilla fruns lif någonting så oerhördt att få ett nytt plagg — vanligen brukade hon sätta ihop sina klädningar af gammalt — att det icke var underligt, om hon kände sig upprörd öfver en dylik tilldragelse.

Nu hörde hon nyckelns skrammel i tamburdörrn och strax därpå flickornas steg och röster. Men hon låtsade icke om någonting; då flickorna kommo in i rummet, nickade hon blott ett välkommen och fortsatte att duka bordet under det hon dock hastigt och försiktigt sneglade åt sidan för att se, om något paket syntes till. Ida höll ett stort paket under armen. Tänk bara, hvad så mycket tyg skulle kosta!

“Ja, nu lilla mamma, nu har det “vidunderliga“ skett!“ utropade Ida, i det hon skrattande höll fram paketet mot modern, “tyget till nattrocken är köpt!“

“Jaså, ja det var bra, det,” svarade modern med en ännu misstänksammare blick på paketet, “nä, hvad kostade det?”

“Bara sex kronor,” svarade Ida sväfvande och utan att se på modern. Förhållandet var att tyget kostade åtta kronor, och att Ida själf lagt till två, men som hon var alldeles ovan vid att narras, hade hon svårt att få denna lilla nödlögn öfver läpparne.

Fru Björk såg något flat, men mycket förnöjd ut.

“Näja, det måste jag bekänna inte var dyrt“, sade hon, “tack ska’ du ha, min flicka“.

Hon sträckte fram handen efter paketet som Ida lämnade henne. Därefter vände hon ett par gånger på det, synade det noga och stoppade det under armen för att gå och lägga det i sin byrålåda. Det var icke ofta fru Björk fick emottaga bref eller paket, men när det någon gång skedde, tyckte hon icke om att i brådkastet öppna dem. Hon kände ett försiktigt, misstänksamt begär att en liten tid få gömma dem, fundera och vända på dem och så i ensamhet och stillhet bryta dem och se, hvad de kunde innehålla.

“Nå, men ska’ du inte öppna det, mamma lilla?“ utbrusto flickorna.

“Jo bevars, men vi ska’ äta först“, svarade modern och höll hårdt i paketet med begge händerna.

“Nej tack, nu kan du unna oss att få visa det!“ utbrast Ida, i det hon skämtsamt ryckte paketet ifrån modern och därefter öppnade det och bredde ut tyget öfver en stol.

“Nå, är det inte vackert kanske?“

“Jo“, svarade fru Björk, sedan hon granskat tyget och känt därpå, “men inte passar det till nattrock, inte!

Det är alldeles för ljusst och elegant. Jag har just sett efter, att Marias söndagsklädning börjar bli nött, därför är det bäst, att du tar det här, så kan man ju alltid se'n vid ett tillfälle köpa ett nytt till min nattrock;"

Bägge flickorna brusto ut i ett skratt, så hjärtligt, att frun mot sin vilja tvangs att skratta med.

"Nej, mamma lilla, det var ett bondförsök, så groft att du skulle skämmas däröfver".

"Ett "bondförsök", sådana uttryck," puttrade frun misslynt, "det är bara ni, som äro så morska och bestämde, att en ann' stackare knappast får ett ord med i laget."

"Jo, det får du visst, det är du, som bestämmer allt, nu ska' du t. ex. bara bestämma, hvilken dag du vill profva, så skola vi säga till en sömmerska?"

"Profva," svarade frun med den mest afkylande likgiltighet, "åhja, nog hinner vi med det, tänker jag. Hjälp mig nu att lägga ihop tyget, så det kommer i sina veck".

Frun och Maria lade nu omsorgsfullt ihop tyget, hvarefter hon rullade in det först i en handuk och så i papperet. Så stoppade hon ned det i sin byrålåda, bredde för säkerhets skull ännu ett plagg öfver det, låste lådan och stoppade nyckeln på sig.

Flickorna gäfvö hvarandra en förtviflad blick. De förstodo bägge, att det stackars tygstycket härmed invigdes till en lång, fridfull hvila i moderns byrålåda.

Deras aning gick mycket riktigt i fullbordan. Två månader låg tyget orubbadt i byrålådan, och alla öfverläggningar, om hvem som skulle sy nattrocken, alla förslag och påminnelser därom ledde icke till något annat resultat, än att fru Björk medgaf att nattrocken finge

sys. *Hvem* som skulle tillverka den, var omöjligt att bestämma.

Men en dag, då flickorna kommo hem vid middags-tiden, möttes de af att modern med ett förnöjdt leende utropade:

“Nu, kära barn, ska' ni inte längre behöfva käxa om nattrocken. Nu vet jag, hvem som skall sy den!”

Flickorna gånfvö hvarandra en förskräckt blick. Hvad i all' dar hade modern nu fått tag i för en gammal urmodig sömmerska?

“Jo, kan ni tänka er, hvem som varit här“, fortsatte den lilla frun med ögonen tindrande af belåtenhet.

“Nej, det kan vi sannerligen inte!”

“Jo, gamla mamsell Lesträd, ni minns, hon som bodde i sexan vid Nygatan, och som ibland brukade hjälpa mig litet med sömnad, då ni voro små!”

“Jaså, hon som vi brukade kalla “grisen“, därför att hon hade sådana lustiga ögon?” svarade Ida med en liten föraktfull dragning på öfverläppen.

“Just hon. Det är hon som sytt min första nattrock ska' ni veta, nu ska' hon få sy den här också. Hon gör det billigare än någon annan, hon vet, hur jag vill ha det, och så behöfver jag inte genera mig för henne, utan kan behålla vadden och bitar af fodret. Det var en riktig lycka, att hon kom.”

“Nej, söta mamma, henne får du rakt inte ta!” utbrast Ida förtviflad. “Hon *kan* inte sy . . .”

“Hon skulle bara förstöra nattrocken“, ifyllde Maria.

Men frun var obeveklig. Lesträd skulle sy nattrocken: mamsell Lesträd påminde henne om forna, lyckliga tider, mamsell Lesträd var en fattig, pröfvad kvinna, som förstod att man kunde taga vara på ett gammalt lappadt

foder, utan att därför vara snål: Mamsell Lestrads ville hon ha och ingen annan.

Flickorna insågo att det ej lönade mödan fortsätta med några motsägelser, och efter en lång stunds öfverläggning om dag och timme, om inköp af foder, knappar etc. fastställdes det äntligen, att lördags eftermiddag skulle mamsell Lestrads komma och taga mått af nattrocken.

Det var i dag måndag, således nära en vecka tills den stora händelsen skulle äga rum. Flickorna voro, oaktadt missnöjet med moderns val af sömmerska, mycket belåtna åt, att ett beslut äntligen fattats, och

Se sidan 157.

framkastade allt emellanåt små glada betraktelser öfver den lyckliga timme, nå de äntligen skulle få sin kära, lilla mamma iklädd en ny, vacker nattrock.

Så randades då äntligen lördagen. Marias första känsla, då hon vaknade, var en angenäm förnimmelse. att någonting roligt skulle hända i dag, hennes nästa en orolig undran, öfver att det var så ljust i rummet, och att hon vaknat af sig själf, ej som vanligt af moderns rop: "Klockan är sju, stig upp mina flickor!"

Hon sprang hastigt upp och skyndade in i moderns rum.

“Mamma, älskade mamma, mår du inte bra“ utropade hon, satte sig på sängen, där modern ännu låg, och fattade med kärleksfull ifver hennes hand.

“Nej, inte riktigt“, svarade fru Björk med svag röst, “jag vet inte, hur det ä' fatt . . . det gick inte att stiga upp, jag ville bara svimma . . . så ropade jag på er, men ni hörde inte . . . jag var så orolig, att ni skulle försöka er . . . Men det är nog bara mitt vanliga onda . . . om du vill koka upp litet vatten åt mig, så blir det säkert bättre . . .“

Ida kom nu också in, och bägge flickorna pysslade om modern efter bästa förmåga och försökte öfvertala henne att äntligen icke stiga upp, förrän hon kände sig riktigt frisk igen.

“Och hvem skall då städa här och laga middagen?“ svarade modern på deras böner och föreställningar. “Nej, kära barn, det duger inte att ligga för en sådan här obetydlighet . . .“

Men då hon efter flere försök att stiga upp märkte att hon ej hade krafter därtill, måste hon slutligen lofva döttrarna att ej lämna sängen, förrän Ida, som skulle försöka att få ledigt, om en stund komme hem.

“Det är sant, gamla Lestrads skulle ju komma i dag, vi får väl ge återbud till henne“, sade frun, då flickorna beredde sig att gå.

Det var icke utan, att hon kände en liten förnøjelse öfver att profningen måste uppskjutas. Och otydliga föreställningar om, hvilken vacker klädning det där nattrockstyget skulle bli åt Maria, gledo på samma gång ge-

nom hennes inbillning och framkallade ett belåtet småleende på läpparne.

Maria suckade.

“Ja, jag skall väl gå och säga återbud då,” sade hon, “jag ber henne komma om måndag i stället, då hoppas jag du skall vara frisk.”

“Om måndag“, upprepade den lilla gumman liksom förvånad, “ja, gör det“, tillade hon hastigt och såg framför sig med en drömmande blick, “gör det då . . .“

Det var med tungt hjärta Ida och Maria i dag begåfvo sig till arbetet. De plågades begge af en aning, som de ej ville erkänna ens för sig själfva: att modern ändå skulle besegra dem, att någon ny nattrock aldrig skulle bli sydd. Hade det icke alltid varit så, att, hur mild och undfallande hon än var, i *en* punkt i deras kärlekstvister blef hon dock den härskande: då det gällde att försaka och lida, att uppföra sig, då hade hon varit mycket starkare än de. Och låg det icke i denna tysta, försakande moderskärlek en hemlighetsfull kraft, som äfven denna gång skulle besegra dem? x

Hon kom ej upp vare sig på söndag eller måndag. Hon var alltjämt illamående, frös och hade en plågsam värk i lemmarne. Maria måste äfven på måndagen gå med återbud till Lestrads, och denna gång utsatte de ej någon annan dag för profning. På tisdagen gingo de efter en doktor, och då han kom, sade han, att frun hade influensa, och att hon skulle hålla sig stilla och taga in china, men för öfrigt kunde han ej säga, hur det skulle komma att gå, då hon var så gammal och svag.

Ett par dagar förgingo utan någon förändring. Hvad som mest oroade flickorna var, att modern icke sade ett

ord om att stiga upp, att hon, som annars hade så mycken omsorg om hushållet och hemmet, nu icke ens talade därom, utan för det mesta låg med slutna ögon och halfsof. Det var som om en stor, allt slukande trötthet plötsligen kommit öfver henne.

På torsdags afton föll hon i en dvallik sömn, men frampå natten vaknade hon upp och yrade under flera timmar. Det var då mest den gamla nattrocken, som sysselsatte hennes tankar.

“Kära barn“, hviskade hon och såg på flickorna med en skygg, frågande blick, “jag är riktigt orolig, därför att den är så ful, kanske ni ändå har rätt i, att jag borde gjort mig en ny . . . tror ni, att den här gamla nu duger?“

“Duger, älskade mamma, hvad menar du?“ svarade flickorna med darrande, upprörda stämmor.

“Åhja, ni vet, ni vet,“ hviskade hon med en hemlighetsfull blinkning, “man måste ju ha högtidsdrägt . . . jag mins inte hur . . . men det står någonting om det i Guds ord . . . tror ni min gamla stoppade nattrock duger . . . den är nog ful . . . men . . . kanske för Kristi skull . . .“

Hennes röst gick öfver i ett otydligt mummel, och hon plockade oroligt med handen på täcket. Flickorna kunde ej svara; de böjde sig blott ned öfver den magra visnade handen och snyftade sakta.

Plötsligen vände hon sig åt sidan och stirrade mot kakelugnsvrån med denna fjärrskådande, underliga blick, som är egendomlig för döende.

“Hvem är det, som sitter där? frågade hon tvärt.

“Ingen, mamma lilla, det är bara kakelugnen du ser . . .“

“Jo, det är någon, det måste jag väl se,“ svarade

den gamla ifrigt, "ja visst, det är ju Lesträd . . . hon är här för att profva . . . ja, det skall hon få nu . . . jag behöfver en ny dräkt nu, jag riktigt skäms för min gamla nattrock . . ."

Hon satte sig upp i sängen med ett beslutsamt uttryck, och flickorna hade all möda att hindra henne från att stiga upp.

"Ja, jag måste . . . det är brådt", mumlade hon, "det är någon dag den skall vara i ordning, jag mins inte när . . . kära flickor, bråka inte nu med mig . . . jag orkar inte . . . ni ska inte vara så morska och bestämda mot mig, barn . . ."

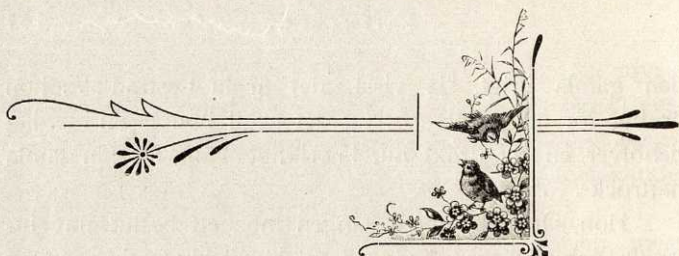
Hon lade sig ånyo ned och sjönk småningom i sömn.

På detta sätt förflöt natten, än under yrsel, än under en drömlig slummer. Fram mot morgonen somnade hon djupt och stilla och vaknade icke mera. Flickorna märkte knappast, när sömnen öfvergick i döden, det var blott en lätt suck, ett litet djupare andetag, så blef allt tyst och stilla.

Men då morgonen grydde, och dagern upplyste sängen med den lilla slumrande gestalten, föll den också öfver den gamla nattrocken, som hängde där så underligt spöklig, så ängsligt lefvande med alla sina minnen . . .

Och då var det, som om på det infallna gamla ansiktet framskymtat ett belåtet småleende, öfver att hon ändå behållit segern, att det nya tyget ändå skulle komma att användas till klädning åt flickorna, och att hon och hennes äreskrud, den gamla nattrocken, i det sista fått följa hvarandra.

Lifvets ljus.

*“Jag är världens ljus; den som följer mig,
han skall icke vandra i mörkret, utan han skall
hafva lifvets ljus.”* Joh. 8: 12.

Det var julekväll.

Öfver de ändlösa fjällvidderna, där stormens vinge aldrig hvilat, där han än piskar regnskurarna ned i myrar och träsk, än jagar hvirflande snömoln genom rymden, än, iskall och bitande, sveper fram kring frusna bergssjöar, öfver fjällen, som åt alla håll begränsa synkretsen och som nu ligga begrafna i snö och is, öfver långa skogssträckor, hvilkas träd krokmat och förkrympt i den rastlösa striden mot stormarne här uppe, öfver allt hvilade tungt midvinterns mörker och tystnad. Men i rymden, som likt en kupol hvälfde sig öfver den öppna fjällplatån, glänste stjärnorna med ett brinnande sken, norrskenet flammade borta vid horisonten, och själfva snön hade en så skimrande glans, att den tycktes lysa genom dunklet och förjaga nattens mörker.

Så långt ögat kunde nå, såg man endast snöhöljda vidder, som i buktande linjer sträckte sig utåt synkretsen, och höga fjäll, hvilka aftecknade sina djärfva, mäktiga former mot himmelen. Stora landsvägen, som förde de resande öfver fjällen, strök fram här, förbi den gamla gästgifvaregården med dess låga, rödmålade byggningar, dess skylt, som gnisslade och svängde i blåsten, dess stora, låga sal med den väldiga spisen, där kubbarne alltid lågo och flammade, för att värma de frusna uttröttade resande. Men förutom gästgifvaregården och uthusen däromkring funnos här endast ett par bondgårdar, en åt väster till, på andra sidan sjön, och en några stenkast ifrån gästgifvaregården.

Liten och oansenlig var han, den sistnämnda gården. Liksom träden häruppe kroknat och förvridits i striden mot elementerna, så stodo äfven det grå, mossbelupna husets väggar sneda, och taket tycktes svikta under den tunga snöbördan. Men från skorstenen uppsteg röken jämn och rak i den lätta, iskalla luften, och därinne höll mor Gertrud på att röra i gröten, under det far låg och småsnarkade, och skenet från spisen osäkert och fladdrande lyste på föremålen i rummet.

Endast på mor kunde man tydligt urskilja anletsdragen, där hon stod framför eldsljuset, med ena handen i sidan och den andra kring slevven, som hon höll i en jämn, oafbruten rörelse.

Hon var en böjd mager gumma, tandlös och fårad, men med mörka, själfulla ögon och ett vackert, regelbundet ansikte, sådant man ofta påträffar bland bergsbor. Något af fjällens allvarliga skönhet hvilade öfver hennes ansikte med dess karaktärsfulla, litet stränga drag, liksom de ändlösa viddernas djupa, hemlighetsfulla vemod

tycktes framskymta ur den inåtvända, grubblande blicken.

Sorgsna och tungsinta voro ock de minnen och bilder, som i denna stund föresväfvade henne. Hon tänkte på förgångna julkvällar, hon tänkte på allt hvad den flydda tiden tagit ifrån henne af hopp och lycka och glädje, hur sjukdom och fattigdom härjat hennes hem, hur många små barn hon fått bädda ned i grafven, hur frostnätterna bestulit henne på det knappa brödet, hur länsman kommit och pantsatt hennes enda ko . . .

Men först och sist stannade de sorgsna tankarne vid *en* bild, en som varit henne kärast af allt på jorden, men för hvilken hon fått gråta så mycket, att hennes syn blifvit svag och hennes ögon röda af tårar.

Det var hennes yngsta dotter, Märta som hon hette, den vackraste och snällaste flicka i hela socknen. Ja, vacker och snäll var hon, snäll mot sina föräldrar och ömsint mot det minsta djurkräk, som kom i hennes väg. Hur väl mor Gertrud mindes henne den kvällen för tjugusju år sedan, då hon kom hem från gästgifvaregården, där hon hjälpt till med slåttern, rödkindad och varm och sjungande så där muntert som hon brukade! Bokhållaren från bruket på andra sidan fjällen, som höll på att fiska här uppe, var inne i stugan, för att få sig en dryck vatten i värmen, och det riktigt klack till i mor Gertrud, då hon såg hur han spände ögonen i Märta, när hon kom in. Sedan gick det ingen dag, utan att han tittade in i stugan, när han visste att Märta var hemma, eller ock sökte han henne ute på ängen. Och icke var hon svår att hitta håller, och hennes ögon tindrade lika glada som den unge mannens, när deras blickar mötte hvarandra. Men mor Gertrud tyckte aldrig

om honom, hon tyckte att han var en "flabber" med herrskapsfasoner, och hon kände hvarken glädje eller stolthet, då Märta fram på hösten blef trolofvad med honom. Följande vår stod deras bröllop där borta på bruket; förvaltaren själf gjorde det, och allting var fint och grannt och förnämt, och Märta ståtlig och vacker som en riktig fröken.

Men ingen glädje kände mor Gertrud då heller öfver all den "stassen"; hon tyckte, att ingenting där borta bland de fina herrskaperna var att lita på, de talade och skrattade och omfamnade och kysste hvarandra så mycket, men mor Gertrud trodde aldrig, att de menade allvar, och tunga och bittra voro de tårar hon fällde, då hon lämnade Märta på bruket som en fin fru, med håret högt uppsatt, och sidenband och annan grannlåt på klädningen.

Så förgick det ena året efter det andra; ett par gånger fick mor Gertrud fara och hälsa på hos Märta, och allt där tycktes vara godt och bra, utom att Märta mist rodnaden på kinderna och glansen i ögonen och blifvit blek och mager.

Men slutligen kom *det*, som mor Gertrud så länge väntat på. Det hjälpte ej, att Märta fortfarande var fint klädd, och att rummen, där hon bodde, sågo fina ut, olyckan fanns ändå därinne, fastän hon höll sig dold och endast ibland tittade fram, likt ett spöke. Mannen, den fine bokhållaren, drack och rumlade, var ofta borta om nätterna och började till och med att slå och miss-handla Märta, då han var drucken. Och inom kort fick det ryktet fart, att förvaltaren flere gånger hotat att afskeda honom om han ej slutade upp att dricka.

Så gick det också till sist; han fick sitt afsked, och

han och Märta och barnen måste bort från bruket, och nu kommo fattigdom och elände på allvar öfver dem, Märta, det dyra, älskade barnet, barnet af så många förhoppningar, måste genomgå all den jämmer, som drabbar drinkarens hustru: hunger, skällsord, förnedring af alla slag.

Så blef Märta sjuklig, hon började hosta, och för hvarje år blef bröstet sämre och sämre. Sista gången mor Gertrud såg henne — mannen var då på en inrättning för drinkare, och Märta och hennes små barn bodde i ett litet vindsrum hos ett bondfolk — låg hon på sängen dödsblek och hålögd, och aldrig kunde mor Gertrud glömma hennes sorgsna blick, då hon vid afskedet sade: "kära mor, gör me' småbarna mina hva' ni vill, men laga bara så att dom inte blir gifta me' dom som super!" Stackare, hon fick sin önskan uppfylld, det ena efter det andra af hennes barn dog, offer för bränvinets förbannelse, offer för den store, helige Gudens straffdomsord: "Jag är en stark hämnare, som söker fädernas missgärningar in på barnen".

Sedan fick mor Gertrud aldrig mera se sin älskingsdotter, men innan Märta dog skref hon några ord till modern, och på det brefvet var det nu mor Gertruds alla grubblande tankar småningom samlade sig, medan hon stod där framför spisen och rörde i gröten. "Kära mor", hade Märta skrifvit med nästan oläsliga bokstäfver, — "jag är nu så jämmerligt sjuk, så jag går snart hädan, men jag är så lycklig, för Jesus är min nu, han har blifvit min frälsare, som har tagit bort mina synder och gifvit mig frid och glädje. Men för att bli så lycklig, måste en *födas på nytt*, en måste få ett annat sinne, så att en kan se de himmelska tingen. Utan en varder född på nytt, kan han inte *se* Guds rike, säger

Jesus. Kära mor, jag ber natt och dag att mor ska' bli född på nytt . . .“

Hvad hade Märta menat med “födas på nytt“, och hur kunde hon känna sig så där lycklig, då hon var så sjuk, och allting var så eländigt omkring henne? Aldrig hade mor Gertrud känt något sådant, nej, tungt och mörkt hade lifvet varit, och aldrig hade hon fått smaka lyckan! — — — Och ändå hade hon längtat så efter frid, ändå hade hon brukat gå fyra mil till kyrkan, för att höra prästen tala om Jesus, ändå hade hon bedt så många böner och vändt så många blad i bibeln och psalmboken, men aldrig hade hon känt, att Jesus var hennes, aldrig hade hon förstått hvad det ville säga att födas på nytt, att få ett annat sinne . . .

Hvad var det då som fattades henne? Hvad var det för underliga, härliga ting, som Märta fick skåda, men aldrig hon?

Och tårarne runno utför hennes skrynkliga kinder, runno stora och tunga, så att hon alltemellanåt måste taga och kasta undan dem med handen . . .

Men under det mor Gertrud stod där och grubblade, och farsgubben snarkade jämt och orubbligt, och gröten puttrade öfver elden, öppnades hastigt stugudörren, och en karl i renstöflar och pelsmössa inträdde i rummet. Han stampade med fötterna och flåsade, så att snön yrde och imman stod som en rök ur hans mun och näsa. Det var ett helt fång af vinterfriskhet han förde med sig till den kvafva, tunga luften här inne.

— Godkväll, mor, sade han hastigt och vänligt och nickade åt gumman, här kommer jag och bringar eder en gåfva på julekväll!

Med dessa ord tog han fram ett stort paket, som han hållit under armen, och lade det på spiselhällen bredvid mor Gertrud. Denna nickade tillbaka, tog pannan från elden, så att gröten ej skulle vidbrännas, och, i det hon flyttade blicken mellan karlen, som ej var någon annan än gästgifvaren själf, och paketet, hvilket låg där så hemlighetsfullt med sina många röda lack och sin utförliga utanskrift, som vittnade om att det kom långväga ifrån, slog hon ihop händerna och utropade:

— Jämmerli', karl, kommer han me' gåfvor till gummstackarn? Kan säga hocken d'ä', som tänker på gamlingarne i afton?

— Det får mor se, om hon bryter paketet, svarade gästgifvaren skrattande. — Det kom i middags med posten.

Men mor Gertrud kom sig ej hastigt för med att utöfva en så viktig handling. Hon skakade betänksamt på hufvudet, tog försiktigt och vördnadsfullt upp paketet, synade det från alla kanter, nöp litet i segelgarnet och fortfor att mumla: "kan säga hvad d' ä' för nå'nting då?"

— Ja, det får mor också veta bara hon öppnar paketet, skämtade gästgifvaren. Men nu får jag önska mor en glad jul, tillade han hastigt. Hustru min bad hälsa så godt, hon hade inte tid att titta hit ned för granen och barnungarne, som stimma omkring henne, men hon bad mor hålla till godo med litet till julen.

Härmed satte han fram ett par stora påsar, nickade och skyndade sig ut, utan att gifva sig tid att höra, hur mor Gertrud tackade honom och ett par gånger med sin milda, litet klagande stämma upprepade en undran öfver att alla människor voro så snälla och vänliga mot henne, gummstackarn.

Då gästgifvaren gått, tog hon upp paketet, vände och synade det ånyo och bar det försiktigt bort till bordet vid fönstret. Så tände hon ljus, satte på sig glasögonen, letade reda på en sax, allt mycket omständligt och långsamt, och började klippa af segelgarnet och bryta sigillen.

Då hon vecklat upp alla papperen, som hon jämte segelgarnen omsorgsfullt gömde i bordslådan, visade sig paketet innehålla en bibel, tryckt med stor, tydlig stil, som hennes gamla svaga ögon utan svårighet kunde läsa. Med samma försiktiga, nästan vördnadsfulla rörelser som nyss bläddrade gumman litet i den heliga boken, stafvade sig fram några rader här och där, ända tills slutligen hennes blick stannade på det första bladet, där en okänd hand hade skrivit orden: "Jag är världens ljus, den mig följer, han skall icke vandra i mörkret, utan han skall hafva lifvets ljus".

Ett par gånger läste mor Gertrud igenom dessa ord; så satt hon en lång stund tyst, försjunken i sina tankar med händerna sammanknäpta öfver bibeln.

Lifvets ljus . . . hvad menades med att ha *lifvets ljus*? Gång på gång upprepade hon dessa ord, som hade en så underlig, hemlighetsfullt lockande klang i hennes öra. Och hur skulle man finna detta lifvets ljus, som skingrade allt mörker? Männe man skulle *födas* — födas på nytt därtill — kanske var det detta Märta menade, då hon talade om att man måste födas på nytt . . . ?

Ja, så var det, så var det . . . Man måste födas för att komma till lifvet. Man måste födas på nytt för att se lifvets ljus. Och tankarne kommo och gingo så starka och lefvande i den gamla, af lifvets släp och bekym-

mer uttröttade själen. Likt vågor stego och sjönko de inom henne, — än föll där en så förunderlig skimrande klarhet öfver de hemlighetsfulla orden, allt var färdigt, tyckte hon, lifvets ljus strömmade ut öfver hennes mörka lefnadsväg, pånyttfödelsens under hade försiggått, och hon fick skåda allt det härliga, som Märta talat om, — än blef det ånyo mörkt och dunkelt för henne, ljuset var borta, töcken omgaf henne, och bittra, ångestfulla suckar höjde sig ur hennes bröst.

Men medan hon satt där och än kämpade och bad, än läste i bibeln, uppväxte så småningom ur den djupa, aldrig släckta längtan, som varit hela hennes lifs grundton, en stor, hel brinnande kärlek till *honom*, som uttalat de underbara ord, hon aldrig kunnat glömma. Och de ängsliga grubblande tankarne lade sig till ro, hon frågade, hon undrade ej mera, hon *hvilade* i denna nya förnimmelse af kärlek, som, värmande och lifgifvande likt sol efter storm och regn, strömmade öfver henne.

Och i den stilla julkvällen, i den djupa, vemodiga ensamheten, hvori blott minnen af sorg och tårar tycktes lefva, kom *han* till henne, han som lofvat vara när de ödmjuka, de i anden fattiga, han som lofvat bära de tröttas bördor och läka de förkrossades sår, — kom till henne, icke blott som *världens* frälsare, om hvilken hon läst och hört talas hundra gånger förr, utan som *hennes* . . .

Tårar af glädje, sådana hon aldrig förr gjutit, runno utför hennes kinder ned på de sammanknäppta händerna. I den stora kärlekskänsla, som fyllde henne, förnam hon icke blott att *hon* älskade Jesus och längtade efter och behöfde honom, utan äfven att *han* älskat

henne, just henne personligen, att han dött för henne, och att han icke begärde något högre än att få komma till henne och stilla hennes längtan . . .

Var manne icke detta att födas på nytt; att känna hur Jesus kom till en som vän, som frälsare, som tröstare? . . .

Den lilla gumman kunde ej mer reda sina tankar, ej svara på de frågor och invändningar hennes hårdnackade gamla människa ännu ville komma med, hon kunde blott *känna* och *tro* i detta ögonblick, känna Kristi kärlek så full och djup, tro på hans ord och löften så fast, att allt annat försvann för henne.

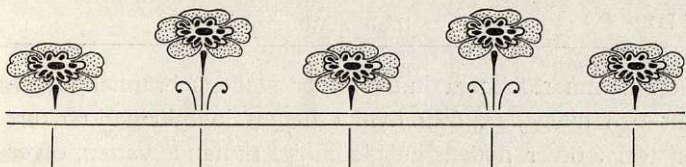
Med darrande händer letade hon reda på Märta's bref; väl hundra gånger hade hon läst det, så det var alldeles tillskrynkadt, och papperet nästan förstördt af tårar. Men hur klara och lefvande tycktes de henne ej i afton, de oförgätliga orden, hur underbara och ljus-skimrande lyste de ej emot henne från det gulnade papperet: "vi måste födas på nytt"

— Häf dig upp far! utropade hon, i det hon gick fram till gubben och försökte väcka honom. Nu ä' de int' tid å sofva längre, d' ä' julekväll, å vi ska' tala å sjunga om Jesus å hans kärlek! — — — — —

Där ute breder sig natten tyst och högtidlig öfver de ändlösa vidderna, öfver de långa, ödsliga fjällsträckorna. Ingen kör af änglaröster ljuder i rymden, bland stormens haltkvädda suckar öfver fjällsjöarne, i naturens djupa, tunga stillhet förnimmes icke ens ett eko af alla de klockor, som i denna stund från tempel till tempel mana församlingen att komma och tacka och lofva, men visst är, att i den lilla stugan där uppe i vildmar-

ken, där firas i detta ögonblick gudstjänst, där födes i sanning Jesusbarnet, födes i ett längtande, törstande människohjerta, som med jubel och tack instämmer i änglarnes sång: "Ära vare Gud i höjden och frid på jorden och människorna en god vilja!"

Broder Anselmo.

Det lilla klostret med sina af tiden mörknade murar, sin låga, tunga dörr, som broder portvaktare omsorgsfullt öppnade och stängde, med sin blomsterfyllda trädgård, hvars sängar flitigt ansades af munkarne, med sitt dunkla, rökelsefyllda kapell, där vaxljusens blekgula glans ständigt lyste på Mariabilden, framför hvilken så många bönesuckar höjts, så många smärtetårar gjutits, så många knän böjts i ödmjuk hänförelse, — det lilla klostret låg på en grönskande sluttning utanför staden och var öfverallt omgifvet af leende trädgårdar och yppiga, svällande skogar.

Bakom det kunde man långt i fjärran se en buktig, blåskimrande bergskedja, hvars konturer flöto ihop med den af värme och solrök töckniga luften; nedanför låg dalen, i hvars djup den breda floden, likt en pulsåder, långsamt framvältrade sina gulgrå vattenmassor. Öfver dessa förde hvälfda broar vandraren ifrån strand till strand, och på ömse sidor om flodbädden utbredde sig staden med sina hvita hus och krokiga gator, med sina palats och sina klosterkyrkor.

Dagen hade varit brännande het; mättad af värme, af solrök, af doft från tusendetals blomsterkalkar, hvilade

den sommartöckniga luften öfver stadens brännande gator och husgaflar, från hvilka hettan hvitglödgd tycktes utstråla, öfver flodens gula, sömnigt rinnande vatten, öfver de täta yppiga skogarne, de af lysande blommassor betäckta kullarne. Allt lif, all rörelse hade afstannat i middagshettan, gatorna stodo öfvergifna, hus och palats tycktes slumra, och kring de fjärran skogarne låg en tystnadens slöja, i hvilken hvarje naturens ljud var begrafvet . . .

Men nu, fram emot kvällen, dämpades dagens kvalm; från floddalen uppstego svala vindfläktar, genom naturen gick liksom en skälfnings af nytt lif, människor och djur började röra på sig. Här och där hördes bakom trädgårdarnes häckar muntra röster, klingande skratt; utför bergen kommo herdarne med sina hjordar och läto ljudet af vallhornet klinga öfver dalen; båtar skötos ut på floden, sakta gled de framåt i det tilltagande dunklet, under det att stora stjärnor glänste fram i rymden, och smekande sång tonade öfver vattenytan . . .

I den täckta pelargång, som löpte rundt omkring klostergården, gingo munkarne af och an, mumlande sina böner och fingrande på radbanden, medan ännu ekot af vesperklockan, som nyss slutat ringa, dallrade i luften likt ömma, skälfvande bönesuckar.

Men i dörröppningen till sin lilla cell, som låg i sydvästra delen af klostret, satt broder Anselmo och blickade tankfull ut öfver dalen. Framför honom bredde sig den lilla trädgårdstjappan, där han odlade sina blommor och växter, och öfver de brokiga sängarne lyste den nedgående solens sista strålar. Radbandet, på hvilket broder Anselmo nyss så ifrigt läst, hade sjunkit ned i knäet, och hans stora mörka ögon flögo öfver trädgård och

klostermurar, öfver skog och berg, bort till himmelen där solljuset glödde i het, skimrande purpur öfver bergspetsarne.

En djup suck häfde hans bröst: naturens underbara, öfersvallande skönhet ingaf honom en beklämmande känsla af smärta och längtan.

Han reste sig upp, gick ut i den lilla täppan, vattnade omsorgsfullt sina blommor, pratade med dem, och förde smeksamt handen öfver de doftande, sammetslena kronorna. Så lämnade han cellen och trädgården och gick genom refektoriet ut på klostergården. De bedjande och sjungande munkarne hade nu lämnat pelargången och begifvit sig hvar och en till sin cell, så broder Anselmo hoppades, att han skulle bli obemärkt af alla, då han nu försiktigt smög sig längs muren bort till klostrets port. Men just som han hunnit dit och ämnade anropa broder portvaktare, kände han hur en hand lades på hans skuldra, under det att en röst, som han alltför väl kände till, barskt frågade:

“Hvarthän broder? Du vet dock att klostrets regler ej tillåta oss att gå ut sedan aftonklockan ljudit?”

Anselmo drog en djup suck och vände sig om. Ack, denne broder Fernando, denne hederlige, välmående, tuktande själ, hur ofta hade han ej kommit i Anselmos väg likt en mörk skugga, just då hans tankar som mest voro fyllda af sköna, underbara bilder . . .

“Jag vet det, broder“, sade han dämpadt, under det att en lätt rodnad färgade hans olivbruna hy, “jag vet det, men låt mig gå blott för i afton, hindra mig ej, jag känner just i afton en sådan underlig längtan efter naturen, efter att få lyssna på alla de stämmor, som tala därur . . .“

Och hans ögon höjdes med ett nästan ångestfullt uttryck mot Fernando, som stod där tvär och tyst, med ansiktsdrag, stränga och hårda som klostrets grå murar mot den leende sommarhimmelen.

“Just därför, just därför att du känner en otillbörlig längtan borde du stanna“, sade broder Fernando sträft, “akta dig broder, det är just i naturen, i allt det som spirar och växer, i det som äflas om att lefva och gifva lif, som djäfvulen spinner de finaste maskorna på det nät, hvarmed han snart skall lyckas snärja din dåraktiga själ!”

“Hvarför tala så?” svarade Anselmo med ovilja, “hvarför se på allting med ett mörkt, fientligt öga. Är ditt öga mörkt, så varder hela din kropp mörk, säger den välsignades son. Är det icke just i naturen, där han dukar oss sitt bord, som fadren först uppenbarat oss sin kärlek, är hon ej ett vittnesbörd om hans skapande makt?”

“Naturen är förpestad af synden!” skrek broder Fernando med rynkad panna, “arma förvillade broder, se då en gång sanningen i ögonen! Då du hör på fåglarnes otuktiga kvittrande i träden, är det ej i sjelfva verket efter en kvinnoröst du lyssnar; då du betraktar deras konstrika bon, frestar dig icke då den lede med små barns jollrande; då du ser den mjuka gräsmattan, gyckla inte syndiga bilder för ditt öga?”

Broder Anselmo rodnade, och hans ögon fingo ett fuktigt skimmer.

“Nej“, svarade han och skakade på hufvudet, “det kan ej vara så, det sista ordet naturen och lifvet därute ha att säga oss, är ej om en kvinnas kärlek, ack, *den* är blott en strålbrytning af ett stort ljus, en droppe ur ett

ändlöst kärlekshaf. Det måste vara något mycket större jag ser spegladt däri, något som sträcker sig ofvan stjärnorna, bortom tiden: Guds kärlek . . .“

“O, hur djäfvulen redan snärjt din själ, hur ditt hjärtas inbillningar flöda öfver!“ utropade broder Fernando och vaggade af och an med sammanknäppta händer. “Om Guds kärlek talar ej naturen, som af synden förvandlats till en fördärfvets dypöl, utan ordet, ordet, det till vår frälsning uppenbarade ordet, och Guds stämman förnimmer du ej därute i världen, utan i den tysta cellen, i den stilla, saliga betraktelsen, i afskildheten från världen. Vakta dig, broder, din fåvitskhet att vilja söka sanningen annorstädes än där Gud i sin nåd uppenbarat sig för rättrogna själar, skall på sistone bringa dig i evig förtappelse. Ve dig!“

“Det kan ej vara såsom du säger, broder,“ invände Anselmo saktmodigt, “det är endels du talar, den kärlek, om hvilken jag söker förvissning, måste famna allt, det minsta grässtrå i jordens stoft såväl som de glänsande stjärnorna, den kan ej vara bunden vid cellen, inom klostrets trånga ram . . .“

“Det är djäfvulen som talar genom dig!“ ropade Fernando med fasa målad i sina blickar. “Gud och den heliga modern ha i sin nåd afskilt dig ifrån världen — gå ut därifrån, ha intet att skaffa med den, säger ordet — vill du nu trotsa det med dina dåraktiga, förvetna inbillningar? Ännu en gång säger jag: ve dig!“

Den uppbragte munken utsträckte med en varnande högtidlig åtbörd sina händer, gjorde därefter korstecknet och mumlade någonting, af hvilket broder Anselmo blott uppfattade de hemska orden “affälling“ och “förrädare“, Anselmo svarade ingenting och gjorde icke en rö-

relse; den rodnad, som nyss färgat hans kinder, var borta, blek och stum stod han där med nedböjdt hufvud och väntade, ända tills broder Fernando vändt honom ryggen och återgått till klostret. Först då blickade han upp, såg sig omkring och drog en suck af lättnad.

Men broder Fernando var djupt bekymrad, och hela hans inre glödde af stridiga vredeskänslor. Han hade glömt att han en gång själf utkämpat en kamp, liknande Anselmos, och därför harmades han nu obarmhertigt på alla dem som ej voro lika tuktrade, bundna och insnörda i klosterlifvet som han. Men i djupet af hans själ fanns dock, honom själf ovetande, ett blekt, försagdt minne från forna tider, ett minne, som vid Anselmos tal kommit i en sakta skälfning, och detta gaf en hemlighetsfull, hätsk prägel åt hans känslor mot Anselmo. Han erfor ett dunkelt aggande behof att låta den förvetna brodern genomgå alla de tuktsans marter han själf måst uthärda, då han krossade sitt känslö- och tankelif, då han dog bort ifrån lifvet, och han beslöt att, för Anselmos egen skull, för att frälsa hans själ, angifva honom som uppstudsigt och brytande mot klostrets regler . . .

Men broder Anselmo brydde sig icke om att samsätta sina tankar med Fernando och hans dystra varningar; han skakade på sig, liksom för att befria sig från något obehagligt, smög sig tyst och snabbt fram till porten och knackade på luckan, i hvilken den tjänande brodrens hufvud genast visade sig.

“Släpp mig ut, broder,” hviskade Anselmo och såg sig försiktigt omkring, “icke skall månen ha hunnit stiga högt öfver trädtopparne, förrän du har mig tillbaka igen, jag slår då tre sakta slag på porten, öppna då för mig så ljudlöst att ingen må lägga märke därtill“.

“Ack, broder Anselmo“, svarade portvaktaren och skakade betänksamt hufvudet, “tiden för nattens hvila är redan inne, klostrets portar äro stängda, endast för den sjuke och trötte, endast för den hemlöse pilgrimen öppna vi dem ånyo“.

“Jag vet det, broder,“ svarade Anselmo oroligt, “men i afton må du ha medlidande med en plågad själ och låta mig gå. Vid den heliga jungfrun lofvar jag dig att det skall bli för sista gången, en röst hviskar inom mig, att hädanefter skall jag aldrig mera behöfva stjåla mig till dessa aftonstunder därute i skogen. Släpp mig in när jag slår tre slag, många böner skall jag bedja för din själ i skärselden, om du står mig bi. Ser du, snart går månen upp öfver bergen, jag vill se hur dess strålar försilfra flodens vatten, jag vill se stjärnornas gång genom rymden och läsa livvets mening däri. Släpp min själ fri, broder!“

Broder Antonio såg allvarligt på Anselmo, gjorde korstecknet och hviskade: “*Ne inducas nos in temptationem, sed libera nos a malo*“.*

Därefter gläntade han försigtigt på dörren och släppte ut broder Anselmo.

“*Sed libera nos a malo*“, upprepade denne för sig själf, och den djupa högtidliga stillheten därute i naturen tycktes honom liksom ett eko af de allvarliga orden.

Broder Anselmo skyndade sig nu med sänkt blick och händerna gömda under munkkåpan vägen framåt. Då och då mötte han en vandrare därpå; en ung flicka, som smågnolande ilade hem med sin vattenkruka på

* Inled oss icke i frestelse, utan fräls oss ifrån ondo.

axeln, ett par studenter, som arm i arm och muntert sjungande gingo nedåt dalen, någon af stadens adelsmän, som red hemåt och långsamt styrde sin häst mot

Se sidan 171.

en af stadsportarne, en herdegosse som kom ned från bergen med sin hjord. Långa smala gator med höga murar på ömse sidor gick vägen, glödande röda lyste

klängrosorna på de hvita murarne, och bakom dem hördes här och där skratt och sång, som kom Anselmo att spritta till och förskräckt skynda vidare.

Snart lämnade han de smala gatorna och kom in på en stig, som oafbrutet slingrade sig uppåt, bort till skogen, dit Anselmo kväll efter kväll brukade smyga sig, för att lyssna på den hemlighetsfulla samklangens mellan naturens röster och hans egna tankars olösta gåtor.

Slutningen, på hvilken han vandrade, var öfversålad af blommande buskar; det var som om ett helt haf af färgprakt utbredt sig för Anselmos blickar, ett haf, som öfvergöts af solnedgångens purpurglans och i skiftande dunkelröda, skära, blekgula vågor böljade nedåt dalen.

Anselmo stannade och såg sig omkring; hans öga drack förtjust denna skönhet, och hans läppar lög af glädje. Men så flög plötsligt ett drag af vemod öfver hans ansikte, släckte leendet på hans läppar och förmörkade glansen i den varma, strålände blicken.

Han lade handen öfver ögonen, liksom hade en alltför stark dager skurit i dem, så drog han häftigt undan handen, såg sig ännu en gång beslutsamt omkring och fortsatte med snabba steg sin väg.

Inom några ögonblick var han inne i skogen, den djupa, vida skogen, tät och dunkel af snår och slingerväxter, skiftande i alla färgtoner ifrån mossgrönt till blekt silfvergrått, skogen, där fågelsång och vindens suckar och bäckarnes sorl smekte örat, och tystnaden låg såsom sabbatshvila öfver trötta sinnen, och röster ur naturen talade likt tankar ur grubblande hjärtedjup.

Här kastar han sig ned på den svällande grönskan, stryker med handen öfver markens daggfuktiga gräs, för

de svala bladen af och an öfver sin panna, och under det han, än med vidöppna blickar ser in i skogens djup, där ännu strålar af den nedgående solen sila in som ett guldstoff, än sluter ögonen liksom för att gå in i sig själf, börjar växelsången mellan hans hjärtas röster och naturens, växelsången, som han så ofta lyssnat till i den stilla aftonstunden . . .

Och hans tankar bli djupare och djupare; de väfva sig tillbaka till forna tider, de glida öfver ungdomens och barndomens nejder, de knyta sig samman till denna hemlighetsfulla längtan, som är hans högsta plåga och hans största glädje, då han ligger och grubblar här i skogens ensamhet . . .

“Hur mycken skönhet, hur mycken salighet,” mumlade han, “nära, så nära, och dock så oändligt långt borta, . . . nära som en öppen famn, till hvilken man aldrig får slutas, en drick friskt vatten som räcket den törstige, men som han aldrig för till sina läppar. Jag har varit som barnet, hvilket söker fånga ängarnes fjäril; fjärilen är alldeles invid dess hand, smeker dess kind med sina vingars stoft, men just då den lille tror sig fånga honom, flyr han gäckande undan. Ack, jag har aldrig fått smaka lyckan, — känna den, se den, förstå den, det har jag gjort, men aldrig, aldrig har jag tryckt den till mitt bröst . . . Är det manne så,” fortfor han och skyggade för sina egna tankar, “att lyckan, skönheten, glädjen får lif blott genom . . . en kvinnas kärlek? Var kanske broder Fernando till sist den skarp-syntaste af oss två? Afslöjar naturen sitt djupaste mysterium blott när kärleken, kvinnans kärlek, tyder oss den? Skulle manne kvinnohand kunna lösa bandet, som trycker, bojan, som binder min ande, binder den som

mest, *just* då jag här ute i skogens ensamhet vill stäm-
ma möte med min Gud? . . . Är då ej himladrott-
ningen och hennes son mig nog? Var det ej deras kär-
lek jag sökte, var det ej om en gudomlig skönhet sko-
gen hviskade i de stilla aftonstunderna, var det ej till
deras ära bäcken och floden och fåglarne sjöngo sina
hymner?"

Och hans tankar bli allt mera grubblande och inåt-
vända; alltmera tystna naturens röster omkring honom,
allt högre talar stämman i hans inre, talar i tviflande,
spörjande, dystra tonfall.

Han manar fram sitt lifs alla gåtor; lidanden, som
han genomgått, resa sig likt skuggor, stiga upp likt vål-
nader ur en graf; frestelser, som han bekämpat, onda
känslor, som han sönderkrossat, få lif igen och stinga
och sticka honom på nytt.

I hans själ sjunkna Vineta börja klockorna att
sakta ringa; svaga, lösryckta melodier, än sorgsna och
klagande, än dystra och lidelsefulla, ljuda ut öfver en
ändlös vågbädd af oro och längtan . . .

Och kring det vaknande minnet af egna synder och
lidanden spinna han småningom en kolsvart väfnad af
allt det onda han sett i lifvet, af allt det ve han hört
ljuda från jordens ändar, mänsklighetens stora, förfärliga
ve, som det ena seklet lämnat i arf åt det andra . . .

Och knotande frågor uppstiga i hans inre, vilda
händelser börja fläkta kring honom, likt suset af vinge-
slag från en skara mörka nattfåglar som nalkas . . .

Så växlar kvalet i hans inre åter form; det är ej
längre mänsklighetens ve, som hvässar spetsen på hans
upproriska frågor, han vänder åter till sig själf, ser blott
sina egna lidanden, grubblar blott öfver sitt eget lifs gåta.

“Lyckan . . . lyckan . . . kärleken . . .” mumlar han ånyo, — “aldrig har jag känt er — — förstått er, sett er har jag, men aldrig, aldrig tryckt er till mitt bröst . . . Ve mig, ty mitt kval är utan form, utan namn — det är blott en skugga, en tomhet, hvare Guds kärlek, som mitt hjärta söker och ropar efter, försvinner likt en dimma . . .

Och liksom tviflets och otrons dunkel höljer grubblarens själ, så breder sig nu natten öfver naturen omkring honom. Tätt, hopträngdt, lägger sig mörkret kring skogens stammar, som skuggor sträcker det sig öfver floddalen, öfver stadens hus och broar, töckenlikt sveper det sig längs de fjärran bergsspetsarne. Tunga nattmoln draga genom rymden och släcka stjärnornas glans och silfverglittret i flodens böljor . . .

Men under det Anselmo satt så och mer och mer nedsjönk i natten inom och utom honom, fick han plötsligen höra en fågel, som sjöng djupt inne i skogen. Han spratt till och lyssnade ifrigt efter det sällsamma ljudet: i den stora, mörka tystnad som gripit naturen och släckt äfven det svagaste ljud, i den stilla natten, då alla andra fåglar slumrade i sina bon, sjöng den lille sångaren högljudt och klart som i middagsstunden, då solen lyser, och luften skälfver af lif . . .

En sådan sång hade broder Anselmo aldrig förr hört; fjärran ifrån tycktes den honom komma, ur drömmarnes värld, från sagans land. Hvem var han väl, den lille sagofågeln, som sjöng så här i nattens tystnad, medan alla andra sofvo? . . .

Och under det den lille sångaren sjunger allt ifrigare och högljuddare, och Anselmo lyssnar därpå med själen längtansfullt vidgad, försvinner småningom det dystra

grubblen, de mörka tankarne, och ljusa bilder skymta fram, den ena efter den andra, liksom stjärnorna tändas på fästet, då molnen vika undan. Han minnes icke mera att han lidit, han kommer blott ihåg allt det ljuftva, det rena, det goda lifvet gifvit honom . . .

Det är som om svala, milda fläktar berörde hans panna, hans läppar började darra, en våg af känslö- värme strömmar genom hans bröst . . . Det är hans moders kyssar, som vakna i minnet, han kan ännu känna hur ljuft de smeka honom i aftonens stillhet, hur de följa honom i sömnen som saliga drömmar. Om dessa kyssar sjunger den lilla sagofogeln, han sjunger om en kärlek, som är starkare än döden, en kärlek som aldrig kan glömmas . . .

Han ser ett leende skymta förbi, ett leende, soligt och skarpt som de första vårdagarnes ljus. Den lille fågeln sjunger om gröna ängar, om jollrande, lekande barn, om blommor, skönare och doftrikare än alla andra blommor på jorden.

Det är barndomens, ungdomens paradiset han besjunger. Anselmo känner en ljuf rysning genom sig, det förefaller honom i denna stund, som hade hans lif icke varit annat än en vacker dröm på en äng, full af underbara sagobloster.

Åter höjer den lille sångaren sina jublande toner, och nu bryta tårar af öfversvallande lycka ur Anselmos ögon. En hand hvilar på hans hufvud, han hör suset af hymnernas toner i det tysta dunkla kapellet, han förnimmer ånyo de högtidliga ord, med hvilka han vigdes till Herrens tjänst, han känner ånyo hur Guds kärlek berör hans hjärta med en allt betvingande styrka . . .

O, hur lycklig han varit, hur mycket blommor lifvet

strött på hans väg, hur mycken skönhet och härlighet Gud uppenbarat för honom! . . .

Högre och högre sjunger den lille fågeln, gällare och gällare ljuder hans stämma genom natten . . .

Och nu inträffar samma förunderliga växling i Anselmos sjäslif som nyss; hans eget jag blir honom för trångt och litet; den känsla af lycka och tacksamhet, som fyller honom, är liksom en brännpunkt, från hvilken glänsande, värmande strålar falla ut öfver hela tillvaron. Han har glömt all sorg, all synd, allt lidande i världen. Nyss hade hans grubblande tankar målat för honom den dystra slätt, som utbreder sig bortom staden, slätten, där i hans barndom en väldig drabbning stod, och hvars mark ännu är fläckad af de dödas blod, ännu förbannad af de sårades jämmerskri. Nu ser han det ånyo i sin inbillning, men hur annorlunda är ej den synen! Blod och jämmer och lidanden äro glömda, han ser blott två barmhärtighetssystrar, som gå omkring på slagfältet; bleka, allvarliga äro de, men det är som om deras ansikten lyste af kärlek, medan de gå och uppsöka de fallna och förbinda deras sår och svalka deras brännande feber . . .

Och den lilla underbara fågeln där inne i skogens djup sjunger med klingande stämma de två systrarnas lefnadssaga, sagan om en aldrig sviktande och allting offrande kärlek. "Bundna af Guds kärlek, bundna af Guds kärlek" sjunger han, och det förefaller Anselmo som om sången växte till ett enda stort jubelrop . . .

Nyss hade han med förbittring erinrat sig hur pesten, den svarta mordängeln, sopat bort hela släkter ur hans fädernestad, hur den spridt ångest och förtviflan i lyckliga hem; nu, nu, medan fågeln sjunger, minnes han endast de modiga uppoffrande bröderna, som, trotsande faror

och död, gingo ur hus i hus för att hjälpa de olyckliga . . .

Nyss var det honom som om luften genljudit af stormklockor, som ringde till brand och plundring och strid på det stora slagfältet, där mänskligheten kämpar sin lifskamp, — nu, nu hör han blott en stilla vesperklang, som manar till bön för lidande och ångerfulla, till en bön, som lägger alla, vänner och fiender, kända och okända, vid samma älskande fadershjärta . . .

Och så vaggar den lilla fågelns sång honom in i en smekande dröm, i hvilken han liksom tycker sig förnimma ljudet af tidens gång, af sekternas flykt . . .

Och genom allt hör han suset af denna eviga, gåtfulla kärlek, som knyter släkternas länkar vid hvarandra, sammanbinder människornas öden, växlar lidandets tårar i evighetsmynt af glädje . . .

Broder Anselmo känner sig utesägligt lycklig; inga tankar, intet grubbel stör honom mera, den hemlighetsfulla sångaren söfver honom till en himmelsk, salig ro . . .

Först då den lilla fågeln slutar att sjunga, spritter han till, vaknar ur sin dröm och ser sig förvånad omkring.

“Hvad sjöng du om?” hviskar han med darrande röst.

“*Om Guds kärlek!*” svarar en stämma, hvars ljud likt ett väldigt böljeslag svallar genom rymden och dör bort långt, långt i fjärran . . .

Så blir allting tyst, tyst som innan den lilla fågeln började sjunga . . .

Broder Anselmo gnuggar sig i ögonen och ser sig ånyo omkring. Han vet ej om han slumrat eller varit vaken, om den sällsamma sången varit dröm eller verklighet. Men det allra besynnerligaste är, att han icke alls känner igen skogen, träden äro honom främmande,

marken har ett annat utseende, och det ljusnar mellan stammarna, liksom hölle morgonen på att gry. Han fortsätter att gnugga ögonen, att rista på hufvudet, för

att förjaga sömnen, men det hjälper ej, allt blir lika främmande och överkligt för hans syn.

Plötsligen erinrar han sig med förskräckelse, att hans frånvaro från klostret nu kanske blifvit upptäckt, och att broder portvaktare icke mera skulle låta honom

få smyga sig in, då han svikit sitt ord och dröjt så länge ute.

Han reser sig upp och ilar med snabba steg i riktning mot klostret. Men, förunderligt, han kan ej hitta vägen; stigen, som han gått så många gånger, är honom alldeles obekant, en lång stund irrar han af och an, fram och tillbaka, utan att veta hvartåt han skall gå.

Slutligen är han framme vid skogsbrynet, men här måste han ånyo stanna och gnugga sig i ögonen, han tycker fortfarande, att det är som vore han icke vaken, som vandrade han omkring likt en sömngångare. Säkert har han åter gått vilse, ty han känner icke alls igen sig. Han skuggar med handen för pannan och ser utåt dalen, öfver hvilken solen just nu håller på att gå upp. Hvad är det väl för en stad han ser därnere? Icke är det hans gamla, kända fädernestad med de hvita husen och de små kapellen? Här ligger ju en storstad med höga dômer; ståtliga broar bukta sig öfver floden, praktfulla palats ha vuxit upp på stränderna.

En vild yrsel, en förvirringens ångest griper Anselmo; är han ifrån sina sinnen, var skogen, där han nyss satt och drömde, förtrollad, har han mist sitt förstånd därinne?

Emellertid måste han gå vidare. Den smala stigen mellan de hvita murarne, på hvilken han gick för en stund sedan, hittar han dock ej, här ligger i stället ett stort vinfält med de mogna drufvorna svällande af saft. Utan att veta hvart vägen bär, tar han af åt höger; det förefaller hans ångestfullt famlande minne, som om klostret borde ligga åt det hållet. Då och då möter han obekanta vandrare; alla äro klädda i underliga, för honom främmande dräkter, och alla se på honom, som vore han ett spöke, en gengångare.

Nu har han gått utför sluttningen och kommit till det ställe, där efter hans beräkning klostret måste ligga. Men o ve, icke heller här känner han igen sig. Det lilla grå klostret på berget är försvunnet, och i dess ställe ligger där en kyrka med högt, smärt torn och en väldig byggnad med många gårdar och portar, från hvilka ett stim af människoröster höres ända hit ut . . .

Broder Anselmo sätter sig ned vid vägen, betäcker ansiktet med händerna och ber en tyst brinnande bön, en sådan bön som människan ber, då hon är vilsegången i en öken eller utkastad på ett vredgadt, brusande haf . . .

Styrkt af denna bön stiger han upp, går fram till byggnaden, som ligger där klostret fordom var beläget, och klappar på porten.

En främmande man öppnar den genast och frågar honom vänligt hans ärende.

“Jag är broder Anselmo, munk här i klostret,” svarar han med osäker röst.

Portvakten skakar på hufvudet.

“Ingen af oss bröder bär detta namn, och dig främ-
ling, känner jag ej. Säg mig ditt ärende och hvad du
önskar.”

“I den heliga jungfruns, i hennes älskade sons namn, låt mig få komma in!” ropar Anselmo med skälfvande röst. “Är broder Antonio död, eller hvad har hänt honom, eftersom han ej mera vaktar porten?”

Den tillfrågade betraktade Anselmo med en undrande blick, så vinkade han till sig tvänne bröder, som gingo öfver gården, hviskade några ord och pekade medlidsamt på Anselmo. De bägge bröderna togo honom vid handen, förde honom in i klostret och talade vänliga, uppmuntrande ord, alldeles som om han varit sjuk eller sinnessvag.

Broder Anselmo kunde ingenting svara; viljelöst lät han af de bägge munkarne föra sig in i en sal, där de bådo honom sitta ned och hvila sig, under det den ena af dem gick efter litet mat och dryck, att vederkvicka den uttröttade vandraren med.

“Är icke detta de 'Fattige brödernas' kloster?” frågade slutligen Anselmo med en skrämd, osäker blick.

“Så har det verkligen en gång hetat,” svarade den tillfrågade förundrad, “men det är länge, mycket länge sedan. En gång voro dessa bröder kända för sitt nit och sin fromhet — af broder Fernando, den mest ryktbara bland dem, ha vi ännu en bild hängande i kapellet därborta, — men småningom slocknade den heliga elden i brödernas hjärtan, orden förföll mer och mer, slutligen upplöstes den, och under en lång tid stod klostret tomt och öde, endast ugglan och andra nattfåglar klagade på dess ruiner. Så uppträdde *vår* ordens stiftare, den helige Johan af Gud, som han kallades. Guds kärlek, som rikligen utgjutits i hans hjärta, dref honom att uppsöka sjuka och öfvergifna barn, för att gifva dem vård, och här i det gamla “Fattiga Bröder-klostret”, fann han en fristad för sig och sina skyddslingar. I öfver hundra år har Johan af Gud-bröderna haft ett hem här för sig och de sjuka de vårdat. Men du är trött, broder, mitt prat plågar dig måhända. Se här, vederkvick din kropp med mat och dryck!”

Den andra munken kom nu in i salen och satte fram bröd och frukt åt Anselmo, som utan att svara något genast följde munkarnes vänliga uppmaningar att äta. Under tiden såg han sig emellertid omkring med samma skygga blick som nyss, liksom hade han väntat att få se ett spöke titta fram ur hvarje vrå. Plötsligen for

dock liksom en ljusglans af klarnande minne öfver hans drag.

“Här, här låg refektoriet,” hviskade han med darrande röst, “jag känner igen utsikten från fönstret . . .”

“Mycket riktigt,” svarade den munken, som sist kom in, “där på väggen ser du porträttet af klostrets första prior. Du tyckes väl hemmastadd i det gamla klostrets förhållanden, broder?”

Anselmo svarade ej; han mumlade någonting mellan läpparne och såg ned; säkerligen var han offer för en af dessa drömmar, som förefalla så starka och lefvande, att vi förväxla dem med verkligheten . . .

“Kanske du vill se vårt kloster,” sade den af munkarne som först talat, “efter som du så väl tyckes känna till det gamla klostrets historia, skall det måhända roa dig att se, hur allt förändrats här på det sista århundradet?”

“Jag tackar er,” svarade Anselmo i det han reste sig upp, hvarefter de tre männen tillsammans lämnade det forna refektoriet.

De gingo nu igenom hela den stora byggnaden, genom sjuksalar och sofrum, genom korridorer och bönekapell, genom kyrkan och apoteket, och under hela tiden förklarade och berättade de bägge munkarne oafbrutet för sin tysta, drömmande följeslagare.

Medan de stodo och talade i en af salarne, hördes plötsligen en klockas ringande, dörren öppnades, och in rusade en hel barnaskara, som, skrikande och ropande, omringade de bägge munkarne.

“Broder Johan, kom och lek med mig nu, som du lofvade,” ropade en och drog brodern i kåpan.

“Ack, broder Leo, mitt ben värker så, du får lof att gnida det!” sade en annan.

“Käre broder, tälj en båt åt mig, tälj en båt åt mig!” skrek en liten en och slog bägge sina armar kring broder Johans ben.

Anselmo betraktade den lilla skaran med förvåning. De voro nästan allesammans vanskapliga, puckelryggiga, lama, med vridna lemmar och bleka, pussiga eller utmärglade anletsdrag, ohyggliga att skåda. Då de nu, skrikande med stora, tandlösa munnar och blinkande med sina trötta, ljusskygga ögon; skockade sig kring de bägge bröderna, liknade de närmast en hop lössläppta trollbytingar, som skrämde inbillningen, innan ännu medlidandets strängar hunnit komma i dallring.

“Hvarför,” tänkte Anselmo, “lefva dessa bröder instängda här i klostret och sysselsätta sig med de här små vanskapliga kräken från morgon till kväll? Det finns ju så mycken skönhet ute i lifvet, så mycken härlighet att eftersträfva, ära, rikedom, kärlek. Hvarför gå de ej ut och söka allt detta, i stället för att lefva här tillsammans med dessa små missfoster, som kräla och skrika omkring dem? Hvarför, hvarför göra de så? Det är någonting förnuftslöst, orimligt däri, någonting som alldeles strider mot den längtan efter lycka, som är nedlagd hos hvarje människa . . .”

Då tycker sig Anselmo plötsligen höra, likt en svag, aflägsen susning, ekot af den hemlighetsfulla fågelns ord:

“Bundna af Guds kärlek . . . bundna af Guds kärlek . . .”

“Här ser du våra skyddslingar, broder,” sade nu den ena af munkarne, i det han visade Anselmo den lilla stojande skaran, “våra barn, våra älsklingar, som vi vårda och uppfostra . . .”

“Min broder,” svarade Anselmo med låg, drömmande röst, “vill du svara mig på en fråga? Har detta lif till-

fredsställt dig? Har det varit dig nog, har du aldrig känt längtan . . . oro . . . tvifvel . . . har kärlekens, lyckans hemligheter aldrig lockat dig . . . har du aldrig spanat efter lösningen på lifvets gåta . . .

“Längtat?” upprepade munken småleende. “Jag har aldrig haft tid att längta, broder. Med solen stiga vi upp här, och hela dagen, till sent på kvällen, äro vi sysselsatta med att vårda och uppfostra våra barn. Lycka . . . kärlek . . . dem har jag här . . . i mitt eget bröst . . . hvarför skulle jag söka dem annorstädes? . . .”

“Kärlek . . . Guds kärlek menar du då?” upprepade Anselmo.

“Ja, broder, Guds kärlek,” svarade munken och såg uppåt med ett strålande uttryck. “Guds underbara kärlek, uppenbarad i Jesus Kristus och inristad i våra hjärtan, Gud kärlek, som tvingar oss att, i strid med klokhets och egennyttans beräkningar, älska dessa hjälplösa, gagnlösa varelser och offra dem vårt lif — *den* kärleken är vår lycka, min, din, hela mänsklighetens, allt är tomhet utan den, den är tillvarons själfva grundval, den är kittet som sammanlöder stenarne i den stora världsbyggnaden, utan den skulle allt störta i grus och spillror . . .”

Då vek det mörka grubblet ur Anselmos ansikte, drömdunklet, som låg öfver hans ögon, skingrades likt ett töcken, och i blicken tändes en stilla, blid glans.

“Guds kärlek, Guds kärlek,” ljöd det som en sabbatsringning inom honom, under det att bröderna förde honom öfver klostergården bort till ett litet kapell, där minnen från det gamla “Fattiga Bröderklostret” förvarades.

“Här, broder,” sade den ena af munkarne, i det han öppnade ett skåp och pekade på hyllorna, “här ser du de gamla kyrkböckerna . . .”

Men broder Anselmo hörde honom ej; orörlig stod han och blickade ut genom fönstret, som vette åt dalen och flodbädden. Tårar runno utför hans kinder, och ögonen skimrade af vemodig glädje.

“Det är *min* cell!” utropade han plötsligt och vände sig mot munkarne, “min cell, där jag utkämpat så många strider, vakat under så många nätter! Där, där stod bönepallen . . . hur ofta låg jag ej på knä och bad till den heliga jungfrun och hennes son. Där var dörren ut till trädgården . . . ack, mina blommor — hur mycket älskade jag ej dem, hur vårdade jag dem ej . . . där, där hängde krucifixet, från hvilket Herrens Jesu ögon sågo ned på den störste bland syndare. Jag var munk i Fattiga Bröderklostret, mitt namn är broder Anselmo; broder Antonio, portvaktaren, släppte ut mig en afton, jag gick vilse i skogen, och glömde mig kvar där . . .”

De bägge munkarne skakade på hufvudet och betraktade medlidsamt Anselmo, hvilkens nyss så bleka ansikte glödde och skälfde af sinnesrörelse.

“Ack, mina bröder!” fortfor han, i det han gick fram till skåpet och drog ut en af kyrkböckerna, “hjälp mig; låt oss se efter . . . mitt namn måste stå här . . .”

De båda munkarne gäfvo hvarandra en bekymrad blick, men de kunde ej motstå Anselmos ifriga böner. Böckerna drogos fram och genomletades från pärm till pärm. Tyst, ljudlöst tyst, blef det plötsligen i det lilla kapellet, endast ett svagt rassel hördes hvarje gång de gulnade bladen vändes af de tre människors händer. Så sutto de i ett par timmar, under det att gångna tider drogos fram, och det ena årtiondet lades till det andra

och växte till sekel, som, högtidliga och tunga, likt gengångare drogo förbi de tre människans spanande blickar.

Plötsligen gaf en af munkarne till ett utrop och pekade på den uppslagna sidan.

“Se här“, sade han, “här står verkligen någonting om en broder Anselmo. Han lefde på samma tid, som broder Fernando, han som utmärkte sig för så stor fromhet och som sedan blef prior i klostret. Om broder Anselmo står här antecknad, att han sent en afton, efter vespern, lämnade klostret, och sedan aldrig mera hördes af. *Men det är trehundra år sedan detta timade*“.

Broder Anselmo hade släppt boken, i hvilken han nyss bläddrat och sjunkit ned på en stol. Då munkarne närmare betraktade honom, sågo de att han plötsligen blifvit gammal som en hundraåring; lemmanne voro slappa, kroppen böjd, håret hängde hvitt och tunt kring ett färadt ansikte, och det långa, tofviga skägget hade en grönaktig skiftning, som kom det att likna mossan på en åldrig gran.

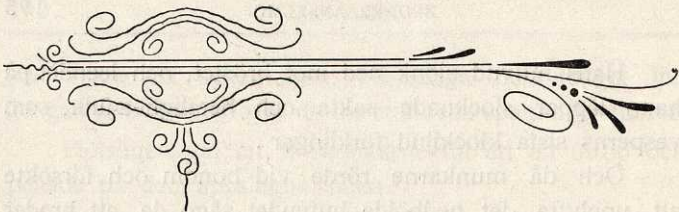
Men öfver de vissnade läpparna låg ett ljuft, lyckligt leende.

Ty i detta ögonblick tydde broder Anselmo sitt lifs gåta: Guds kärlek steg full och lifgivande ned i hans bristande hjärta. Och han förstod, att medan han lyssnade på sången om denna kärlek — den eviga lofsången, hvars tonvägor svalla öfver oändlighetens djup, sången, som spinner sina rytmer från det ena fästet till det andra, som väfver sina melodier i årtusendens varlif — hade minuterna försvunnit som år, och timmarne som sekler.

Hans hufvud sjönk ned mot bröstet, och leendet på hans läppar slocknade sakta och hemlighetsfullt, som vesperns sista klockljud förklingar . . .

Och då munkarne rörde vid honom och försökte att upplyfta det nedböjda hufvudet sågo de, att broder Anselmo var död.

Min granne i trängseln.

Hur ofta hör man ej människor utropa: han eller hon har då en underbar tur, han behöfver ju aldrig göra något själf, ty man ordentligt knufar fram honom, etc. Eller tvärtom: hvad den stackarn har för en otur, hur mycket han än ansträngt sig och arbetat lyckas han ändå aldrig med någonting!

Då jag hör dylika yttranden småler jag och tänker inom mig: hvilken inskränkthet att tala så, hvilken andlig närsynthet, som kommer en att se endast de närmaste företeelserna och att döma därefter.

Om alla de, för hvilka begreppen tur och otur äro lösningen till gåtan af såväl framgångsrika som skeppsbrutna existenser, kunde begåfvas med ett par andliga glasögon, som skärpte deras inre syn, skulle de få se, hur helt och hållet de misstagit sig. De skulle upptäcka ett lika logiskt oslitligt sammanhang mellan en menniskas karaktär och öde, som mellan orsak och verkan. De skulle se, att hvad de kalla tur, icke är annat än klokhet,

påpasslighet, rättrådighet, att otur i stället kunde kallas sömnaktighet, tafatthet, oärlighet — kanske äfven någon gång grannlagenhet och finkänslighet. De skulle se, att till stora tilldragelser, hvilka väcka världens beundran, häpnad eller afsky, kan man, ledande sig tillbaka genom händelsernas kedja, upptäcka den första länken i en obetydlighet, ett ord, en liten handling, som ögonblickligen skenbart höljdes i glömskans tillintetgörelse, men som i själfva verket var ett frö med lifskraft, vare sig till godt eller ondt . . .

Mensklighetens inre lif skulle då upprullas för dem, icke längre som en slumpens skapelse, ett resultat af tur eller otur, utan som en fast byggnad af andliga lagar, orubbliga och mäktiga som naturens . . .

Dessa och liknande tankar föresväfvade mig, då jag en dag kom att se igenom en almanacka för år 1885 och min blick träffades af de betydelsefulla orden, hvilka voro skrifna på den 23 september: "genom ett under räddad ur en redan öppnad graf."

Ja, min räddning hade varit underbar, och dock hur enkel, hur naturlig, hur logisk var den icke! Det måste gå just så och ej annorlunda. Det är sant, att först och sist berodde min räddning på Guds nåd, som tillät den, men i händelsernas hemlighetsfulla väfnad var det endast en flyktig känsla, några utkastade ord, ur hvilka mitt lufs viktigaste tilldragelse utspann sig.

* * *

Ännu fastän många år förflutit sedan den dag, då Kristina Nilsson gifvit sitt löfte att på aftonen sjunga för stockholmarne från Grand Hôtels balkong, kan jag ej se en mörk, gnistrande stjärnhimmel med hvita moln seglande

öfver fullmånens skifva, utan att en rysning genomilar mig. Ännu kan jag ej höra en människostämma tona genom aftonens stillhet, utan att en fläkt af dödsångestens fasa susar förbi mig, och aftonen af den 23 september i all sin ryslighet, likt ett hemskt panorama, utspänner sig för min fantasi. Ännu kan mitt öra ej träffas af Kristina Nilssons namn, utan att dessa bägge ord skära som knifvar i mina nerver . . .

Men på *den* aftonen, hvilken härlig klang hade icke hennes namn i mina öron. Folkvisans trolska poesi, tondikter af längtan, af glädje och smärta, af alla de känslor som komma människohjärtat att klappa, tycktes mig omgifva de tarfliga svenska bondnamnen liksom med en strålglans, och under hela den tid Kristina Nilsson gästade vår hufvudstad, gick jag i en feber af längtan att få höra henne. Men min anspråkslösa lefnadsställning — en fattig enka med två barn och en gammal mor att försörja — tillåter mig endast sällan några konstnjutningar, och som Kristina Nilssons biljettpris voro mycket höga, ansåg jag mig ej ha råd att bevista den konsert, hon ofvannämde afton skulle gifva i musikaliska akademien.

Hur glad blef jag därför icke, då jag fick höra, att hon lofvat att sjunga för folket efter konsertens slut! Jag skulle således få höra henne, om än icke i något af hennes bravurnummer, så i stället — och det var ju mycket bättre — just i en af dessa härliga svenska folkvisor, med hvilka hon förstod att tjusa den mest blaserade bland sina åhörare.

Vid niotiden satte jag på mig hatt och kappa, i afsikt att begifva mig ut tidigt för att få god plats. Mina små flickor klängde sig fast vid mig och bådo ifrigt att

få följa med. Ett ögonblick var jag nära att gifva vika för deras böner, men en inre varnande röst höll mig tillbaka. Jag sade dem således farväl, uppmanande dem att vara snälla och gaf dem hvar sin chokolad-kaka att trösta sig med under min frånvaro. Min gamla mor, alltid böjd att se saker från den mörka sidan, tyckte ej om att jag gick ut ensam. "Tänk om det blir någon folkträngsel!" utropade hon, då jag redan stod med handen på tamburdörrens lås. "Jag undrar, om du ej gjorde klokast i att stanna hemma!"

"Åh, kära mamma", svarade jag skrattande, "blir det folkskockning på torget, så hoppar jag väl i strömmen. Vi ha godt om utrymme på folkets konsert."

Härmed öppnade jag dörren, nickade ännu en gång åt den gamla och barnen samt begaf mig i väg.

Då jag kom ned till platsen framför Grand Hôtel, var den redan öfverfylld af väntande människoskaror. Jag kom ej längre än till La Caves källare, men jag var nöjd därmed, ty därifrån skulle jag bestämdt höra sången och, jag räknade ut, att *om* någon folkträngsel skulle uppstå, kunde jag taga min tillflykt till gränden bredvid.

Jag hade emellertid ej ringaste skäl att frukta något dylikt. Folkmassorna förhöllo sig lugna och stilla; ett par gånger hördes skrål af pojkar och gesäller, som ville tränga sig fram, men polisen ingrep genast och dref undan dem.

Aftonen var synnerligt vacker. Månskenet upplyste de stora byggningarne rundt omkring och glittrade öfver strömmen, på hvars andra sida syntes slottet och ljusen från södra bergens terasser. Luften var mild och behaglig, och den underliga tystnaden bland dessa människo-

skaror bidrog att öka stundens nästan högtidliga stämningensfullhet.

Jag började emellertid tycka, att jag stod något trångt. Den mur af människor, som omgaf mig, hade småningom tätat, och jag kunde ej neka, att detta gradvisa påträngande smått oroade mig. Hvad som ökade denna känsla var det mindre angenäma granskap, för hvilket jag råkat ut. Bredvid och framför mig stodo flere illa klädda karlar; en af dem, den som stod mig närmast, så nära att jag oupphörligt kände hans andedrägt, luktade bränvin på ett nästan outhärdligt sätt. För öfrigt var han alldeles oförarglig; han stod stilla och tyst med händerna instuckna i ärmarne, men allt som folkmassan sammanpackades, kom han mig närmare och närmare med sina kväljande bränvinsångor, som jag ej kunde undkomma annat än genom att hålla näsduken för ansiktet.

Ett ögoblick funderade jag på att tränga mig fram och gå min väg, men i detsamma spred sig från man till man den underrättelsen, att konserten var slut och Kristina Nilsson i antågande. Det gick liksom ett sorlande vågsvall genom detta haf af människohufvuden — ett vågsvall, som ännu mera stegrades, då den efterlängtade ändligen syntes på en af Grand Hôtels balkonger.

Men nu uppstod på platsen, der jag stod, en plötslig fruktansvärd trängsel. Från stallgatan kommo strömmar af människor och sammanstötte liksom i en brännpunkt med de från motsatta sidan påträngande skarorna. Ännu fanns det så mycket rum, att de mötande strömmarne kunde spridas, men dessa hopar af folk, hvilka poliskonstaplarna förgäfvos sökte mota, sågo mycket hotande ut för lugnets bibehållande.

Emellertid började nu Kristina Nilsson sjunga, och trots de obehagliga känslor som fyllde mig försökte jag att uppmärksammat lyssna på de skära toner, hvilka nu likt silfverklockor klingade ut i rymden . . .

Min granne med bränvinsångorna hade kommit ännu närmare mig. Ofrivilligt kom jag att kasta en blick på honom. Han höll ögonen orörligt fästa på balkongen, där Kristina Nilsson stod, och öfver hans rödbrusiga ansikte hvilade ett nästan rörande uttryck af naiv beundran, liksom hade han velat fråga: "hvarifrån komma sådana toner, är det en människa eller en ängel som sjunger? . . ."

Åter uppstod det liksom ett påträngande böljeslag i detta haf af människor, som hotade att snart vara i full storm. Poliskonstaplarna ansträngde sig för att upprätthålla ordningen och bortkörde med våld några karlar, som tycktes finna ett nöje i att öka oredan genom knuffar och svordomar. En af konstaplarna grep min granne i armen och ville köra undan honom. Karlen sade ingenting, men han spjånade emot och såg trotsigt på konstapel.

Jag vände mig häftigt mot konstapel och, gripen af det hjärtlösa i att jaga undan denne harmlöse stackare, hvars mörka lif för ett ögonblick upplystes af en stråle af skönhet, utropade jag:

"Nej, låt honom vara, han har ingenting gjort!"

Konstapel betraktade mig förvånad, men släppte genast karlen.

Denne sade ingenting; han drog sig blott åt sidan så mycket han förmådde och gaf mig en hastig, underligt skygg blick.

Emellertid glömde jag i nästa ögonblick både min

granne och de toner, som gifvit anledning till vår bekantskap, ty nu förstod jag, hvad jag redan fruktat, att fara verkligen var å färde. Hvad som förorsakade att trängseln plötsligen ökades, vet jag ej, men jag kände att jag förlorade fotfästet, människorna omkring började skrika och ropa, under det de böjde och vred sig som maskar för att komma lösa, armar sträcktes i luften, hvart jag blickade såg jag på allas ansigten en ångest, som troligen återspeglades i mitt eget, och de närmast stående klämde mig, satte armbågarne i mitt bröst och min rygg, så att jag kände mig nära att qväfvas.

Min första instinkt var ett barnsligt jämmerrop: låt mig komma fram, jag vill ut, hem, jag har två små barn och en gammal mor som vänta mig — min nästa var en dyster, förtviflad tanke: nej, härifrån kommer jag aldrig, jag skall trampas ihjäl och de där hemma skola förgäfvos vänta . . . Och min mors milda varningar, på hvilka jag svarat så trotsigt och öfvermodigt, kommo för mig med en skärande klarhet . . .

Trängseln ökades med hvarje sekund. Fortare än jag kan beskrifva det, tornades levande massor upp mot hvarandra, likt två sammanstötande lokomotiv. Jag lyftes högre och högre, under mig kände jag något mjukt, rörligt; det var omkullfallna menniskor, på hvilka jag trampade. Bakom mig, framför, rundt omkring hörde jag kvidan och jämmer, mötte jag ångestfulla blickar. Än fick jag en färskräcklig stöt i bröstet, än hörde jag en liten gosses klagan öfver, att jag klämde honom med min armbåge.

Jag kämpade i det längsta för att hålla mig upprätt, ty jag förstod, att för dem som lågo omkullslagna bredvid och under mina fötter var hoppet om räddning

ute. Men jag förstod också, att mina krafter snart skulle vara slut; benen darrade under mig, armarne voro nästan bortdomnade, och jag kunde endast med svårighet få fram andan . . .

Utan att jag visste hur det tillgick, ty mina sinnen voro ej längre fullt klara, märkte jag plötsligt, att jag blifvit omkullslagen och nedtryckt bland den krälände, jämrande, halfdöda människomassa, på hvilken jag nyss trampat. Jag kände hur jag kom längre ned, mitt bröst sönderkländes, mitt hufvud svindlade . . . snart skulle jag vara alldeles under, och den obarmhärtiga människoströmmen brusa fram öfver min döda kropp.

Nu insåg jag att allt var slut, och då grep mig dödsångesten i hela dess fasa. På samma gång erfor jag ett lifsbegär, sådant jag aldrig förr känt. Mitt eget lif, öfver hvars sorger och bekymmer jag så ofta gråtit mig trött, föreföll mig nu utsägligt lockande och skönt. Jag ville, jag *måste* lefva! Det föreföll mig, som hölle jag på att sjunka ned i en mörk afgrund, under det min blick med vildt begär sög sig fast vid den sista försvinnande skymten af rymden öfver mig. Under dessa korta sekunder flög genom min fantasi den ena bilden efter den andra ur det lif jag höll på att lämna. Mina små barns ljusa gestalter . . . min mors kära, gamla ansigte . . . vår lilla salong, där vi brukade sitta vid lampan och hvila efter dagens arbete . . . en stor grönskande äng med solljus och blommor och glada barnlekar . . .

Nej, jag ville inte dö, jag kunde inte dö! "Mina små barn, mina små barn!" ropade jag gråtande, "hjälp mig för mina små barns skull!" Men ingen ens hörde mig; alla voro upptagna af sina egna, förtviflade bemödanden att rädda lifvet.

Och under dessa fasans ögonblick fortfor oafbrutet Kristina Nilssons sång. Men för mina öron ljödo hennes toner icke längre ljufva och smekande, utan skarpa, grymma, genomskärande jämmerropen, likt gälla skrik, påminnande om fiskmåsens, då han skriker öfver stormiga vågor, i hvilka människor hålla på att förgås.

Jag vände mig bort ifrån den hemska synen omkring mig och såg uppåt mot himmelen, der stjärnorna gnistrade, och hvita, genomskinliga moln hastigt seglade öfver fullmånens skifva. Det var, som om jag aldrig förr än nu sett en stjärnhimmel, så mäktigt grep mig den rymdens oändlighet, som på ett ögonblick liksom löste mig från jorden. Jag blef fullkomligt lugn; dödsångesten släppte mig, och jag började bedja . . .

Då, just som jag sagt farväl åt lifvet, återkallades jag dit af en röst, hvars på en gång vänliga, trumpna och befallande tonfall jag ännu kan höra, som hviskade bredvid mig:

“Nu ska' frun ha' igen!”

Jag öppnade ögonen, men det var endast med möda jag kunde vända på hufvudet; jag var till hälften kvädd och så matt, att jag ej längre såg eller hörde tydligt. Jag kände dock genast igen min granne, som jag räddade undan polisen, och jag förstod också ögonbickligen hvad han menade med att jag skulle “ha igen”. Det utsläckta hoppet tändes ånyo, och med det vaknade äfven i sin fulla styrka begäret att lefva.

“Kan frun slå sina armar omkring min hals?” frågade han på sitt trumpna, kommenderande sätt och böjde sig ned öfver mig.

“Ja, ja“, hviskade jag ifrigt. Men det var endast

med ansträngande af mina yttersta krafter jag förmådde lyda honom.

Nu började en fruktansvärd strid på lif och död. Jag kände ej längre bränvinsdoften, som nyss förefallit mig så outhärdlig, jag märkte ej de slitna, illaluktande kläderna, det rödbrusiga ansigtet, som nästan vidrörde mitt; fullkomligt likgiltig för alla yttre obehag tryckte jag mig krampaktigt intill min räddare.

Den förfärliga egoism, som utgör innersta drifkraften i kampen för tillvaron, hade gripit mig; jag tänkte ej längre på att det var människor som omgäfvade mig; att det var mina bröder, mina likar, med hvilka jag ursinnigt kämpade för att komma lös. Alla dessa kroppar, hvilka voro liksom fastsugna vid min, föreföllo mig som polyper, hvilka ej ville släppa sitt röf, flentliga makter, hvilka sökte draga mig ned, och hvarje själskraft inom mig koncentrerade sig kring en förtviflad, hänsynslös ansträngning att blifva dem kvitt. X

Ett par gånger var jag nära att gifva vika. "Jag förmår icke mera", hviskade jag flämtande, "mina armar sönderslitas". Men min räddare lät icke modet falla. Han slet och drog i mig, som om jag varit ett stycke okänslig materia, under det han med samma buttra, befallande röst upprepade: "håll bara fast!"

Huru länge denna kamp varade, vet jag ej, troligen endast ett par sekunder, fastän den föreföll mig timsång. Hela min kropp var liksom sönderbråkad, armarne spändes så att det knakade i fingrarne, och en känsla af vanmakt började inhölja tankar och förnimmelser i mörker . . .

Plötsligt märkte jag att trycket gaf vika. Jag lyftes uppåt, luften strömmade fritt in i mina lungor, musklernas

spänning upphörde, och då jag vaknade till besinning, stod jag på trottoaren bredvid, uppdragen ur folkmassorna, hvilka fortfarande, jämrande och skrikande, pressades mot hvarandra.

Jag såg mig omkring efter min räddare — men han hade försvunnit utan att ens ha fått emottaga ett tack, och jag har aldrig återsett honom.

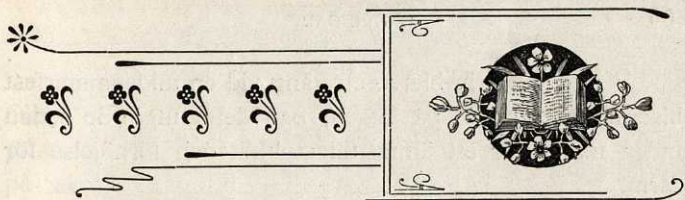
Jag vet ej huru jag kom hem, och jag har endast ett oredigt minne af de första timmarne efter denna förfärliga själsångest. Liksom i en dröm ser jag ur detta minne framskymta mina små flickor, som gråtande famna mig, och min mors kära, darrande hand, som smekande far öfver min panna. Men annars minnes jag ingenting mer än en sönderslitande sinnesskakning, som kom mig att i flere timmar snyfta likt ett barn . . .

Men när jag riktigt återkommit till mig själf, kände jag att jag fått en läxa, som jag aldrig skall glömma.

Jag vet nu, att det icke finnes något obetydligt eller oviktigt i det andliga lifvet — liksom det endast kommer an på vår inskränkthet, att vi kalla vissa företeelser inom naturen obetydliga, därför att de te sig små för våra grofva sinnen. Hvem fäster någon vikt vid, om man säger eller icke säger ett vänligt ord åt en försupen, illa luktande tiggare, som i en timmas tid plågat sina grannar med bränvinsångor? Och dock var det detta lilla ord, denna flyktiga känsla af rättvisa, som räddade två barn och en gammal kvinna från fattigdom och förtviflan . . .

Jag har aldrig förr än då förstått hvilket *ansvar* lifvet ålägger oss — ansvar för den minsta handling, det obetydligaste ord.

Nyby-Olle.

Ingen, som icke sett Nyby-Olles hustru, Karin, då hon för några tiotal af år sedan kom till herregården för att sköta kreaturen i ladugården, har heller sett "det näst fulaste", som ungherrarne brukade kalla henne.

Ungherrarne sade äfven att alla kreaturen skreko af förskräckelse, då Karin första gången kom ned i ladugården för att mjölka.

En dugligare och samvetsgrannare ladugårdspiga än Karin kunde patron emellertid icke ha hittat på. Om hon var illa anskrifven hos människorna, om flickorna skrattade åt henne, och drängarne gycklade öfver hennes röda hårtestar och hennes händer och fötter, klumpiga och breda som klappträ, så stod hon i stället på så mycket bättre fot med sina djur, hvilka hon skötte med en ömhet och ett tålmod, som aldrig förtröttades. Hönsen i synnerhet voro hennes favoriter, och bland dem var det särskildt en tupp "Höga baron" som vunnit Karins hjärta.

Han och Karin blefvo en gång vid en midsommarfest tillsammans afritade på äggen, och detta utgjorde sedan under många år ett ämne till stolthet och förnöjelse för Karin.

Vid samma midsommarfest inträffade också den märkvärdiga händelsen att Karin, som annars alltid vid gillen och festligheter fick stå där ensam eller sitta i en vrå och se på hur de andra roade sig, blef uppjuden till dans af stalldrängen Janne. Karin var inte sen att svara ja, fastän hon inte hade mera reda på hur det gick till att dansa än hennes fyrfota vänner i ladugården.

Men Janne arbetade i sitt anletes svett och svängde oförtrutet om med henne — och Karin flämtade som en blåsbälg och hoppade som en kalf, utan det minsta aktgifvande på musikens rytm eller Jannes taktfasta stampningar. Och då Janne släppte henne, sken hela hennes ansikte af belåtenhet, de små grisögonen kröpo in i pannan, munnen drogs upp mot öronen, och hon ropade, till de omkringstående stora munterhet: "tack ska' du ha, Janne, för du lärde mej dansa polketta!" Men efter den midsommaraftonen satt Karin i drömmar, så djupa, att hon till och med glömde besvara "höga barons" kärleksförklaring, där han satt på staketet och gol för henne, när hon kom ned till hönsgården med mat.

Ty — så osannolikt det än låter — Karins hjärna, som för öfrigt just icke hade rum för många reflexioner, var ofta fylld af giftermålstankar.

Åren gingo dock, utan att Karin vidare blef uppjuden till "polketta", än mindre till att stå brud. Hon blef fulare och fulare, krokryggig och ömfotad af kylknölar. Det hände icke ofta att någon af drängarne ens tittade åt henne.

Så kom Nyby-Olle — på den tiden endast kallad Olle — till gården. Han var en ung vacker karl, som pratade och skröt som en hästskojare, och alla flickorna på gården började genast göra sig till för honom. Men Nyby-Olle var af en mera praktiskt än svärmiskt anlagd natur. Karin hade under sina 15 tjänsteår knogat ihop 300 kronor på sparbanken, och så snart Olle fått höra talas därom, lagade han så att han fick se summan svart på hvitt och friade därefter genast. Han hade nämligen i ett par års tid haft ögonen på ett litet torp, Nyby, som patron lofvat honom om han blott kunde skaffa sig pengar till inventarier. Och därtill skulle nu Karins 300 kronor lämpa sig förträffligt.

— Visst ser ho' ut så ho' kan skrämman folk från vettet, — sade han med älskvärd uppriktighet midt för Karins näsa, — men Olle Larsson ä' inte den som ä' rädder af sej, inte! För reksten ä' de' inte så kinkigt hva' appellanserna anbelangar, — tillade han i det han bröstade sig och sköt mössan i nacken, — *jag* ser ut som folk för oss bägge två! —

Så blefvo då Karin och Olle gifta. Olle köpte redskap och möbler och höns och grisar för Karins besparingar, och under fröjd och gamman flyttade de öfver till Nyby-torpet.

De första åren föringo under en tämligen ostörd lycka. Karin skötte sin man och sitt hem på samma hängifna, outtröttliga sätt, som hon fordom skötte sina vänner i ladugården, och Olle tog emot sin hustrus omsorger som en skyldig tribut åt sin öfverlägsenhet.

Men så inträffade någonting, som blef en vändpunkt i deras lif. Olle lånade nämligen 200 kronor och köpte därför en häst, som snubblade på frambenen och skyg-

gade för mjölkflaskorna på vägen, men som annars såg prydlig och ungdomlig ut. Olle kunde emellertid icke bära lyckan att vara hästägare; han pratade och skröt, så att det gaf eko i backarne, och han blef så stormodig,

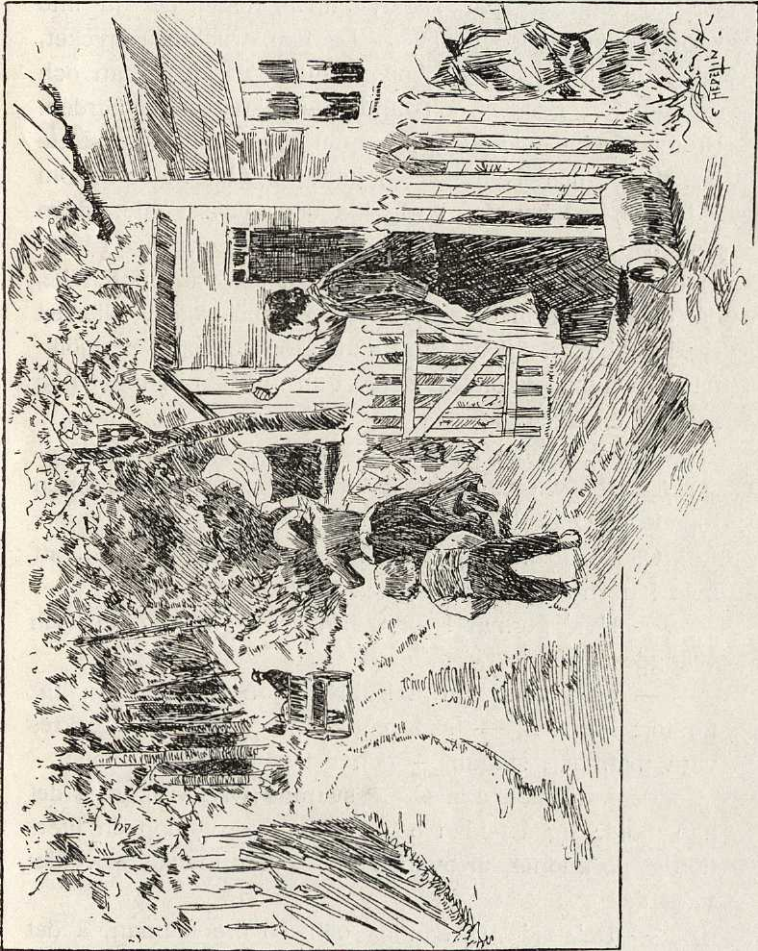

att hvarken Karin eller grannarne mera fingo bugt på honom. Hästen hade, som sagdt, kostat honom 200 kronor, men ett par dagar efter köpet satt han nere hos mjölnaren Andersson och skröt öfver att han köpt en häst för 400, och då ännu ett par dagar gått, fick stalldrängen Nicklasson på Berglund höra, att Olles häst var värd sina modiga 500 kronor!

Så började Olle att skjutsa till staden för 1 kr. 50 öre, och detta blef anledningen till att han på allvar kom i utförsbacken.

Under de första stadsresorna gick allt så där tämligen bra. Olle kom hem halfnykter och hade med sig 50 eller 75 öre af de 1 och 50 han förtjänat på skjutsen. Men så gjorde han en dag en stadsresa, som är värd sitt eget kapitel.

Han hade skjutsat patrons söner, hvilka varit hemma

Se sidan 210.

öfver påsk, och sedan han aflämnat de begge ynglingarne på vederbörligt ställe, begaf han sig genast till krogen

för att taga ett par supar, annars hade det ju inte varit någon riktigt stadsresa. Då han druckit så mycket, att han blifvit litet töcknig i hufvudet, gick han och spände för Brunte och anträdde därefter hemfärden. Brunte tyckte vanligen icke om någonting, som stötte på sken, men Nyby-Olle hojtade och klatschade honom i dag så, att han for i väg likt den vildaste fåle. Men som både dragare och körsven voro lika ostadiga i ledamöterna, slängdes kärran af och an, och vid ett tillfälle, då den for förbi en stuga bredvid landsvägen, ville det sig icke bättre, än att ett af hjulen törnade emot en mjölkflaska och stjälpte omkull den, så att mjölken i en stor flod rann utåt vägen.

Nu slogs det allarm inne i stugan, folket kom utspringande, viftade med förkläden och handdukar och ropade åt Olle att stanna.

Olle höll in Brunte med en så våldsamt knyck, att hela kärran höll på att stjälpas baklänges.

— Hva' gormar I för, käringar? — skrek han och svängde sig om.

— Han ä' så go' å betalar mjölken, som han har förstört för oss, — sade en af kvinnorna, som tycktes vara matmor i stugan — och det på eviga minuten!

— Inte nå't annat — svarade Olle vräkigt, i det han böjde sig åt sidan och långsamt drog upp en liten flottig portmonnä ur byxfickan. — Hur mycke' ska' de vara då?

— De' va' 10 kannor och 16 öre kannan, å det blir — la' me' se — — de' blir 1 kr. och 60 öre, — svarade kvinnan.

Olle räknade upp penningarne och kastade dem öfver ryggen ned på landsvägen.

— Där har I era krischer! sade han, i det han sköt ut underläppen och öfvermodigt stack näsan i vädret — håll nu bara truten, käring!

Därefter gaf han Brunte ett rapp med piskan och for i väg i samma svindlande fart.

Men då han kommit så nära Nyby, att han mellan björkarne kunde se röken från skorstenen, upptäckte han att han tappat både tornister och grimma.

— Jaså — sade han helt lugnt, i det han drog i ena tygeln och vände Brunte och kärran helt om.

Men icke ett spår af det förlorade stod någonstades att finna. Han tillryggalade den ena fjärdedelsmilen efter den andra och kom på så sätt ända fram till staden. Då, just som han fått i sigte den första stengatan, fick han se tornistern ligga nere i diket och icke långt däri-från hittade han äfven den förlorade grimman.

Nu blef Nyby-Olle så upprymd öfver sina framgångar, och nu var han ändå så nära staden, att han ej kunde motstå frestelsen att köra vidare fram till krogen, för att där dricka ett glas i glädjen öfver att han återfunnit sina förlorade redskap.

Olyckligtvis nöjde han sig icke med att dricka ett glas; på det första följde det andra, så det tredje och fjärde, och resultatet af denna välfägnad blef, att, då han efter att nästan ha kört i hjäl Brunte, på eftermiddagen anlände till Nyby, kunde han knappast ragla in i stugan, där han med Karins hjälp kom i säng och fick sofva ruset af sig.

Men efter den resan gjorde han oftare och oftare flera af samma slag. Det började gå utför för Nyby-Olle; han försummade sitt lilla landtbruk, hans

fordom vackra ansikte blef pussigt och rödblått, och det var icke alls ovanligt, att han ett par gånger i veckan hittades full i diket vid landsvägen.

Men under tiden arbetade Karin för dem bägge två. Det var hon som skötte åkerlappen och trädgårdstjappan, hon som ryktade hästen och högg veden, hon som sålde äggen och grisarne på marknaden. Och aldrig hörde Olle ett ovänligt eller ens misslynt ord från henne; med samma orubbliga, godmodiga lugn föste hon grisarne till marknaden och sin druckne man ur diket in i stugan. Men det kunde ibland hända att, då ingen såg henne, Karin satt med förklädet kastadt öfver hufvudet och grät.

Så förgingo många år; Nyby-Olle var en i hela trakten omtalad, i förtid åldrad supare, som blott hade sin hustru att tacka för, att han icke blifvit vräkt från torpet. Brunte och kärran voro för länge sedan sålda, och Olle själf kunde numera nästan icke alls arbeta; fastän han icke var mer än några och femtio år, såg han ut som en gubbe, händerna darrade, blicken var slö, och han hade blifvit så svag i benen, att till och med då han var nykter måste han gå med käpp.

Emellertid hände det sig att den bonde, af hvilken Olle lånat de 200 kronorna till inköpet af Brunte, gjorde konkurs. Dessutom hade Olle en gång i fyllan låtit lura sig att skrifva på en borgen åt samma bonde — och nu vid konkursen kommo kreditorerna från alla håll och skulle ha ut sina pengar. Följden blef, att Karin och Olle en vacker dag måste lämna torpet, och allt hvad de ägde i löst och fast såldes på auktion.

Här stodo de nu på gamla dagar utan hem och utan föda ens för dagen. Med Karin var det ingen fara,

menade grannarna, hon kunde, så gammal och sliten hon än var, få tjänst som hönspiga någonstädes, men för Olle återstod nog ingenting annat än fattighuset.

Men den som inte ville komma på fattighuset, det var Olle.

— "Öfverheten" ska' få göra me' mej hva' dom vill, men si, på "häkte" ska' di då inte få sätta Nyby-Olle! — sade han och slog med sin darrande hand käppen

Se sidan 214.

mot golvet, där han satt i det gamla skjul, han och Karin tills vidare bebodde.

Och inga öfvertalningar, inga bevis och förklaringar hjälpte; Nyby-Olle blott svarade med slö envishet att han inte ville på "häkte".

Den natten låg Karin för första gången i sitt lif vaken och grubblade.

Men på morgonen hade hon fattat sitt beslut.

— Va' inte lessen, gubben min, sade hon vänligt och strök Olles skrumpna, skälfvande hand, — du ska' inte behöfva komma på häkte, inte!

— Nej, de' tycks väl att Nyby-Olle duger te' nåt bättre än de', — svarade han vresigt och gjorde ett litet försök att räta upp sin hopfallna gestalt.

Karin tog på sig sin gamla gråa kofta, som sken af ålder och slitning, knöt halsduken under hakan och begaf sig upp till herregården, där hon i sin ungdom tjänat som ladugårdspiga.

Här hade hon ett enskildt samtal med patron, och resultatet af detta samtal blef, att hon några dagar därefter började bryta upp mark i hagen strax bortom Nybytorpet, rödja undan buskar och småträd, föra bort sten o. s. v. I regn och solsken, i kyla och hetta såg man henne där, sysselsatt med att föra upp stugan, som patron gifvit henne lof att bygga åt sig och Olle.

I öfver ett års tid höll hon på därmed. Folket i trakten, som kände deltagande för henne, hjälpte henne ibland med körslor, men själf lade hon grunden och reste de låga väggarna, murade upp spisen, betäckte marken med plankstumpar, som hon samlat till golf, och satte in glasbitar i de små gluggar, som skulle föreställa fönster. Dörren fick hon i present af patron, likaså gamla tidningar, hvilka fingo göra tjänst som tapeter.

Under den tid Karin byggde stugan, och Olle stultade omkring och såg på, bodde de om sommaren i

skjulet och om vintern i en bagarestuga hos en af gran-
narne till Nyby-torpet. Då stugan var färdig, och frun
på herrgården möblerat den med en gammal soffa, ett
bord och ett par stolar, togo Nyby-Olle och hans hustru
sitt nya hem i besittning. Karin visste knappast till sig
af glädje och belåtenhet: hennes små rödkantade ögon
tindrade som julgransljus, då hon för första gången kokade
kaffet i spisen och serverade sin gubbe. Ingen skulle
ha kallat henne ful numera; ingen skulle ha gjort någon
annan anmärkning öfver hennes stora, valkiga händer,
som i ungdomstiden väckte så mycket spe, än att de
voro de flitigaste, duktigaste, kärleksfullaste gamla händer
som någonsin funnits.

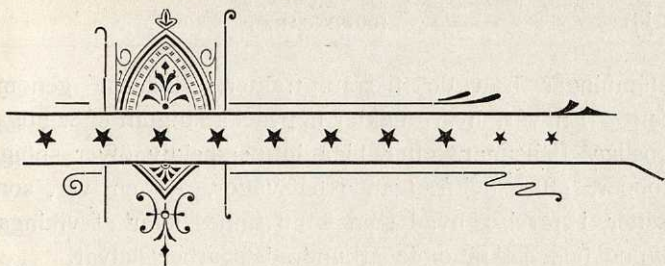
I tio år lefde Nyby-Olle och hans hustru här. Karin
spann och kardade, plockade blåbär och blommor och
arbetade som vanligt från morgon till kväll, för att skaffa
föda åt sig och Olle. Och Olle låg för det mesta på
soffan och halfslumrade, eller, då vädret var vackert,
gick omkring i backen och lät solen gassa på sig. Han
söp icke längre, och han började att tycka om,
att Karin satt och läste högt för honom ur bibeln eller
någon andaktsbok. Hon gjorde det icke vackert, lika
litet som något annat, men nu såg han icke längre hur
ful hon var, och liksom bilden af den forna Karin, med
det grofva ansigtet och den klumpiga gestalten, försvunnit
i skimret af en outtröttlig, tålmodig kärlek, så märkte
han ej heller hennes hesa, skrofliga stämma, hennes
oriktiga tonfall, utan tyckte blott att hvad hon läste "va'
godt å höra".

Men i ett fall blef Nyby-Olle sig lik ända i det
sista. Det var icke många dagar innan han dog, som

han sade till en af grannarne: — Ja, de' hade fäll' blit riktigt uschligt för oss te sistingen, om ja' inte hade byggt denna hära stugan åt oss! —

Ty han kunde aldrig få i sitt hufvud annat än att det var *han*, inte Karin, som byggt den lilla stugan.

En Faast-fantasi.

Det var söndag, och det var vår. Påskdagens under, som kristenheten firat med psalm-sång och klockringning, hade upprepats i naturen; hvarje blomma, hvarje blad hviskade om uppståndelsens hemlighet, berättade den eviga sagan om förgängelsens vanmakt, om att hvad vi kalla död — det hvita snötäcket öfver en slumrande natur — icke är någonting annat än krafternas hvila, medan lifsfröna gro nere i jordens tysta, mörka djup.

En solig majluft badade fält och ängar; bladknopparne hade brustit ut i fina, ljusgröna löf, skogarne skiftade i vårens alla färgtoner af grönt och brunt, fåglarne sjöngo från gren till gren, från träd till träd, från skog till skog, högljuddare, ifrigare, längtansfullare, allt som dagen framskred, och lifvet pulserade varmare och varmare i naturens ådror.

Ja, det var vår, full, härlig vår, en sådan som löser sinnets bojar, som lockar med aningsfulla drömmar, med

stämningar från de fjärran trakter, vindarne genomfarit. En vår, hvars fläktar uppväcka längtan efter höga, ensliga fjällstigar, efter blåa luftperspektiv öfver snöiga toppar, efter hvitfradgande nafs vågor, — en vår, som sätter i rörelse hvad som ännu finnes kvar af vikingalynne hos det nittonde århundradets arbetsslafvar.

Ack, hvilken välsignelse är icke sabbaten och dess stillhet på en sådan vårdag. Den ligger som en ljus, leende oas mellan veckornas tröttande släp. Jag ville ej lefva den stund, då söndagen icke fanns, då jag ej kunde fröjda mig åt att tänka på, huru hela arbetsvärlden då likasom pustar ut i ett stort, skönt, hvilande andetag. Se, hur de lämna staden, dessa skaror af mödans barn, hur de strömma ut i naturen, för att lyssna på vårens dikt om frihet och glädje! Till de heta, dammiga fabriker ha portarna bommats igen; maskinerna, dessa vidunder, som utan förskoning sluka ungdom och hälsa och lefnadsmod, ha tystnat och hvila under några timmar sina järnkäftar; de små mörka kamrarna vid gränderna äro stängda, och deras innevånare begifva sig mangrant ut ur staden och lägga sig i de gröna backslutningarna på de solljusa fälten.

Utanför Haga grindar är det folklif och rörelse denna härliga vårdag. Den stora ängen framför grindarne, som ligger där med sin smaragdgröna matta, skimrande i middagsljuset, är alldeles öfversållad af olika grupper söndagsfolk, mest ur arbetsklassen. Där t. ex. står en korgvagn med det yngsta barnet, som far dragit hit ut, bredvid sitta mor och de andra syskonen, upptagna af att äta stora smörgåsar, som de haft inlindade i tidningspapper, och dricka mjölk ur en butelj, som allt emellanåt cirkulerar laget rundt. Hvad de se nöjda och

belåtna ut, hvad de njuta af sin tillvaro, af frukosten de äta, af det varma vårvädret, af söndagshvilan efter veckans arbete! . . .

Ett stycke ifrån dem har en större grupp slagit sig ned; där äro flere ungdomar tillsammans, de leka springlekar, "kämpas om hålet" eller "katt och råtta" eller något liknande. De ropa och skrika öfver hvarandra, deras skratt klingar ut i rymden likt jublande drillar; lifsglädjen, som kväfts i de heta arbetsrummen, vid ångan från strykborden, i fabrikernas damm, framströmmar med fördubblad kraft, de skratta, utan att hveta hvarför, alldeles som blomman ej vet, hvarför hon spricker ut, då vårsolen skiner på henne, eller bäcken, hvarför han forsar utför berget, då isen lossnar.

Några steg ifrån dem sitter en ung man och spelar dragharmonika, han är en vacker nordisk typ med ljust hår och blåa vänliga ögon, som stråla af glad sorglöshet. Han stampar oafbrutet takt med foten, och rundt omkring honom dansa en flock gossar och flickor af olika åldrar.

Så komma andra grupper af söndagsfolk, större eller mindre, en del försedda med korgar, ur hvilka frukosten dukas upp i gröngräset, alla glada, lifliga, liksom ifriga att i fullaste mått njuta af stundens fröjd. Karlarne ha i allmänhet tagit af rocken, och deras hvita skjortärmar samt flickornas ljusa klädningar och sommarhattar göra taflan ännu mera färgskiftande.

Men icke blott ången är fylld af folk; äfven skogsbrynet är smyckadt med dessa lefvande, brokiga grupper, och under de lummiga löfträden har en och annan, som söker stillhet och lugn, slagit sig ned och tyckes nu sofva godt i middagshettan.

På landsvägen, som från grindarne leder förbi den stora ängen nedåt Hagaparken, uppvirflas alltemellanåt dammet af militärer, som rida förbi; med dragharmonikans toner blandas ljuden från ett positiv, en sentimental operamelodi, som utföres af en gammal hvithårig gubbe, hvars blickar bedjande följa alla, som gå förbi honom, där han sitter vid kanten af vägen; midt emot ängen, på andra sidan landsvägen, ligga ett par förfriskningsställen, och där vimla människor af olika klasser — öfverallt är det lif och rörelse, glada brokiga färger, muntra röster.

Jag och min följeslagare — vi äro också arbetare och tycka om att njuta söndagens hvila — ha slagit oss ned högt uppe i skogsbrynet, så att vi ha hela den vackra taflan utbredd framför oss. Plötsligen medan jag sitter här och, med hufvudet stödt i handen, låter mina ögon glida från den ena gruppen till den andra, under det att tankarne spinna sina fantastiska trådar omkring dem, gripes jag af en sällsam, trolsk stämning. Denna stämning blir allt starkare, allt mera snärjande, det är som sutte jag och lyssnade på ett poem eller en tondikt, det är som susade i luften omkring mig afbrutna ljud, hvilka sträfvade att forma sig till en melodi, lösryckta strofer, som jag ej kunde sammanföra. Det *var* en folkklifsbild utanför Haga-porten jag såg, men det var också någonting annat, det var ett minne ur diktens eller drömmens eller minnets värld, som ville tränga sig på mig . . .

Ja, så var det! . . . Nu förstod jag, hvad det hemlighetsfulla suset omkring mig betydde, nu förstod jag, hvad de lösryckta stroferna ville säga

“De fira Herrens uppståndelsefest,
Ty se, uppståndna äro de själfva!

Ur kvafva kamrar i trånga kojor,
 Ur handverks och yrkeslifvets bojor,
 Ur gränders trängsel, där hopen kraflar,
 Som tryckt i stoftet af tak och gafflar,
 Ur kyrkornas vördnadsbjudande natt
 De alla i lifvet framgå gladt.“

Det var ju scenen vid stadsporten i Göthes Faust, som här i lefvande lifvet utspelades för minå blickar. Folket, som lämnat sina kvafva kamrar, för att härute fira naturens uppståndelse, ryttarne på vägen, de ljusklädda unga flickorna, stojet och lekarna, värdshuslifvet däruppe i backen, musiken från de olika instrumenten, som klingade på en gång banal och full af gemytlig poesi — allt var det samma. Det var det omedvetna, sorglösa, instinktartade naturlifvet, vårens längtan och lifsglädjens tjusning, hvars saga aldrig slutar, på hvilken mänskligheten diktar den dag som är, lika väl som på doktor Fausts tid . . .

Där . . . där borta på gräsmattan fanns till och med den svarta hunden . . . Jag tror visserligen ej, att det var samma slags hund Faust mötte utanför stadsporten — något som egentligen är af föga vikt, ty Mefisto, förnekelsens ande, finnes ändå, äfven om han uppträder i en annan gestalt, — men i alla händelser, nog bidrog denna hund att öka den trolska stämningen. Mot ängens ljusa, klara grönska aftecknade sig i det starka solskenet hans sotsvarta kropp med en diabolisk skärpa, och, om det var för att drifva gäck med min uppjagade inbillning, eller *om* han verkligen skulle vara en ättling af det kreatur, i hvilket Mefisto inkarnerade sig, säkert är, att han gick i ring på ett mycket fantastiskt sätt . . .

Äfven Faust och Wagner funnos här. Midt i denna omedelbara friskhet, denna tanklösa, intet frågande sorg-

löshet sutto vi här, min vän och jag, som representanter för grubblet och reflektionen, för den medvetna längtan, som är vemodets tvillingsyster, emedan den förstår, att den aldrig kan stillas. Det var blott Margareta som fattades; Margareta, vårens skäraste drömgestalt, syntes ej till. Men jag är säker, att hon gömde sig någonstädes . . .

Jag var så insnärjd i denna sagostämning, att jag ej kunde lösgöra mig därifrån; romantikens rus hade gripit mig, så att det nästan föreföll mig omöjligt att återkomma till verkligheten, att lämna dessa diktens bilder, som framtrolla en forntids lif, och i hvilka mänsklighetens djupaste frågor, skönaste drömmar tagit gestalt.

Men hvarifrån kommer den då, den underliga tjustring vi känna just för det, som aldrig hunnit inom vår personliga sinnesvärlds område? Hvarför blir verkligheten — det som vi kunna taga på — trots all sin skönhet så ofta utan lockelse för oss? Hvarför längta vi efter det, som icke längre är, efter nejder, som finnas endast i sagan, efter bilder, som vi icke sett annat än i diktens värld? Hvarför är det så dragande, det som forna tider gömma, de händelser, som skymta fram för oss ur det förflutnas dunkla, hemlighetsfulla perspektiv?

Är den manne icke, denna längtan, en svag dyning af samma mäktiga rörelse, som rastlöst strömmar genom mänsklighetens hjärta: tidens oro i evighetsvarelseens själ? Är icke romantiken blott en reflex af det gränslösa evighetsbehovet, af människans begär efter rörelse, af hennes ständiga flyende för nuet?

Och medan jag satt där med blicken fäst på den svarta hunden, som alltjämt fortsatte att gå i ring på gräsmattan, och, försjunken i mina fantasier, lyssnade på

sorlet omkring mig, tyckte jag mig för några sekunder löst från tid och rum, tyckte jag mig förnimma bruset af den stora lifsflodens böljeslag, som, ständigt desamma, ila framåt genom tiderymderna. Jag hörde, hur från sekel till sekel ungdomen sjunger samma visa om vår och kärlek, alltid mest lockande ju mera i fjärran den hörs, liksom fågelsången ljuder mera trolsk, ju längre ur skogens djup den kommer, hur Fausts mörka grubbel fördunklar påskmorgonens ljus, hur förnekelsens ande smyger omkring i den lärdes studerkammare liksom i det stojande folkvimlet — hur samma oro, samma längtan drifver strömmen framåt, ända tills de sista böljeslagen stanna vid evighetens strand, och ekot af seklernas oroliga kör dör bort i den stora, eviga hvilan, i hvars djup gömmes uppståndelsens hemlighet, liksom grodden i vinternattens sömn.

Lilla Kunigunda.

Lilla Kunigunda hade de mildaste, sorgsnaste ögon jag någonsin sett i ett barnansikte. Då man talade med henne, lade hon alltid hufvudet på sned, såg upp, liksom afbedjande, och gjorde en liten nigning hvarje gång hon besvarade en fråga. För öfrigt var hon lång för sina år och mager och utsvulten, så att det skar en i hjärtat att betrakta henne. Det lilla hufvudet med de

underliga, sorgsna ögonen satt något framåtlutadt på en smal hals, och troligen berodde det på hennes gängliga ben, att gången var slingrande och osäker som en nyfödd kalfs.

Lilla Kunigunda hade en mycket sorglig lefnadssaga, en af dessa sagor om synd och nöd och sjukdom, som man kan plocka likt giftiga svampar, då man går omkring i de stora städernas fattigkvarter. Men själf förstod hon ingenting däraf; hon var alltid vänlig och glad och nöjd, och det var blott den där sorgsna, afbedjande blicken, som skvallrade om oförstådda lidanden, om dunkla, drömlika förnimmelser af lifvets ve . . .

Långt borta på Söder, i ett af dessa nästen, där fattigdomen frodas, och sjukdomsfröna gro och jäsa bland smuts och ohyra, hade Kunigunda sitt hemvist.

Här bodde hon i ett litet, litet rum med nedrökt tak, svart, smutsigt golf och väggar, som dröpo af fukt under vårar och höstar. Då det var mycket bistert ute, kändes fukten ej så skarp, men då frös det i stället på rutorna, och vattnet i ämbaret var förvandladt till is om morgnarne.

Kunigunda hade två syskon, hvilka bodde i samma rum som hon. Och så hade hon sin moder — — — en ogift, fyratioårig kvinna med svart krusigt hår, som nästan aldrig kammades, tandlös sedan flere år tillbaka och med en tunga, som, då hon var på besök hos granarna eller någon kom till henne, likt en kvarn malde skvaller och nyheter utan ände. Icke var det af modern Kunigunda ärft sina sorgsna, milda ögon och sitt skygga sätt.

Men Kunigunda kunde prata, hon också, och vara glad och leka som andra barn, när hon blott slapp lös

ur fattigdomens bojer, och när den svåra värken, som nästan hvarje natt plågade hennes sjuka ben, lämnade henne ro.

Ja, hon kunde vara glad, lilla Kunigunda, och hitta på lekar och berätta sagor och ställa till upptåg; den lilla skygga flickan var då förvandlad till ett muntert och lyckligt barn, med strålande ögon och ett soligt leende öfver läpparne.

Det var emellertid endast en gång hvar åttonde dag, Kunigunda undergick denna sällsamma förvandling. Det var på lördagsmiddagarna; då snyggade modern upp henne så godt hon kunde, det vill säga, tvättade och förkläde åt henne och strök vatten i hennes hår, så att det ej skulle ligga i ögonen, och så fick Kunigunda gå och hälsa på hos "fina Elsa", som hon kallade en liten flicka, till hvilken hon, enligt öfverenskommelse mellan de bägge barnens mödrar, hvarje lördag skulle komma och leka.

Med ögonen tindrande af längtan, och de små benen i rörelse som två lärkvingar, skyndade nu Kunigunda bort till sina drömmars mål, ett vackert hus vid Linnégatan, där Elsa och hennes föräldrar bodde. På slaget klockan tre stod hon i förstugan och tryckte med ett belåtet småleende på knappen till tamburklockan. En "fin" jungfru kom genast och öppnade, hälsade vänligt på Kunigunda och förde henne därefter in i tamburen, där hon mycket noga fick torka sina fötter och taga af sin lilla nötta kofta och sin hatt. Och så var Kunigunda färdig att gå och hälsa på sin lilla lekkamrat.

Det var en vacker, elegant våning med taflor, mattor, portier etc., i hvilken Kunigunda nu inträdde. Ett klart solsken strömmade in genom fönstren öfver de vackra,

levande växter, som prydde rummen; på ett bord stod en stor bur med fåglar, hvilka sjöngo öfverljuddt i solskenet, och doften af hyacint och liljekonvalje fyllde salen med en stämning af vår och glädje. Allting var så ljusst, så gladt, så vackert härinne, så olikt Kunigundas trånga kyffe, som Elsas rosiga morgondrömmar om lifvet voro olika hennes lekkamrats skygga aningar om glädje och lycka.

Då Kunigunda kom in i salen, öppnades häftigt dörren midt emot, "fina Elsa" sprang emot sin lilla väninna, hälsade på henne och drog henne genast med sig in i barnkammaren. Och här börjades ögonblickligen lekarna, lekar med dockor, med spisen, som Elsa fått i julklapp, lekar om järnväg och spårvagnar och telefon och hundra andra saker, som rörde sig i de sprittande barnfantasierna. Och så roligt de hade tillsammans — det fanns för de bägge barnen ingen ståndsskillnad, den drunknade i barndomens omedelbara, jublande fröjd, i fantasiens språng ut i okända rymder. "Fina Elsa", den lilla prinsessan med de ljusa lockarne och de runda, rosiga kinderna, mot hvilka Kunigundas bleka, tärda ansikte tecknade sig vemodigt skärande — "fina Elsa" var ingenting annat än Kunigundas lilla lekkamrat, som delade allt med henne och hand i hand med henne lustvandrade i barndomens underbara drömland.

Så höllo de på att leka hela dagen utan att tröttna; Kunigunda hade en outtömlig inbillningsskraft, en förmåga att skapa nya, "roliga" tilldragelser, som fängslade hennes lilla väninna och som gjorde den fattiga flickan i den nötta klädningen och de söndriga skorna till lekarnas härskarinna.

Men det var icke endast Elsa, som tyckte om Kunigunda; alla här i huset, från konsul Falk, Elsas far, och till kokerskan ute i spisen, voro vänliga emot henne. Sin middag åt hon ute i köket hos jungfrurna, och de gafvo henne alltid de bästa köttbitarna, pratade och skämtade med henne, och vanligen fick hon, då hon gick, en liten gåfva af dem, ett "blomsterkort" eller något dylikt.

På eftermiddagen kom fru Falk, Elsas mor, in till barnen och läste högt en stund eller berättade historier för dem. Hon var en helt ung kvinna med barnsliga drag och stora drömmande ögon, som Kunigunda tyckte voro så lika stjärnorna på himmelen. Visst var det i början litet svårt att lämna leken och hålla tankarne i styr, men inom några ögonblick sutto de bägge barnen stilla och tysta och lyssnade på modrens berättelser. Och med samma lätthet som nyss i leken flög deras fantasi ut i andra rymder, följde modren långt bort till fjärran hednaländer eller drogo med henne till gångna underfulla tider, sutto hos Abraham i Mamres lund eller sågo Jakobs drömstege resa sig mot himmelen, och mystiska ängläväsen flyga upp och ned i österns tysta, högtidliga midnattsstund.

Men då klockan slog åtta, då var det slut med både lek och allvar; då fingo Elsa och Kunigunda hvar sin kopp med mjölk och hårdt bröd, och så måste de små vännerna säga hvarandra farväl, hvilket de gjorde med upprepade ömhetsbetygelser och nickar och viftningar och rop, ända tills Kunigundas lilla krokiga gestalt försvunnit bakom den stängda dörren. Ty precis klockan half nio skulle Elsa vara i säng, och medan Kunigunda vandrade hem till sitt mörka kyffe, där en hård bädd, redan upptagen af två små sofvande trasbylten, väntade

henne, kröp Elsa ned i sitt mjuka näste, under det att en öm modershand stoppade täcket omkring henne, och älskande modersläppar kysste henne till sömns.

Hur underbart hägrade icke sedan under hela veckans lopp dessa lördagar för Kunigundas sinne! Den var som ett förtrolladt palats för henne, den eleganta, soliga våningen, ett palats, som i sig gömde en hel värld af out-säglig skönhet och lycka. I hennes mörka, tunga lif föllo minnena af dessa stunder med Elsa likt bländande, värmande solstrålar. "Fina Elsa" var för henne liksom sammanfattningen af livvets skönhet; allt hvad hennes inbillningskraft kunde måla af glädje och lycka, allt det som hon aldrig ägt och aldrig skulle äga, alla de hemlighetsfulla, dunkla aningar om okända nejder, där man icke lider, icke gråter, icke svälter, som ibland kunde dallra genom hennes drömmar, då hon låg och slumrade på sin hårda bädd — allt hade Elsas drag, allt var ett återljud af lekarna där borta i det förtrollade slottet.

Men en lördagsmiddag fick Elsa förgäfvets vänta sin lilla väninna. Gång på gång sprang hon till fönstret för att se, om Kunigunda ej syntes, och så snart tamburklockan ringde, ropade hon ifrigt: "Nu kommer Kunigunda!" Men klockan blef half fyra och fyra och ingen Kunigunda kom. Lilla Elsa var misslynt och nedstämd, hon saknade sin vänliga, glada lekkamrat, med hvilken hon trufdes så väl. Och så trodde hon bestämdt, att någonting händt Kunigunda, att hon var sjuk eller att hon fallit omkull på gatan och blifvit öfverkörd af en spårvagn, som det nyligen händt med en liten gosse, och hon lät ej trösta sig, förrän modern lofvade, att hon dagen därpå själf skulle få gå och höra, hur Kunigunda mådde.

Dagen därpå var det emellertid till Elsas stora sorg ihållande regn, så att den lilla flickan måste stanna hemma, och på måndagen hade hon sin skola, hvarför modren ensam fick gå och besöka Kunigunda, ty Elsa ville ej vänta så länge som till eftermiddagen. "Kunigunda kan tycka, att vi äro ovänliga, som dröja så länge med att komma till henne," sade hon trohjärtadt.

Långa gator och knaggliga gränder hade fru Falk att tillryggalägga, innan hon kom fram till den komplex af byggningar eller rättare träkåkar, där Kunigunda hade sitt hem. Denna komplex låg midt i en brant, illa stenlagd backe, som mynnade ut i ett perspektiv öfver landsbygdens åkrar och ängar och stora tobaksland, där karlar och kvinnor gingo på vårarbete. Midt emot trärucklena låg ett stort stenhus, en fabrik, hvars hvita mur glänste bländande i det klara solskenet.

Fru Falk gick in på gården, kring hvilken trähusen voro grupperade, en trång, illaluktande gård, där några höns gingo omkring och plockade, en tjock hvit katt masade sig på de varma stenarne, och en mängd små, smutsiga barn lekte under skrik och slagsmål, som hastigt afstannade vid åsynen af den främmande. Två af barnen, syskon till Kunigunda, sprungo genast fram till frun, som vänligt hälsade på dem, under det de små stirrade på henne med nyfikna, lystna blickar, alldeles som om de ögonblickligen räknat ut, att de hade något obestämdt godt att vänta af detta besök. Hack i häl följde de henne därefter upp för trappan in i rummet, där Kunigunda låg sjuk i en liten rankig säng-soffa, som stod vid väggen midt emot dörren.

Då Kunigunda fick se fru Falk rodnade hon af

glädje och gjorde genast en liten knyck på kroppen, som skulle föreställa nigning.

“God dag, lilla Kunigunda,” sade frun, i det hon kom fram och satte sig på sängen, “jag skall hälsa dig så mycket från Elsa, hon tyckte det var så tråkigt, att du ej kom i lördags!”

Kunigunda gjorde åter sin lilla nigning och log ett leende så strålande gladt, som om hela hennes lilla barnasjäl velat flyga bort af lycka.

Emellertid kunde madam Lund — hon kallades allmänt madam eller fru trots sitt ogifta stånd — ej dröja allt för länge med att sätta sin tunga i vanlig, löpande fart.

“Ja, si dä' ä' nu för obegripligt,” utbrast hon, i det hon ställde sig bredvid sängen, med händerna i sidorna och det okammade håret som ett snår under halsduken, “hvarför Gunda ska' vara så här usel af sej, hon rakt tynar af för mig, å så de' här eländes benet, som nu allri' gör annat än värker . . . inte ett dugg svälter hon mer än di andra . . . så ja' kan då rakt inte förstå'et . . . men ja' tänker, hon får väl snart komma te' lasarettet igen . . . Ja, Gu' hjälpe den fattiga . . . hå hå ja ja, nog har jag trälat för mina barn alltid, det må himlarnas fader veta . . . men när en ä' fattig å öfvergifven, ä' dä' just detsamma hva' en gör . . . dä' ä' rakt som förgjordt för en . . . ja, somliga människor ä' då rakt som födda te' olycka å elände . . . å . . .”

Fru Falk hörde tyst på madamens långa utgjutelse, men då den slutligen afstannade, tyckte frun, att det var hennes plikt att säga några förmanande och tillrättavissande ord.

“Men kära madam Lund,” sade hon, i det hon steg upp från Kunigundas bädd och gick fram till spisen, dit madamen återvändt, “det är väl ändå ert eget fel och inte Guds eller människors eller hvem ni vill anklaga, att det gått så här illa för er, och att ni kommit i en sådan fattigdom.”

“Jaså, när han gaf mig äktenskapslöfte, så, han, fadern till di där båda,” utbrast hon och nickade åt Kuni-gunda och den andra lilla flickan, “kunde jag veta, att han skulle ljuga, kanske? Fast de’ gör di då förstås allihop, di karluslingarne. Men si, jag har stämt honom och fått utslag på, att han ska’ ge mig barnhjälp, så jag har papper på’et, ser lilla fru Falk, jag har papper på’et . . . jag är inte en sådan där, som låter dom göra hur di vill me’ en, ser lilla frun.”

Åter hasplade hon ur sig en lång tirad. Då hon tystnade, inföll frun:

“Men hvarför kunde inte madam stanna på landet med sina små barn, hvarför skulle ni nödvändigt in till Stockholm . . . ni har själf sagt, att pastorn varnade er . . . det är ert eget fel, att ni återigen kom i olycka.”

“Ja, se *det* ska vi bara aldrig tala om!” utbrast madamen och gjorde en patetisk rörelse med handen, “för si han, fadern till pojken där, han var då en så utmärkt person som trots någon, han var med i en kristlig förening och hade en så’n utmärkt regal karaktär, så . . .”

“Jag tycker inte, att det var utmärkt af honom, att han lockade er till synd och sedan öfvergaf er.”

“Han reste ju till Amerika, vet ja’!” utbrast madamen stött. “Då kunde han väl inte rå för, att han öfvergaf mej, vet ja’! Men bara han kommer hem, ska’ han

nog hjälpa mej — och skicka mej penningar, de' gör han nog också, bara han kan, för han ä' en regal karl,

Se sidan 236.

ser lilla frun, men den andra uslingen, honom skulle di klämma efter ordentligt, de' har jag sagt dektiven, men si, dom håller ihop, karlarne, dom håller ihop, ser lilla

fru Falk . . . Ja, Gud hjälpe den som ä' ensam och fattig, han får allt ligga på sopbacken, tills han ruttnar bort."

"Madam skall inte anklaga andra för olyckor, som hon själf ådragit sig genom att synda mot Guds bud," invände frun stilla och allvarligt och såg på madamen med sina djupa, milda barnaögon.

Madam Lund svarade ej; fruns ord och blick tycktes besvära henne, ty likt en skamsen hund lomade hon bort till dörren för att hälla ut litet diskvatten. Under tiden återvände fru Falk till Kunigunda, satte sig på bädden och började prata med den lilla flickan.

"Hon har nu varit så rädd för att dö, flickkräket där," sade madamen efter en liten stunds tystnad och pekade med tummen på Kunigunda.

"Hvarför har du varit rädd för att dö, lilla Kunigunda?" frågade frun och strök smekamt den lillas kind.

Kunigunda rodnade och slog ned ögonen, men svarade ej.

"Jo, si då skulle hon inte mera få komma till 'fina Elsa' sa' hon, och de' ä' nu förstås de' bästa hon vet, sir frun," upplyste madamen.

"Men lilla Kunigunda," sade fru Falk med tårar i ögonen, "om du dör, då får du det, som är mycket bättre än att vara hos Elsa, du får komma till din allra bästa vän, till Jesus, vill du inte det?"

"Jo tack," svarade Kunigunda blygt och gjorde sin lilla nigning; "men jag vill gärna komma till Elsa också," tillade hon sakta.

"Det får du kanske, om Gud vill göra dig frisk. Men du minns väl, hvad Jesus sade åt barnen, då lärjungarne ville drifva bort dem?"

“Ja, det minns jag. Han sade: 'Låten barnen komma till mig och förmenen dem icke, ty sådana hörer Guds rike till'. Det har fröken i söndagsskolan talat om. Och jag vill gärna komma till honom, om jag får.”

Fru Falk satt ännu en stund kvar och talade med Kunigunda och gaf henne böcker och apelsiner. Kunigunda sade ingenting; hon bara gjorde sina små nigningar, rodnade och smålog.

“Var så god och hälsa Elsa,” sade hon slutligen blygt, då frun steg upp och tog afsked af henne.

“Det skall jag visst! Och till nästa lördag hoppas jag, att du är frisk och kan komma till henne som vanligt!”

Men Kunigunda kom aldrig mera till “fina Elsa”. Värken i benet tilltog så under veckans lopp, att hon måste föras till lasarettet, där doktorn upprepade gånger opererade henne. Och när hon slutligen efter mycket lidande skrefs ut från lasarettet, var hon en krymping, som icke förmådde någonting annat än att ligga på soffan, flämtande och med halfslutna ögon som en liten döende fågel. På sin höjd kunde hon ibland med moderns hjälp släpa sig fram till fönstret, där hon satt tyst och betraktade solstrålarne, som lyste på den hvita väggen midt emot, under det minnet af de glada lekarna därborta i den vackra våningen med fåglarne och blommorna, likt en fjärran dröm, vemodigt lockande berörde hennes tankar.

En söndagsförmiddag, då Elsa och hennes mor kommo för att hälsa på Kunigunda, möttes de i dörren af madam Lund, som snyftande berättade, att Kunigunda dött i natt.

Frun kunde ingenting säga; hon skulle velat gifva några tröstens ord, men de ville ej komma öfver hennes

läppar. Tyst, med lilla Elsa, som skyggt tryckte sig emot henne, vid handen, gick hon fram till bädden, där Kunigunda låg, färglös och tunn som skuggan af en människovarelse.

Och under det hon stod där och med tårar i ögonen betraktade det bleka ansiktet med dess hemska spår af sjukdom och lidande, tänkte hon på, hur underligt hon blifvit sammanförd med den lilla flickan, hur hon en gång funnit henne på gatan, gråtande öfver värken i benet, hur hon tröstat och hjälpt henne, följt henne hem, och hur hon sedan låtit henne få bli lilla Elsas lekkamrat och vän. Och ändå, hvad hade hon i själfva verket gjort för henne, hur blekt och sparsamt var ej det glädjeskimmer hon spridt i detta på glädje fattiga lif!

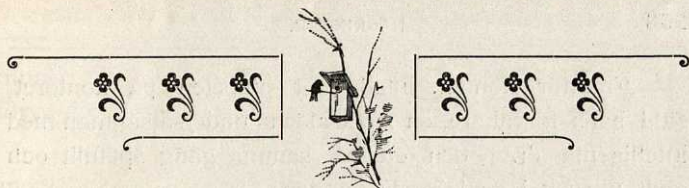
Länge stod hon så försunken i sina tankar, ända tills hon väcktes därur af att lilla Elsa sakta tryckte hennes hand och hviskade;

“Mamma, Kunigunda är inte död, hon bara sofver. För det ser alldeles ut, som om hon drog på munnen!”

Ja, kanske smällog hon; det lilla vissnade ansiktet hade ett belåtet uttryck, liksom hade hon varit nöjd åt att få slumra ifrån alltsammans: fattigdom och sjukdom, skam och förakt.

Och säkert skådar hon nu skönare syner än “fina Elsas” hem, säkert smakar hon nu i all dess fullhet *den* kärlek, af hvars återsken några matta, brutna strålar hade fallit in i hennes mörka lif.

En middagsbjudning.

Nej“, min bäste herre, det är ett misstag, baklänges går det, baklänges med hela mänskligheten! Se sig bara omkring på alla områden! Se på familjen, se hur döttrarne rent af förakta familjelifvet, som förr ansågs kärt och dyrbart, och i stället försöka komma ut i världen, skaffa sig eget arbete, som det, kantänka, heter. Se på tjänarne, som oupphörligt kränka det heliga budet “I tjänare, varen edra herrar underdåniga“, se på den missnöjda, upproriska arbetsklassen, som inte ens begriper, att en öfverenskommelse mellan arbetare och arbetsgifvare är ett gifvet ord, som en hederlig karl inte bryter. Och alla mord och själfmord, hvaraf tidningarne öfversvämma! För min del tycker jag att det är en paradox, att i våra dagar tala om framåtskridande och utveckling!

Och till bekräftelse på dessa ord skakade baronen askan af sin cigarr, lutade sig baklänges i soffan och drog ett långt, eftertryckligt bloss.

Framför honom, lutad mot pulpeten på kontoret, stod hans förvaltare, en medelålders, undersätsig man med intelligenta drag och ett på samma gång spefullt och godt uttryck i de kisande ögonen.

— Tillåt mig att yttra mig, herr baron — svarade förvaltaren med ett lugn, som bjärt stack af mot den lille baronens hetsighet och ifriga gester. — Hvad ni behagar kalla tillbakaskridande, såsom att döttrarne ej tycka om att gå sysslolösa i hemmen utan skaffa sig eget arbete, att arbetarne ej vilja släpa ihjäl sig för usla löner och allt det där, det kallar jag framåtskridande. Hvar och en menniska har lika stor rätt att lefva, det är, när allt kommer omkring, summan af all lefnadsvishet, och det är *den* lilla gyllene regeln, som nu börjar på att mera allmänt tillämpas.

— Bah! — utropade baronen, i det han kastade det ena benet öfver det andra och föraktfullt ryckte på axlarna. — Det där låter mycket bra i teorien. För min del tycker jag emellertid, att det har en väl stark bismak af näfrätt. Men saken är den, att herrn slukar så mycken socialistisk litteratur, att han är alldeles fullproppad med utilistiska galenskaper . . folkets rätt . . arbetarnes bästa . . allmän rösträtt . . kvinnoemancipation . . kvinna med "k" naturligtvis . . etc, etc, etc . . .

Förvaltaren smålog på sitt lugna, spefulla sätt.

— Åhnej, herr baron, så farlig är jag inte. Socialism är jag ingen vän af. Och hvad mina literära vänner beträffar, tillhöra de just icke *det* lägret. Jag förmodar att Buckle, Emerson, Carlyle, m. fl. icke äro så illa anskrifna hos baronen heller?

Baronen harklade, vände sig bort och spottade. San-

ningen var, att han knappast till namnet kände de af förvaltaren anförda författarna.

— Ingalunda — ingalunda, — svarade han och snodde energiskt sina mustascher, — utan tvifvel mycket intelligenta karlar. Men faktum kvarstår ändå: tidsanden är dålig, moralen försämrad, ridderligheten försvunnen, etc, etc, etc. Emellertid, ingen kan kämpa mot tidens ström, och när människan gör så godt hon kan på den plats hon blifvit satt, får vår Herre draga försorg om resten. Det är *min* lefnadsfilosofi. Men låt oss nu återgå till vårt första samtal angående middagen för arbetarne. Jag hade tänkt som i dag åtta dagar, det är midt emellan jul och nyår, således litet julfest, patriarkaliskt, o. s. v. Eller hur, hvad säger herrn därom?

— Jo, det blir ju synnerligen lämpligt.

— Jag kan inte neka till, — fortfor baronen — att jag ännu känner mig nästan främmande på mitt eget gods. Den här långa sjukdomen, vistelsen i utlandet, de nya modärna idéer som börja slå ut bland folket, etc, etc, alltsammans har gjort mig litet bortkommen. Men jag hoppas att den här middagen skall återställa det förtroliga förhållandet mellan husbonde och underlydande. Ja, som sagdt, herrn underrättar då arrendatorerna, bokhållarne, valmästarne, m. fl. och är naturligtvis själf först af alla välkommen. Onsdagen kl. 3, som vanligt i stora matsalen. All right.

Baronen reste sig upp, tände en ny cigarr, tog hatt och käpp, knäpte ihop sin pels, och aflägsnade sig där-
efter med en vänlig blick till sin förvaltare, som gjorde en icke öfverdrifvet djup bugning.

Alltsedan baronen för en tjugu år sedan emottog

sitt fideikommiss hade han haft för vana att hvarje jul bjuda sina underlydande på middag. Men en långvarig bröstsjukdom med derpå följande flerårig vistelse i utlandet hade atbrutit denna vana.

Nu var emellertid baronen frisk och hemkommen, de gamla middagstraditionerna skulle upptagas, och det var för att rådgöra med förvaltaren därom, som baronen denna morgon infunnit sig på kontoret, där det ofvan skildrade samtalet egde rum.

Det hörde också till traditionen, att dessa fester skulle anordnas med samma omsorg som om baronen väntat de högst uppsatta personer som sina gäster; mat och dryck förekommo i öfverflöd, och en angenämare och välvilligare värd än baronen kunde man ej tänka sig. Artighet var ett hufvuddrag i hans lynne, och när han då parade denna artighet med en viss faderlig välvilja, så gaf detta hela festen en prägel af gammaldags, patriarkaliskt förhållande, som tjusade baronen själf, som om han läst en medeltidsberättelse eller en forntidssaga.

Strax före kl. 3 på den för middagen bestämda dagen kom baronen ut i vestibulen, för att välkomna sina gäster, småarrendatorer, inspektorer, bokhållare, smeder, valsmästare m. fl. hvilka, allvarliga och högtidsklädda, nästan allesamman på slaget tre i skock kommo vandrande uppför den breda, mattbelagda trappan, som förde till öfre våningen.

Baronen mottog dem hjärtligt, tryckte allas händer, klappade de gamla smederna på axeln, förde dem in i våningen och pratade hit och dit, om jordbruk och riksdagsmannaval, om folkskolor och järnkongjunkturer.

Vid middagsbordet hade han själf med förvaltarens tillhjälp ordnat gästernas platser, och sedan hvar och

en, efter mycket letande, slutligen hamnat på rätt ställe, och serveringen börjat, höjde baronen sitt glas och bad gästerna vara välkomna.

Men baronens förhoppning, att genom denna middag komma på den gamla förtroliga foten med sitt folk, gick icke i fullbordan, tvärtom, allt som middagen skred framåt, kände han sig mindre och mindre hemmastadd. Det var alldeles tydligt att någon ny, besynnerlig anda kommit in bland folket. Desse gamle smeder, som förr i världen druckit som om de varit bottenlösa, smuttade nu knappast på glaset, och de unga bokhållarne sutto ju där som gamla mamseller och rörde icke sitt glas. Och ändå gjorde baronen verkligen sitt bästa för att förmå gästerna att dricka; hvarannan minut höjde han sitt glas, skålade åt höger och vänster och tömde det därefter. Men ingenting hjälpte, till och med mot slutet af middagen, då rodnaden i baronens panna och hans mer och mer högljudda rop: "drick, go' vänner, drick", "skål Lars Ersson, hälsa hustrun och säg att hon snart skall få bjuda mig på kaffe igen" o. s. v. vittnade om att han med afseende på drickande föregått med godt exempel, höllo gästerna honom stången och lämnade de fyllda glasen orörda. Och sålunda inträffade det, att baronens alla underlydande vid sextiden gingo ifrån den lysande middagen så nyktra, som om icke en droppe vin förekommit på deras husbondes bord . . .

Baronen var så flat och förvånad, att han den dagen icke kom sig för att göra några anmärkningar öfver detta egendomliga förhållande, men morgonen därpå, så snart han ätit frukost, gick han ner på kontoret för att utgjuta sin häpnad för förvaltaren.

— Hvad i all världen är orsaken till det här? —

utbrast han sedan han öppnat sin pels och slagit sig ned i soffan. — Folket är som om det blifvit bortbytt på dessa år. Jag mins smederna som veritabla fyllbultar, och nu voro de ju nyktra som . . . som, ja, något för mycket till och med, de sutto ju i går som rigtiga nunnor kring bordet. Kan herrn förklara orsaken till ett dylikt omslag?

Förvaltaren såg småleende ut genom fönstret.

— Det kommer sig däraf att här, liksom på flere håll i vårt land, är superiet i aftagande bland folket.

— Men orsaken, min bästa herre, orsaken till en dylik plöstlig förändring? . . .

— Åh, den är inte så plötslig, den har arbetats på i decennier, fastän det är först nu som verkningarne äro synbara. Men om baron vill veta de djupast liggande orsakerna till detta framåtskridande, så äro de till antalet tre. Den första är *husbehofsbränningens* afskaffande. Så länge det stod hvar och en bonde fritt, att efter behof själf bränna brännvin, så länge var vårt folk ohjälpligt såldt åt fördärfvet. Ingen, som ej varit med på den tiden, kan göra sig en föreställning om hur superiet härjade vårt fosterland. Jag var på slutet af 40-talet inspektor i Dalarne, och jag erinrar mig år, då all säd och potatis hade användts till brännvin, så att folket icke ens hade bröd, utan kvinnorna gingo och repade korn från de halfmogna axen, för att mala sig litet mjöl till bröd. Emellertid afskaffades i början af 50-talet husbehofsbränningen, förnämligast till följd af den nykterhetsrörelse Huss väckt inom landet. Ja, hvad *den* mannen verkat för sitt fosterland, det kan inte så här i en vändning omtalas, men det gör en varm om hjärtat att tänka därpå. Nå, den andra orsaken till superiets

minskande är *goodtempleriet*, och den tredje och förnämsta är *läseriet*. Jag kommer ihåg den tid jag var inspektor i Norrland, och läseriet började sprida sig bland folket, hur förargade inspektorererna, som själfva just inte försmådde att titta i glaset, voro på läsarne. Men jag brukade alltid säga: låt dem hållas, så snart folket blir läsare, blir det alltid nyktert och ordentligt, och det är ju hufvudsaken. Ja, herr baron, så mycket kan jag säga, som att den, som under de sista årtiondena vistats bland folket och således någorlunda fått blicka in i deras förhållanden, den kan vittna om att vårt svenska folk, hvad nykterhet och för öfrigt ett sedligt uppförande beträffar, på de sista tjugu åren tagit ett jättesteg framåt. Och den som säger motsatsen, han bevisar blott därigenom att han talar om saker, som han inte har reda på.

Härmed tystnade förvaltaren och slog till bekräftelse handen i pulpeten, mot hvilken han enligt sin vana stod lutad.

— Utan tvifvel högst glädjande att höra, — svarade baronen, som mycket intresserad lyssnat på förvaltarens berättelse, — högst glädjande. Kan inte annat än skänka dem min aktning.

— Ja, ja, det är bäst att vi själfva se oss för, — fortfor förvaltaren, och det spefulla leendet glindrade till i hans ögon, — folket är ej det samma som förr, i och med det samma deras moraliska ståndpunkt höjts, har deras omyndighetstillstånd upphört och det betraktar oss med blickar, som äro icke så obetydligt kritiska. Emellertid tror jag att baron kanske nu fått en illustration till hvad jag härom dagen sade om "framåtskridande" och "utveckling", som baron då så hetsigt bestred?

Baronen låddes ej höra. Han hade rest sig upp och stod och såg ut genom fönstret, medan han tände sin cigarr, som slocknat. Därefter vände han sig om och tog upp ett nytt samtalsämne.

Ett parti piket.

Min barndom och ungdom var det en för hvarje å regelbundet återkommande tilldragelse att, antingen på sommaren eller hösten, fara ner till min morbror, baron von R., och tillbringa några veckor på hans egendom i Småland.

På den tiden då baronens hustru, min mors syster, ännu lefde, och kusinerna voro unga, fördes där nere ett så gladt och angenämt lif, som man kan föra på en stor egendom, där värdfolket älskar att se ungdom omkring sig, och där en gammaldags patriarkalisk anda förenar husbondfolk och underlydande till en enda stor familj, som kärleksfullt delar hvarandras sorger och fröjder.

Men tiderna förändrades; min moster dog, och af de fyra barnen kommo två söner ut i världen, och en dotter blef gift i Stockholm. Endast äldsta dottern, Agnes, stannade hos fadern, för att vårda honom på hans ålderdom. Svåra ekonomiska bekymmer hade dessutom hem-sökt min stackars morbror, den gamla egendomen, det kära fädernehemmet, som under ett par generationer varit i familjens ägo, hade måst säljas, och min morbror och

hans dotter bodde nu några mil därifrån på en liten villa tillsammans med två gamla trotjänare, en hushållerska och en betjänt, Jakobsson, som i 40 år tjänstgjort hos familjen och som på fullt allvar ansåg, att ingen konung eller kejsare i världen skulle varit god nog åt hans fröknar, en åsikt som jag för öfrigt i det närmaste delade.

Under det sista decenniet hade mina årliga besök hos morbror så småningom upphört; våra vägar bade burit åt olika håll, skilda intressen fyllde vårt lif och aflägsnade oss ifrån hvarandra. Släktskapsbanden underhölls visserligen genom vänliga nyårs- och födelsedagsbref, men det var också allt; för öfrigt hade vi icke mycket reda på hvarandra.

I somras fick jag emellertid från Agnes ett bref, hvari hon på det innerligaste bad mig att ännu en gång komma och hälsa på dem. "Pappa är gammal och sjuklig", skref hon, "hvem vet, hur långt han har kvar? Han har på sista tiden så mycket talat om dig och uttryckt en önskan att få se dig; kom därför som i forna tider och opplifva oss i vår ensamhet."

Den vemodigt innerliga tonen i brevet, mellan hvars rader jag tyckte mig spåra en ändå starkare längtan att träffa mig, än hvad orden uttryckte, bestämde mig för att antaga bjudningen, hvarför jag en dag i slutet af september packade min kappsäck och per järnväg begaf mig till den del af Småland, där min morbrors lilla egendom, Åsdala, var belägen.

Då jag kom fram till den station, dit min morbror beställt skjuts för att hämta mig — han hade ej längre eget ekipage, — igenkände jag genast Jakobsson, som stod på perrongen och spejade in i de ankommande

vagnarna för att upptäcka sitt herrskaps främmande. Den gamle trotjänaren var sig orubbligt lik, endast att hans rygg blifvit krokig, och hans hår nästan silfverhvitt, och att det bruna livréet med guldknapparna såg något nött ut.

— God dag, Jakobsson, sade jag, i det jag hoppade ned från vaggongen och skyndade fram till den gamle, som genast med hatten i hand kom emot mig och under en djup bugning hälsade mig välkommen, det var roligt att träffas igen, hur står det till med Jakobsson nu för tiden?

— Åjo, tack, fröken, svarade han med detta obeskrifliga, på en gång nedlåtande och vördnadsfulla leende, som är eget för trotjänare i gamla, aristokratiska familjer, det går väl för sig, fastän ålderdomen börjar att hänga sig på mig. Men fröken är sig lik, ser jag, hurtig och liflig som alltid.

— Åja, svarade jag skrattande, men jag har nog mina ålderdomstecken jag också. Och herrskapet, hur må de? Baron är väl frisk, hoppas jag?

— Baron är allt mycket förändrad på sista tiden, svarade Jakobsson allvarligt, han är trött och tungbröstad och har svårt att som förr göra sina morgonpromenader.

— Och fröken Agnes?

— Fröken Agnes, upprepade den gamle, och hans ansikte ljusnade som en hösthimmel, då solen bryter fram, fröken Agnes är sig lik, väcker och god som alltid.

Jakobsson tog nu ut mina saker från bagagerummet och ordnade dem i droskan, som väntade utanför stationen, hvarefter vi satte oss upp och begåfvo oss i väg.

Jag kan ej neka till, att ju mera vi närmade oss Åsdala och jag tänkte på att jag om en liten stund skulle återse mina gamla kära släktingar, som jag på nära tio år icke sett, desto mera upprörd kände jag mig. Det låg så mycket mellan förr och nu; band som slitits af döden, sorger, som gått öfver oss, nya förbindelser, brytningar i världsåskådning och lifsuppfattning, allt detta, af hvilket de framrullande åren lämnat spår, icke blott på vår yttre människa utan ännu mer i den inre, framträdde nu upprörande och oroande för min inbillning. Tidens undergräfvande makt hade gjort sig gällande; det band af förtroende och likstämmighet, som en gång förenat mig med dessa mina släktingar, hade lossnat, och jag kände nu en nervös, nyfiken undran, om det skulle bli mig möjligt att återfinna och sammanknyta de Brustna länkarna.

Det var i synnerhet med Agnes mina tankar syssel-satte sig. Hon var ett par år äldre än jag, och i mina yngre dagar hade jag ägnat henne en af dessa hängifna vänskapskänslor, som äro så vanliga hos svärmiska unga flickor. Då jag sist såg henne, var hon nyss fyllda 26 år, och jag vet mig sällan, om ens någonsin, ha sett en till kropp och själ mera intagande varelse. Hon hade bruna, litet släpiga ögon, med ett på samma gång skälmskt och vemodigt uttryck. Hennes drag voro fina och regelbundna, näsan något böjd, och det ljusa håret låg slätt, utan lugg, öfver en låg, grekisk panna. Det mest intagande hos henne var dock rösten och leendet. Då hon talade, ljöd det som musik, och hennes leende värmdes och hänförde som en solstråle. För öfrigt var hon aristokrat ända ut i fingerspetsarna; allt hos och omkring henne var förfinadt och vårdadt, hon kunde ej göra en

rörelse, som ej var behaglig, ej säga ett ogrannlaga ord, icke taga på sig ett klädesplagg, som ej passade henne.

Hennes lynne var lika angenämt som hennes utseende och uppträdande: jämnt, fogligt, undfallande. Alltid var det hon, som gaf vika under våra barndoms- och ungdomstvister. Det enda jag kan erinra mig, som ibland störde harmonien i hennes väsende, var en viss, besynnerlig häftighet, hvartill hon stundom kunde göra sig skyldig. Det var vanligen icke någon yttre tilldragelse, som gaf anledning till utbrotten däraf, utan snarare en dold, hemlighetsfull själsrörelse inom henne, som kom den annars så milda och vänliga flickan att brusa upp på ett oförklarligt, oresonligt sätt. Hon kom mig alltid att tänka på Ehrensvärds ord: "en tung nation, full af hetsigheter."

Sådan var hon då vi skildes åt, men nu, hur skulle jag återfinna henne? Hvad som hos den 26-åriga flickan varit intagande, hade det icke blifvit trångbröstadt, ensidigt hos den 36-åriga kvinnan? Var det möjligt, att detta lif i fullständig afsöndring från världen, denna brist på andra intressen än landthushåll och ladugårdsskötsel icke småningom gjort hennes horisont trång, hennes blick skum för tidens kraf? Skulle vi ens numera förstå hvarandra — skulle vi ej tala ett för hvarandra främmande språk?

Eller kunde måhända i det stilla, tysta, obemärkta försiggå samma sinnets omgestaltning, samma andens evolution, som där ute i hvirfveln, där karaktären slipas som stenen af flodens vågor?

Medan jag gjorde mig själf dessa frågor, hade vi kommit fram till Åsdala och svängde nu in på gården. Där borta på förstugubron såg jag en kvinlig gestalt,

som stod och viftade åt mig med sin näsduk. Det var Agnes. Så snart vagnen stannat, skyndade hon ned för trappan, och under det Jakobsson öppnade fotsacken, sträckte hon mot mig bägge sina händer och utropade:

— Välkommen, tusen gånger välkommen! Du kan ej tro, hur mycket vi glädja oss åt att ännu en gång få ha dig hos oss! Det var så innerligt snällt af dig att komma!

Vi omfamnade hvarandra hjärtligt och gingo därefter uppför trappan, under det vi utbytte dessa osammanhängande frågor och svar, som man nästan på måfå utkastar vid första sammanträffandet efter en lång skilsmässa.

Under tiden granskade jag Agnes' utseende, och jag förmodar hon gjorde detsamma med mig, fastän vi bägge voro nog finkänsliga att icke göra några högljudda betraktelser öfver årens framfart i våra drag. Först tyckte jag, att Agnes åldrats, men så snart hon började tala och småle, var hon densamma som förr. Icke en skymt af bitterhet eller lefnadströtthet i det strålande, vänliga leendet; icke ett missljud i den mjuka stämmans tonfall. Hvad betydde, jämfördt därmed, att hyn icke hade samma hvithet som förr, och att det kommit små rynkor kring ögonen?

Men om Agnes var sig lik, så hade hennes far i stället åldrats så mycket mera. Han hade blifvit gubbe sedan jag sist såg honom, och fastän han tog emot mig vänligt och yttrade sin glädje öfver att se mig, låg det någonting trött, nästan slappt i hela hans uppträdande, som visade, att ålderdomens kyla bredt sig öfver tankar och känslor.

— Du tycker, att pappa är mycket förändrad? —

frågade Agnes, då vi kommit in i mitt rum, dit hon följde mig.

— Ja, svarade jag uppriktigt, han ser ju ganska rask ut, men det är någonting som jag icke återfinner hos honom, uttrycket i hans ögon är ett annat än förr . . .

— Ja, det är sant, sade Agnes tankfullt, han har de tvenne sista åren varit mycket ålderdomstrött. Stackars pappa, han har haft så svåra bekymmer. Sedan Dalby såldes och vi flyttade hit, har han aldrig varit densamme som förr. Det är, som om han lämnat kvar något af sitt eget jag där borta i det gamla fädernehemmet.

— Men du, Agnes, frågade jag tvekande, fann du det icke också mycket svårt att lämna Dalby?

— Åjo, svarade hon, och en lätt slöja öfver hennes ögon vittnade om att vi kommit in på ett ömtåligt ämne, men du vet hur det är, när man ser någon, som man älskar, nedtyngd af smärta, man glömmmer alldeles sig själf för att trösta och uppmuntra. Jag tror, att jag aldrig i mitt lif varit så glad och jämn till mitt yttre, som då vi lämnade Dalby, emedan jag såg, hur krossad stackars pappa var.

Hon sade detta så enkelt, som om det varit den naturligaste sak i världen att glömma sina egna sorger och bekymmer för andras.

Sedan jag packat upp mina saker, ätit frukost och sofvit en stund, begagnade Agnes och jag oss af det vackra höstvädret och gingo ut på en skogspromenad.

Inom ett ögonblick voro vi inne i det lifligaste samtal. De tio år, under hvilka vi varit skilda, utplånades liksom genom ett trollslag; vi gingo åter vid hvarandras

sida som de gamla, förtroliga barndomsvännerna. Det vackra vädret, den vemodiga höststämningen, som så harmonierade med oss själfva, med våra tankar och minnen, bidrog också att göra oss öppna mot hvarandra. Långa stigen, på hvilken vi gingo, växte täta linnéarankor, som Agnes allt emellanåt plockade, och skogen var fylld med höstens egendomliga väl-lukter från fuktiga växter och våt mossa. Lofträden voro nästan alldeles gula; mot granarnas mörka grönska lyste björkarna som guldgula hängen, och här och där framstucko askens eller lönnens bjärt rodnande blad. Det var ett brokigt färgspel, hvars tjusning ännu mera ökades af solstrålarnas glitter och af den förgängelsens ande, som susade genom hela naturen, i bladens sakta rasslande fall, i vindens suckar, i själfva den hemlighetsfulla tystnaden inne i skogens djup . . .

Emellertid var det Agnes, hon, som lefvat i så "trånga" förhållanden, som hade det mesta och det intressantaste att berätta; hennes lif hade varit så mycket rikare än mitt på tilldragelser och omstörtningar till både det inre och yttre. På denna lilla fläck af jorden hade hon genomgått så mycket, kastats ifrån de ena lefnadsförhållandena till de andra, kämpat så många inre strider, uthärdat så många missräkningar och njutit så många ungdomsfröjder.

Småningom kommo vi in på djupa, allvarliga ämnen; det var icke längre blott personliga erfarenheter och lefnadsöden vi delgafvo hvarandra, det var olika världsåskådningar och tidsströmningar, som utgjorde ämnet för vår diskussion. Jag blef så intresserad däraf, att jag alldeles glömde att förvåna mig öfver hur bevandrad min kusin var i alla nutidsfrågor och med hvilken fri,

öppen blick hon bedömde dem. Till och med så farliga, brännande ämnen som socialismen och arbetarfrågan funno genklang hos henne; hon hade läst flera arbeten däröfver, som jag kände blott till namnet, och hon hade den mest klara och genomtänkta åsikt öfver dessa ämnen. Äfven på andra områden var hon hemma; särskildt hade hon en sådan beläsenhet i historien, att jag ej kunde låta bli att uttrycka min förvåning däröfver.

— Ack, kära du, svarade hon med ett vemodigt leende, tänk på de långa, tysta, ensamma vinteraftnarna! Under dem hinner man läsa mycket — och tänka öfver hvad man läst.

Vi hade nu efter en två timmars promenad återkommit till boningshuset, som låg på en höjd, hvarifrån man hade utsikt öfver skogar och fält, hvilka nu i den skimrande höstluften lågo utbredda framför oss som en vacker, lockande tafla.

Vi stannade en stund på den lilla terrassen, som var byggd framför huset, och betraktade utsikten. Min kusin stödde armarna mot balustraden och försjönk under några ögonblick i tankar. Då jag såg henne stå så där i sin mörka dräkt, med det fina ansiktet och de milda, sorgsna ögonen, kom jag att tänka på en tafla, som jag en gång sett på en utställning och som konstnären kallat "höst". Alldeles som i dag såg naturen ut på den, alldeles lik Agnes stod där en svartklädd kvinna och läste drömmande sitt lifs saga i löfvens fall och solstrålarnas skimmer i trädkronorna . . .

Ja, detta var höst — icke den mulna, regniga hösttiden, icke de bittra känslornas, de svikna illusionernas, utan de klara mogna tankarnas, de rena känslornas,

de fina humoristiska löjernas höst — hösten med blå himmel och sommarsol öfver brokiga löf . . .

Plötsligen afbröt Agnes bägges vårt drömmeri genom att vända sig emot mig och sträcka mig sina händer.

— O kära, kära, utbrast hon, och en lätt rodnad flög öfver hennes vanligen bleka kinder, du kan ej tro, hvilken glädje du gjorde mig med att komma! Jag kan ej säga, hur skönt det är att få tala med någon, som jag känner förstår mig och delar mina intressen. Det är som att andas ut efter att en lång tid ha känt endast fängelseluft . . .

— Du är mycket ensam här? frågade jag, i det jag varmt besvarade hennes handtryckning.

— Naturligtvis, svarade hon med en liten axelryckning, vi ha mycket få grannar, och de som finnas äro inte roade af annat än landthushåll och trädgårdsskötsel, eller snarare, de ha ej nog bildning för att vara roade af annat. Det är mycket snälla och bra människor och visst icke obildade, — tillade hon ifrigt, liksom angelägen att utplåna det ofördelaktiga intryck hennes ord kunnat göra, — och vi hålla riktigt af hvarandra, men du förstår hvad jag menar, då jag säger, att det mellan dem och mig finnes ett svalg, som vi aldrig kunna komma öfver. Hvad som är hufvudsak för dem, är bisak för mig, och tvärt om. Därför känner jag mig alltid i djupet af mitt hjerta ensam.

— Ja, jag förstår, det måste ju så vara under de förhållanden, hvori du lefver. Men ändå, tillade jag något osäkert, ändå är jag säker på, att . . . att du inte ångrar . . .

— Nej, inföll hon hastigt och bestämdt, jag ångrar ingenting. Hur svåra mina strider än varit, är

jag ändå nöjd som det är. Endast ibland undrar jag, *hvarför* det skulle så vara, hvad Gud haft för mening med att göra mitt lif så helt, helt olika emot hvad jag drömde om i min ungdom. Men när jag ser på pappa, tycker jag, att jag kan förstå det. Ty det är min kärlek, som varit oljan på hans lifs lampa, utan mig hade den för länge sedan slocknat. Vår läkare sade en gång åt mig: "Baron lefver endast genom fröken", och jag tror, han hade rätt däri.

Hon drog en suck och såg småleende uppåt fönstret, från hvilket vi hörde ett gällt fågelkvitter, hvori blandade sig tonerna af en vackert framhvislad melodi.

— Det är pappa, som leker med kanariefåglarna, sade hon, och hennes leende blef så varmt och kärleksfullt, som om hon talat om sin make eller sin trolofvade. — Men, forfor hon och fick ånyo ett tungsint ansiktsuttryck, du förstår nog, att jag ofta funnit det svårt att uthärda lifvet, att jag ofta haft mina mörka, ja rent af förtviflade stunder. Ser du, det har varit någonting, som jag mera än allt fruktat för, någonting som jag kämpat emot som mot en påträngande fara, och det var att mitt lif skulle bli småaktigt, inskränkt, att jag skulle drunkna i alla dessa vågor af hvardagsbekymmer, som ibland nästan stego mig öfver hufvudet. Och jag höll nog många gånger på att gå under däri; jag blef slö och likgiltig för världen och människorna omkring mig och bara sysslade med mitt hushåll och mina trädgårdssängar. Under sådana perioder var jag också bitter och missnöjd och gaf ironiska snärtar åt den "nya tiden", alldeles som en gammal konservativ gumma, som inte orkar följa med det nya släktet. Men så kunde det hända, att jag plötsligen vaknade upp ur min likgiltighet,

och detta uppvaknande var nästan det plågsammaste af allt. Jag vet ej, hur jag skall kunna beskrifva det för dig, fortfor hon, i det hon strök med handen öfver pannan och tankfullt stirrade framför sig, men då jag gick så där som mest nere i Martas bekymmer, var det ibland, som om jag genom något slags intuition, något hemligt samband med den tänkande och kännande mänskligheten, plötsligen förnummit, att någon stor rörelse gick igenom tiden, någon rörelse, som jag här i min vrå ville och måste vara med om. Du vet, när man kastar en sten i vattnet, hur många ringar det blir däromkring, och hur de bli svagare och svagare utåt hafsytan? Den sista ringen är nästan omärklig, men det *är* dock en rörelse af stenen. På samma sätt kom till mig genom tidningar och böcker det yttersta, svaga vågsvallet af de stora tidsrörelserna och skakade upp mig ur min lojhet. Men på samma gång greps jag af en så underlig, pinande oro, en sådan vårlängtan att få komma ut . . . bort . . . att få vara med, äfven jag, om någonting annat än att sköta hushåll och odla små trädgårdslappar. Hur smått jag fann mitt lif, hur trång min synkrets, hur mina tankar spjárnade och sprattlade som fåglar i bur! Jag kan icke säga, att jag hade klart för mig hvad jag ville, det var blott en hemlighetsfull, aggande oro som grep mig. Jag längtade efter någonting stort och skönt . . . hur ofta brukade jag ej i denna upprörda sinnesstämning ropa de bevingade orden: "Gif mig en stor tanke att värma mig vid!" Men det var så smått och trångt rundt omkring mig — icke ens ett eko af bruset från lifvet där ute hade trängt fram till min omgifning . . .

Hon tystnade, lutade sig ånyo mot balustraden och vände sig till hälften bort. Hennes milda ögon hade fått

ett helt olika uttryck emot vanligt: skarpt, oroligt, lidelsefullt. Jag kom ihåg de forna barnsliga uppbrusningarna, som så bjärt afstucko mot hennes älskliga lynne och behagliga sätt; alldeles som då såg hon ut äfven nu, det var den där hetsigheten, som finns i vår nation, den dolda lidelsen, som ligger på botten af det svenska lynnet, som brinner på djupet, likt elden i milan, och som, då den släppes lös, slår ut med en så öfverdrifven häftighet . . .

— Sä g mig, hvad menar du egentligen med en stor tanke, med att vara med om något stort? — frågade jag slutligen efter några sekunders paus.

Hon spratt till, liksom hade hon vaknat ur en dröm, och vände sig emot mig.

— Hvad jag menar? upprepade hon, ja, det är kanske ej så lätt att så här genast säga, det finns ju så mycket stort i lifvet, men jag kan icke för ögonblicket ge något konkret exempel . . .

— Du kallar kanske det stort, som människorna prisa och fira med femtio- och hundra-årsjubileer, en Bismarcks, en Mozarts, en Shakespeares lifsgärning? fortsatte jag mina frågor.

— Nej, icke det, svarade hon mycket bestämdt, jag har aldrig önskat blifva någon framstående, bemärkt person, som människorna prisa och berömma, vare sig före eller efter döden. Det är icke så mycket att få göra någon viss stor gärning jag menar, utan att få vara med i själfva utvecklingen, att känna, att man är inne i de stora tidsrörelserna och icke går på sidan därom. Jag menar med någonting "stort" det, som kommer ens hjärta att slå, det, som höjer och förädlar, mänsklighetens sträfvan efter rättvisa och . . . Det finns ju så många, som ha fått arbeta därför, som ha satt in hela sin per-

sonlighet däri . . . Det är någonting sådant jag menar . . .

— Ack, min vän, svarade jag, i all den sträfvan du kallar stor, finns ju i själfva verket så mycket slagg, så mycken lumpenhet, att om det sofrades bort, skulle du få se, hur mycket som blefve kvar och hur mycket det skulle väga i helighetens vågskål. Vi människor kalla en lifsgärning stor eller liten, allt eftersom den öfverensstämmer med vår skefva, inskränkta åsikt därom, men hvad gäller det inför den absoluta rättvisan, inför Gud? Har du sett, hur en liten dagdroppe i sin klarhet kan återspegla naturens skönhet? Så kan också en obetydlig lifsgärning, som människor så ringakta, att de till och med kränka honom, som utöfvar den, i sig återspegla den enda *verkliga* storhet, som finnes: troheten i mitt kall . . .

Hon smålog vemodigt.

— Ja, kanske har du rätt, upprepade hon ett par gånger, och ibland tänker nog också jag så. Men så komma de där frestande tankarne igen . . . jag tycker att jag håller på att bli småaktig . . . jag blir road af att skvallra med grannarna . . . jag blir snål, för att få hushållspängarna att räcka till . . . ja, du vet inte, hur många små tarfligheter, som fylla mitt lif . . . Men hvad tänker jag på? — afbröt hon sig hastigt och tog upp sin klocka, — hon är ju nära tre, och pappa vill ändtligen äta precis. Förlåt, käraste vän, att jag nu på en stund lämnar dig åt dig själf, men jag måste se till, att vi få någonting till middagen.

Hon nickade vänligt och skyndade uppför trappan. Jag kvarstannade en stund på terrassen och gick därefter upp på mitt rum, där jag satte mig att läsa,

ända tills middagsklockan kallade och jag gick ner i salen.

Min morbror, en riddersman af gamla stammen, var mycket prydligt klädd, med kråsnål af juveler, en svart halsduk lindad flera hvarf kring den styfva, uppstående skjortkragen, och en lång, urmodig bonjour. Han var påfallande artig och vänlig emot mig och underhöll mig med frågor om släkt och vänskapsförhållanden i Stockholm. Det var dock mest Agnes, som styrde samtalets gång, och jag kunde icke annat än beundra hennes förmåga att oupphörligt gifva det en sådan vändning, att den gamle fadern kunde vara road af att deltaga däri.

Efter middagen, då vi skildes åt för att hvila en stund, drog Agnes mig afsides och sade ifrigt:

— Det är en sak, som något oroar mig. Pappa har för vana att hvarje afton spela ett parti piket med mig, nu tror jag, att han af artighet mot dig kommer att afstå därifrån i afton, men jag vet, att det skulle kosta på honom. Hvad du vore snäll, om du, då klockan blir sju, toge en tidning och icke låtsade om oss, så att jag som vanligt finge sätta fram spelbordet! Förlåt mig, kära vän, att jag är så oartig och uppriktig, men du förstår, de gamla, man måste tänka först på dem . . .

— Naturligtvis, jag lofvar dig, att jag skall se ut, som om jag läste den intressantaste tidning i världen. Men, tillade jag tvekande, bruka ni alltid spela piket om kvällarna?

— Ja, alltid de senaste åren, pappa är så road däraf. Jag är förstas icke lika road, fortfor hon med ett tungt leende, ibland får jag riktigt nypa mig i handlederna för att inte somna och bita mig i tungan för att inte gäspa,

men om jag någon gång försöker att komma undan, ser pappa icke nöjd ut. Stackars lille gubben, han har blifvit en sådan slaf af sina vanor, den minsta rubbning däri plågar honom, och man måste ju ha öfverseende med de gamla.

Jag böjde samtyckande på hufvudet; hon hade ju så rätt i hvad hon sade. Och ändå, att hvarje afton, år efter år, sitta och spela piket med en gammal lefnadstrött gubbe . . . Jag förstod, att hon frestades att känna sitt lif smått.

Vid sextiden samlades vi ånyo i salen, och då klockan närmade sig sju, tog jag enligt mitt löfte till Agnes en tidning, satte mig afsides och fördjupade mig i läsning med en ifver, som om morbror och Agnes ej funnits i rummet. Läsningen upptog mig dock icke mera, än att jag från sidan såg och hörde, hur spelbordet ordnades, hur morbror gjorde litet motstånd och ett par gånger nämnde mitt namn, men hur han och Agnes slutligen satte sig ned vid bordet och började spela.

Jag fortfor att hela tiden öfver tidningen göra mina iakttagelser på de spelande. Mot den mörka väggen bakom spelbordet såg jag Agnes' ädla profil, som aftecknade sig likt en kamé; jag såg den mjuka, litet framåtböjda gestalten, de fina händerna, som behagligt och stilla handskades med korten, jag hörde den välljudande stämman, som trots de snäsor, fadern i likhet med alla gamla kortspelande herrar då och då gaf henne, aldrig förlorade sitt milda tonfall.

Senare på aftonen, då vi efter ännu ett långt samtal skildes åt och räckte hvarandra handen till godnatt, sade jag med något osäker stämma:

— Tack för denna dag. Du har i afton låtit mig

få se någonting, som jag inte ofta ser, någonting som jag kallar *stort*.

— Någonting stort? upprepade hon förvånad. Här, hos mig, hvad skulle det vara?

— Jo, någonting som till det yttre är mycket obetydligt, mycket prosaiskt, ja som många rent af skulle kalla tarfligt. Jag menar: ett parti piket.

Hon betraktade mig förundrad; så rodnade hon lätt, och tårarna stego henne i ögonen.

— Ja, du har kanske rätt, svarade hon stilla. Jag tror nog, att om vi vilja finna sanningen, böra vi alltid söka efter det, som är *litet* i det, som kallas *stort*, men ännu mera efter det stora i det lilla. Tack för den lärdomen!

Vi omfamnade hvarandra ännu en gång och skildes därefter för att hvar och en på sitt håll gå till hvila.

Men ännu länge innan jag somnade, ja, äfven sedan i drömmen, följde mig Agnes' ljuftva bild och tanken på den lilla vattendroppen, som speglar naturens skönhet, den enkla, anspråkslösa gärningen, som i sig gömde så mycken sann själsstorhet, så mycken ädel själfuppoffring: *ett parti piket*.

Vännen Lloyd.

prästgården, där jag vistas om sommaren, finnas två hundar; de äro bägge mina favoriter, fastän de äro hvarandra så olika, både till utseende, lynne och karaktär, som två individer af samma släkte kunna vara.

Den ene af dem heter Tom; den andra bär det mera aristokratiska namnet Lloyd. Folket häromkring uttalar det sista namnet som "loj" och tycker, att det passar förträffligt till hans tröga och lugna natur.

Tom och Lloyd äro bröder, det vill säga halfbröder, ty de ha samma mor. Tom är en korthårig, brun och hvit raphönshund, mager och smidig, med långa släta öron, vacker nos och eldiga, oroliga rörelser. Lloyd är helbrun, hans hår är långt och lockigt, svansen yfvig,

ögonen kloka och tänkande, fötterna stora, och rörelserna långsamma och klumpiga.

Då Tom blir glad, dansar och skuttar han som en ung kalf; Lloyd däremot liknar mest en björnunge, då han gör sina glädjesprång.

Men hvad är olikheten i deras yttre, jämförd med olikheten till den inre varelsen? Ingenting kan vara intressantare än att närmare studera deras bägge karaktärer; det är ett helt stycke hund-psykologi de erbjuda.

Då jag kom till prästgården, rusade Tom genast emot mig och hälsade mig artigt välkommen. Han skällde, viftade med svansen, hoppade upp på mig och sökte på alla sätt betyga mig det nöje, han erfor af att göra min bekantskap, samt uttrycka den förhoppning han kände, att jag måtte komma att trifvas och finna mig väl under min vistelse på landet. Viftande och fägnande förde han mig in i salen och presenterade mig med högljudda skall för sitt husbondefolk; hela hans uppträdande bar prägel af älskvärdhet och ridderlighet, liksom vore just *jag* den person, efter hvilken han mest af alla längtade, och hvars bekantskap han länge önskat få göra.

Lloyd däremot observerade mig knappast; han nosade likgiltigt på min kappa, och då jag ville försöka ställa mig in hos honom genom smekningar, stod han iskall och orörlig, med svansen rakt nedhängande, såg på mig med en föraktfull blick, vände mig därefter ryggen och gick fram till sin härskarinna, hvilken han, liksom för att visa mig skillnad på folk och folk, började ifrigt fägna. Jag kände mig litet nedstämd, det erkänner jag; detta iskalla mottagande kom mig att erfara ett plötsligt mistroende till min förmåga att intaga människor . . . hundar, menar jag, och då nu Tom i stället kom fram och

började fägna mig ännu mera — alldeles på samma genomskinligt ifriga sätt, hvarmed en del välvilliga människor genom öfverdrifven älskvärdhet söka utplåna andras brist på artighet, — blef jag ännu mera generad och tyckte, att Lloyd var en fasligt obehöfvad hund.

Dagen därpå gick jag tidigt ut för att promenera. Min värdinna följde mig ett stycke, och Tom och Lloyd eskorterade oss som artiga kavaljerer. Då vi kommo nedför backen, sade prästfrun farväl och återvände hem; Tom rusade genast fram till mig och anhöll med lifliga skutt och artiga viftningar att få bli min riddare under promenaden, Lloyd däremot, som luffade förut och ej genast märkte, att hans matmor lämnat mig, såg ytterst vresig ut, då han slutligen fick se, att jag var ensam, vände genast om och skyndade hem med öronen bakåt nacken och svansen mellan benen.

Återigen kände jag mig nästan sårad, liksom hade jag varit utsatt för en personlig förolämpning. Det var nog godt och väl att ha Toms sällskap, men, till följd af denna människohjärtats oförståndiga benägenhet att längta efter just den sak eller den person, som är svårast att vinna, tyckte jag nu, att det skulle vara mycket roligere att se Lloyds klumpiga krumsprång än Toms ystra kalfdans nedåt vägen.

Då jag dagen därpå kom ut på förstugubron, färdig att företaga min skogspromenad, fick jag se Tom, som annars brukade fritt springa omkring på gården, stå bunden med en järnkedja. Så snart han varseblef mig, började han genast hoppa och rycka i kedjan, vifta med svansen, skälla och göra alla möjliga krumbugter för att bli fri och få följa mig. Men däraf blef ingenting, trots mina värtaliga förböner. Den älskvärde Tom, som kunde

vara så angenäm och belevvad, när han ville, brukade nämligen mot ett visst släkte inom djurvärlden visa en obehfvenhet, med hvilken man ej kunde ha öfverseende. Rent ut sagdt: Tom brukade bita får. Medfödda, betydande anlag för denna grymma idrott hade af brist på tukt i den tidigare ungdomen utvecklats till en verklig passion, som numera tyvärr var nästan omöjlig att öf-

Se sidan 266.

vervinna. Senast i går kväll hade Tom föröfvat ett dåd i den vägen, som kostade hans husbondefolk flere kronor, och för hvilket han nu straffades med att tills vidare stå fängslad.

Jag måste således gå min väg och lämna Tom åt de sorgliga reflexioner, som antagligen upptogo honom, — ehuru jag medger, att hans sätt att strax därpå skälla

efter en katt, som rusade förbi honom, icke tydde på, att hans hjärta blifvit uppmjukadt genom motgången.

Då jag gick förbi Lloyd, som låg och sof på gräsmattan, nedlät jag mig, efter ett ögonblicks inre strid, att genom en hvissling och en vinkning med handen göra en förnyad inbjudan till ett vänskapligare förhållande oss emellan.

Lloyd lyfte långsamt på sitt ena ögonlock och gaf mig en likgiltig blick, hvarefter han lät ögonlocket sjunka igen och fortsatte att sofva.

Jag tyckte, att Lloyd var en simpel och obehöfvad hund; nog kunde han åtminstone gjort sig besvär med att lyfta på bägge ögonlocken! Tacka vet jag Tom, den älskvärde, intagande Tom; låt vara, att den där lilla svagheten att bita får förtjänade tadel, Tom var i alla fall med alla sina fel en sympatisk hund, under det att den fullkomlige, dygdige Lloyd, som troligen aldrig behöft kämpa mot frestelsen att sönderslita en fårstrupe, icke kunde ingifva några ömmare känslor . . .

Vid hemkomsten hände det emellertid, att Lloyd bevärdigade sig att komma ett par steg emot mig och — för första gången — göra en svag viftning med svansen. Jag kände en ilning af triumf, men jag behärskade mig, såg likgiltig ut och strök blott ett par gånger öfver Lloyds hufvud . . . Jag insåg genast, att en individ med Lloyds karaktär ej vinnes genom ett för hastigt tillmötesgående. För mycket smekningar skulle komma honom att föraktfullt draga sig tillbaka.

Tom tycktes finna sig mycket väl i fångenskapen, just nu höll han på att äta bröd och mjölk ur ett stenfat, och han åt så glupskt, att mjölken yrde omkring honom, hvarefter han slickade fatet, till dess ej en

droppe eller smula fanns kvar. Då han slutat äta, hoppade han upp på bänken och började storskälla, icke på någon eller något särskildt, utan rätt upp mot himmelen, troligen bara för att få nöjet att ge luft åt sina lungor. Lloyd kom genast fram för att se efter, hvad Tom skällde på, ifall det möjligen vore hans pligt att instämna, men då han intet föremål kunde varseblifva, såg han blott på Tom med ett uttryck af förakt, liksom ville han säga: "galna pojke", och återvände därefter till sin favoritplats på gräsmattan.

Det var icke utan en viss spänning jag emotsåg följande dags promenad. Skulle Lloyd, efter det tillmötesgående han börjat visa mig, följa med mig eller icke? Hvilket var det psykologiskt antagliga med en dylik karaktär?

Frågan blef snart besvarad; då jag gått några steg utför backen, kom Lloyd luffande efter mig. Han gick först stilla bredvid mig och viftade sakta med svansen liksom hade han velat säga: "Ja, efter vi nu blifvit närmare bekanta, hoppas jag ni ingenting har emot, att jag följer med, utan att vi skola få en treflig promenad", och rusade därefter i full fart nedför backen.

Men efter några ögonblicks förlopp får jag se Lloyd vända och springa hemåt. "Se så", tänkte jag motstullet, "nu är det slut med den glädjen. Ja, det är sannerligen inte värdt att lita på människors . . . jag menar hundars vänlighetsbevis" . . .

Emellertid hann jag knappast sluta dessa bittra reflexioner, förrän Lloyd kommer rusande igen. Han var så glad och munter, som jag aldrig sett honom, skällde, fägnade och tumlade omkring mig med sina lustiga, tunga björnsprång. Jag fick sedan veta att Lloyd varit

hemma och sprungit in till husbonden, för att med ett skall tillkännagifva, att han ämnade gå ut och promenera med den främmande fröken, hvarefter han, då husbonden samtyckande klappade honom på hufvudet, rusade i väg med lätt och gladt samvete.

Jag började nu förstå och uppskatta Lloyd. Han var en "plikthund", som aldrig af ögonblickets ingifvelse lät hänföra sig att glömma, hvad som ålåg honom. Hans natur var betänksam och reflekterande, och han skänkte ej sin aktning och tillgifvenhet åt hvem som hälst. Han ville först lära känna mig, undersöka hur jag skulle komma att förhålla mig emot hans husbondefolk, innan han upptog mig i sin gunst.

Nu voro vi emellertid bekanta, nu visste Lloyd hvad jag gick för, att jag inte hade annat än goda afsikter mot hans husbondefolk, och nu började vi trifvas bra tillsammans.

Ingen kunde vara angenämare än Lloyd som sällskap under en skogspromenad. Glad och liflig sprang han omkring; än var han långt borta, och jag hörde då och då ur djupet af skogen hans muntra skall, än kom han rusande emot mig och såg på mig liksom för att fråga, åt hvad håll vi nu skulle gå? Då jag slog mig ned på en tufva inne bland granarna, låg han vid mina fötter och sof eller satt med öronen spända och nosen vidgad, lyssnande efter de obestämda ljud, som då och då hördes bland snåren. Min tystlätne vän störde mig icke med några frågor eller några outtalade fordringar på ett artigt och underhållande kallprat. Han, liksom jag, njöt tyst af naturen och dess brusande, mäktiga lif, insöp i långa drag den barrdoftande, smekande skogsluften, lyssnade på fågelsången, som klingade från

träd till träd, än låg och jollrande, än häftigare och mera jublande, liksom fylld af sommardagens lif och glädje.

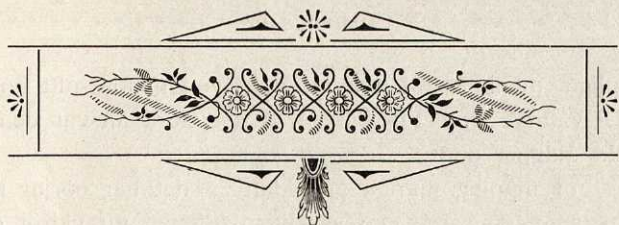
Och medan Lloyd sofver, sitter jag försjunken i obestämda drömmar och lyssnar på vindens hemlighetsfulla, hviskande sus i skogen. Det är någonting af sagans förtrollning, af legendens underbara tjusning däri. Det är röster och toner i detta oändliga sus, som kommer och går, man vet icke hvarifrån eller hvarhän; det är träden som dikta, som berätta en underlig, af ingen tydd saga, det är skogen, som uppstämmer sin mäktiga symfoni . . . Långt, långt bortifrån höres liksom ett svagt dån; i rytmiska rörelser närmar det sig, gungande öfver granarnas toppar, som smidigt böja sig, och för hvarje rörelse växer det i styrka och tar upp i sig nya röster från alla sidor af skogen. Det nalkas mer och mer träden öfver mitt hufvud . . . i detsamma börja björkarna där att sakta svaja, ett mjukt sjungande sus sveper genom luften, möter det dofva bruset ur gran-skogens djup och smälter samman därmed . . . Nu börja alla trädkronor att svaja, bruset blir starkare och häftigare, de olika stämmorna däri liksom gripa och släppa hvarandra, sucka, höja sig, dö bort . . . breda ut sig öfver skogen, upplösas i enskilda stämmor, som mer och mer aflägsna sig och slutligen försmälta långt, långt bort i fjärran . . .

Då vi återvände hem och nalkades prästgården, där Tom fortfarande stod fängslad, ett sorgligt vittnesbörd om följderna af otyglade passioner, kände jag ett styng af själföfrebråelse, alldeles som om det varit mitt fel, att Lloyd och jag i tre timmar fått fråssa på skogsluft och sommarkoft, medan Tom måst stå hemma och i bästa fall fråssa på spisbröd och mjölk. Stackars Tom, han

tog emot oss så vänligt, viftade med svansen och strök sin nos mot min klädning, icke ett spår af afund fanns i hans godlynta karaktär.

Glada, sorglösa Tom, man kan ändå inte annat än hålla af dig, trots din pojkaktighet och alla dina vilda upptåg! Men vid Lloyd fäster man sig, tryggar sig till, värderar som en redbar kamrat, hvilkens vänskap man visserligen icke genast vinner, men som sedan är att tro och lita på.

En vändpunkt.

Professor X., en gammal kär umgängesvän i vår familj, berättade mig en gång följande:
Om ni kvinnor blott visste, hvilken makt, såväl till ondt som godt, ni ha öfver det kön, som man sedan hedenhös plägar kalla det starka. Tyvärr, i det förstnämnda fallet ha ni nog reda därpå och begagna er däraf, medvetet eller omedvetet, men i det senare, månne kvinnorna ge ut ens en bråkdel af alla de äkta guldmünt, som de, enligt skaparens vilja och beslut, ha i sin ägo? Jag tror det knappast; vore kvinnan mera medveten om, icke blott sin förmåga att tjusa och dåra mannen, utan äfven om sin makt att leda honom till det goda och rätta, då skulle det visserligen se annorlunda ut i världen. Kvinnan är ett bräckligt käril, heter det; jag säger tvärtom, *mannen* är det, både hvad karaktär och motståndskraft heter, och komme honom icke i frestelsens stund den rena, ädla kvinnan till hjälp, så stode han sig i allmänhet ganska slätt, det är min oför-

gripliga mening. Men kvinnorna ha i genomsnitt ännu icke vaknat upp till känsla af det stora ansvar denna makt ålägger dem...

För många, många år sedan — det här börjar nästan som en saga, och verkligen, då jag nu vidrör det minne jag ämnar berätta, är det som om något af sagans poesi och friskhet fläktade fram därur, så många vecka, underbara känslöstämningar sätter det i rörelse i min själ, — för många år sedan umgicks jag som tjugofemårig ung man och lärare i åtskilliga af stadens skolor hos en kollega, en lektor, hvars hem tycktes mig vara själfva urbilden af jordisk lycka och harmoni. Naturligtvis berodde detta på hans hustru — det är alltid i sådana fall kvinnan som gör'et! — hon var en af dessa varelser, på hvilka man ville tillämpa Birger Jarls ord: "hade min broder detta ogjortd" o. s. v. Åtminstone vet jag, att *jag* brukade tänka så om henne. Emellertid analyserade jag aldrig närmare mina känslor för henne; en å två gånger i veckan kom jag på besök hos lektorns, drack te hos dem, diskuterade tidens frågor, sjöng duetter med frun och solade mig i en lycka, som jag afundades, icke med någon känsla af bitterhet, utan med stilla, längtansfullt svårmod.

Min vän och hans hustru hade endast ett barn, en liten flicka med ljusa lockar, blåa, lifliga ögon och en liten kvick tunga, som aldrig lämnade henne svarslös under vårt "kärleksgnabb". Ty hon och jag voro de bästa vänner i världen; så snart jag kom, hopade hon genast upp i mitt knä och fordrade med en intagande despotism den tribut, vid hvilken hon blifvit van: en saga eller berättelse eller ännu hellre några roliga visor. Dessa sistnämnda utgjorde hennes förtjus-

ning; hon skrattade, så att man tyckte hela den lilla varelsen skulle brista af glädje. Jag var en omtyckt visångare och van vid publikens bifall, men aldrig hade jag en mera tacksam och förtjust åhörare än lilla Elna.

Emellertid blef det mig nog efteråt klart, att icke var det *blott* för hennes skull jag uppvaktade den lilla flickan med roliga visor och karamellstrutar och undergifvet lydde alla hennes befallningar; nej, det var nog också för moderns skull, därför att de ljusa lockarne och blå ögonen så mycket påminde om henne.

Men, som sagdt, jag ingick aldrig i något analyserande af mina känslor; jag minnes dock, att jag icke var lycklig under denna tid. Det lif jag själf förde var så olikt detta stilla hemlif, som stod för mig likt ett oupphinneligt ideal, och den unga fruns bild kunde ofta, midt under lössläppta nöjen och muntra fester, uppstiga för mig och fylla min själ med en känsla midt emellan samvetsagg och svärmisk, trånande längtan.

I två år ungefär hade mitt förtroliga umgänge med lektorns fortfarit, då jag en afton, vid ett besök hos dem, till min förvåning och smärta märkte, att frun på något sätt var förändrad emot mig. Först ville jag knappast tro mina sinnens vittnesbörd, jag försökte intala mig, att det blott var fantasier, men slutligen blef det mig ej längre möjligt att dölja sanningen för mig själf. Vanligen brukade hon alltid i mitt sällskap vara vänlig, glad och obesvärad, alldeles som mot en god kamrat; i dag däremot var hon — oklanderligt artig, det är sant, men på ett alldeles obeskrifbart sätt reserverad, så snart hon talade till eller såg på mig. Jag tror ej, att hennes man märkte någonting; hennes sätt hade just denna lilla nyans af kyla, som är enkom afpassad så, att den icke

känns af någon annan än af honom eller henne, för hvilken den är ämnad, och som jag tror att endast en kvinna kan lyckas åstadkomma.

Då vi suttit och pratat en stund, kom lilla Elna inspringande och, sedan hon hälsat, ville hon som vanligt hoppa upp i mitt knä. Men i samma ögonblick reste sig frun, tog litet häftigt Elnas hand och drog henne bort ifrån mig.

“Du besvärar farbror“, sade hon kort, “jag vill ej att du sitter hos honom.“

Jag blef så förvånad öfver allt detta, att jag icke kunde få fram ett ord. Lilla Elna sköt ut underläppen, stretade och gjorde invändningar, men modern upprepade blott på samma korta sätt: “Du besvärar farbror“, och då Elna ej visade sig sinnad att lyda, utan fortsatte att med mun och lemmar göra protester, tog modern henne vid handen och förde henne ut ur rummet.

Jag satt där alldeles slagen och handfallen. Elna och jag, som voro så goda vänner, hur kunde hon plötsligt ha börjat att besvära mig?

“Hvad... hvad menade hon?“ stammade jag och såg på min vän med en hjälplös blick.

Men han endast skrattade och ryckte på axlarna, liksom hade han velat säga: “fruntimmersidéer, som öfvergå *mitt* förstånd.“

Då frun kom tillbaka, vände jag mig emot henne och frågade på samma förbryllade sätt: “Men hvarför... inte besvärar lilla Elna mig?“

Frun svarade blott ett kort: “det är bäst, att hon håller sig i barnkammaren“. Mannen kastade en förvånad blick på henne, och jag, jag kände mig, utan att förstå någonting af allt detta, på ett nästan olidligt sätt

stukad och tillrättavisad. Jag märkte också att frun, trots sitt lugn, såg litet upprörd ut, och att hon med mer än vanlig ifver sydde på sitt broderi. Slutligen började vi samtala i andra ämnen, och stämningen mellan oss blef, om än ej så glad och fri som annars, dock mindre tryckt.

Åtta dagar senare gjorde jag åter ett besök hos lektorns; lilla Elna kom då icke alls in och frun, ehuru vänlig, hade alltjämt kvar detta hemlighetsfulla något af reservation och ogillande, som jag ej kunde förklara.

Aldrig, vare sig förr eller senare i mitt lif, har det händt mig något, som så på en gång upprört, smärtat och förbryllat mig, som denna skenbart obetydliga tilldragelse. Först och främst klargjorde den för mig, att jag höll på att förälska mig i min väns hustru, ty jag insåg snart nog, att man omöjligt kan lida så af en dylik liten omständighet, utan att man är eller håller på att bli förälskad. Sönnen flydde mig, matlusten försvann, jag kunde knappast sköta mitt arbete, som en drömmande gick jag där hela dagen och grubblade öfver hvad som kommit emellan mig och henne. Trodde hon månne, att jag hyste några otillåtna känslor för henne, och ville hon i tid afvisa mig? Men jag kunde aldrig erinra mig, att jag visat henne något, jag hade ju dessutom icke förrän nu kommit till klarhet med afseende på mina känslor. Eller hade jag på något sätt sårat henne? Gång på gång gick jag igenom den förflutna tiden, letade bland alla mina minnen, men aldrig kunde jag upptäcka ett drag, som tydde på annat än en öppen, förtrolig vänskap oss emellan.

Ett par veckor förgingo under denna plågsamma sinnesstämning. Ännu en gång hälsade jag på hos min

vän, men jag kände, att glädjen, trefnaden i sammanvaron var borta, någonting hade kommit på sned, en falsk ton, endast märkbar för ett fint öra, störde den harmoni, som förr präglade de aftnar vi tillbragte med hvarandra. Jag vet ej, om min vän lektorn förnam detta, männen äro nu i allmänhet mera grofkorniga i sina förnimmelser, men att *hon* märkte *min* nedslagenhet är visst, likaså att hon var medveten om, att hon gifvit orsak därtill, och att hon gjort det med full afsikt att ändra något i vårt förhållande.

En gång flög den tanken igenom mig: skulle möjgen *hon?*... Men då erinrade jag mig hennes lugna, kyliga sätt, hennes nästan ovänliga blick, då hon drog lilla Elna ur min knä, och jag måste genast — jag erkänner min svaghet — med en saknadens suck släppa denna föreställning.

Plötsligen, då jag en afton gick och grubblade öfver den gåta, som så plågade mig, slog som en blix, om ej sanningen själf, dock en aning därom ned i min själ. I samma ögonblick fattade jag också beslutet att, kosta hvad det ville, *tvunga* henne att vara ärlig mot mig: jag ville rent ut fråga henne, hvad hon hade emot mig, hvarför hon blifvit så förändrad emot mig, och icke gifva tappt, förrän hon svarat lika rent ut. Det dröjde emellertid ganska länge, innan jag kunde sätta detta beslut i verkställighet; dels fick jag ej något passande tillfälle, dels var jag blyg och tafatt, dels fanns det någonting i hennes väsen, som alltid litet imponerat på mig, och som nu naturligtvis gjorde det mera än någonsin.

Slutligen hade jag den lyckan att komma på besök en afton, då min vän lektorn var borta. Jag ämnade först gå, då jag fick höra, att endast frun var hemma,

men till min förvåning och glädje bad hon mig stiga in i mannens rum, där hon satt och arbetade.

Med klappande hjärta följde jag hennes uppmaning jag slog mig ned på vederbörligt afstånd och med lampan emellan oss, så att hon ej skulle märka, hur uppörd jag var, och sedan vi några ögonblick tämligen trögt talat om likgiltiga saker, blef det en lång paus i vår konversation. Nu, tänkte jag, nu måste du begagna tillfället, det återkommer kanske aldrig.

“Säg mig“, utbrast jag häftigt, och jag hörde själf, hur min röst var tjock och onaturlig af sinnesrörelse, “har jag på något sätt sårat er . . . eftersom . . . var det någonting . . . ville ni tillrättvisa mig för någonting . . . eller . . . eller hvarför drog ni lilla Elna ur mitt knä den där gången . . . och hvarför har ni allt sedan dess varit förändrad i ert sätt emot mig?“

Hon blef röd ända till hårfästet vid mina frågor och slog hastigt ned ögonen; så blef hon lika blek, som hon nyss varit röd, och satt en lång stund orörlig, alltjämt med blicken sänkt. Hvad mig beträffar trodde jag, att jag skulle kvävas; mina händer voro fuktiga af sinnesrörelse, och jag kände mitt hjärtas pulsslåg ända upp i halsen. Hvad skulle komma?

“Vill ni, att jag skall säga er sanningen rent ut?“ sade hon slutligen och fixerade mig med sina djupa allvarliga ögon.

“Ja . . . ja“, stammade jag, och, utan att *förstå*, hvartåt hon syftade, *kände* jag instinktligt på den blygsel, den oro som plågade mig, att jag hade någonting förödmjukande att vänta.

“Nåväl“, sade hon slutligen med ett allvarligt, nästan sorgset uttryck, “kvällen före ert besök i höstas

hade jag mött er ute — ni snuddade nästan vid min axel, fastän ni ej såg mig — och under armen höll ni en kvinna, som jag visste var en olycklig, sjunken varrelse, och med henne samtalade ni lifligt och skrattande. Förut hade jag alltid satt er mycket högt — och blott den man, som jag vet föra ett rent lif, kan jag sätta högt. I ett ögonblick sjönk ni för mig, och jag ville ej att min lilla flicka skulle vara god vän och umgås så förtroligt med en man, som jag ej längre aktade.“

En lång tystnad följde på dessa ord; förgäfves skulle jag söka beskrifva de känslor af smärta, blygsel och sällsamt nog, äfven glädje och förhoppning, som genomströmmade mig. Jag kände mig till mods som en brottsling, men icke en, som håller på att sjunka, utan en, till hvilken en vänlig, kärleksfull hand just blifvit sträckt till räddning och upprättelse. Hon satt där framför mig, inte längre blott som den intagande, vackra unga kvinna, hvilken varit föremål för mitt svärmeri och min beundran, utan som personifikationen af *renhet*, den hjärtats och sinnets renhet, efter hvilken vi alla, man som kvinna, innerst alltid längta, äfven om hela vårt yttre lif skulle vara en förnekelse af detta ideal. Hvad hon i den stunden gaf mig, hvilken ny syn på tingen hon då öppnade för mig, skulle jag kunna omtala endast genom att berätta hela mitt följande lif; nu kan jag blott säga, att denna stund för mig blef en vändpunkt, en af dessa stationer på livvets väg, där vi byta om vagn och körsven och styra vår färd åt ett helt annat håll än tillföre.

Då jag hämtat mig så mycket, att jag kunde behärska min stämma, svarade jag:

“Ja, det är sant, det var mig ni såg den aftonen, ty mitt förflutna har ej varit utan fläck. Men om jag nu säger er, att det hädanefter skall bli annorlunda, och om jag i framtiden visar er, att detta löfte ej blott är tomma ord, vill ni då glömma hvad som har varit och taga mig igen till er vän? Och — vill ni låta lilla Elna som förr sitta i mitt knä och höra på mina visor och sagor?”

Hon såg länge på mig med sina genomträngande, oskuldsfulla ögon. Så räckte hon mig handen och sade:

“Ja. Jag tror på er karaktär och vet, att ni aldrig skulle ljuga för mig.”

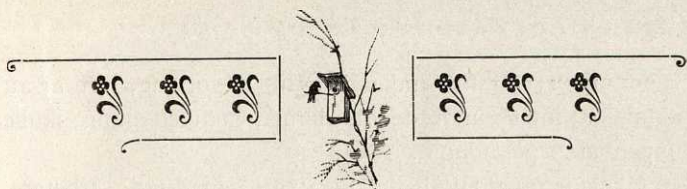
Jag höll mitt ord. Detta samtal blef som sagdt en vändpunkt i mitt lif. Jag har aldrig känt min mor — hon dog vid min födelse — men min väns hustru blef småningom den, som intog detta tomrum, det vill säga, hon visade mig åter till det höga sedliga ideal, hvarje mor bör gifva sin son med på vandringen genom lifvet. Hur många gånger, då skalkar lockade mig, hejdades jag ej af tanken på henne, hur ofta, då frestelsen ville snärja mig, afvisade jag den ej med tanken: “nej, då får jag ej mera ha lilla Elna sittande på mitt knä.”

Om hvarje kvinna gjorde som hon: modigt och öppet visade sin ringaktning för en man, som lefver ett sedeslöst lif, om den unga renhjärtade kvinnan, hon, hvilkens bifall hvarje man, äfven den djupast sjunkna, alltid åstundar, ärligt sade oss, att hon ställer lika höga kraf på mannens som på kvinnans sedliga renhet, då — ja då funnes icke så mycket sorg och lidande och ånger, som det nu finns i lifvet . . .

Ty det hjälper ej: kvinnan är en gång för alla af

ett finare, noblare material än mannen, och därför ha vi män *rätt* att *fordra* af henne, att hon ej låter sig neddragas till vår ståndpunkt, utan att hon höjer oss till sin.

Jalglädje.

Det var i sanning något förunderligt, hur gamle Per Janson i Sjötorpet under hela sitt lif, allt ifrån den tidigaste ungdomen, lefvat på sin tro och förtröstan till Gud, lefvat därpå, liksom af ett osynligt manna, som uppehöll honom, styrkte och vederkvickte honom både till kropp och själ.

Annars hade hans lif inte varit ett sådant, som af människor plägar kallas lyckligt. Lidande af många slag var han förtrogen med, fattigdom och försakelse voro hans stallbröder alltsedan ungdomen, sjukdom hade ofta suttit som en efterhängsen gäst vid hans härd, och nu på gamla dagar låg han alltid till sängs, ty båda hans ben hade blifvit förlamade af gikt och kyla. Men, som sagdt, Per Janson var en lycklig människa, ty hans tro och förtröstan, hans kärlek till sin Frälsare, bar honom genom pröfningarne, höjde honom öfver det lidande, hvaraf han trycktes, kom honom att i stilla förbidan se efter de ting "som icke synas" och af hvilka en förunderlig hoppets strålgans tycktes honom falla öfver sorger och

vedermödor och förvandla dem till någonting, som är att akta för intet emot den härlighet, som en gång skulle uppenbaras på honom.

I sin ungdom hade Per varit en dugtig arbetare, som haft anställning vid flera bruk och sågverk, och som öfverallt haft goda vitsord om sig både af förmän och kamrater. Han hörde ej till dem som talade mycket, Per Janson, han var tystlåten och anspråkslös och ansåg själf att han hade mycket små "gåfvor". Men hela hans lif var ett vittnesbörd om Guds kraft att helga och bevara från synd, och hans förtröstan till den himmelske fadren, hans förnöjsamhet med allt hvad som skedde blef nästan till ett ordstäf bland kamraterna.

Och det var icke sällan detta förnöjsamma sinne blef satt på prof, ty hans kamrater, af hvilka vanligtvis de flesta voro ogudaktiga eller andligt likgiltiga, tyckte om att gäckas med honom, och plågade honom ofta, de elaka med hån och groft gyckel, de mera godsinta med skämtsamma upptåg.

Värst var det som hände honom, då han arbetade vid det stora sågverket uppe i Norrland, ty däraf fick han behålla ett minne under hela sitt lif. "Lycko-Per" brukade kamraterna spefullt kalla honom, därför att han sade sig aldrig kunna bli olycklig, emedan allt hvad som hände honom var skickadt af en kärleksrik fader, och att han därför kunde tacka för allt. Så en dag, då Per skulle stiga uppför en stege, hade några arbetare sågat af en af nedersta pinnarne, för att därigenom få Per att snafva och falla i golfvet. "Vi få väl se", menade de, "om han blir lika belåten och tackar Gud för'et, då han dunsar i backen."

Det gick mycket riktigt som kamraterna beräknat:

Per Janson snubblade, då den afsågade pinnen brast under honom, och föll i golfvet. Men någonting annat, som ingen beräknat, hade också skett: Per hade i fallet brutit sitt ena ben, och kunde icke resa sig upp utan hjälp. Nu blefvo alla mycket ledsna, ty de hade ju endast velat gyckla litet med Per: endast en, en rå sälle, som kände agg emot Per, därför att denne förehållit honom hans dåliga lif, utropade hänskrattande:

“Nå, Lycko-Per, tackar du Gud ock för att du bröt skänken af dig?”

“Ja“, svarade Per, och fastän han var litet blek om kinden, såg han lika nöjd och fridfull ut som alltid, “nog gör jag det alltid. Först tyckte jag förstås att de' var lite' ledt, de' säger ja' ärligt ifrån, men när ja' bara hann å sansa mig, så tacka ja' Gud för att jag inte bröt de' andra benet ock.“

Det var ingen af arbetarne, som svarade något härpå, men så mycket kärlek och deltagande som Per fick af kamraterna under den tid han låg på sjukhuset med sitt afbrutna ben, hade han aldrig i hela sitt lif fått. Och då han blef utskrifven igen och började halta omkring i brädgården, voro alla vänliga mot honom, och för mera än en fick han tala om Guds i Kristus uppenbarade kärlek, och bli ett medel till omvändelse och frälsning. Ty i hans saktmod och undergifvenhet sågo de ett vittnesbörd om Guds Andes kraft, som mera än ord drog deras själar från syndens till frälsningens väg.

Då Per blef gammal och ej mera kunde arbeta köpte han sig för en sparad pänning en liten stuga nere vid sjön, Sjötorpet kallad. Här bodde han nu med sin hustru, mor Lena, — deras tre barn voro för länge sedan ute i världen och försörjde sig själfva, — och visst

var det smått och fattigt i stugan, men dagligt bröd hade de alltid haft, och, som krydda därpå, gudsfruktan och förnöjsamhet.

Då Per blef oförmögen att röra sig, vardt emellertid fattigdomen i stugan mera kännbar, och mor Lena hade ofta svårt att jaga nöden, den objudne gästen, från dörren. Och visst hände det ibland, att gummans tålmod tröt, ty hon hade ej Pers undergifna, förnöjsamma sinne och orubbliga tro, och de suckar hon höjde, då hon stod framför spisen och försökte få den magra kosten att räcka till både middag och kväll, ljödo icke så litet bittra och tunga, men då var gubben alltid till hands med något tröstande bibelord, som bevisade henne, att Gud *aldrig*, hur mörkt det än ser ut, öfverger de sina, som förtrösta på honom.

“Vill du göra Gud till ljugare, mor?” brukade han säga, då gumman ibland kunde sjunka ned på en stol, kasta förklädet öfver hufvudet och säga: “Ja, si, nu går det då rakt på tok för oss, arma skrällen!” — Står det kanske icke i ordet, att Herren *alltid* till sist hjälper, äfven om hans böljor och bränningar gå aldrig så högt öfver oss? Vare hellre alla människor ljugare, än att *ett enda* af Guds ord skulle gå om intet!”

Men en morgon — en kall vintermorgon, då de små fönstren voro öfverdragna med is, och sjön låg frusen mellan snöhöljda skogar, och solen lyste dunkelröd på en blekblå vinterhimmel, — en morgon kunde icke heller mor Lena lämna bädden. Icke ett ögonblick hade hon under den förflutna natten slutit sina ögon för den svåra hostans skull och febern hade bränt henne som eld, på samma gång hon skakade af en invärtes köld. I öfver en vecka hade hon dragits med sjukdo-

men, men i det längsta försökte hon hålla sig uppe för att elda i spisen och laga maten och hjälpa den lamma gubben. Nu förmådde hon emellertid icke mera, nu fick spisen stå där svart och kall, under det att gumman låg och flämtade med halfslutna ögon, likt en döende gammal fogel.

“Ja, si, nu har då Herren riktigt på allvar öfvergifvit oss“, mumlade hon, i det hon skälfvande drog täcket öfver axlarna, “nu kan ja’ då inte si, att vi har nå’ annat å göra än å säga farväl te alltihop, å bereda oss te å hungra å frysa ihjäl!”

“Du talar som dåraktiga kvinnor tala“, svarade gubben och försökte med sina lamma händer jämka kud-den åt mor Lena, “säg farväl åt din misströstan, din fåvitskhet, gumma, å håll i med att *bedja* å *tro*, så ska’ du få si, att Herren kommer med hjälp, om Han än dröjer litet.”

Gumman svarade ej; hon blott huttrade och hostade, under det hon kröp ihop i sängen för att hålla sig varm. Isande kallt var det i stugan; icke en tår kaffe kunde de få att värma sig med, icke en droppe vatten hade mor Lena till att svalka sin brännande gom, ty ingen af dem förmådde röra sig ur bädden. Allt emellanåt kom deras hund, den gamla pudeln Matti, och nosade på dem, viftade med svansen och gaf till ett klagande tjut, liksom ville han säga, att han godt förstod hur sorgligt de hade det. Men det var också den enda lefvande varelse de sågo till, och icke heller hade de hopp om att någon skulle komma till dem, ty Sjötorpet låg aflägsset och ensamt, hela skogen skilde det från bruket, och icke var det just så ofta någon plögade komma och hälsa på de bägge gamla.

Tysta och halfslumrande lågo de där, under det att timme efter timme förgick; kylan söfde dem och döfvade hungerns och törstens kval. Men fram emot middagen började gumman åter att klaga, gommen brände på henne, febern stack i hennes inelfvor och drog en yrselslåga genom hjärnan, hon ropade gång på gång efter en dryck vatten; men där fanns ingen som kunde gifva henne det.

“Ja, si nu har då Gud förskjutit oss, arma kräk, så mycke' ä' då visst“, ropade hon och kastade sig af och an i bädden, “låt oss nu dö, gubbe, för nu kan vi inte annat!“

“Tyst kvinna!“ sade gubben på en gång strängt och mildt. “Det står i ordet, att Herren är mild till och med emot de otacksamma och onda, hur skulle han då kunna förskjuta oss? Låt oss bara *bedja* och *tro*, hans hjälp kommer, den kommer, den kommer, om han än pröfvar oss med att dröja!“

Så förgingo ånyo några timmar. Då och då kom Matti och nosade på de gamla och kröp därefter jämrande tillbaka till spisen; det mörknade i stugan, och därute började skymningen falla kring skogar och sjöar. Mor Lena hade småningom inslumrat, men de korta flämtande andetagerna och en sakta kvidan vitnade om att plågorna förföljde henne ännu i sömnen.

Men Per Janson sof icke; han låg hela tiden vaken och såg hur dagsljuset bleknade bort, hur det blef allt dunklare kring det lilla stugufönstret, hur en skarp månstrimma silade in genom de isiga rutorna och lyste på mor Lenas bleka, lidande ansikte.

“Herre, mitt hjärta förehåller dig ditt ord, kom snart med hjälp till din tjänare och din tjänarinna, ty vår

smärta är mycket stor!“ upprepade han gång på gång och sammanknäppte sina förlamade händer.

Och i den stora tystnaden, den djupa ensamheten, som vinternattens ödslighet sänkte öfver den lilla stugan, ljödo böneorden förunderligt högtidliga och gripande. Det var som om de med en kyrkklockas starka, dallrande klang trängt igenom stugans väggar, ut i den vida rymden, upp till stjärnorna, som, den ena efter den andra framgnistrade på den mörka decemberhimmelen, upp till Honom, som själf lagt bönen på den gamles läppar:

“Herre, mitt hjärta förehåller dig ditt ord!“

* * *

På bruket, där Per arbetat i sin ungdom och som låg på andra sidan skogen, hade ljudet af stångjärns-hammaren tystnat, och arbetarne begifvit sig till sina bostäder, där mor höll på att laga i ordning kvällsmaten, och där eldslågan på spiselhärden lyste genom fönstren med ett vänligt lockande sken, alldeles som ville den bjuda de af arbetet trötta att komma hem till hvila och vederkvickelse.

Det var lördagskväll före julafton, och alla, rika och fattiga, stora och små, hade brådt med att stöka och feja, så att allt skulle vara i ordning till den stora högtiden.

Uppe hos förvaltaren var det bak i köket; alla döttrar voro där ute och hjälpte gamla Greta, kokerskan, att forma gubbar och gummor och bockar af pepparkaka, som skulle läggas på julhögarne. Mor själf höll på att lacka in julklappar och hade stängt sig inne för att få vara i fred för små nyfikna ögon, och far satt i hvardagsrummet och läste tidningar.

Plötsligen slogs dörren upp, och den yngsta dottern kom inspringande i rummet.

“Far du!” ropade hon ifrigt“, Matti, gamle Pers hund är ute i köket, och du kan inte tro hur lustigt han bär sig åt! Han rycker oss i kjolarne allesamman, och så springer han fram till dörren och skäller och gnäller, och så springer han tillbaka och rycker i oss om igen, alldeles som ville han ha oss med sig. Och rätt som det är, ställer han sig och tjuter, ett långt, jämmerligt tjut! Vi tror att det har händt gamle Per därnere någonting?

Förvaltaren lade ifrån sig tidningen och såg begrundande framför sig.

“Visst har det händt Per eller hans gumma någonting“, upprepade han allvarligt, “den hunden har sannerligen förstånd som en människa.“

Så reste han sig upp och följde dottern ut i köket.

Då Matti fick se förvaltaren, rusade han genast på honom, ryckte flera gånger i hans rock, och sprang så storskällande fram emot dörren.

“På det sättet har han gjort med oss allesamman“, berättade flickorna.

“Jag går bort till gamle Per“, sade förvaltaren allvarligt, “det är alldeles säkert att någonting är på tok hos honom, det syns ju tydligt att hunden vill ha mig dit.“

Förvaltaren satte nu på sig pels och stöflor, sade farväl åt sin hustru och begaf sig i väg i sällskap med Matti, som, viftande och skällande af belåtenhet, hela tiden sprang före honom. Och hände det att förvaltaren stannade blott en sekund, för att pusta ut i vinterkylan eller se uppåt stjärnorna, som lyste öfver granarnes top-

par, började Matti genast draga honom i rocken och tjuta, alldeles som om han ville bedja honom skynda sig.

Efter att ha tillryggalagt ungefär tre kvarts mil kom förvaltaren ut ur skogen och fick i sikte det lilla torpet, som låg där öfvergjutet af månskenet. Intet ljus syntes i fönstret, ingen flamma lyste från spiselhärden; allt därinne var mörkt, tyst, inslumradt, liksom begrafvet i natt och snö.

Men genom tystnaden hördes plötsligen ljudet af en människostämma, en darrande svag, men ändå förunderligt klar och genomträngande, och då förvaltaren undrande stannade vid dörren och lyssnade ett ögonblick, kunde han tydligt urskilja orden:

“Herre, mitt hjärta förehåller dig ditt ord, kom snart, med hjälp...”

Och hjälp kom i detta ögonblick; trons bön hade ej varit förgäfvess.

Ty nu blef det ljus och värme i Per Jansons stuga, och mor behöfde icke mera ligga och kvida af feberns törst. Förvaltaren tände själf eld i spisen och pysslade om de gamla, och redan samma kväll kom bruksläkaren till dem med medicin. Och dagen därpå skickades en hel sändning af mat och ved och ljus ned till Sjötorpet.

Och då julafton kom var det frid och glädje i Per Jansons stuga, där granen, tänd af vänliga händer, stod och glittrade bredvid de bägge gamlas bäddar. Visst lågo de där ännu hjälplösa, den ena sjuk, den andra lam, men de hade fått smaka sötman af Guds beskyddande kärlek, och det föreföll dem bägge, som om känslan däraf gjutit ett starkare skimmer i julljusens glans...

Därute lyste stjärnorna på den mörka decemberhimmelen, och månljuset föll blåhvitt öfver skogar och

stigar. Ensligt och tyst var det omkring den lilla stugan; inga tända granar vittnade om att den stora högtiden var inne, men ingenstädes höjdes den gamla och dock evigt unga lofsången varmare och innerligare än från Per Jansons stuga:

“Ära vara Gud i höjden och frid på jorden, till människorna ett godt behag.”

En sannsaga.

Jag ber att få föreställa mig själf innan jag börjar min berättelse, det vill säga omtala, hvem jag är, och i hvilka förhållanden jag lefver. Tyvärr kommer jag ej härigenom att uppväcka något slags intresse; jag har nämligen intet märkvärdigare och roligare att säga om mig själf, än att jag är ett gammalt ensamt fruntimmer, som lefver i ytterst små omständigheter. Och jag vet, att människor i allmänhet tycka, att dylika personer äro af föga intresse, — en åsikt, som jag för öfrigt själf helt och hållet delar.

Emellertid har jag ej alltid varit ensam och gammal; ung har jag, som alla människor, en gång varit, — ung, glad och förhoppningsfull, och på den tiden lefde jag ett

rörligt lif och blef sammanförd med många människor, af hvilka de flesta nu äro döda. På den tiden arbetade jag också oerhördt strängt; jag måste det, ty fattigdomen kom ej först på ålderdomen, den föddes jag till, och ehuru jag under vissa perioder af mitt lif hade det litet bättre, har den dock alltid tämligast troget hållit mig sällskap.

Genom arbete och sparsamhet lyckades jag under den tid jag var "i selen" hopspara en liten pänningssumma, ett par tusen kronor till ålderdomen; efter en gammal släkting ärfde jag en ungefär dubbelt så stor summa. Jag ansåg mig således, då jag vid öfver 60 års ålder tog "afsked ur tjänsten", för en nästan rik person, som kunde lefva på sina räntor och med lugn och tacksamhet mot Gud möta ålderdomen och efter den långa dagstunga njuta af aftonens stillhet.

Emellertid blef min glädje ej lång, och se här orsaken därtill.

Ni vet kanske, att i hvarje småstad finnes det — lika säkert som där finnes ett torg, ett tornur och en stadsträdgård, där herrarne serveras med punsch och damerna med saft och vatten — någon storkaxe, som småningom kommit i den ställningen, att han åtnjuter allas förtroende? Hvarför han åtnjuter det, kan jag ej fatta, ty icke är väl en människa mera förtroendeväckande än andra, därför att hon lefver på stor fot, har vidlyftiga affärsförbindelser, kallas för konsul eller bankdirektör och lägger sin näsa i hvartenda aktieföretag på tjugu mils omkrets. Men det är emellertid så; ty människorna äro att likna vid en stor fårscock: dit den ena rusar för att sätta in sina pänningar, dit rusar den andra efter, utan att själf ha ett uns eget omdöme om saken.

Så gjorde jag med, mitt stackars beskedliga gamla får. I den småstad, där jag lefde, fanns det en bankdirektör med "allmänt förtroende", som sken likt ett ljus bland vänner och bekanta, och hos honom placerade jag mina med så mycken möda hopsamlade pänningar. Nu måste jag till min ursäkt omtala, att denne man — hans namn vill jag ej säga, utan kallar honom därför herr X, som jag sett, att de göra i tidningarna, då de ej sätta ut en persons namn — var en ovanligt älsklig, vänlig och förtroendeingifvande man, god mot de fattiga och hjälpsam mot alla, så, alldeles i fårskocksrörelsen manövrerade jag då förstås icke!

Emellertid gjorde detta mig föga glädje, då jag en dag, efter en tids föregående ångest och oro, stod framför den orubbliga vissheten, att i den konkurs, i hvilken herr X blef tvungen att försättas, skulle jag ej få ut mer än 30 eller 40 procent.

Jag måste till min skam omtala, att jag ej bar denna olycka så, som jag önskat att kunna bära den. Jag bad natt och dag om kraft att förlåta, att kunna böja mig för Guds vilja, men kött och blod uppreste sig på ett oemotståndligt sätt. I hela mitt lif hade jag sträfvat och försakat och ändtligen kommit till litet ro och trefnad, och så vid öfver 60 års ålder skulle jag åter ut i den svåra kampen om bröd, och detta icke genom eget slarf, egen oförmåga, utan genom andras lättsinne och brist på heder.

Jag måste nu göra de strängaste försakelser; för återstoden af mina pänningar köpte jag en liten lifränta och miste således hela mitt kapital, jag, som så gladt mig åt att en gång få testamentera det till mina brorsbarn, de

enda släktingar jag ägde. Vidare lämnade jag min bostad, mitt trefliga, ljusa rum med utsikt öfver älven, och flyttade till ett litet, trångt rum inåt gården, en otäck håla, där jag hvarken såg sol eller måne. Men det fanns någonting, som ännu mera kostade på mig att försaka än mitt rum. Jag brukade ibland ha små kaffebjudningar för stadens fattiga barn, ack, hvad de voro roliga, dessa små fester, de voro min glädje, ljuspunkten, dit jag längtansfullt blickade hän. Nu var det slut med dem; jag hade ej ens råd att få min egen kopp ordentligt kaffe, utan blandade det med råg för att få det litet billigare, än mindre kunde jag bjuda andra. Ack, mina kära små kaffefester, hvad jag saknade dem! Och allt detta därför att jag insatt mina penningar hos en person, som åtnjöt allmänt förtroende . . .

Emellertid förgick tiden, och hur svårt jag än hade att böja mig — ty jag har af naturen ett styft och upproriskt sinne — lyckades det mig dock att öfvervinna mina bittra känslor och i mitt hjärta förlåta honom, som tillfogat mig så mycket ondt. I tio år lefde jag knappt och försakande; jag var sålunda sjuttio år, då jag en dag fick ett bref, som fyllde mig med den största förvåning. Det var från herr X. Han hade nu, jag visste det, kommit på grön kvist igen och köpt sig en egendom ett par mil utom staden, där han bodde med sin familj. Brevet innehöll en bjudning till middag ute på hans gods, och under inbjudningen stodo de orden: "Som värden har ett ytterst viktigt meddelande att göra sina gäster, anhåller han, att de, om möjligt, af intet måtte låta hindra sig att komma."

Detta bref försatte mig, som ni kan förstå, i en undrande och upprörd sinnesstämning. Det hörde ej till

vanligheten, att jag fick några bref, än mindre bref med bjudning till middag åtta dagar förut, och det mystiska tillägget ökade ännu mera min undran. Min första instinkt var att tvärt säga nej; hur skulle jag kunna visa mig i mina gamla slitna kläder bland ett så fint sällskap? Men jag märkte snart, att jag ej hade något riktigt allvar med det där "nej'et", att under det jag med bjudningskortet i hand satt och puttrade: "Hur kan han tro, att en sådan fattig stackare som jag skall komma på hans fina middag?" var jag redan i inbillningen där, brinnande af nyfikenhet att få höra det viktiga meddelandet. Jag brydde mig således ej vidare om att spela komedi med mig själf, utan tog fram min tjugufem år gamla sidenklädning, började stoppa ärmarne och skokjolen, letade reda på några gamla spetsar, för att hjälpa upp min mössa, och tvättade ett par hvita handskar i gasolja, så att hela rummet och gården luktade däraf.

Under de följande åtta dagarne tänkte jag ej på något annat än på festen hos herr X. och det viktiga meddelandet. Jag kan ej säga, att jag anade, hvarom detta skulle komma att handla, men allt emellanåt genomflögo mig de mest besynnerliga känslor af glädje och rörelse.

Dagen randades ändtligen liksom alla andra dagar, antingen de äro efterlängtade eller fruktade. Med ångbåt färdades jag jämte flere af de inbjudna på älfven ut till herr X:s egendom. Vid bryggan, där vi stego af, stod vagn och hämtade oss, ty stället låg ett stycke ifrån älfven. Alla gästerna voro tystlåtna och sågo allvarliga ut; de, som kände hvarandra, pratade litet, de andra tego och öfverlämnade sig troligen liksom jag åt undrande tankar.

Då vi kommo fram, stod värden ute på trappan och

hälsade vänligt, men också han med ett allvarligt, nästan högtidligt ansiktsuttryck. Han var änkring, men han hade i sitt hus en äldre kvinnlig släkting, som också vänligt tog emot oss. Utan nå-

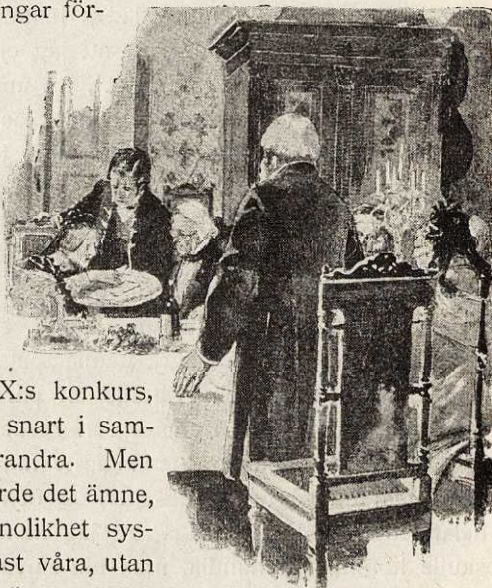
gra långa inledningar fördes vi ut till bordet och placerades. Jag fick till granne en gammal kamrer, som jag något kände, särskildt hade jag haft att göra med

honom vid herr X:s konkurs, och vi kommo snart i samspråk med hvarandra. Men ingen af oss vidrörde det ämne, som efter all sannolikhet sys-selsatte icke endast våra, utan äfven de öfriga gästernas tankar, nämligen det besynnerliga

i denna middag och det egendomligt sammansatta bjudningsbrevet. En känsla af grannlagenhet afhöll oss att tala därom.

Middagen förflöt tämligen stelt. Värden var ofta frånvarande; ibland såg han nästan upprörd ut, liksom hade han svårt att återhålla tårarna.

Slutligen kom desserten; herr X. reste sig hastigt upp, han var alldeles blek, och jag såg, att handen, med hvilken han grep om stolens ryggstöd, darrade. Med en

Se sid. 298.

böjning på hufvudet gaf han en vink åt betjanten att bjuda omkring den sista "rätten", som han drog upp ur sin rockficka och lade på den silfverbricka betjanten räckte honom. Det var säkerligen den egendomligaste dessert, som någonsin förekommit på ett middagsbord; den bestod nämligen af lika många förseglade bref som antalet gäster härinne. Betjanten bjöd nu omkring brickan, och hvar och en tog på värdens vink det bref, på hvilket hans eller hennes namn stod skrifvet. En högtidlig tystnad rådde härunder, och jag tror, att vi alla, gubbar, gummor och medelålders folk, började att se lika upprörda ut som värden själf, åtminstone darrade min hand så, att jag knappast kunde hålla i brevet.

"Var god öppna edra bref!" sade herr X. med halfkväfd röst.

Jag kan ej beskrifva, hvad jag kände i detta ögonblick, då jag, fubblande och tafatt, slet upp kuvertet, ur hvilket föllo fyra tusen-sedlar, precis den summa jag förlorat på herr X., och så en mängd mindre, troligen de sista årens ränta på pänningarne. Jag minns bara, att jag började gråta så där, som ni vet att gamla fruntimmer bruka gråta, så att tårarna riktigt sköljde öfver mina fårade gamla kinder, som höstregn öfver en plöjd åker.

Då jag såg mig omkring, märkte jag emellertid, att flere andra också gråto, till och med herrarne, om än naturligtvis inte så ymnigt som jag.

"Mina vänner", sade nu herr X. med darrande stämma, "huru jag led af att för tio år sedan tillfoga er så mycket orätt, det kan ni kanske förstå i denna stund, då jag till hvar och en af er, mina gäldenärer, med ränta betalar, hvad ni en gång förlorade på mig. Jag har litet utsägligt och det så mycket mera, som allt ju inför

lagen var rätt och jag af människorna betraktades som en hederlig karl, hvilket jag i själfva verket icke var. Men Gud, som ser till en ärlig vilja att göra rätt för sig, att försona ett fel, han har hjälpt mig att vinna mitt mål: att kunna betala hvad jag var skyldig, och därför lofvar och prisar jag honom i denna stund, jag och hela mitt hus med mig!“

Han sammanknäppte sina händer och böjde sitt hufvud, och ovillkorligen följde alla bordsgästerna hans exempel. Jag tror just ej att många af oss upplefvat en mera högtidlig stund.

Under den återstående delen af dagen var herr X. så glad och vänlig, att det gjorde en godt ända in i själen endast att se honom. Han såg så genomlycklig ut, där han gick omkring och pratade med sina gäster, att man sannerligen skulle haft ett helt lass af sorger och olyckor att draga på, för att ej bli smittad af hans glädje.

Strax efter middagen var han så vänlig och kom fram och satte sig bredvid min ringa person.

“Nå, min nådiga“, sade han småleende, “hvad skola vi nu göra af pänningarne? Vi ska' väl placera dem ordentligt i en bank eller skaffa några af statens obligationer, ty hos mig törs man väl ej mera sätta in dem?“

Han klappade mig på handen och såg på mig med en skälmaktig blick.

“Jo, herr X.!“ utropade jag, och om det ej varit opassande, skulle jag på stället omfamnat honom. “Hvar enda fyrk skall sättas in hos er och ingen annanstädes. Se här, var god och tag emot dem genast!“

Han skrattade och prutade emot, men jag såg nog, att det var för att retas med mig, och innan jag for, tog han emot mina pänningar, som han allt sedan dess

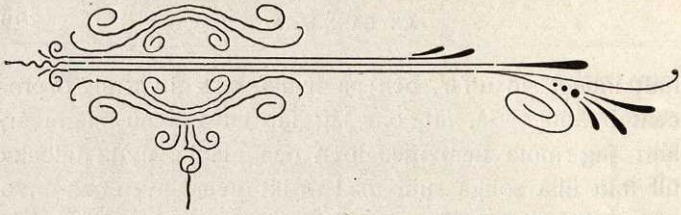
haft inne i sin affär, och på hvilka han gifvit mig 6 procent i ränta. Så, att om jag får lefva ännu några år, kan jag möta dem med lugn och glädje, flytta tillbaka till mitt lilla soliga rum med utsikt öfver älfven och ånyo göra mina små bjudningar för stadens fattiga barn.

Mina kära vänner, innan jag slutar, upprepar jag, hvad jag nyss sade; sätt aldrig in edra pänningar hos herrar, som åtnjuta allmänt förtroende, ty tro mig, herr X. var ett undantag; alla de, för hvilka jag berättat min historia — och de äro ej få, det kan jag försäkra — alla säga de, att jag skall få leta Sverige rundt, för att träffa på en dylik hedersman.

Och jag är öfvertygad om, att de ha rätt. En gärning sådan som hans hör till dessa storartade, som alla beundra, af hvilka alla röras, men som ingen eller åtminstone högst få bry sig om att göra efter.

Gud välsigne honom emellertid, den käre mannen! I dubbel bemärkelse har han blifvit glädjen och solen i min lefnads kväll. Först och främst därför att jag till följd af hans redbarhet kan föra ett angenämt och trefligt lif på min ålderdom; men ännu mer därför att det kännes så innerligt godt att riktigt kunna få hålla af och beundra en medmänniska.

Skapelsens suckan.

Rom. 8: 19—23.

Det var tidigt på morgonen en klar novemberdag. Löfven sutto ännu kvar på träden, och deras färgspel af brokiga, skiftande nyanser — röda gula, ljusgröna — framträdde skarpt i den skimrande luften och mot furuträdens djupa grönska. Öfver marken låg en tät rimfrost, och ur skorstenen steg rökpelaren rätt upp mot den ljusblå himmelen. Allt har en prägel af höstens på en gång trefna och vemodigt innerliga poesi. Folket arbetade ute på åkrarne, luften var hög och ren, och sjön speglade fjällen rundt omkring med en så förvillande trohet, att strändernas konturer försvunno, och skogen och dess spegelbild i sjön sammansmälte till ett.

Men inne i skogen föllo löfven och bredde en brokig matta öfver den frostiga marken.

Som vanligt då jag tog min morgonpromenad gick jag ned för backen, förbi ladugården, och så ut på en äng, som nu låg där hvit af frost med de mörka gran-skogarne rundt omkring.

Då jag kommit utför backen, träffades mitt öga af en syn, som kom mig att plötsligt stanna.

Ur ladugårdsdörren framstack hufvudet af en get, fasthållen af två karlar. Det lilla gethufvudet var långt utsträckt, med slutna ögon, och öfver det hvilade ett så underligt uttryck af resigneradt lugn, att jag måste tänka på orden: "som ett lam, då det till slaktning ledes". En ilning af smärta genomflög mig; jag förstod hvad det var, men jag hade ej mod att gå fram, jag visste att man höll på att slakta därinne, att de små getterna, som brukat skala omkring i backen, de små lammen, som brukade stå och bräka vid gårdsgrinden nu måste släppa till sitt lif . . .

Jag vände mig hastigt bort och skyndade vidare öfver ängen in i skogen.

Men naturen hade förlorat sin trollkraft öfver mig; mina sinnen voro ej längre öppna för dess skönhet, jag kände i detta ögonblick endast förbannelsen, som hvilade däröfver, jag såg endast slagskuggan, den dystra, tunga slagskugga, som vår synd i tidens morgon kastat öfver dess lif. Det kvalfulla dödsjämret, som nu uppsteg från ladugården därborta, växte i min inbillning till den stora suckan, som uppstiger ur skog och mark och sjö — "skapelsens trängtan" som aposteln säger . . .

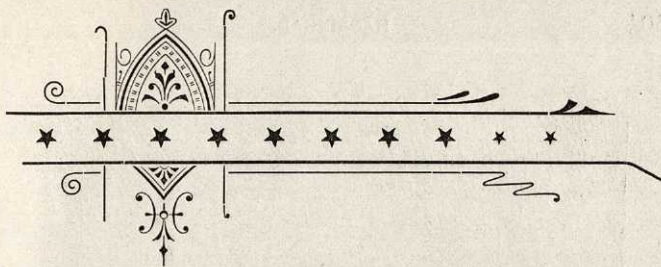
Jag har aldrig kunnat glömma denna obetydliga, hvardagliga bild, som den höstmorgonen infördes i mitt minnes camera. När jag vill kan jag, då jag sluter ögonen, se den ånyo framträda: den kalla, frostiga morgonen, det glada lifvet på åkern, rundt omkring skog och berg och sjö i stilla, vemodig fågring, och så ladugårdsgafveln med högröda färger, som bjärt afteckna sig mot den blå himmelen, och i dörröppningen den lille

geten, som tåligt och undergifvet väntar det dödande hugget.

Och samma smärta som då, kan jag ännu känna den gagnlösa, vanmäktiga smärta, som väckes äfven af tanken på ett annat, ännu ohyggligare slaktande, ännu rysligare massmord — *kriget*.

Det *måste* ju vara, det ena såväl som det andra, *ännu så länge*, lif måste tagas, blod måste flyta, jämmer uppstiga. Men detta tårarnes och smärtornas perspektiv förändras; det vidgar sig, det öppnas och förtonar i ljusa, härliga färger. Ty ända tills nu suckar och vändas skapelsen med oss, bidar sin förlossning, bidar Guds barns härliga frihet. Men en gång, då den fräl-sande kärlek, som nu i brutna strålar kämpar sig fram genom otros-töcknet, kommer segrande och öfvervin-nande och Satan ligger bunden, då skall också syndens slagskugga vika från skapelsen, och hela naturen jubla och tacka med oss, liksom en gång i tidens strålande morgonstund innan ännu synd och död funnos till!

Lifvet i döden.

Tytt, tyst var det inne i skogen, så tyst att själfva stillheten blef liksom ett hemlighetsfullt väsende, som omgaf vandraren på de smala, slippriga stigarne. Endast ur skogens djup, som den kulna novemberdagen höljde i skymning, framträngde då och då otydliga ljud, ett sakta prassel bland snåren, ett sus genom trädens grenar, underliga, suckande läten, likt naturens tungsinta drömmar i höstdunklet . . . Mellan björkarnas aflöfvade kvistar föllo snöflingorna stora och lätta och bäddade långsamt ett mjukt, luftigt täcke öfver markens snår och stenar. Här och där syntes genom de nakna kronorna ett stycke af himmelen, så mörkt blygrått, att flingorna aftecknade sig däremot med en nästan skimrande hvithet. Men på granarnes grenar ladé sig snön fast, och drog hvita streck öfver den dunkla grönskan . . .

Det var den första snön som föll; det var vintern som gick fram öfver skog och ängar, för att taga sitt

Se sidan 305.

välde i besittning, det var den tunga dvalan, som grep naturen, för att sänka henne i hvila och död . . .

Det var mörkrets och tystnadens period som invigdes; det var de långa vinternätterna med den graflika stillheten där, hvarest en gång vårnattens tjusande lif brusade fram — det var de mulna dagarne, då skogen tiger, tiger ända ned i djupet af sitt väsende — det var denna förgängelsens saga, som den första snön tycktes berätta . . .

Men medan jag stod där och med blicken tankfullt följde flingorna, och lät den vemodiga skogsstämningen fylla min själ med förnimmelsen af alltings slut och död, fick jag plötsligen i trädet bredvid mig höra ljudet af en fågels kvitter. Jag spratt till, lyfte upp hufvudet och lyssnade. Det lilla fågelkvittret ljöd spädt och osäkert, liksom omornadt, men det upprepades ihärdigt gång på gång och höjde sig ibland till en gäll, klar ton.

En lång stund stod jag orörlig och lyssnade på sångaren öfver mitt hufvud; småningom skingrades de tungsinta tankar som nyss fyllt min själ, och andra bilder, andra föreställningar, födda af fågelkvittret däruppe, började vakna inom mig.

Det var talgoxen, som kvittrade, talgoxen, den tidigaste af våra små skogssångare, som redan i november börjar att låta höra sina vårlåten. Det var vårens glädje midt i vinterns vemod, det var drömmar från långa, ljusa nätter med flyttfåglarnes skaror öfver blommande äppelträd, från gröna skogsdungar, från doftande ängar, som nu susade förbi mig, medan den första snön föll, och skymningen växte, och vinden svepte kall kring de afmejade fälten . . .

En underlig, häftig känsla af glädje genomilade mig; jag bröt af en kvist från björken, där den lilla fågeln satt och kvittrade, och i den försvinnande dagern såg jag, hur stora, svällande hängen redan pryddes kvisten. Och då jag tog sönder ett af dessa hängen, möttes mitt öga af en saftig grönska, en frisk, kraftig vårbrodd, som lefde och spirade i vinterdvalan.

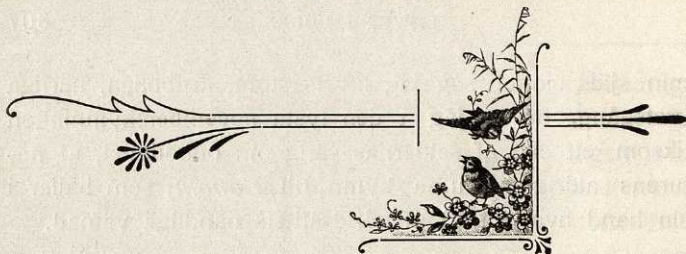
Hur outsägligt stort och underbart! Medan naturen ligger i sin djupaste hvila, sin *död*, som vi kalla det, sjuda redan de jäsande lifskrafterna, knyter redan våren sina knoppar, jubla otåliga, längtande stämmor en värdikt om sol och blommor . . .

Dessa föreställningar öfverväldigade mig, jag erfor den på samma gång befriande och förlamande känsla som griper oss, då någonting, ofta en obetydlig tillfällighet, kommer oss att liksom beröras af en fläkt ur de stora lifsmysteriernas evighetsdjup. Likt en högtidlig hviskning susade i detta ögonblick uppståndelsehemligheten genom min själ; jag förstod, att något sådant som *död* i själfva verket ej finnes, att det blott är namnet på en tillfällig form, att i grafvens tystnad, liksom under snötäcket, är blott *hvila*, ej *död*, att allt är blott ett skattande åt lagen om krafternas växling, medan lifsfröna gro, och kroppen beredes till vårens och uppståndelsens morgon.

Och under det att snön föll tätare och tätare, och skymningen blef djup, och vindens suckar skälfdes i trädtopparne, och naturens *död* blef mer och mer verklig för mina yttre sinnen, förnam jag i min ande, hur allting lefde midt i döden, hur mäktigt och sjudande krafterna redan arbetade i lifvets dolda verkstad, för att bereda naturen till den stora förnyelsetiden. Och med

min själs sinnen såg jag lifvets stora, orubbliga, härliga kretsgång, hörde jag i den tysta novemberskymningen liksom ett eko af seklernas sång om odödlighet, af naturens aldrig afbrutna hymn till *Honom*, som håller i sin hand hvarje tråd af världsalltets oändliga väfnad.

"Kärlekens märken."

För flere år tillbaka hände det mig en dag, att jag i ett klädstånd fick tag i en gammal nöttibibel, tryckt i början af detta århundrade med gammalmodig stil och full af understrykningar och citat i marginalen. En nästan bedöfvande stämning slog emot mig från hvart och ett af bokens gulnade blad, en stämning af de mest skiftande känslor, af lidande och misströstan, af jubel och trosvisshet, af längtan och evighetshopp, af allt det som fyller en älskande, bedjande människoande under dess kamp här på jorden. Hur mycket sade mig icke dessa kraftiga blyertsstreck under vissa bibelord, — hur berättade de mig icke än om en brottning med den osynlige, än om en stund af hvila vid Guds fadershjärta, en aftorkad tår, en hörd bönesuck. Kamp och strid hade det funnits godt om i det människolif, som här ofrivilligt afslöjade sina hemligheter; vid flere af Davids psalmer, särskildt den 88:de och den 102:dra, dessa ett kvaldt hjärtas djupaste kla-

gosånger, voro i kanten antecknade vissa år och data, liksom till erinran af oförgätligt smärtuppfyllda stunder. Men mycken tröst, mycken frid och glädje hade varit solljus på lidandets mörka moln, därom vittnade andra bibelställen, som också buro spår af flitigt begrundande, af ett personligt tillägnande.

Då jag bläddrat en stund i den gamla heliga boken, hvari ett, säkerligen för länge sedan domnadt, människohjärta tycktes ha gömt sina dyrbaraste minnen, föll där plötsligt ur ett gammalt, hopveckladt papper. Jag öppnade det försiktigt; det var alldeles gulnadt, bläcket nästan urblekt, och papperet sönderfallande. Men trots manuskriptets skröplighet, kunde jag tydligt läsa följande rader, skrifna med samma rediga, kraftiga stil, som anteckningarna i marginalen:

“När du tycker att din Frälsare kommer dig mycket nära, att han i stilla stunder uppenbarar sig för dig, se då blott noga efter att det verkligen är han; se efter att märket efter såren af spikarne finnas på hans händer och fötter. Ty dessa märken äro märken af *hans kärlek*; utan dem är han ej den verkliga Frälsaren, din Herre och Gud, din broder och vän, utan till äfventyrs blott en skenbild, född af frestaren, som vill draga din själ i fördärf.”

Länge grubblade jag öfver dessa ord, som syntes mig dunkla och hemlighetsfulla, säkerligen framsprungna ur någon händelse i deras författares lif, någon händelse, som allena kunde gifva lösningen till den gåta de gömde. Men tid och afstånd, ja själfva dödens dunkel drog sin täta slöja mellan mig och den medbroder, i hvars hjärtelif jag så här oväntadt fått blicka in; på titelbladet stodo tre alldagliga svenska namn jämte ett årtal, det var allt

hvad jag visste om honom, och säkerligen skulle jag aldrig få veta mera.

Men den gamla bibeln utöfvade alltjämt en sällsam dragningskraft på mig. Ofta läste jag däri, oaktadt dess gammalmodiga stil och tunga svenska, och den gaf mig alltid en underbar, ljus tröst, icke blott den tröst, som ligger förborgad i själfva ordets kraft, utan äfven den, som man erfar vid beröringen med ett älskande, kännande människohjärta. Det var som om de nötta bladen velat berätta mig någonting, som susade därifrån hemlighetsfulla hviskningar, dem jag ej kunde tyda, men hvilka berörde mig på samma sätt som drömmens djupa, ofattliga stämning.

Så kom jag en sommar att resa högt upp i norra Sverige, på gränsen till Lappmarken. Vild och ödslig var naturen i de bygder, där jag färdades, än på skjutskärra, än vandrande till fots med ränsel på ryggen. Vidsträckta myrar och långa skogsträckor af förkrympta björkar omväxlade med hvarandra, och rundt kring horisonten reste de mörka, väldiga fjällen sina snötäckta toppar.

Solen höll just på att gå ned bakom bergen och att öfverdraga dem med sina skuggspel af röda och violetta färgtoner, då jag och min körsven, en gammal skjutsbonde, som under årtionden varit vägvisare åt de resande däruppe och därunder förvärfvat en för bondfolket ovanlig talförhet, nalkades en liten by, bestående af några grå, mossbelupna stugor och icke långt därifrån en kyrka, lika gammal och oansenlig som byn.

Min vägvisare höll in hästen, pekade med tömmarne — piska nyttjade han aldrig — på ett litet hus strax bredvid vägen och sade:

“Här bodde en gång för många år sedan en präst, en snäll man, som såg syner och hade sanndrömmar, som folket sa’ om’en“ . . .

“Jaså“, svarade jag och betraktade nyfiket den anspråkslösa, grå stugan, “det får Lars Ols lof att berätta mig om. Hvem var han? Hvad hette han?“

“Jo si, han hette . . .“

Och härmed nämnde Lars Ols de tre namn, som stodo på första sidan i den gamla bibeln jag köpte i klädståndet . . .

En nästan högtidlig känsla genomfor mig i detta ögonblick, då det förflutna, hvori jag så ofta försökt intränga för att dikta fram den lefnadssaga, som susat emot mig från den gamla bibelns blad, nu helt oförmoddadt gläntade på sin dörr, och drog mig in i den underliga mystiska stämning, som strömmade ut därifrån.

Och medan vi långsamt körde öfver myren, och solnedgångens färgspel bleknade kring fjällens spetsar, och sommarnattens ljusa slöja bredde sig öfver kullarna på heden, lyssnade jag drömmande till min skjutsbondes berättelse om ett stilla, obemärkt lif af kamp och tro och kärlek, en berättelse, som ljöd i förunderligt ren samklang med de tankar den gamla bibeln alltid väckt hos mig, den gamla bibeln, som varit själfva brännpunkten i detta obemärkta människolifs rika själshistoria.

Ensam och kallt låg det lilla komministerbostället där uppe i vildmarken, — det nordligaste på många mils omkrets. Om sommaren, då solen lyste öfver myrarnes röda ljung och ljusgula hjortron, då de snöiga fjällspetsarne, befriade från isstormar och midvintermörker, liksom i längtan sträckte sig mot luftens blånande famntag,

då såg det lilla bostället täckt och inbjudande ut, med sin utskjutande takås och sin förstugukvist, där den vänliga prästfrun satt och arbetade, under det barnen stimmade på den soliga ängen nedanför. Och då höstvinden svepte öfver heden, och kölden kom, och snön packade sig kring husets väggar, och dagar förgingo, utan att snöplogen kunde göra vägarne farbara, då var det varmt och ljus inomhus, brasan flammade i spiseln, och det blef liksom en ännu större innerlighet i den kärlek, som band dem vid hvarandra, invånarne i det lilla ensamma tjället här uppe i norden. Och då prästen satt vid sin härd och såg barnen leka omkring sig, och kände hur kärlekens och ömhetens värme genomträngde hans hjärta, då tackade han Gud för det goda, som kommit honom till del.

Och ändå var hans lif fullt af oro och bekymmer, arbete och försakelse. Stor var församlingen han hade att sköta, och långa vägar måste han ofta färdas, för att komma till sjuka och döende, som behöfde hans hjälp. Äfven i andligt afseende tycktes honom arbetet i församlingen hårdt och tungt; icke var det många där uppe, som funnit det lifvets ljus, hvilket kommer själfva vildmarken att blomma liksom en ros, ja, ofta syntes det prästen, som hade allt hans arbete på de stembundna tegarne varit förgäfvets.

Och endast med stor svårighet kunde han lifnära sig och de sina; några hundra kronor var allt hvad han hade i lön, och ofta kom frosten och stal bort den lilla vinst han hoppades få af åker och äng. Blef så vintern alltför bister, drog stormen alltför isig fram öfver vidderna, kom sjukdomen och slog sig ned vid härden, där brödet var lika knappt som hungern var stor, då uppstod

många gånger inom honom en längtan att få komma härifrån, ned till blidare trakter, få komma dit, där barnen ej mera skulle svälta och frysa, komma till en befolkning, i hvars sinnen ordet ej var så svårsådt som här uppe. Ja, det blef honom småningom en vana att om kvällarne, sedan han slutat sin bön, sucka: "Får jag ännu ej gå, Herre?" Men svaret blef alltid ett obevekligt nej, och det kom till sist en stund, då han måste upphöra med sin fråga, då Herren lät honom förnimma sitt allvarliga: "Tala icke mer med mig härom".

Så hade det gått år efter år; i en tiofaldig krets-gång hade vinter efterträdt höst, vårvindarne förjagat isens välde och lämnat rum för höglandets strålande somrardagar, och prästen och hans familj bodde alltjämt kvar i den lilla stugan på heden.

Underlig och inåtvänd blir man till sinnet där uppe i vildmarken, där ensamheten är så stor, att den stundom tränger sig på en likt ett längtans, ett ångestens kväfvande famntag, tystnaden så djup, att man tycker sig höra sina egna tankar hviska i örat, tycker att syner ur den inre världen taga form och gestalt för ens öga. Och i långa, tunga vinternätter, då de ändlösa vidderna ligga insvepta i mörker, och norrskenet flammar i bländande glans genom rymden, och fjällen framskymta i natten likt stenjättar, som ligga och rufva öfver seklers hemligheter, — eller i drömmande höstkvällar, då månskenet dränker heden i ett bad af ljus, och fjällets spetsar stå silfverkantade mot den mörka rymden, — då vänjer man sig vid att lyssna på naturens röster, då är det, som lefde man med i dess djupa, hemlighetsfulla lif, då är det som om ett sjette sinne småningom tändes, och i innerlig samklang med skog och berg och sjö för-

nimmer man stämmor, ser man syner, som äro fördolda för andra än den tysta, drömmande bergsbon . . .

Ute i bygden berättades sedan flere år tillbaka bland befolkningen att prästen där uppe var en, som brukade se syner och drömma drömmar, och sant är, att då någon frågade honom om så var, svarade han icke nej därtill. Många gånger, då han vaknade på natten, och alla i huset lågo försänkta i slummer, och månskenet silade sig in genom de små fönsterrutorna, hade han vid sin sängkant fått se en skepnad i hvita, skinnande kläder, och den oro och ångest, som fyllde hans hjärta innan han somnade, hade då försvunnit, och han hade känt sig fylld af en stilla ljuflig tröst. Och ofta, då han i den tysta kvällen vandrade hem öfver myrarne, tyckte han, att ensamheten omkring honom förvandlades till en rikedom af lif, att ord talades, som ingen mer än han förnam, och som ristades in på djupet af hans hjärta, — och när han då kom hem, berättade han för sin hustru, att Herren Jesus långa stunder gått vid hans sida, styrkande och vederkvickande honom. Underbara, mystiska drömmar kunde han äfven förtälja, drömmar, i hvilka all hans själs kväfda längtan efter ljus och skönhet, efter sol och lif, spann syner af en himmelsk glans och härlighet.

En natt, — just en sådan, då månskenet silfverkantade bergens toppar och blekgult glittrade i mörka fjällsjöar, — låg prästen länge vaken, försänkt i grubbel och böner. Det föreföll honom i denna tysta, ångestfulla midnattsstund, då frestelsens och misströstans bränningar slogo öfver hans själ, som skulle han icke mer kunna uthärda lifskampen här uppe. Två af hans små barn hade fjällvindarnes skarpa vingslag dödat; hans hustru

började bli sjuklig, själf kände han hur hans hälsa långsamt knäcktes af själsstrider, arbete och försakelse. Dyster och bekymmersam tedde sig framtiden för honom, dystrare än den på länge syntes honom; hur skulle han väl ensam kunna vårda hemmet och vägleda dessa små, som måhända snart skulle vara moderlösa?

Medan han ligger försänkt i tankar, som förjaga sömnen och endast då och då afbrytas af brinnande bönesuckar, tycker han sig plötsligt i rummets bakgrund, dit månskenets strålar ej hinna, se en otydlig skepnad, sam likt ett ljustöcken sakta sväfvar framåt. Häftigt sätter han sig upp i bädden; hans hjärta börjar slå af bäfvan, men äfven af glädje. Ty han vet hvem det är, det är icke första gången, han i stunder af sorg och oro sett denna gestalt uppenbara sig; det är Herren — Herren Jesus, som nu kommer för att trösta och vederkvicka.

Sakta skrider gestalten fram öfver de månbelysta golftiljorna. Prästen kan icke skönja hans anletsdrag, icke se hans blick, han tycker blott att det är som om en ljuflig fridshälsning, likt sakta tonande musik, strömmade ut ifrån den ljusa molnstoden.

“Herre“, hviskar han liksom frågande, och framsträcker bedjande sina sammanknäppta händer...

“Ja“, svarar då en stämma, och denna stämma har alltjämt samma klang af hemlighetsfull, aflägsen musik, “*Nu får du gå — nu får du gå!*“...

Hur mycket hade han ej längtat efter dessa befrielsens ord, hur många gånger hade han ej ropat efter dem — och nu, nu då de ändtligen från mästartrens mun ljuda i hans öra, nu känner han ingen glädje däröfver. Nej, sällsamt nog, det är snarare en känsla af oro, af ångest,

ja, nästan af samvetskval, som sticker med sina skarpa taggar i hans bröst.

“Tack, Herre Jesus“, hvisskar han matt och klanglöst, och då han hör sin egen röst, blir hans hjärta mer och mer beklämdt.

Emellertid har Herrens gestalt skridit så långt fram i rummet, att prästen tydligt kan urskilja dess drag. Han ser ögonen glindra, djupa och kärleksfulla, han ser händerna under mantelns veck. Ifrigt sträcker han sig framåt, för att upptäcka korsfästelsens märken, ärren efter spikarne i de älskade händerna, men ännu döljas de af skuggan från den nedfallande manteln. Då lyftes sakta den ena armen, liksom till en välsignelse, öfver den höjda handen faller en klar månstråle, och i dess sken ser prästen tydligt, att denna hand aldrig varit genomborrad, aldrig söndersargats af korsfästelsespikarnes udd.

En isande förskräckelse genomilar honom, håren resa sig på hans hufvud, ångestsvetten bryter fram i pannan.

“Vik bort i Jesu Kristi namn!“ ropar han och utsträcker befallande sina armar, “du är ej *min* Herre och konung, ty kärlekens märken finnas ej på din hand!“ . . .

Då ljuder ett sakta klagoljud genom rummet, den ljusa skepnaden upplöser sig, liksom en dimma dunstar bort, och vanmäktig sjunker prästen ned på bädden . . .

Men aldrig kom prästen bort från vildmarken. Obeveklig, gåtfull som de urgamla fjällen, höll Guds vilja honom kvar i arbete och trångmål, i nöd och försakelse; ljuf och lisande som vårfläktar efter kalla vinterstormar, tvang honom Guds kärlek att lägga alla knotande frågor, alla upproriska känslor till hvila vid orden: “Hvad jag gör vet du icke nu, framdeles skall du få veta det“, — ända tills stunden kom, då befrielsens ord ljödo, och

då icke från en skenbild, ett töcken, skapadt af den eggande frestelsen i hans inre, utan från Herrens egna läppar och med full, jublande evighetsklang: "nu får du gå — gå in i din Herres glädje!"

* * *

Ja, detta var den lefnadssaga jag hörde, — så enkel i sin yttre form, så djup, så stor till sin inre betydelse, — sagan om ett människohjärtas böjande till full, ödmjuk hängifvenhet under Faderns vilja.

Hur många gånger har jag icke sedan dess genomläst orden på det gamla, gulnade papperet, och hur gripande ha de icke för hvarje gång synt mig:

"När du tycker dig vara din Frälsare mycket nära, se då noga efter, att *kärlekens märken*, ärren efter såren af spikarne, finnas på hans händer och fötter..."

Oförgätliga ord.

Har ni aldrig erfarit, att det i ert förflutna lif funnits ord och tilldragelser, som aldrig kunna glömmas, aldrig utplånas? Hela brottsjöar af yttre oro, af jäktande i kampen för tillvaron kunna gå öfver dem, och de tryckas ned i djupet af vårt hjärta, och vi ha så helt och hållet förgätit dem, att vi icke ens tänka på, om de äro döda eller icke. Men plötsligen, utan att vi veta hvarför, kanske ofta midt under en dem alldeles motsatt stämning, komma de liksom framstormande ur minnets djupaste schakt och ställa sig framför oss så lefvande, som om de härstammade från gårdagen, och då förstå vi, att de *aldrig* skola dö, att glömskan förgäfves skall söka begrafva dem, att minne efter minne skall slockna i en hjärna, som lifvet tröttat ut, men minnet af *dessa* ord, af *denna* tilldragelse skall flämta för oss ända in i det sista.

Det är i allmänhet inga märkvärdiga ord, inga stora tilldragelser vi på detta sätt — ofta mot vår vilja — rycka undan glömskans roflostnad. De stora händelserna

i vårt lif, de förfölja oss icke så där i gengångaregestalt; dem ha vi lidit eller fröjdat oss fria ifrån i den brinnande lifsstridens middagshetta. Nej, det är de små händelserna, som ingen bevittnade, om hvilka ingen larmade, det är de obetydliga orden, som tyst och vemodigt, likt ett höstlöfs fall i oktoberskymningen, berörde vårt hjärta, utan att någon annan än vi själfva kände och förstodo dem, det är dessa vi ej kunna glömma. Ty de pejlade en gång de osedda djupen i vår själ, de blottade, om också blott för en sekund, någon af dessa hemliga afgrunder, som gömmas i hvarje människas inre, de lärde oss, hvad vi kanske icke lärde ens då livvets strid var som hetast, att *känna oss själfva*, att blicka in i vårt eget jag — och det är därför vi ej kunna glömma dem.

En förmiddag för många år sedan skulle jag på en aflägsen gata i Klaratrakten leta reda på en bleckslagareverkstad, för att där inlämna någonting till lagning. Jag hade svårt att hitta, ty huset, där bleckslagaren bodde hade flere gårdar och uppgångar, och ingen skylt visade mig, åt hvad håll jag borde styra mina steg. Emellertid *måste* bleckslagaren bo där, ty jag hade flere gånger skickat min tjänarinna till honom, och som han lagade både väl och billigt, ville jag äntligen hafva reda på honom.

Jag började således mina efterforskningar, gick upp för ett par trappor, fick orätt besked, måste gå ned igen o. s. v. En del personer, i synnerhet kvinnor ha en otrolig talang, att liksom instinktligt leta sig fram äfven på de krångligaste ställen, men som jag helt och hållet saknar denna talang, gick jag så orätt man möjligen kan gå, och började under tiden känna mig icke så litet

otålig öfver att på detta sätt nödgas öda bort tid och krafter. Slutligen hann jag dock mitt mål; efter att ha krånglat mig uppför två mörka trappor, där faran att ramla och bryta armar och ben icke var obetydlig, kom jag till en dörr, på hvilken jag, så vidt skymningen tillät, tyckte mig läsa min bleckslagares namn.

Jag drog en suck af lättnad och knackade på. "Stig in!" svarade en röst inifrån. Jag hörsammade genast kallelsen och öppnade dörren.

Det var ett trångt, mörkt rum, men trots mörkret kunde jag se en mängd verktyg och bleckkärl, som tydde på, att jag gått rätt.

Vid bordet ett stycke ifrån fönstret stod en man med förskinn; då han fick se mig, hälsade han och gick därefter inåt rummet för att tända ljus. Jag stod kvar vid dörren och tyckte, att mannen var mycket långsam och fumlig, hvilket just icke förbättrade mitt af det långa letandet retliga lynne. Efter några ögonblicks förlopp kom han tillbaka med en nytänd lampa, som han ställde ifrån sig på bordet. Vid det matta ljusskenet såg jag nu, att han var en ännu ung man, fastän ryggen var böjd, och ansiktet blekt och härjadt som på en gubbe.

"Jag önskade få den här lagad", började jag, i det jag tog fram en bleckform, som jag hade inlindad i ett papper; "men det var ett förskräckligt besvär för en sådan småsak. Ni bor ju så, att det är ett helt arbete att få reda på er; jag trodde, att jag aldrig skulle komma uppför de här mörka trapporna!"

Bleckslagaren såg upp, och ett på samma gång bitert och ödmjukt leende spred sig öfver hans bleka ansikte.

"Jaså, var det så svårt?" sade han med en under-

lig dröjande betoning, liksom hade en mängd andra tankar gömt sig bakom de enkla orden.

“Ja, det var verkligen svårt”, svarade jag hastigt och skyggade för hans blick, som icke släppte mig. Därefter började jag tala om reparationen, hur den skulle göras, när formen kunde vara färdig o. s. v., hvarpå jag sade farväl och vände mig om för att gå. Han besvarade min afskedshelsning, öppnade dörren och lyste mig utför de två trapporna.

Just då jag skilts från honom, träffades mitt öra af en ihålig hosta, som skar mig genom märg och ben. Jag stannade och lyssnade; jag kunde höra, hur han långsamt och tungt gick uppför trappan, under det att hostan alltjämt fortfor . . .

Då ljudet af hans steg och af den ihåliga hostan dött bort, skyndade jag mig öfver gården ut på gatan. Men jag kan ej beskrifva, hur jag kände mig till mods, då jag blef ensam och kunde reda ut mina intryck.

Den första dofva, omedvetna känslan af en begången hjärtlöshet formade sig så småningom till ett aggande samvetskval öfver de tanklösa, öfvermodiga ord jag yttrat. Hvad skulle han känna, hvad skulle han tänka vid min föraktfulla klagan öfver att *en* gång behöfva leta mig uppför de branta trapporna, han, som hvarje dag måste gå dem med sitt sjuka, trötta bröst? Jag skulle velat slå mig själf, så upprörd kände jag mig, men ändå hellre hade jag velat gå tillbaka till den stackars bleckslagaren, fatta hans hand och säga: “Förlåt mig!”

Men hur skulle han kunna förstå mig, hur skulle han kunna fatta, hvad jag menade, om jag riktigt uttalade mina innersta tankar, om jag sade så, som jag nu kände det: “Förlåt mig, icke hvad jag yttrade, men att

en dylik känsla af öfvermod kunde uppstiga i mitt hjärta, förlåt mig, förlåt oss alla, vi som aldrig behöft frysa och umbära, att vi i dessa omständigheter se en rättighet att behandla er, nödens och lidandets barn, med förakt eller i bästa fall med nedlåtenhet! Förlåt oss, att vi lägga sten på bördan, förlåt oss, att vi äro nog småsinta och hjärtlösa att icke förstå, att lidandet kräfver aktning, och att den ridderlighet, den älskvärdhet vi bestå sammetskappan och bäfverpälsen, den skulle vi i stället skänka trasorna, som dölja ett lidande människohjärta.“

Och om han förstode mig, skulle han då icke stänga sin dörr för mig, visa bort mig och utbrista: “Gå ifrån mig! Man ber icke om förlåtelse, för att klädet i ens rock är finare än ens grannes, och ingen ger heller förlåtelse härför. Man böjer sig under omständigheternas makt, man tar emot snäsor af grannen, så länge han bär den fina klädesrocken, man gömmer på sitt hat, tills — man hämnar sig.“

Nej, jag kunde ej bedja honom förlåta; hvad jag sagt var ord, som aldrig kunde utplånas, aldrig försonas, just därför att deras betydelse icke så mycket låg i själfva orden, utan i det omutliga vittnesbörd de varit om den klyfta af hårdhet och hjärtlöshet, som skiljer den rike från den fattige, den mätte från den hungrige. . .

Det föreföll mig, som om dessa ord likt en hvass blixträng ned i mitt hjärta och blottat hemligheterna på dess djup, och som om jag efter denna själf-dissektion med en oförvillad klarhet kunnat se in i alla samhällets vedervärdiga missförhållanden, uti hvilka äfven de så kallade bästa ibland oss dagligen tanklöst och sömnigt deltaga.

Jag såg i sanningens omutliga skärande glans hela

det vämjeliga högmod den ena människan på grund af de mest lumpna företräden vågar visa den andra. Jag såg icke endast de grofva, påtagliga dragen i denna tafla af människoslägtets förnedring, såsom att man nickar åt arbetaren, men helsar artigt på lättingen, som händelsevis ärft en million, att man föraktar tiggaren, men känner respekt för den som åker i eget ekipage o. s. v., utan äfven de finare omänskligare dragen, nedlåtenheten, själfsvåldet, beskyddaretonen, ja till sist denna känsla från hvilken kanske ännu ingen mer än en, en enda, *han* som af ingen synd visste, förmått lösgöra sig, denna känsla af att om vi tala obesväradt, vänligt och förtroligt med den fattige, så tycka vi ändå innerst, att vi göra någonting riktigt pråktigt, någonting som berättigar oss till tacksamhet från den fattiges sida, då vi i stället endast stafva på a-b-c-d af den enklaste människokärlek . . .

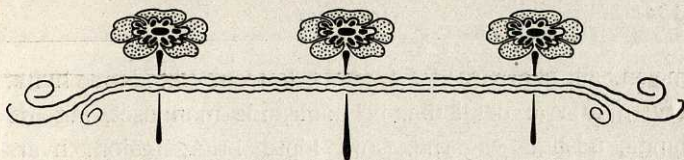
Åter hörde jag de hemligt förebrående orden: "Jaså, var det så svårt?" Åter träffades mitt öra af det ihåliga skrällande ljudet af hostan från den mörka, branta trappan. Hvilken brist på finkänslighet, hvilken hjärtlöshet att förebrå en människa, att hon ej har råd att bo i ett hus med bekvämare trappor och ljus uppgång . . .

En sägen berättas om någon sjö — jag minns ej hvilken — att den hvart tionde år kräfver ett offer, som, hur mycket man än draggar och dyker i dess djup, den dock aldrig lämnar ifrån sig. Endast någon gång under ensamma, tysta nätter, då fullmånen lyser öfver böljorna, kommer den döde upp till ytan, men strax efter midnatt draga djupets osynliga makter honom ned igen, där han skall ligga, till dess domedagen kallar . . .

Vårt hjärta är en sådan sagornas sjö; där finnas minnen, som det aldrig lämnar ifrån sig. De ligga och

slumra på dess djup, bortglömda under det yttre livvets jäktande oro. Men i stunder af stillhet stiga de uppåt, och vi känna igen deras bleka drag, och vi lefva om det förflutna med dem, ända tills de på nytt sjunka ned i sitt hemlighetsfulla djup, där de skola ligga — tills när? ...

I julottan.

Det var julnatt.

Tystnad och mörker höljde byarne; öfver stugor och bondgårdar hvilade sömnens stillhet. Slamret med skedarne i grötfaten hade tystnat, grenljusen voro släckta, endast ett svagt os af talg och veke svepte sig ännu kring takbjälkarne. Elden på härden, där katten låg och sof, brann icke mer, men i askan glimmade det då och då till af ett glödande kol. Och psalmsången, som nyss ljudit så stark, buren af unga och gamla, starka och svaga röster om hvarandra, hade dött bort i nattens djupa tystnad; endast i gammelfars och gammelmors dröm — de, hvilka icke mera sofvo så djupt som ungdomen omkring dem — ljöd ännu ett svagt eko af den högtidliga sången:

“En jungfru födde ett barn i dag,
Det vi skola prisa och ära“...

Men därute, öfver skogar och ängar, öfver vägar och stigar, hvilade julnatten i sitt majestätiska lugn, i sin stilla, blida, högtidliga glans.

Allt klarare gnistrade stjärnorna på den mörka him-

melen, allt skarpare blef decemberkölden. Bländande hvita, öfvergjutna af det kalla, blåskimrande månljuset, lågo de långa, ödsliga vägarne, som löpte kring insjön, hvars fånglade böljor försvunno under det stora, tunga snötäcket.

Tyst, hemlighetsfullt tyst var det härute; icke ett ljud hördes från de djupa skogarne, där granarne tycktes slumra, trötta och snötyngda; vargarne, som hela förvintern smugit omkring i skogsbrynet och tjutit, hade dragit sig in i sina hålor; den enda rörelse, som förnams, var när någon gren böjde sig för den stora snötyngden, och snön, med ett sakta susande, föll i marken.

Men denna djupa tystnad var liksom en stilla, bävande andakt ur naturens hjärta; det var som om skog och sjö hållit anden, för att lyssna efter en hemlighetsfull änglasång, som sakta tonade mellan de gnistrande stjärnevärldarne...

* * *

På stora landsvägen, som förenade socknarne kring sjön, vandrade en ensam ung kvinna.

Hon gick med snabba rörelser; snön knarrade hårdt under hennes fasta, bestämda steg.

Lång väg hade hon att gå i den tysta decembernatten. Hon tjänade på andra sidan sjön, och hon hade firat en god och stilla julfest med sitt husbondefolk, men då dessa släkt ljusen och lagt sig att hvila, klädde hon i stället på sig en skinnkofta och en halsduk öfver hufvudet och begaf sig ut på vandring.

Ty det hade kommit öfver henne en så djup, underlig längtan, att få vara med om julottan i den lilla kyrkan i socknen bredvid, där hon som barn brukade sjunga: "Var hälsad, sköna morgonstund" tillsammans

med far och mor och syskonen, och där hon för första gången gick till Herrens heliga nattvard. Men det var, som sagdt, lång väg att gå, öfver två mil längs sjön och genom skogen.

Många tankar uppstego inom henne, medan hon gick där ensam i den stilla julnatten. Psalmen, som hon nyss sjungit, berättelsen om Jesu födelse, som husbonden läst högt ur den gamla, stora bibeln med skinnpärmar och messingspännen, bönerna, som uppstigit från glada, tack samma hjärtan, allt rörde sig ännu så lefvande i hennes minne, och då hon nu kom ut under den stjärnljusa himmelen, var det som om den stilla andakten inom henne smält samman med naturens bäfvande, högtidliga väntan på änglarnes sång.

Så började hennes tankar att på minnets slingrande vägar glida bort till andra tider, andra förhållanden, till barndomen, då hon med far och mor vandrade till ottesången, då hon satt i den lilla kyrkan och betraktade de små, tindrande ljusen på altaret och med barnslig ifver undrade om inte Jesus själf skulle komma och titta in genom fönstret, för att se hur ljusen brunno och höra hur vackert sången ljöd till hans ära...

Så tänkte hon på den dagen, då Herren för första gången kallade henne, då hon för första gången förnam hemligheten af Jesu kärlek, då hon för första gången i sin själs djup hörde den högtidliga, allvarliga maningen: "gif mig, min dotter, ditt hjärta!"

Ack, hur många strider hade hon ej sedan måst genomgå, hur mycket hade hon ej måst gifva upp och lämna, innan hon helt kunde säga: "ja Herre, här har du mitt hjärta", innan friden, den frid som öfvergår allt förstånd, blifvit bofast i hennes själ...

Hon drog en lätt suck och småningom samlades hennes tankar kring det minne, hvilket alltid utgjorde liksom själfva pulsslaget i hennes känslolif: minnet af den ottesång för tio år sedan, då hon som aderton års flicka sade farväl åt sin barndomsvän och trolofvade Olle i Mattiasgården, stugan bredvid fars och mors.

Hur väl hon mindes hvarje småsak, hvarje liten tilldragelse från den morgonen.

Det var icke stjärnklart som nu, det var snöyra och töcken, hon kom ihåg hur underligt trolska och långt borta blossen från slädarne föreföllo henne i den disiga morgontimman, då hon och Olle kommo ut ur kyrkan tillsammans...

Ja, allting var så underligt, så hemskt drömligt den gången! Medan hon satt därinne i kyrkan och bad, hade hon känt sig så lugn, så viss i sitt sinne, att hon *måste* säga Olle farväl, att hon måste skiljas från den hon höll mest kär på jorden, emedan det, som hon lärt sig sätta högst af allt, det var för honom mindre än intet, en sak som han ej ville höra talas om, ett pjoller, som han tyckte "passade för barn och käringar, men ej för en vuxen karl!"

Men när hon nu sade honom det, när hon med Guds ord sökte visa honom att man och hustru måste ha samma tro, samma kärlek i hjärtat, för att i sanning kunna blifva hvarandra till en hjälp, då ville han ej höra på henne, då svarade han blott att hon finge läsa i bibeln och gå i kyrkan så mycket hon ville, om hon bara gifte sig med honom. Och när hon då fortfor att göra invändningar, när hon mötte honom med Guds ord: "Bären icke främmande ok tillsammans med otrogna"... "hur vet du, hustru, om du kan frälsa din man", då bröt

han ut i häftiga förebråelser och sade henne, att hon ej visste hvad det ville säga att älska, och att om hon nu öfvergåfve honom, skulle han vara för tid och evighet förlorad . . .

Ja, hon kunde aldrig själf förstå hur hon hade styrka att stå fast vid sitt beslut — det måste ha varit Gud själf, som verkade i henne, gaf henne kraft, Guds egen stämma, som ljud i hennes inre och öfverröstade alla de andra lockande, frestande stämmorna, som ville göra sig hörda.

Hon mindes äfven hvilken förtviflan som gripit henne, då Olle slutligen i vredesmod gick sin väg och som en afskedshälsning slungade till henne: "det här ska' du få ångra, Anna-Britta!" Hon ville ropa honom tillbaka, springa efter honom, men hon kunde ej få ett ord öfver sina läppar, ej göra en rörelse, hon stod där blott med armarne hängande och såg efter honom med stela ångestfulla blickar.

Och rundt omkring henne föll snön i täta flockar, och decembervinden for tjutande kring kyrkans knutar, medan snötäcket bortskymde skenet från slädarnas bloss och bjällerklangen dog bort i fjärran . . .

Och hur tungt, hur bittert, hur hopplöst hade hon icke sedan många gånger känt lifvet! Hur hade hon icke till och med knotat mot Gud, upprest sig mot honom och i klagande trots frågat: "hvarför, Herre, tog du ifrån mig honom, som jag så innerligt höll af, hvarför skulle du fordra ett så stort offer af mig?" Men det kom slutligen en stund, då hon kunde böja sig, då hon af hela sitt hjärta kunde tacka Gud, att han i hennes lifs svagaste och starkaste stund stått vid hennes sida och verkat med sin kraft i hennes själ . . .

Ett par år efter den julottan hade Olle lämnat sock-

nen och rest ut till Amerika med några andra emigranter. Då Anna-Britta sejt ville ha honom, hade han ej mera lust att stanna här, sade han, han skulle ut i världen, för att pröfva sin lycka på annat håll. Och, menade han, lyckan, den skulle han nog finna till sist — flickor, det fanns det nu godt om, och en som var glad och hurtig, inte en "läserska", det skulle han då ha. År efter år gingo; endast två gånger hörde Anna-Britta af sin forna fästman; första gången berättade han att det gått honom bra, att han hade arbete och förtjänade pengar, andra gången att han hade gift sig med sin husbondes dotter. Då gick det åter som ett spjut genom Anna-Brittass själ; flydda drömmar, öfvervunnen smärta, ville ånyo vakna. Men äfven denna gång kom Jesus med sin tröst, med sitt: "är jag dig icke mer än jordisk lycka?" Och åter kunde hon tacka Gud, som gifvit henne kraft att stå fast i frestelsens stund, och i djupet af sin själ kände hon, trots de upprörda känslorna, att det varit bäst, både för Olle och för henne, att de skilts åt. Hon undrade blott så mycket, hur han hade det i andligt afseende, icke ett ord hade han nämnt därom i sina bref till hemmet. Men äfven detta lämnade hon åt Gud och tröttnade icke, att år efter år, i fast förvissning om bönhörelse, bedja för sin barndomsväns frälsning från synd och otro. Medan alla dessa tankar och minnen trängdes inom henne, hade hon småningom närmat sig byn, som var målet för hennes vandring. Här och där glimmade ljus från stugorna vid vägen, nu kunde hon se en skymt af kyrkan, som låg där i backen med upplysta fönster, och alltemellanåt kommo i snabb fart islädar med tända bloss körande förbi henne.

Nu började det ringa i klockstapeln, först långsamma, litet dofva slag, så allt högre och högre, ända tills tonerna, klara och fulla, ljödo ut i den stillia, natthöljda julmorgonen och manade folket att komma till Herrens hus för att tacka och lofva . . .

Allt flere och flere slädar med kyrkbesökande från byarne rundt omkring jagade förbi Anna-Britta; ur stugorna i byn nedanför kyrkan kom folket vandrande upp för backen skockvis, husbondefolk, tjänare och barn tillsammans. Anna-Britta påskyndade sina steg; hon hade fått sikte på far och mor och syster Lena, och hon hann upp dem just då de voro utanför kyrkdörren. De nickade vänligt då de fingo se henne, och modern sade gladt: "de' va nöjsamt te' å få se dej, barn!" Men ingen af dem uttalade någon förvåning öfver att hon gått öfver två mil i den kalla decembernatten, för att få vara med om ottesången i sin gamla barndomskyrka.

Församlingen strömmade nu in i kyrkan; hvar och en intog sin plats, karlarne på den ena, kvinnorna på den andra sidan. Alla böjde sig ned en stund för att bedja, under det den gamle klockaren med knarrande steg gick upp och ned för gången, putsande ljusen i messingsarmarne, ordnade psalmnumren på den svarta taflan framför altaret, där skenet från ljusen i de begge armstakarne lyste öfver Frälsarens törnkrönta, böjda hufvud. Slutligen begaf sig den gamle upp på orgelläktaren, församlingen tog psalmböckerna och letade reda på numret, nu ljödo genom de låga hvalfven orgelns toner, och med sin spruckna, hårda stämma uppstämde den gamle klockaren: "Var hälsad sköna morgonstund!"

Det blef Anna-Britta plötsligen så vekt och varmt

kring hjärtat där hon satt och följde med den välbekanta melodien. Minnet af den gången då hon och Olle skilts från hvarandra framstod med en underligt lefvande kraft för hennes inbillning, samma förnimmelse af på en gång smärta och lycka som *då* genomströmmade henne nu, där hon lyssnade på tonerna, som uppstego till *hans* ära, för hvars skull hon försakat jordens lycka . . . Allting var sig så likt, ja, hon tyckte sig till och med bland de sjungande bakom sig höra Olles starka, ungdomliga stämma, som öfverröstade klockarens gälla toner . . .

Men *det* kunde ju icke vara annat än inbillning; Olle var ju långt, långt borta, skild från henne genom hundratals mil, genom haf och böljor . . .

Och ändå, hur underligt, ju mera ifrigt och uppmärksamt hon lyssnade efter stämman bakom sig, ju mera tyckte hon att den liknade Ollés . . . alldeles så där brukade han sjunga, med höga, klara toner, och så en liten dallring på slutet . . . Nej, det kunde icke vara endast inbillning . . . det måste vara han . . . kanske hade han kommit hem . . . kanske . . .

Men hon vågade icke vända sig om och se efter honom . . . Hon var så upprörd, att hon i stället måste luta sig ned och bedja Gud stilla hennes hjärta och draga hennes tankar från dessa bilder och stämningar ur det förflutna, som ville snärja henne, draga dem till tanken på det stora undret, om hvilket prästen nu började tala, och för hvilket hon kommit hit för att af hela sin själ tacka och prisa Gud.

Och så satt hon där stilla och lyssnade, och då känslorna ville draga henne åt annat håll, lutade hon sig ned och bad för sig själf och för sin ungdomsvän.

Men då predikan var slut och psalmen skulle upp-

tagas, började hennes hjärta ånyo att klappa af oro och undran. Hon sjöng icke själf med, hon satt där orörlig och lyssnade med spändt öra efter den välbekanta stämman. Jo... det var Olle som sjöng, nu hörde hon det alldeles tydligt... nu tvekade hon ej mera... Det var han, han var således hemkommen...

Hemkommen efter långa tio års bortovaro!...

Och hurudan var han... gingo den sångens toner ur hans hjärta... följde hans själ med hans läppar, då de prisade Herren Jesu kärlek?...

Åter måste hon böja sig ned och utgjuta sin oro, sin längtan i brinnande böner...

Då gudstjänsten var slut, reste hon sig litet häftigt upp och såg nedåt bänkraderna.

Ja, nog var han lik Olle, mannen, som stod där-borta med de små gossarne och en kvinna i fin herrskapshatt bredvid sig... Men ändå, så olika... nej, inte var det den Olle *hon* mindes, inte... Men ack, tio år göra ansiktet sträft och främmande... Jo — jo... nog var det han alltid, nu vände han sig om och deras ögon möttes, och då kände hon riktigt igen honom...

De nickade åt hvarandra, lugnt och obesväradt, som om de icke varit skilda åt längre än sedan i går. Men ingen af dem gjorde min af att närma sig, och då församlingen trängde sig ut ur kyrkan, kommo de alldeles ifrån hvarandra.

Anna-Britta pratade litet med far och mor och syster, hörde hur de mådde, hur kon och getterna hade det o. s. v. Så fick hon af föräldrarne veta att Olle för en månad sedan kommit hit till byn, där han köpt sig ett hemman för att slå sig ned med hustru och barn. Hon ville fråga något mera om honom, men hon kunde

ej, hon tyckte alldeles att det var som om orden fastnat i halsen på henne.

Utanför kyrkan stannade en del af folket för att utbyta hälsningar med hvarandra; de hvilka kommit långväga ifrån drogo fram slädarne och spände för och snart hördes bjällerklang utåt vägarne, under det invånarne i kyrkbyn långsamt vandrade utför backen, hvar och en till sin stuga.

Vid vägskelet nedanför kyrkbacken skildes Anna-Britta från far och mor och begaf sig hemåt. Förgäfvades hon spejat efter Olle; icke en skymt af honom hade hon sett sedan de nickade åt hvarandra i kyrkan, kanske hade han och hans hustru redan gått hem till sig.

Men då hon vandrat ett stycke, fick hon plötsligt höra någon gå bakom sig. Hon visste ej hvarför, men hon förstod genast att det var Olle; hon vände sig ej om, men hon saktade sina steg ända tills dess han hann upp henne. Då stannade hon, vände sig emot honom och skakade hand med sin gamla barndomsvän.

“Goddag, Anna-Britta“, sade Olle vänligt, “hur står de’ tell med dej nu för tiden?”

“Jo tack, bra. Än du då?”

“Jo, ja’ har de’ nu bra, ja.”

Sedan sade de ingenting mera på en stund, utan gingo där tysta vid hvarandras sida. Dagen började nu gry, en blek strimma syntes vid horisonten, månen hade gått ned bakom bergen, och stjärnornas glans blef mattare och mattare.

Anna-Brittas hjärta klappade våldsamt, och strupen kändes sammansnörd af sinnesrörelse, men på samma gång genomflög henne en underlig, nästan ljuf känsla, liksom en aning om lycka och glädje . . .

“Du ska' ha tack, Anna-Britta“, sade Olle slutligen, “för att du visa' bort mej, den där gången, du vet. Fäll tyckte ja' då, att du va' le' mot mej, men de va' nog likast de' som skedde, fäll va' de Guds vilja; de' ser ja' nu . . . För si, den väg ja' har fått gå, den har han fått frälsa min själ på, sir du . . .”

“Kära hjärtandes Olle“, utbrast Anna-Britta med litet osäker röst, “ä' de' rekti sannt hva' du nu säger . . . ä' du frälst å lycklig i din Gud? . . .”

“Ja, fäll ä' ja' de', svarade Olle leende, “å härligt frälst ä' ja' me, för Herren har visa' mej stor nåd, mej, som va' den största bland syndare. I svår nød kom ja', då du förkasta' mej . . . ja' tyckte nu att alla öfver-gaf' mej, bå' Gud å mennskor, å int' va' de' nån' rätt, tyckte ja, att en sån' regal gosse som ja' sku' bi ratad på de' vise'. Å så kom ja' i stor nød å synd, å höll rekti på å gå förlorad. Men då va' där en Herrens man därute — Gud välsign'en för hva' han gjorde för mej! — som feck fatt i mej å lärde mej, att ja' nu allri' hade vari' nån' regal gosse, som jag trodde, utan en *syndare*, som behöfde förlåtelse å frälsning. Å då varst de som ett nytt ljus för mej, ja' feck insikt i allt hva' *du* hade menat å som ja' nu allri' kunne' förstå förr, å då feck ja' bekänna min synd å se min Frälsare å ge mitt hjärta åt honom! Ja, de' va' nu vägen för mej, de'! Å tack ska' du ha för du sa' nej åt mej, den gången! Nu vet ja' att du hade rätt, att ljus å mörker inte mer går ihop än dom, som älskar Jesus å dom som inte älskar honom. Så geck de', du Anna-Britta, vi förlora' hvarann' i tiden, men vi vann' hvarann' för evigheten!”

Det ljöd liksom en liten återklang af vemod i den ton af glädje, hvarmed han yttrade dessa ord, men han tillade genast:

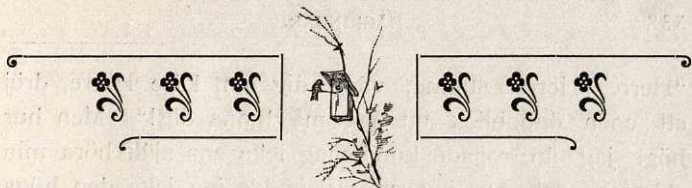
“Å de' va nog de' likaste för oss bägge, Herren vet hva' han gör me' oss. Ja' tänkte en gång på å skrifva tell dej å säja, att nu kunde vi komma i lag igen, men så feck ja' nu veta att ho', kvinnan som ja' nu har, geck å tänkte på mej, å då tänkte ja' som så, att de' kanske var Herrens vilja att ho' sku' bli min. För de' ä' en snäll kvinna, å dåga ä' de' i'na, å en from å gudfruktig kvinna ä' ho', så ja' har nu baraste å tacka Herren för hva' som ä'! Å du, Anna-Britta, du har nog ditt sinne för dej, du, å tjänar nog Herren bäst som du ä', tänker ja'!”

“Ja“, svarade Anna-Britta med strålande ögon, “allt ä' godt å bra, som Herren gör, å de va' nog ej hans vilja att vi sku' komma i lag. Å tack för hva' du sagt, Olle, de' va' nu den största julegåfva du kunnat ge mej.“

De talade ännu en stund med hvarandra om deras inre och yttre förhållanden, om det förflutna och det närvarande. Så sade Olle farväl, skakade hand med Anna-Britta och bad henne någon gång komma och titta till dem, hvarefter han vände och gick hemåt, under det Anna-Britta fortsatte vägen till byn på andra sidan sjön.

Men en ousäglig känsla af glädje och tacksamhet hade sänkt sig öfver hennes sinnen; de minnen från fordom, den dunkla längtan som rört sig i hennes själ vid åsynen af Olle hade dunstat bort som dimmiga drömmar, och i hennes hjärta dallrade, vaggadt af rytmerna från julsalmernas melodier, ett eko af Olles ord: “vi förlorade hvarann' för tiden, men vi vann' hvarann' för evigheten“.

En syn.

En tidig morgonstund låg jag halfvaken och betraktade föremålen i rummet, hvilka dunkelt och fantastiskt framträdde i den gråaktiga morgongryningen. Drömmens stämning snärjde ännu mina tankar och sinnen, allt omkring mig var överkligt, föremålen tycktes mig främmande, underliga, med otydliga konturer; jag hade ännu icke slitit mig lös ur denna drömmens sällsamma värld, där man ser syner, där man hör ord uttalas, som ögat eller örat aldrig i verkligheten förnummit . . .

Trötta sjonko mina ögon ånyo ihop, och under de slutna ögonlocken framträdde ännu en gång dessa bilder jag nyss skådat i drömmen . . .

Det var en hög, något böjd gestalt, som långsamt vandrade framför mig på en stor, öde hed. Jag visste *hvem* det var och med bäfvande hjärta påskyndade jag mina steg för att hinna upp honom, men hur fort jag än gick, blef jag alltid ett långt stycke efter honom. Jag sträckte ut mina sammanknäppta händer och ropade:

“Herre, Herre, stanna, vänd dig om, käre Herre, dröj ett enda ögonblick att jag må hinna dig!” Men hur högt jag än ropade kunde jag icke ens själf höra min stämma, och hur jag sprang, nådde jag icke den höga gestalten, som alltjämt skred framåt på heden utan att höra mina böner. Flämtande och ropande fortfor jag dock att ila efter honom; då tyckte jag plötsligt att afståndet emellan oss minskades, nu var han endast ett par steg framför mig; full af ifver och glädje sträckte jag ut handen för att gripa honom... Men i detsamma var han försvunnen ur min åsyn, den stora, vida heden upplöste sig som en dimma och — jag vaknade...

Medan jag nu i morgonslummern ånyo genomgick denna sällsamma dröm, framkvällde ur dess dunkla, mystiska stämning, ur den evighetslängtan som tycktes mig hvila öfver den vida ändlösa slätt, på hvilken Frälsarens gestalt framskred, en outsäglich längtan att i verkligheten få skåda Herren Jesus, att en gång få se dessa älskade drag, dessa genomstungna händer och fötter, och liksom nyss i drömmen hviskade jag: “O Herre Jesus, uppenbara dig för mig, om också blott för en sekund! Se in genom mitt fönster, sitt ett ögonblick vid min bädd, lägg din hand på mitt hufvud — men låt mig icke förgäfvets längta efter dig, o, min Frälsare!”

Då skymtade förbi mig, blixtnabbt som en tanke ilar genom vårt medvetande, dragen af ett människoansikte. Det var ett vidrigt ansikte, höljdt af röda sårnader, som förstörde dragens form, små blanka fiskögon stirrade på mig under den sekund synen varade, och mannen log ett på samma gång sorgset och hånfullt leende.

Förfärad vände jag mig bort och tillslöt ögonen.

Jag hade blott allt för väl känt igen detta ansikte, med dess hånfulla, sorgsna blick: det tillhörde en af mina medmänniskor, som jag, till följd af omständigheternas makt, ofta träffade, och som ingaf mig en sådan känsla af motvilja, att hennes blotta närvaro var en plåga för mig.

Mitt hjärta sammanpressades af missträckningens smärta; just när jag så innerligt önskat, så mycket bedt om att få se det för mig käraste ansikte, fick jag i stället se det vämjeligaste. Jag drog en djup suck, och tårar af sviken väntan framträngde ur mina ögon, — var väl detta ett svar på min brinnande, längtansfulla bön?

Då hörde jag i djupet af min ande en stämman som skarpt och tydligt uttalade dessa ord: "Hvad I icke hafven gjort en af dessa mina minsta bröder, det hafven I icke gjort mig."

Vid dessa ord blef jag fullt vaken. Den stora ödsliga heden med Herrens bortgående gestalt, den underliga, heta, ur drömmen framkallade längtan att en gång få skåda Herren Jesus, allt försvann för mig, och jag kände hur i stället den *levande*, den *verkliga* Frälsaren i detta ögonblick uppenbarade sig för mig.

Ja, i sanning, jag hade sett och hört honom, han hade stått vid min bädd och talat med mig, han, som en gång lärde oss, att Guds rike bor *invärtes* i oss. Han hade sagt mig på sitt sköna, hemlighetsfulla andespråk, att ingen kan se honom, kärlekens Herre, som icke har honom själf levande i sitt hjärta, som icke *tvingas* af hans kärlek, och låter dess gudomliga kraft kväfva, döda, tillintetgöra hvarje känsla, som är stridande mot hans ande.

Han, den ende kärleksrike, löste mig ur den motviljans förtrollning, hvori min naturliga människas in-

stinkter hållit mig fången. Af mig själf skulle jag *aldrig* ha kommit dit, men genom hans kärleksfulla läxa fick jag styrka att hos föremålet för min antipati ej mera se det tillfälliga, det som skulle förgås, utan endast brodern, för hvilken Kristus dött, evighetsvarelsen, som en gång skall uppstå i härlighet där, hvarest alla jordiska känslor af motvilja eller beundran, af hänförelse eller leda, som nu så ofta vilseleda och plåga oss, en gång skola, likt dimmor i solljus, uppgå och förintas i den kärlek, af hvilken endast de brutna strålarna nu hinna oss — denna enda stora kärlek, som helt skall segra, då profetian nått sin fullbordan och Kristus blifvit allt i alla!

En moder.

I.

Den tiden då syréträden blommade, och fåglarne sjöngo öfverljudd i björkhagen bredvid trädgården och luften var fylld af vårens smekande vällukter, brukade Hedvig och hennes dotter, Jane, vara som ifrigast upptagna att sätta bönor och ärtor, så spenat och blomfrö i trädgårdssängarne. Men i år hade Hedvig öfverlämnat en del af detta bestyr åt trädgårdsdrängen, ty hon själf var sysselsatt med att omtapetsera och möblera ett af gästrummen. Hon väntade nämligen någon af de närmaste dagarne en gäst, som hon icke sett på tio år, en gäst, som hon visste hade en mycket kritisk blick och som hon önskade skulle trifvas i hennes hem och finna det smakfullt ordnadt.

Det var hennes kusin och barndomsvän, Gerhard, eller Gert, som han kallades i familjen, en framstående artist, som, nyss hemkommen från en flerårig vistelse utomlands, anhållit att på genomresa till hufvudstaden

få tillbringa några dagar på Granskog, den lilla ägendom där Hedvig bodde alltsedan hon för fyra år tillbaka blef enka.

Hedvig tvekade först om hvad hon borde svara på denna anhållan. Det hade en gång varit ett ömmare förhållande mellan henne och Gerhard, ett förhållande som de bägge beskyllde hvarandra för att ha brutit, och det var ej utan att tanken på ett återseende kom de gamla minnena att röra sig i djupet af hennes själ. Men hon kunde inte hitta på en förevändning att neka honom komma; hans bref hade varit så lugnt, så kamratlikt, att det varit tydligt att å hans sida till och med minnet af det förflutna var slut; icke kunde då hon gifva ett afböjande svar och därigenom erkänna sig vara svagare? Dessutom, om än de forna drömmarna skulle vakna till lif, kände hon sig äga kraft att *aldrig* visa honom det, att, som så många gånger förr under sitt förflutna lif, besegra sig själf. Hon svarade således, lika vänligt och kamratlikt, att han vore välkommen, om han, den bortskämde artisten, kunde trifvas i hennes enkla hem.

Men då hon beslutat att emottaga honom, ville hon också att han skulle finna sig väl hos henne, att han skulle se, att den unga flicka, som han en gång omgivit med ett så poetiskt skimmer, icke alldeles drunknat i prosa och landthushåll.

Därför höll hon nu på att med egen hand omtapetsera det rum han skulle bebo, och som i likhet med de andra gästrummen, hvilka hon ej haft råd att ordna, var mycket förfallet. Hon hade redan satt upp nya tapeter och var nu sysselsatt med att drapera gardiner för fönstren. Bredvid stod hennes tolf-åriga dotter Jane och räckte henne spikar och knappnålar. Det var ett blekt, spensligt barn med ett fint ansikte, som omgafs af yfvigt,

ljusst hår, och ett par mörkblå, djupt liggande ögon, hvilkas brådmoget tänkande blick alltid kom den som träffades däraf att undra, hvad som gömde sig i den lilla barnasjälen. Jane var sin moders enda barn, men hon och Hedvig voro mera som två älskande systrar mot hvarandra än som mor och dotter. Hedvig hade varit mycket olycklig i sitt äktenskap; mannen, som var många år äldre och dessutom sjuklig och kinkig, hade i det närmaste ruinerat henne, och alla de pröfningar hon härigenom fått genomgå hjälpte henne den lilla flickan trofast att bära. Den svartsjuka, lidelsefulla kärlek, hvarmed hon älskade modern, hade kommit henne att känna dennas sorger med en styrka, hvaraf annars barn icke äro mäktiga, och under detta samlif med modern, hvars innerligaste förtrogna hon mer och mer blef, utvecklades hennes känslolif på ett för ett barn onaturligt sätt, och hade ej det friska lifvet i naturen stärkt hennes kropp, skulle hon troligen för länge sedan dukat under för de många våldsamma själsrörelser, hon under sin barndom måst genomgå.

I dag hade hennes lilla ansikte ett mycket allvarligt uttryck; de fina ögonbrynen voro rynkade, och ögonen såga mörka och misslynta ut.

“Hur ser han ut, mamma?” frågade hon plötsligen helt oförberedt, sedan hon räckt modern en knappål.

“Han, hvilken han?” svarade modern småleende och vände sig om.

“Han . . . som kommer hit“, svarade Jane så trögt som om hvarje ord varit påkostande att utsäga.

“Jaså? Ja, det kunde jag verkligen inte förstå. Jag trodde att du menade kattungen, som Lars Persson nyss bar hit.

“Nej, jag menade *honom*, hur ser han ut?” envissades Jane.

“Det får du se. Han är lik mig“, tillade hon småleende. “I vår ungdom fingo vi alltid höra att vi voro så lika som syskon“.

Jane rodnade och hennes ögon blixtrade till.

“Han är *inte* lik mamma!“ utropade hon häftigt.

“Och hvarför inte det då?”

“Nej, för han *är* det inte! . . . Jag kan inte med honom“, tillade hon hastigt i hviskande röst och sänkte ögonen.

“Fy, Jane“, svarade modern och gaf den lilla flickan en missnöjd blick, “du vet hur orätt det är att tänka och tala på det sättet om människor“.

“Är det då nödvändigt, att man älskar alla människor lika?“ fortfor Jane med samma hviskande röst utan att se upp.

“Nej, det är det icke, men om du vill att Gud skall älska dig, är det nödvändigt att du inte hatar eller tänker illa om någon af dina medmänniskor, det vet du så väl“.

Jane svarade ej genast. Hennes lilla bröst gick häftigt upp och ned, och underläppen darrade.

“Förlåt mig, mamma lilla“, sade hon, och ett vekt älskligt uttryck spred sig öfver hennes nyss så missnöjda ansikte, “jag skall försöka att icke tycka illa om någon, var bara inte ledsen på mig“.

Hedvig drog en lätt suck, böjde sig ned och kysste den lilla flickan på pannan. Därefter talade de ej vidare om saken, utan fortsatte ifrigt arbetet med rummets ordnande.

Icke heller under de följande dagarna vidrörde de annat än flyktigt ämnet om Gerhard och hans ankomst.

Men aftonen innan han skulle komma såg Hedvig hur Jane tog sina bägge älsklingsdockor, Rosa och Mathilda, som annars alltid brukade ha sitt tillhåll i hvardagsrummet, lade ned dem i en vagn och körde in dem i garderoben.

“Hvarför sätter du undan dockorna?” frågade modern, “du vet ju att du alltid får lof att ha dem härute”.

Jane rodnade.

“För Mathilda har ondt i bröstet”, svarade hon och undvek moderns blick.

“Nu narras du, Jane”, sade modern allvarligt, “du vet mycket väl att Mathilda *inte* har ondt i bröstet”.

“Jo”, svarade Jane och försökte se oskyldig ut, “jag tänker just nu je henne en terpentinduk”.

Modern tog Janes bägge händer mellan sina och tvang henne att se upp. Den lilla flickans ögonlock skälfde och blicken skyggade, liksom kunde hon ej möta moderns kärleksfulla genomträngande ögon.

“Säg mig, hvarför flyttar du undan dina dockor, som du alltid annars vill ha härute?”

“Mamma, älskade mamma, förlåt mig!” utropade den lilla flickan plötsligt och slog armarna kring moderns hals, “jag narrades . . . Mathilda har inte ondt i bröstet . . . men jag kan inte uthärda . . . jag menar att . . . det är så förfärligt att tänka . . . då *han* får se att hennes näsa är krossad och ena armen af, så kanske han skrattar åt henne . . . och jag kan inte uthärda det . . . jag *kan* inte uthärda . . .”

Hon snyftade så att hela hennes lilla kropp skakade, under det hon, alltjämt tryckt intill moderns bröst, upprepade sina försäkringar att hon ej kunde “uthärda”.

Hedvig kände sig mycket illa till mods. Det var

icke Mathildas näsa denna sorg gälde; dessa snyftningar kommo ur det lidelsefulla själsdjup, som den lilla flickan ej själf förstod. Det var aningen om en stundande olycka, en kommande oro, som brände det känsliga, nervösa barnet, alldeles som en fågel känner sig sjuk och ängslig innan ovädret utbryter.

Med kärleksfull ifver smekte och tröstade modern den lilla flickan, försäkrade henne, att ingen, allraminst Gerhard, som var så god och snäll, skulle göra narr af en stackars docka, därför att hon inte hade någon näsa, och först då den lilla flickans tårar upphört att rinna, sköt hon henne sakta ifrån sig och återgick till sina bestyr. Men hennes hjärta var beklämdt, och hon önskade innerligt att hon gifvit Gerhard ett nekande svar. Nu kom emellertid denna önskan för sent, Gerhard skulle anlända redan följande morgon, således återstod det henne ingenting annat än att bedja Gud om hjälp i de svårigheter, som måhända skulle komma, och som hon själf frammanat.

* * *

Morgonen därpå vid niotiden stodo Hedvig och Jane i sina ljusa vårklädningar ute på förstugubron för att mottaga den väntade gästen. Hedvig var mycket upprörd, men hon ville ej visa Jane hvad hon kände, utan pratade och skämtade som vanligt. Det enda hon ej kunde dölja var att kinderna voro alldeles bleka och händerna iskalla.

“Fryser mamma?” frågade Jane och såg på modern med en forskande blick, “vi stå ju midt i solhettan“.

“Nej, jag fryser inte“, svarade modern kort, “det är bara litet friskt i vårsvalkan. Men se där, nu kommer han ju“.

Hon tog upp sin näsduk och viftade ifrigt, hvilket genast besvarades från vagnen, som nu svängde upp på gården och stannade framför trappan. En herre i elegant resdräkt hoppade ur och sprang hastigt uppför trappan.

“Välkommen, hjärtligt välkommen;” ropade Hedvig och skyndade emot honom, “det var mycket vänligt af dig att komma och hälsa på mig”.

Gerhard kysste ridderligt sin kusins hand, tackade med ett småleende för välkomsthälsningen och vände sig därefter mot Jane, som neg och sträckte fram handen.

“Är det din dotter!” utbrast han och fattade Janes små styfva fingrar, “redan stora damen. Jag hoppas emellertid min lilla nåd tillåter en gammal farbror?”

Han böjde sig ned och kysste flyktigt den lilla flickans panna utan att märka hur fientligt och forskande de mörka ögonen spändes i honom.

“O, dessa förskräckliga barn!” utropade han därefter med en komisk grimas, “jag var också i Skåne på besök hos några vänner, som jag ej träffat på ett decennium, och hvart jag kom såg jag uppvuxna ungdomar, som med sina långa figurer obarmhärtigt påminde mig om hur gammal jag blifvit”.

Han kastade en skälmaktig blick på Hedvig och skrattade ett lågt, hjärtligt skratt, behagligt och välljudande liksom hans stämma.

De gingo nu under fortsatt samtal in i förstugan. Hedvig kunde ej frigöra sig från en lätt förlägenhet; färgen kom och gick på hennes kinder, och rösten hade en nervös, orolig klang. Men Gerhard föreföll desto mera obesvärad; det var som de aldrig varit skilda åt, så gladt och förtroligt uppträdde han från första ögonblicket. Sedan han tagit af sig ytterkläderna och kastat en hastig

blick öfver utsikten från salongsfönstren, hvars skönhet genast fångslade hans konstnärsöga, visade Hedvig honom upp på hans rum, där han gjorde en mycket omständlig toalett efter nattresan, så att Hedvig fick vänta i nära en timme innan han kom ner till frukosten.

Han tycktes vara vid ett strålande lynne, åt med en barnsligt glupsk aptit, som han själf karrikerade, så att till och med Jane började skratta, och pratade under tiden om både gammalt och nytt. Men han icke endast pratade själf; han hade nämligen den hos talföra personer ovanliga ägenskapen att vara intresserad af hvad andra säga, och så snart Hedvig yttrade någonting mötte hon alltid en så uppmärksamt lyssnande blick i hans ögon, att all hennes förlägenhet inom några ögonblick var borta. Hur väl hon kände igen detta sedan forna dagar! Det hade aldrig funnits någon människa, man eller kvinna, i hvars sällskap hon känt sig så väl till mods, som hon kände sig då hon var tillsammans med honom. Det var icke blott *det*, att han talade lifligt och själfullt, att han hade ett behagligt sätt, på en gång ridderligt och litet skälmaktigt retsamt, men, liksom en del personer äga en besynnerlig förmåga att narra en att säga plattheter, att bli tafatt och otymplig, så hade han en motsatt förmåga att i sitt sällskap göra människor behagliga, att försätta dem i en harmonisk sinnesstämning. Hon kände hur hon så småningom kom under inflytande af denna trollkraft, hur hans närhet gjorde hennes uppträdande lugnt och säkert, uppeggade henne att gifva de själfvalaste eller kvickaste svar hon kunde gifva, kom henne att känna ett obeskrifligt välbehag både till kropp och själ.

Det blef en mycket angenäm dag. Efter frukosten promenerade de en stund i det vackra vädret, gingo ge-

nom trädgården bort till björkhagen, som nu stod i sin vackraste vårskrud med de friska, ljusgröna löfven och de hvita stammarna. Jane följde dem hela tiden, och så snart Hedvig och Gerhard kommo att gå bredvid hvarandra, förstod den lilla flickan alltid att, smidigt och tyst som en kattunge, tränga sig emellan och skilja dem åt. Gerhard märkte ingenting, han var lika vänlig mot Jane som mot Hedvig, plockade blommor och skämtade med henne; den underliga skygghet hon visade honom, skref han uteslutande på barnslig blyghet.

Då de ätit middag slogo de sig ned på verandan, där västersolen gjorde luften varm som på sommaren, och drucko kaffe där. Sedan gick Hedvig efter sin sjukorg och tog fram ett handarbete.

Gerhard, som rökte en cigarett, den enda han brukade röka på dagen, satt tillbakalutad i en hvilstol och följde tyst och med halfslutna ögon hennes rörelser.

“Du tycker jag blifvit mycket gammal, inte sannt?” sade Hedvig leende, då hon kände hur envist Gerhard fixerade henne.

“Nej, tvärtom. Jag satt just och förvånade mig öfver hur det är möjligt, att en människa förändras så litet på tio år. Det personliga, det individuella, själen i dragen, det där som vi konstnärer just måste träffa, om vi vilja åstadkomma ett konstverk, det är orubbligt detsamma hos dig, du ser ut som en människa, som inte lidit skeppsbrott på en enda illusion. Men det kan ju hända, att detaljerna i ditt utseende äro litet rubbade; det är ju möjligt, att du har en och annan liten rynka, som jag inte kan se“.

“Ja, det är nog mycket troligt“, svarade hon med en flyktig rodnad, “det är till och med troligt, att jag

har rynkor som du *kan* se. År, sådana som jag genomlevvat, gå inte förbi utan att lämna spår efter sig. Men *det* har du rätt i, att några illusioner ha inte ramlat för mig, ty jag har aldrig haft några. Jag hade blott *tro*, en fast, orubblig tro på att det var en innerlig djup kärlek, som styrde vårt lif, äfven då det såg som mörkast ut, och den tron har jag, Gud vare tack, oförändrad kvar. Det är kanske den, som ger ett drag af ungdom åt mitt ansikte, som jag försäkrar dig annars verkligen är gammalt“.

Han svarade ej; han smålog blott, böjde sig framåt och fortfor att fixera henne med en blick, som tycktes vilja säga någonting, åt hvilket han för ögonblicket ej kunde finna ord.

I det samma kom Jane från trädgården upp på verandan. Hon hade förklädet fullt af ängsblommor och hon satte sig ned på bänken bredvid modern, så nära hon kunde komma, och började binda små buketter.

Gerhard reste sig hastigt upp och drog en lätt suck, liksom hade han blifvit störd i en angenäm stämning. För första gången sedan han kommit hit gaf han närmare akt på Jane. “Ett egendomligt barn“, tänkte han, “hvilken energi i det där bleka, späda ansiktet. Hon är vacker . . . ett förtjusande hår . . . men . . . det är på samma gång någonting, jag vet icke hvad . . . någonting, som stöter tillbaka. Jag skulle inte vilja vara hennes mor eller . . .“

En obehaglig stickande känsla afbröt hans tankegång; men han skakade genast bort den och började ånyo samtala.

Så småningom kommo de in på mera allmänna ämnen; han berättade om sin vistelse utomlands, om sina resor och konststudier. Hedvig var nu nästan ute-

slutande åhörarinna; då och då gjorde hon en anmärkning, inflickande ett beundrande eller förvånadt utrop, men dessemellan satt hon tyst, med arbetet nedsjunket i knäet — lyssnande, kanske mest på ljudet af hans stämma — och gjorde under tiden sina iakttagelser öfver honom.

Hur lik äfven han var sig, hur lätt tidens hand berört det vackra, fina ansiktet, om än också *hans* hy fått en och annan rynka, håret grånat, och uttrycket i ögonen, som förr gnistrade af lif och ungdomslust, hade blifvit djupare och allvarligare. Hur väl hon kände igen honom i allt, åsikter, uppfattning, lifsåskådning. Om någon räddat sina illusioner från skeppsbrott, så var det i sanning han. Det var samma öfversvall af romantik, som en gång kommit hennes hjärta att klappa för det sköna i lifvet; det var samma naivitet, som i förening med hans världsvana och säkra uppträdande gaf en så egendomligt sympatisk prägel åt hela hans personlighet. Han hade i sin karaktär detta starkt utpreglade drag af barnslighet, som är egendomligt för konstnärsnaturer; han var blixtnabb i att tro på hvad han hörde och såg, så snart det gjorde intryck på hans fantasi. Hans omdömen voro gnistrande kvicka, poetiska, men aldrig psykologiskt skarpsinniga; det sköna och det goda väckte hos honom en lika obegränsad hänförelse, som det fula väckte afsmak; liksom ett barn såg han ingen jämkning, inga förmedlande sidor.

Och detta karaktärsdrag återfann hon nu hos den fyrtioåriga mannen likadana som hos den tjuguariga ynglingen. Den riktning hans lefnadsförhållanden tagit hade också varit ägnad att utveckla det — han hade blifvit bortskämd af lifvet, människorna hade beundrat såväl

honom som hans konst, de hade kelat med hans egenheter, hvilka de funno lika intagande som hans yttre person. Han var också mycket begåfvad och hade vunnit stort erkännande, fastän han aldrig slutit sig till nå-

Se sidan 350.

got parti eller någon modern konstnärsskola, utan alltid lefvat isolerad, dels i Rom, dels i München. Däremot hade han förälskat sig i de gamla mästarnes taflor; renässansens poesi, så öfverensstämmande med det barnsliga, impulsiva i hans natur, hade snärjt honom i en trollkrets,

och hela hans lifsåskådning, den religiösa och etiska såväl som den estetiska, var bunden däri.

Hedvig förstod nu detta, som hon förr blott *känt*, men hon tjusades därför icke mindre däraf. Hennes reflekterande natur, lika mäktig af hänförelse som hans, men inåtvänd och kritisk, till följd af alla de pröfningar och själsstrider hon måst genomgå, njöt af beröringen med denna omedelbarhet, som af de flydda åren icke bar något annat spår än ett litet stänk af vemod.

Det dröjde ej länge, innan de voro så inne i gamla förhållanden som om de tio år, under hvilka de lefvat åtskilda, varit lika många dagar i stället. Liksom förr kommo de in i oändliga diskussioner öfver alla tänkbara ämnen — religion, moral, konst, litteratur; liksom förr voro deras sammandrabbningar skarpa, ja, till och med skarpare än förr genom den större erfarenhet de kunde sätta emot hvarandra, och liksom förr anklagade de hvarandra, både högt och i tankarna, för orubblig envishet, en anklagelse hvartill de nog bägge två voro berättigade.

De hade olika åsikter om nästan allting. Han var helt och hållet främmande för nutiden, följde ej med dess andliga rörelser, läste ej den senaste litteraturen, ja, affekterade att icke ens känna namnet på en del ryktbara författare af den nya skolan. Hon däremot var en nutidskvinna, som följde med på alla områden, och som läste, om ej det mesta, så dock det bästa, som kom ut. Hans okunnighet harmade henne, så mycket mera som hon märkte, att han nästan skröt därmed, och hon föresatte sig att "uppfostra" honom. Hon började således att gifva honom en bok af en framstående modärn författare, som hon själf tyckte mycket om, och som hon nu ville att äfven han skulle beundra. Han prutade emot, men

det hjälpte ej; han måste taga boken och lofva att för hennes skull läsa den.

Detta uppfostringsförsök aflopp emellertid mycket olyckligt. Redan morgonen därpå lämnade han tillbaka boken med en ironisk försäkran, att den öfverträffade hans djärfvaste förväntningar på dumheter och osmakligheter. Och så kom det en hel skur af kvicka anmärkningar, af karikeringar öfver vissa situationer i berättelsen, så roliga, att Hedvig, trots sina bemödanden att se missnöjd ut, ej kunde låta bli att skratta. Och det var förgäfves hon sökte göra invändningar, det var förgäfves hon påpekade författarens mening, grundtanken i boken; han hade orubbligt fastnat på en del osköna detaljer, och allt hvad hon sade besvarade han blott med en skakning på hufvudet och ett föraktfullt: "hjälp inte, sådana der skildringar äro vedervärdiga och jag känner mig lycklig öfver att jag inte förstår det djupsinniga i dem".

"Du är som ett stort barn", svarade Hedvig, till hälften skämtande, till hälften förtretad, "ett barn som bara slår och sparkar mot hvad det ej tycker om, utan att vilja taga reson".

"Ja", svarade han och lade sin hand på den omtalade boken, "om det är att vara barn att ej förstå den här, så hoppas jag alltid få förblifva det. Så länge jag lefver skall jag 'sparka och slå', som du säger, åt det stygga och osköna. Hvad skola vi göra med det i konsten, det är det stora, det sköna vi människor längta efter".

"Men lifvet är icke alltid skönt . . ."

"Nej, tyvärr, men det är ett sorgligt faktum, som vi ej kunna förändra, men jag kan inte se någon orsak hvarför vi skola upprepa det i konsten? Tvärtom, hvad

lifvet nekar oss det skola vi söka just i idéernas värld; det är diktens och konstens uppgift att skänka oss det“.

“På så sätt får du icke sanning i konsten“, invände Hedvig “den skönhet du söker blir en dimbild, på hvars verklighet du ej kan tro“.

“Och hvem har sagt att det är sanning vi söka?“ utbrast Gerhard häftigt. “Det är en löjlighet att tala om sanning i konsten; lifvet är så oändligt rikt, så kompliceradt, att ingen konstnär någonsin kunnat eller skall kunna taga med alla drag, äfven i den enklaste bild han tecknar. Konsten eller dikten är egentligen bara ett idealiserande, ett intuitivt utväljande af de drag, som ge det möjligast bästa uttryck åt den idé som besjälar min konstnärssande. Det är inte sanning och verkligheter vi människor behöfva, ty det ha vi nog af i lifvet, — det är just det vi inte finna i lifvet, idealerna, som höja, rena, stärka oss, vi vilja ha! Och tro du mig, allt det här modärna pratet om realism och om det fulas och vederstyggligas berättigande skall försvinna, som tillfälliga strömningar försvinna: konstnärer och diktare skola återfå sitt förnuft, lämna de patologiska funderingarna åt herrar läkare och själfva återvända till skönheten, som de nu i sitt blinda hat nästan vilja jaga bort ur diktens och konstens värld.“

Så snart Gerhard tystnat, ja till och med litet förr, började Hedvig med sina motskäl, och så voro de på nytt inne i en af dessa långa debatter, som roade dem bägge lika mycket och som alltid slutade utan att någon af dem gjorde den minsta rubbning i sina åsikter. Men huru lifliga och envisa de bägge voro, fanns det likväl aldrig någon bitterhet i deras meningsutbyten: under de skilda åsikter, hvilka ständigt bröto sig mot hvarandra,

låg, likt djupets stillhet under vågornas fradgande skum, den varma känslighet som utmärkte dem bägge, den innerliga sympati, som de ömsesidigt allt sedan barn-
domen ingifvit hvarandra.

* * *

Så förflöto några dagar; Hedvig var i en lycklig och upprörd sinnesstämning. Hon kände sig ung på nytt, och med denna känsla förenade sig en sorglöshet, som annars var främmande för hennes karakter och lynne. Hon blundade för framtiden och lät sig bortföras af dessa stämningar af förtrolighet och vänskap, som väckte hela det förflutna till lif, och hvars tjusning ännu mera ökades af den härliga våren, af promenaderna i skogen, af de ljusa kvällarne, som de tillbragte i bersån eller på verandan. Det var endast tanken på Jane, som ibland oroade henne, men äfven denna oro sköt hon ifrån sig; hon ville ej ens för sig själf erkänna att den lilla flickans sätt och utseende vittnade om ett öfverretadt nervöst tillstånd, än mindre ville hon medgifva att hennes barn icke som förr var hennes första och sista tanke, ja, att det till och med fanns ögonblick, då Janes efterhängsna kärlek föreföll henne besvärlig.

Hvad Gerhard beträffar skulle han varit fullkomligt lycklig om blott Jane icke funnits. Men det lilla bleka ansiktet med de djupa forskande ögonen, som han i början knappast lagt märke till, hade så småningom uppväckt en oöfvervinnelig antipati hos honom. Då Jane kom och satte sig bredvid modern och makade sig så nära hon möjligen kunde, eller ännu mera då hon på promenaderna trängde sig emellan honom och Hedvig kände han en motvilja, som han knappast förmådde dölja.

Han tyckte sig aldrig ha sett ett så lillgammalt, osympatiskt barn.

“Hvad Jane är för ett underligt barn“, sade han en gång till Hedvig, “hon leker inte som andra. Men är det nyttigt för henne att sitta så här och lyssna på hvad stort folk säger, skulle det inte vara bättre för henne, att någon gång vara tillsammans med jämnåriga?”

Men han såg att Hedvig icke tyckte om hans fråga, och han vågade ej mera vidröra detta ämne.

“Jane har alltid varit mest tillsammans med mig“, svarade hon kort, “vi äro mera som systrar än mor och dotter, min lilla, trofasta flicka, hon delar alla mina sorger och vi skulle ej kunna lefva utan hvarandra. Hon är det käraste, det bästa jag äger, utan henne kunde jag ej burit lifvet!”

Hon sade detta med en öfverdrifvet häftig ton, liksom hade hon försvarat sig mot någon. Han svarade henne ej, och de återkommo ej mera till ämnet.

Däremot försökte han med den mest tålmodiga påpasslighet att begagna hvarje tillfälle, som yppade sig, att få vara på tu man hand med Hedvig. Jane brukade om morgonen gå ner i ladugården, och då försummade han icke, äfven om Hedvig än var aldrig så sysselsatt med hushållsbestyr, att genast uppsöka henne, och det dröjde icke många minuter, förrän han genom trollkraften i sin person och sitt samtal lyckats draga Hedvig bort ifrån det hon hade för händer.

Men så snart Jane kom under funnd med, att hennes mamma icke som vanligt om morgnarna gick och stökade i köket, utan satt och pratade med “honom“, upphörde hon med sina besök i ladugården och kom i stället och slog sig ned på verandan.

Men då blef Hedvig otålig.

“Jane, min flicka, hvarför sitter du här och hänger?” frågade hon missnöjd, “hvarför är du icke som vanligt nere i ladugården och hjälper Maja?”

Jane sköt ut sin underläpp och dinglade med benen.

“Hvarför är mamma inte ute i köket och bakar?” mumlade hon på en gång djärft och skyggt.

Gerhard sammanpressade läpparne och knöt sin ena hand. “Du lilla slyna“, tänkte han, “hvad det skulle vara för en vällust att få nypa dig i örat!”

Hedvig sade ingenting. Hon såg blott på Jane med en sorgsen, genomträngande blick, som kufvade den lilla flickan mera än de skarpaste förebråelser. Hennes ögonlock började skälfva, och blicken, som först trotsigt sett in i moderns, gled åt sidan, under det hon makade sig ned från bänken och med dröjande steg begaf sig till ladugården.

Men de följande morgnarne kom Hedvig, trots Gerhards alla försök att locka henne, icke ut på verandan.

Så gjorde han ett förslag att måla Hedvigs porträtt, för att härigenom få henne för sig. Hedvig blef mycket intresserad, och de började genast sittningen. Första seansen fingo de vara ensamma, men redan följande gång kom Jane och knackade på, och fastän Hedvig såg hur Gerhard mörknade, släppte hon in den lilla flickan, som under hela tiden satt i en vrå och stirrade på modern och Gerhard med sina underliga, misstänksamma ögon.

Det blef nu under några dagar en häftig kamp om dessa seancer; Gerhard förklarade, att om Jane vore inne kunde han ej måla, och Hedvig lofvade honom att under dessa timmar sysselsätta Jane med annat. Men hon höll ej sitt löfte; då Jane, ibland mot slutet, ibland

till och med i början af sittningen, gång på gång kom och tittade i dörren och ville tala vid modern, nändes denna ej visa bort henne, så mycket mera som den lilla flickan på sista tiden varit mer än vanligt nervös och känslig. Hon hade flere aftnar haft verkliga paroxysmer, under hvilka hon snyftande kastat sig till moderns bröst och med hviskande stämma klagade öfver att denna ej mera höll af henne.

Men då Gerhard ej fick vara ensam med Hedvig, tröttnade han på målningen; efter fyra seanser slutade han upp och förstörde utkastet som, enligt hans försäkran, var alldeles misslyckadt.

II.

Fjorton dagar hade nu förflutit sedan Gerhards ankomst; i sitt bref hade han sagt sig ämna stanna endast 8 dagar, men ännu hade han icke talat om någon afresa.

En eftermiddag, då de sutto i bersån och Jane gick utanför och krattade sandgången, sade Gerhard helt oförberedt, i det han böjde sig framåt och fixerade Hedvig.

“Säg mig, hvarför blef det ingenting af emellan oss?”

Hedvig rodnade häftigt.

“Det vet du mycket väl“, svarade hon med en lätt darrning på rösten, “det var därför att din kärlek ej var nog stark att trotsa tid och frånvaro“.

“Nej, det var därför att *din* inte var nog stark att trotsa fattigdom och försakelse.“

Hedvig svarade ej; tårarne kommo henne i ögonen och hon böjde sig djupare öfver sitt arbete.

“Nåja, vi skola inte tvista därom!” utbrast Gerhard i lättare ton. “Jag kommer ihåg en berättelse af . . . ja, jag minns ej af hvem, där två bönder tvista om huruvida den ene af dem haft rätt, då han en afton sade att det pep i busken bredvid honom. Så kommer det att gå med oss in i det sista, äfven om . . . ja, äfven om vi inte . . . längre behöfva byta ord om det . . . skola vi tvista om hvem som var skulden till att vår förlofning bröts!”

Det var första gången han sedan sin hitkomst närmade sig de ömma känslornas område. Hittills hade de i sina samtal varit som två goda vänner, ingenting annat; men nu var isen bruten och nu började han att dagligen oftare och oftare återkomma till detta ämne.

Hedvig kände själf hur oemotståndligt han förstod att snärja henne. Liksom man under våren stundom tycker sig nästan se och höra, hur det växer i naturen, så tyckte hon sig för hvarje timme kunna märka hur någon af de gamla känslorna spirade upp i hennes själf, ända till det ögonblicket kom, då hon måste erkänna, att allt det förflutna vaknat till lif igen, att hon älskade honom som förr, ja kanske högre än någonsin.

Och på samma gång måste hon säga sig själf, att det som hon mest af allt i världen fruktade för — att han skulle bekänna sin kärlek och ännu en gång erbjuda henne sin hand — det var också det som hon mest af allt önskade . . .

Den förändring som försiggått med Hedvig hade naturligtvis ej undgått Jane. Utan att förstå de känslor som fyllde modern, anade hon dem med en nervös instinkts hela kraft. Hon *kände* att hon för modern ej längre var den samma som förr. Icke att Hedvig i sitt

sätt ej var lika öm, lika kärleksfull som alltid, men Janes nästan sjukliga känslighet kom henne att till och med i moderns smekningar förnimma att den kärlek som inspirerade dem, numera var delad. Hennes lilla hjärta skälfdes af sorg; hon kunde ej uthärda att någon så här trängde sig emellan henne och modern, och ibland om kvällarne, då hon slog sina armar kring Hedvigs hals, kunde hon brista ut i en krampaktig, skakande gråt. Och då modern frågade om någonting gjort henne ledsen, svarade hon blott: "nej . . . nej . . . det är bara så ängsligt . . . så tungt . . . ingen människa håller af mig, ingen bryr sig om mig."

Hedvig gjorde allt för att både med allvarliga och vänliga ord bortjaga dessa inbillningar, men huru mycket hon än förebrådde sig det, kunde hon ej hjälpa, att Janes utbrott mera tröttade henne än väckte hennes sympati och deltagande. Det kunde ibland flyga igenom hennes själ någonting som liknade skuggan af en önskan att vara fri för att helt kunna njuta den lycka lifvet hittills nekat henne, och hur svag, nästan omärklig denna skugga än var, fyllde den henne med de häftigaste själföförelser och kom henne att sedan på Jane slösa den mest lidelsefulla ömhet, en ömhet som den lilla sluga flickan emottog med misstänksam köld.

En gång då Hedvig och Gerhard sutto på verandan efter kaffet kom Jane dit ut med sin docka, det vill säga Rosa, — Mathilda skulle hon fortfarande icke för allt i världen ha velat utsätta för "hans" blickar. Jane älskade lidelsefullt sina dockor, i synnerhet Mathilda, därför att hon var vanskapad, på samma sätt som hon älskade de fulaste husdjuren mest, därför att de voro så olyckliga och föraktade. Nu satt hon och tryckte Rosa intill sig, all-

deles som om hon ville skydda henne för något ondt, däremellan ordnade hon hennes toalett och satte blommor i det ljusa linhåret.

Gerhard, som med ett outtröttligt tålmod sökte öfvervinna både sin egen och den lilla flickans antipati, fick nu det infallet att också sätta ihop en liten bukett till Rosas hår. Jane ryckte till och gaf honom en fientlig blick, då han sträckte ut handen mot hennes älskade Rosa, men hon behärskade sig, knep ihop läpparna, mumlade ett "tack" och lät blommorna sitta som Gerhard ordnat dem. Men då han några minuter därefter reste sig upp och lämnade verandan, slet hon ögonblickligen blommorna ur Rosas hår, kastade dem på golvet och trampade på dem.

Hedvig var nog svag att låtsa som om hon icke märkte Janes tilltag. Ty hon tyckte sig i denna stund, upprörd som hon var efter ett långt samtal med Gerhard, ej kunna uthärda den scen som skulle följa om hon nu började göra Jane de vanliga förebråelserna. Hon hade både med ondo och med godo sökt bekämpa den lilla flickans svartsjuka, hon hade både bedt och förebrått, men det föreföll henne mer och mer som om hon kämpade mot en skugga. Jane ställde sig alltid oskyldig; med den fintlighet, som tillhör lidelsefulla och ömma kvinnonaturer, förstod hon att öfverlista modern, och, hvad denna än sade, lyckades hon få alla föreställningar att mynna ut i en, antingen högt uttalad eller i tårar och snyftningar gömd anklagelse: "mamma håller inte af mig som förr . . . mamma håller mera af "honom" än mig . . . mamma vill hållre att jag skall dö än "han" . . .

Och därför att Hedvig i djupet af sitt hjärta kände

att den lilla flickans förebråelser voro berättigade, blef Jane den starkare och hon den svagare i striden . . .

* * *

Emellertid hade Gerhard för hvarje dag blifvit öm-
mare i sitt sätt emot Hedvig, vänskapen hade glidit öfver
i det gamla kärleksförhållandet, de kände bägge att de
älskade, och de gjorde icke heller något försök att dölja
sina känslor för hvarandra. Och i ensamma stunder,
då de ransakade sina hjärtan erkände de bägge: "det
var detta jag ville, detta jag hoppades, då vi efter en
tioårig skilsmässa, och bägge fria att tillhöra hvarandra,
träffades igen". Gerhard hade också redan sagt henne
allt hvad en förälskad man kan säga utom detta enda:
"vill du bli min hustru?" Men Hedvig visste att denna
fråga hvilken stund som helst kunde komma, hon hade
redan flere gånger sett den skymta fram i hans blickar
eller darra på hans läppar, och det var blott därför, att
hon gjort allt för att hindra honom, som han ännu ej
uttalat den.

Ty hvad skulle hon svara honom?

Skulle hon följa sitt hjärtas pockande rop på en
lycka, som syntes henne så mycket skönare därför, att
hon för längesedan upphört att drömma därom, — eller
skulle hon först tänka på sitt barn, skulle hon först göra
sig den frågan: "är det möjligt att Gerhard och Jane
skola öfvervinna den antipati de ingifva hvarandra, att
de skola kunna lefva under samma tak utan kif och
misstämningar?" — och sedan handla efter det svar
hennes samvete gaf på denna fråga? . . .

En afton, då hon som vanligt innan hon lade sig,

läste i bibeln, träffades hon af dessa ord: "den som behåller sitt lif, han skall mista det".

Hvad menades med att "behålla sitt lif"? Det låg ett hemlighetsfullt djup under de orden, ett djup, som på en gång lockade och förfärade henne. Har då icke hvarje människa rätt att bevara sitt lif, är icke ett villkor för personlighetens utveckling att ej släppa de berättigade anspråken på livets lycka? Kan icke en alltför våldsam försakelse, — en försakelse af det som blifvit mitt väsendes medelpunkt — knäcka själfva lifskraften och sedan göra mig oduglig till det, hvartill Gud ämnat mig? Eller gifves det något annat sätt — en "högre väg" — att finna sig själf, att blifva *det*, hvartill jag behöfver min personlighets alla krafter? Ja, Kristus hade själf sagt det: den som vill behålla sitt lif, han skall mista det. Var således den högre vägen, den på hvilken man behåller sitt lif, var den försakelse, uppgifvandet af det egna jaget, dödande af själfviskheten?

Men hvad är själfviskhet, och hvad är ett rättmätigt kraf på lycka? Hvem kan lösa den frågan? Icke den som är midt inne i striden och hvars hela varelse ropar på lycka, som en hungrande på bröd . . .

Hon kunde icke sluta sina ögon på hela natten. I timal satt hon med hufvudet stödt i handen och grubblade. Så gick hon fram till fönstret, öppnade det och stod där kvart efter kvart och blickade ut i den ljusa vårnatten med dess bleka, flämtande stjärnor.

Allt var så tyst i trädgården framför hennes fönster; icke ett löf rörde sig, hela naturen slumrade. Endast vårens drömmar tycktes susa i luften, tycktes hviska ur skogens djup, därifrån allt emellanåt hördes några vemodigt lockande fågeltoner.

Naturens skönhet grep Hedvig med en styrka, som nästan smärtade henne. Stora tårar kommo i hennes ögon, en brännande oro genomilade henne, så att hon tyckte bröstet ville sprängas däraf. Hon visste att han, liksom hon, vakade med sina tankar, och i det öfver-spända tillstånd hvori hon befann sig, tyckte hon sig flere gånger förnimma ljudet af hans stämma, höra honom hviska hennes namn med detta tonfall, som kom alla hennes hjärtas strängar att dallra.

Försaka honom? O nej, o nej! *Först* han — sedan Jane! Han var ju hennes första och enda kärlek som nu vaknade upp, lika ljuf och stark som fordom, liksom vårens saga alltid är lika skön. Hon hade älskat honom långt innan hon smakat moderskärlekens fröjder, han hade större kraf på hennes trohet än till och med hennes eget barn.

Men som ett svar på detta lidelsefulla utbrott tyckte hon sig, lik en aflägsen klockringning, höra de allvarliga orden: "den som behåller sitt lif, han skall mista det".

Och de svärmiska vårnattsdrömmarna slutade i en förtviflans bekännelse: "om jag gifter mig med Gerhard, skall jag förlora mitt lif. Ty själfviskheten är död midt i lifvet. Och jag vet att han med sin egoistiska konstnärnatur, sina fordringar på min kärlek aldrig skall blifva en god far åt min lilla flicka, och att hon aldrig skall älska honom. Gifter jag mig med honom, blir Jane skjuten åt sidan, och hon skall dö däraf, jag vet det . . . Jag måste således försaka honom . . . men jag kan det ej . . . jag *kan* det ej! . . .

* * *

*

Följande dag var det vackraste vårväder de hittills

haft; det hade kommit sommarvärme i luften, pionernas och jasminernas knoppar började svälla och brista.

Jane hade emot vanligheten tidigt gått ned i ladugården, Gerhard var ute och promenerade efter frukosten, och så snart Hedvig slutat sitt stök i köket tog hon sitt arbete och gick och satte sig på sin favoritplats, en berså af stora lummiga lönnar. Hon gick långsamt med sänkt hufvud, försjunken i sina drömmar; då hon slagit sig ner i bersån, ställde hon genast ifrån sig sykorgen och satt så en lång stund, glömsk af tid och rum, och stirrade på sandgången med sina stora, mörkblå ögon, som blifvit ännu större och djupare under den sista tidens själsstrider. Så spratt hon till, liksom hade hon plötsligt vaknat, drog en djup suck och öppnade sin arbetskorg.

Hon satt lutad mot en af lönnens stammar midt framför bersåns öppning, så att hon hade utsikt öfver vägen, på hvilken hon trodde Gerhard skulle komma hem.

Det dröjde icke heller länge förrän hon fick se honom gå förbi. Hennes händer sjönko ned i knäet, och ett svall af längtan och oro genomlade henne. Skulle han icke komma hit och sätta sig vid hennes sida som han annars brukade? Hon både fruktade och längtade därefter; hon fruktade för denna ljufva ensamma förtrolighet, som Jane på sista dagarne nästan alltid vetat att bortjaga med sin närvaro, och hon längtade därefter som man längtar när en mäktig sympati drar den ena människan till den andra.

Hon behöfde emellertid icke oroa sig många sekunder, ty hon såg genast att han svängde af från vägen och styrde sina steg mot bersån. Då han kommit fram till ingången och märkte att Hedvig var ensam, blixtrade det till i hans ögon och han drog ett häftigt andetag.

Under ett par sekunder stod han orörlig framför henne och betraktade henne med ett småleende; äfven hon smålog, kärlekens djupa, innerliga leende. Men ingen af dem sade någonting, de sågo hvarandra blott in i ögonen, så kom han och satte sig bredvid henne, tog något föremål ur hennes sykorg och började leka därmed. "Hedvig", sade han plötsligen utan inledning, "vill du bli min hustru?" .

Hon for samman och hennes kinder blefvo alldeles hvitflamniga. Den kom ändå oförberedt öfver henne, denna fråga, som hon nu i flere veckor oafbrutet hört ringa i öronen både natt och dag.

Hon svarade ej, utan böjde sig blott djupare ned öfver sitt arbete. Då tog han bägge hennes händer, drog henne intill sig och hviskade med låg, förebrående ton:

"Kan du verkligen tveka ett ögonblick — vill du för andra gången jaga bort mig, då du ändå vet att vi älska hvarandra?"

Hon drog en djup darrande suck och vände till hälften bort hufvudet.

"Men det finns ett hinder, Gerhard", hviskade hon.

"Ett hinder!" utbrast han och släppte hennes händer, "för en sann kärlek finns intet hinder — intet utom det plikten pålägger, men plikt är inte detsamma som uppskrufvad sentimentalitet, falska uppoffringar . . .

"Hvad menas med falsk uppoffring?" frågade hon på samma dämpade sätt och utan att se på honom.

"Jo, det är en uppoffring, som är så stor att man väl kan göra den i ett ögonblick af extas, men inte sedan förmår *bära!*" svarade han mer och mer upprörd. "Om du sliter ur ditt bröst en känsla, som så gripit in i hela ditt inre lif att den utgör själfva brännpunkten

däri, då sliter du också med den bort något af dig själf — det bästa, det högsta — och det är en falsk uppoffring. Den är osund och öfverspänd. För öfrigt är det inte svårt att veta hur man skall handla. Hvilket är störst, hvilket är rikast, hvilket skall föra dig högst, utveckla dig mest: det som du vill offra eller *hindret*, som tvingar dig att offra? Därpå beror allt.“

“Men hur skall jag veta hvilket som är störst?” utropade hon, i det hon vände sig emot honom med en blick, hvars plötsligt framflyttande uttryck af ångest bortjagade lugnet i hennes drag.

“Det är icke svårt, om du blott vill lyssna på förnuftets och känslans röst“, svarade han nästan hårdt.

“Ack nej, ack nej“, sade hon och tryckte lidelsefullt händerna mot hvarandra, “de säga ingenting, de missleda blott, de säga mig ej hvad som är *rätt*, blott hvad som är *lycka* . . .“

“Och hvem har sagt att lycka icke också kan vara rätt?“ utbrast han hetsigt. “För min del tror jag att hvarenda människa har sina berättigade anspråk på en viss andel af lycka, och vi gjorde klokt om vi fasthölle dessa anspråk mera än vi gjorde, om vi ansåge lyckan — jag menar nu inte njutningen, utan den sunda, naturliga lyckan som vi lära oss af naturen, af vårens skönhet och sommarens fullhet — om vi betraktade den som en gudaskänk, som vi taga emot med glädje i stället för att kasta bort den af sjukliga, öfverspända nycker . . .“

Han steg upp och gick ett slag genom bersån med nedböjdt hufvud och rynkade ögonbryn.

“Jag skall säga dig någonting, Hedvig“, fortfor han lugnare, i det han ånyo kom och satte sig bredvid henne, “jag har stor aktning för dina religiösa åsikter, ja, jag

har öfver hufvud stor vördnad för kristendomen, jag böjer mig i stoftet för storheten i Kristi person, och jag

Se sidan 373.

har mången gång innerligt önskat att bli hvad folk kallar 'troende', hur öfverdrifna de än äro i många fall.

Men det är en sak som helt och hållet stöter mig bort ifrån kristendomen, och det är detta talet om lidandets och pröfningens nödvändighet. Det är osanning, att man blir bättre genom sorger och försakelser, tvärtom, man krymper ihop, man blir bitter, då däremot lyckan, den ädla, himlaborna lyckan, som Gud visst inte missunnar oss, som tvärtom kommer ifrån honom, utvecklar vår karaktär, gör oss fria och storslagna, alldeles som det är solen och inte grådask och regnväder som utvecklar blommorna . . .“

Hedvig svarade ej. Hon lutade hufvudet i handen och stirrade drömmande framför sig. Hur sköna och högstämda föreföllo ej hans tankar och ändå . . . I hennes inre ljödo, på en gång ljuft lockande och fruktansvärdt manande, de hemlighetsfulla orden: “den som behåller sitt lif, han skall mista det“.

Det blef en stunds tystnad; i lönnarna öfver deras hufvuden sjöngo fåglarne så gällt som om de med hela sin kraft velat instämma i Gerhards tal om lyckan.

“Hedvig!“ utropade han plötsligt, i det han störtade upp och ställde sig framför henne, “du älskar mig inte . . . jag har misstagit mig . . .“

“Nej, nej“, svarade hon och såg upp på honom med en blick full af kärlek och förebråelse, “du har inte misstagit dig, det vet du . . . Jag älskar dig . . . allt för mycket . . . mer än jag borde . . .“

“Nej“, svarade han hårdt, “du älskar mig inte som jag menar. *En* måste vara den första i en människas hjärta . . . *en* måste vara den, utan hvilken man icke kan lefva . . . Men *jag* är inte denne ende för dig . . . det är din dotter . . . Du älskar henne högre än mig . . .“

“Nej!“ utropade hon, och all den lidelse hon så länge

behärskat bröt fram och nästan förvred hennes drag, "det är inte så . . . det är just min olycka att jag älskar dig alldeles för högt . . . att du har röfvat min kärlek ifrån min staccars lilla flicka . . . Hon var mitt allt förr, min vän, min förtrogna . . . nu är du min tankes tanke. Jag älskar dig tusen gånger högre än Jane . . . det är min synd . . . och det är därför jag måste försaka dig . . . och om . . ."

Hon afbröt sig och stirrade förskräckt på honom. Det hade plötsligt kommit ett uttryck i hans ansikte, som häjdade orden på hennes läppar. Han var alldeles likblek, hans ögon vidgades och han såg envist uppåt öfver Hedvigs hufvud med ett uttryck af fasa, som om han fått se en spöksyn.

"Hvad är det?" hviskade hon ångestfullt, i det hon vände på hufvudet och följde riktningen af hans blick.

Högt upp i den stora lönnen, på en af de öfversta grenarna, satt Jane inklämd. Den lilla flickan såg ut som en underlig sagofigur; det var någonting trolskt i den hopkrymta kroppen och det bleka ansiktet, som, omgifvet af det yfviga håret, med vilda förfärade ögon blickade fram mellan de ljusgröna lönnlöfven.

Hedvig och Gerhard stodo liksom förstenade; de insågo att Jane måste ha hört hvarje ord som sagts.

Hedvigs första känsla var en sanslös vrede; detta grymma spioneri kväfde för ögonblicket hennes modersömhet, hon beräknade ej hvad Jane led, hon kände blott att det var som om hennes eget inre slitits i stycken.

Men hon behärskade hvarje utbrott; hon gick blott fram till lönnen och ropade med en röst, som hon förgäfvets sökte göra fast:

"Gå ned ur trädet, Jane!"

Icke en rörelse däruppe. Jane satt kvar i samma ställning och stirrade liksom förhäxad på modern.

“Kom ned, Jane!” upprepade modern, denna gång med lugn stämma och fäste en skarp, genomträngande blick på barnet.

Janes ögonlock började skälvva, första tecknet att moderns blick nu som alltid verkade betvingande på henne. Hon rörde litet på sig, och då modern gaf henne en tredje uppmaning att komma ned, hasade hon sig långsamt från gren till gren, ända tills hon slutligen med ett handlost skutt kom ned på marken. Där stod hon nu orörlig med klädningen hopskrynkad, knäna och händerna söndergnafda, håret som ett oredigt skogssnår, en riktig liten vildinna, som med förfärade blickar stirrade på modern.

Men Hedvig var alltför upptagen af sina egna känslor för att kunna sätta sig in i Janes. Hon upprördes ända ned i hjärtat af dennas list, som var så helt och hållet främmande för hennes enkla, sanna natur.

“Gå genast upp i ditt rum och blif där tills jag kommer till dig”, sade hon allvarligt, “du har gjort mig mycket ledsen”.

Men Jane stod liksom fastvuxen vid marken och tycktes icke höra. Hedvig måste, liksom nyss, ett par gånger upprepa sin befallning innan den lilla flickan långsamt vände sig om och med släpande steg begaf sig till byggningen.

Men icke förr hade Janes gestalt försvunnit innanför porten, förrän Hedvig vaknade ur sin egoistiska försviflan, och modersömheten med fördubblad styrka grep hennes hjärta. Hon såg ej ens Gerhard, hon märkte ej att han kastat sig ned på en bänk och under snyftningar

gömt ansiktet i händerna, hon kom blott ihåg en enda sak: att Jane *hört* henne säga att hon ej älskade henne som förr — och utom sig af ångest och själföföbråelse ilade hon efter sitt barn.

* * *

Hela dagen och den därpå följande natten vakade Hedvig vid Janes bädd. Den lilla flickan slöt icke en sekund sina ögon, men hon var icke heller vaken. Hon kunde ligga långa stunder med vidöppna ögon och hvarken tala eller svara eller ens gifva något tecken till att hon kände då man vidrörde henne. Ibland däremot yrade hon och ropade åt modern: "gå bort, du är inte densamma, det kännes något annorlunda! . . ." Så föll hon i nervösa skakningar, som slutade med en krampaktig gråt.

Den förfärliga sinnesrörelse hon genomgått hade angripit hennes hjärna och sjukdomen varade flera dagar. Doktorn, som genast tillkallades, var mycket orolig, och icke förrän Jane föll i en djup, lugn sömn, kunde han säga att han hoppades en god utgång.

Under denna tid föreföll det Hedvig som om hon brottats med Gud. "Om Jane dör är mitt lif förlorat", var hennes hjärtas ständiga, ångestfulla utrop. Och som ett svar härpå tyckte hon sig alltjämt höra de ord som under denna tid af hennes lif så ofta föresväfvat henne: "den som behåller sitt lif, han skall mista det." Hade hon icke velat behålla sitt lif — det vill säga ge vika för jagets själfviska fordringar — och var det icke blott af en gränslös nåd hon räddades från att nu genom sitt barns död mista det? I människors ögon hade hon ej syndat, inför deras domstol skulle hon kallas skuldfri,

men det själfviska, njutningslystna, pockande hjärtat, hvem utom Gud kan se hvad som gömmas däri? . . .

Redan dagen efter Janes insjuknande lämnade Gerhard Hedvigs hem. Deras afsked var lugnt; bägge kände de att det var slut emellan dem. Gerhard hade icke ens någonting att invända då Hedvig sade honom, att hon numera icke hade mera än ett mål: att återvinna Janes kärlek och komma henne att glömma de olyckliga ord hon lyssnat till.

“Jag måste ändå tacka dig för den tid som varit“, sade han blott då han tryckte hennes hand till afsked, “det var grymt af dig att för andra gången stöta bort mig, men jag tar ändå med mig ett skönt minne. Och jag säger dig ej farväl för alltid — en gång, då de känslor som nu fylla oss äro slut, skola vi träffas som vänner, icke sannt, som vänner och släktingar?

“Jo“, svarade hon med darrande röst, “men aldrig mera så här på våren, då syréerna blomma, utan på hösten . . . eller ännu hellre på vintern“.

“Ja, på vintern“, svarade han, vemodigt småleende, “på vintern, då man sitter vid sin lampa och tänker på det förflutna, och snön faller öfver vårens längtan och sommarens drömmar . . . då skola vi träffas igen som vänner“. — — — — —

Han reste, och sedan Hedvig sett hans vagn försvinna vid vägkrökningen, återvände hon till sin lilla flickas sjuksäng.

250

